

ALECART

REVISTĂ DE ATITUDINE CULTURALĂ

ÎNĂUNTRU

Hello (to) gravity
Rock & politică

ÎN AFARĂ

Nebunia normalității
- Întâmplări și personaje

LITERATURA ȘI MATEMATICA

INTERVIU

BOGDAN
SUCEAVA

Coperta: „Spectacolul continuă”, grafică de **Izabela Pavel**

COORDONATORII PROIECTULUI ALECARD

prof. **Emil Munteanu**, Coordonator Principal
graphic designer **Virgil Horghidan**, Art Director
prof. dr. **Nicoleta Munteanu**, Coordonator Clubul de Cultură
prof. **Gheorghe Cîrstian**, Coordonator Clubul de Poezie

REDACȚIA

Tudor Berbinschi, „Național”, redactor-șef
Roxana Neamțu, „Național”, redactor-șef adjunct
Daniela Petrovici, „Petru Rareș”, redactor-șef adjunct
Marina Munteanu, „Băncilă”
Ioana Vlad, „Băncilă”
Leonard Ostafi, „Petru Rareș”

DESIGN & DTP

Tudor Berbinschi

SUBREDACȚII

COLEGIUL NAȚIONAL DE ARTĂ „OCTAV BĂNCILĂ”, IAȘI

Anca Șcheul, Ioana Colac, Cristiana Ursache,
Matei Amariței, Maria Potlog,
prof. **Emil Munteanu** (redactor coordonator)

COLEGIUL NAȚIONAL IAȘI

Adelina Mariniuc, Andrada Budescu,
Ioana Onofrei, Laura Ștreangă,
prof. **Nicoleta Munteanu** (redactor coordonator)

COLEGIUL NAȚIONAL „PETRU RAREȘ”, SUCEAVA

Adela Cășuneanu, Magda Dincu, Bianca Dumencu,
Ioana Mureș, Iasmina Răceanu, Raluca Rîmbu,
prof. **Gheorghe Cîrstian** (redactor coordonator)

COLABORATORI

Anamaria Blanaru
Ioan Răducea
Roxana Dumitrache

RUBRICĂ PERMANENTĂ

Alexandra Masgras, University of Glasgow
Ioana Lionte, UAIC
Mădălina Tvardochlib, UAIC
Anais Colibaba, Jacobs University, Bremen
Raluca Anisie, Ecole Polytechnique Fédérale de
Lausanne
Astrid Băgireanu, University of Edinburg
Clara Cășuneanu, Universitatea București
Sabinne-Marie Țăranu, UMF Iași
Iulia Ștreangă, University of Edinburgh
Diana Murguleț, University of Birmingham

CORESPONDENȚI

Tudor Giurgică-Tiron, Harvard University
Izabela Pavel, Berna
Ruxandra Popescu, University College London
Ecaterina Reus, Copenhagen KEA
Laura Dianu, Tokyo
Anca Covaliu, Bruxelles
Radiana Arghiropol, University of Surrey
Maria Rădeanu, University of Groningen
Amalia Kalinca, Varșovia
Ina Mitu, RWTH Aachen

COLEGIUL DE ONOARE

Alexandru Condurache - regizor
Bogdan Crețu – critic literar
Marius Galan – judecător
Angelo Mitchievici – critic literar și de film
Septimiu Panainte – avocat
Marius Pașa – matematician
Antonio Patraș – critic literar
Daniel Șandru – politolog
Victor Vașuta - regizor
Liana Vrăjitoru Andreasen - critic literar

Revista este realizată de elevii și absolvenții ai Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă”, ai Colegiului Național Iași și ai Colegiului Național „Petru Rareș” Suceava.

Revista ALECARD este deschisă oricărei colaborări cu elevii și studenții cu atitudine culturală.
Așteptăm articole pe adresa de mail: redactia@alecart.ro

alecart.ro | facebook.com/revistaAlecart | issuu.com/alecartia

ISSN 2065-7749

PARTENERI

Materialele publicate nu reprezintă neapărat punctul de vedere al instituțiilor partenere.

03 EDITORIAL

06 RECENZII LITERATURĂ ROMÂNĂ

- 06 4 A.M. Cantosuri domestice de Radu Vancu
- 10 Povești cu scriitoare și copii
- 14 Iar dimineața vor veni rușii de Iulian Ciocan
- 18 Întâmplări și Personaje de Florin Lăzărescu
- 20 Laika de Adrian Alui Gheorghe
- 22 Mila schimbă gustul cărnii de Ștefan Ivaș
- 24 Lomografii de Ioana Nicolae
- 26 Celălalt Simion de Petru Cimpoeșu
- 28 Ma. Mi, Joi de Roxana Dumitrache

30 TOP 2015 - Cărți recomandate

34 RECENZII LITERATURĂ UNIVERSALĂ

- 34 Al patrulea zid de Sorj Chalandon
- 36 Supunere de Michel Houellebecq
- 38 Roberto Bolaño - dosar de autor
- 40 William Faulkner - dosar de autor
- 42 F. Scott Fitzgerald - dosar de autor
- 44 Lev Tolstoi - dosar de autor

46 ÎNTÂLNIRI

- 46 FILIT, (V)XER
- 48 Clubul de Poezie Alecart / întâlniri
- 51 Festivalul Internațional de Poezie Zona Nouă
- 54 „Poezia e la Bistrița” - fiecare pe limba lui împreună

58 ITINERARI

- 58 Alaska - de Liana Vrăjitoru Andreassen
- 62 Doha, Beijing, Changchun - în 11 zile
- 66 Vietnam - co-turist în Da-Nang
- 70 Auschwitz
- 72 Italia

74 ARTES

- 74 Orașul-festival
- 78 Insultă la public: o traducere marca InterDramText

- 80 Povești și mănuși de toamnă pentru pianiști
- 82 O pagină de festival: David Garrett - Festivalul Internațional „George Enescu” 2015

84 FILME

- 84 z cyklu DEKALOG
- 89 Good Will Hunting
- 92 Sayat Nova (Culoarea Rodiei)
- 94 Ostrov
- 96 Bom yeoreum gaeul gyeoul geurigo bom (Primăvară, vară, toamnă, iarnă și iar... primăvară)

98 ANCHETA

Concurs și periferie

102 ESEU

- 102 Despre traducere și traducător
- 106 Etica medierii culturale în societatea post Babel

110 UNIVERSITARIA

- 110 Întâlnire, adică recunoaștere de Bogdan Crețu
- 112 Rockin' Politics de Daniel Șandru
- 114 Despre maturizare sau apologia golanului de Marius Galan
- 116 Școala manierelor critice. Despre necesitatea de a scrie scrisori de Roxana Patraș

118 ÎNĂUNTRU ȘI-N AFARĂ

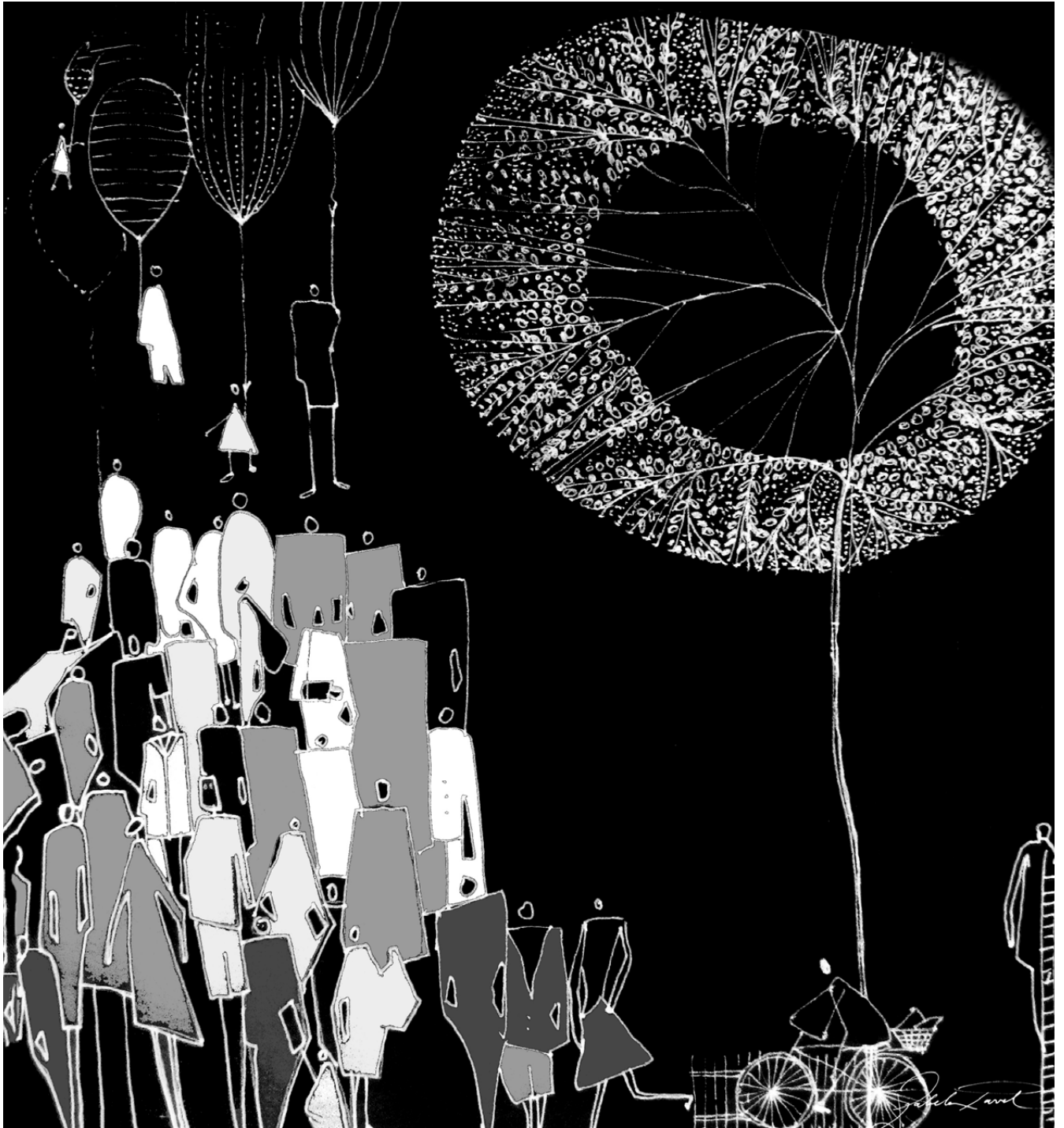
- 118 Imperiul emoțiilor inutile
- 120 Human updateul unui self expat 9.1
- 128 Aici, unde familiarul dispare. Acolo, unde familiarul așteaptă
- 132 Despre povești
- 134 Gânduri derutate post-facultate. Ce te legeni, viitorule?

136 INTERVIU - Bogdan Suceavă

Literatura și matematica

144 POEZIE ȘI PROZĂ ALECArt

Grafică de Izabela Pavel

Hello (to) gravity!

› Roxana Dumitrache

Am așteptat ca timpul să redevină tandru cu noi pentru a vă scrie câteva rânduri în care cuvintele, primenite de zgură, să se așeze curat și simplu în fraze, cu intuiția păsărilor mici care își găsesc ramurile potrivite. După o perioadă în care am spus cu toții: „goodbye to gravity”, în care bucuriile mici păreau să se fi terminat, în care lămâile au fost stoarse altfel în ceaiuri, paginile întoarse cu mai puțină poftă, hainele ne-au părut prea mici ori prea mari, oricum nepotrivite, muzica agasantă, trotuarele au căutat frunțile, ne-am reșezat cumva în noi. Scriu știind că voi, atât de tineri, de vii, de frumoși, de deștepți și de curajoși, respirați altfel aerul acidulat și proaspăt al fiecărei zilei. Și că, în biografiile voastre, ale noastre, am suferit o mutație ontologică: ne-am descoperit vii. Oamenii salvatori dacă nu ai altora, măcar ai noștri. Vă aveți în grijă, ăsta e adevărul. Și trebuie să trăiți cu acest adevăr axiomatic deloc comod poate, la vârsta voastră: vă cam aveți în grijă.

Știu nu doar că sunteți, dar că veți fi buni. Cei mai buni chiar într-o lume în care răutatea pare virtual infinită. O să așezați cu migală câteva straturi de armură, o să puneți Pink Floyd, Led Zeppelin, Metallica, Brahms sau altceva în căști, o să vă iertați părinții dacă nu v-au înțeles cum ați fi vrut voi, iar ei vă vor ierta pentru toate făcutele și nefăcutele, și o să cam ieșiți în larg. Iar largul acesta poate fi fioros de multe ori. Deși, după ce e cunoscută și imblânzită, lumea are ceva de monstruleț șarmant. Oamenilor buni li se întâmplă, într-un mod aproape impresibil, lucruri bune. Banalitatea binelui.

Știu că sunteți curajoși și deși curajul era pentru vechii grecii, printr-o maieutică miraculoasă, exclusiv o virtute masculină, iar unii încă mai cred asta, ei bine, curajul nu are gen. O femeie curajoasă nu e stridentă,

sufrajetă ori bizară, iar o femeie tânără nu prea are de ales, deci nu poate fi decât curajoasă. Fiți deci, curajoși și curajoase. Nu știu niciun laș care să fi rămas în istorie sau să fi făcut ceva remarcabil în literatură, muzică, pe vreo scenă a lumii, în vreun laborator de cercetare, în vreun bloc operator sau în algoritmii de programare. Fiți deci, curajoși; curajul are moduri felurite de a se manifesta, așa că va fi simplu să vă găsiți specia de curaj care vi se potrivește.

Știu că veți fi corecți. Într-o lume în care de cele multe ori să rămâi corect e o bizarerie uriașă și stârnește mirări metafizice mai ceva ca la vederea unui Labrador durdului îmbrăcat în tutu în pași de dubstep pe vreun bulevard central, mai ceva ca un perete care te învață să privești cerul, deși tu privești peretele, ei bine, să fii corect e o mare ciudățenie. Uneori, dacă nu ați văzut deja, veți fi obligați să îi dascăliți pe alții într-ale corectitudinii: să scrie corect, de pildă. Dacă aș fi primit câte o monedă pentru fiecare „Nitzche” cu variațiunea „Nice,” „să aibe,” „nu fii, „ar să fi”, pentru fiecare dezacord, pentru toate virgulele strecurate adulterin între subiect și predicat pe care le-am citit, aș fi strâns mai multe monede decât Fontana di Trevi într-o zi cu o invazie de turiști asiatici. Corecți cu blândețe și fără obidă, dar corecți, altminteri bietul Nietzsche va rămâne mereu greșit.

Știu că nu veți fura pasaje, idei ori texte întregi oricât de mici și de ascunse în viscerele internetului sau în pântecul bibliotecilor ar fi ele. Într-o lume în care plagiatul și compilația nu sunt tocmai păcate capitale și se poartă până și la cele mai mari case, până și la Casa Poporului, voi nu furați scrisul. Nu există texte orfeline; ele își respectă întotdeauna AND-ul și își recunosc autorul chiar și legate la ochi, așa că nu greșiți față de scris și față de voi.

Iertați simplu și repede. Nu așteptați o eternitate ca să-i expiați pe alții de greșeli; eternitățile au cusurul de a fi lungi. Iertarea e eliberatoare și nu miroase întotdeauna a tămâie, nu e doar în confesional, ci e și a noastră, a oamenilor. Eu cred că iertarea e cea mai importantă resursă din lume, mă mir cum nu s-au dus războaie pentru ea, cum de nu s-au semnat tratate de iertare globală și nu doar de pace între statele beligerante, cum de nu există concursuri de frumusețe pentru iertare și procese de iertare colectivă. Cum de nu învățăm iertarea la școală și mă întreb de ce nu există traineri în iertare. Iertarea ne apropie cel mai mult de Dumnezeu în care credem sau nu credem, abia așa îi semănăm fiindu-i egali în iertare. Iertați, deci, pentru voi.

Știu că voi fi cicălitoare și antipatică poate, dar citiți. Probabil auziți asta săcăitor de des, profesorii de română vă conjură să citiți și, credeți-mă, bine fac, poate și părinții mai au obiceiul asta. Citiți orice, chiar și literatură proastă. Fără sclifoseli, nu există autori fundamentali proști, așa cum să citești doar "autorii canonici" (oare de ce nu pot fi doar mari?) e o lipsă cumplită de creativitate și o docilitate cam mare, nu? Citiți Borges, Hemingway, Pessoa, Cortazar, Joyce, Llosa, și o să vi se facă poftă de

citit. Citiți autori contemporani pentru că, tautologic, vă sunt contemporani. Și scriitori vechi, chiar și cei pe care poate îi vedeți cam desueți - ca Goethe, Dante, Shakespeare. Chiar și pe cei vechi de tot, de dinainte de începuturile lumii, ale matematicii și ale filosofiei, ca Lucretiu, Aristotel, Vergiliu. Citiți scriitoare, nu doar scriitori. Zelda a fost la fel de bună ca Scott Fitzgerald, deși noi o știm mai mult ca soție, iar pe Sylvia Plath, Virginia Woolf, Anais Nin, Iris Murdoch, Irina Pârvulescu și altele o să vă pară rău dacă le pierdeți. Recitați cărțile care v-au plăcut când erați mici și o să vă placă mai mult de voi în devenire sau descoperiți-le acum.

**E o conjectură simplă:
i. cărțile schimbă oameni,
ii. oamenii schimbă lumea.
Corolar: cărțile schimbă lumea.**

Călătoriți și nu amânați până când veți avea resursele pentru asta. Cunosc oameni care au văzut lumea cu un rucsac și s-au întors funciarmente îmbogățiți. Dacă mai aveți amintiri de pe vremea propriei bebelușenii, o să constatați că multe dintre ele sunt legate de evadările din

foto: Corina Păcurar

pătuț sau de primele descoperiri ale lumii. Lumea nu e un pătuț de copil, ci o infinitate de locuri în care lumina cade altfel, în care râsul, ca și limba, sună diferit, regulile de circulație, spaimele, florile, gângăniile, muzica străzii sunt noi. O să ajungeți să povestiți fără să fiți prețioși despre pisicile poetice ale Istanbulului, soarele și înghețata-fluviu de la Roma, Londra cea fără de somn sau despre toate lacurile, munții, orașele mici, târgurile negustorești urbanizate cu forța, orașele încă ciupite de comunism, satele uitate de lume ale acestei țări. În călătoriile voastre, vizitați-vă bunicii. Știți voi mai bine de ce.

Iubiți. Radical. Cu stridențe. Cu umor. Fără simțul ridicolului, pentru că doar în iubire caraghiosul are loc.

Îndrăgostiți-vă de câte ori au mintea și spiritul vostru chef. Alegeți-vă prietenii de pe-acum și ajutați-vă în devenirile voastre. Iubiți-vă părinții și spuneți-le asta din când în când, chiar și pe nespuse, intuiesc că vor înțelege.

Am știut cam multe în rândurile astea, lucruri pe care nu le-aș fi știut cu doar câteva zile în urmă. Vi le-am scris,

pentru că știu (știu agasant de multe, observ) cât de buni, de curajoși, de frumoși sunteți și veți fi în continuare. Că zgomotul străzii, claxoanele, primăverile, muzica rock, Crăciunurile, zăpezile de altădată, poezia, răsetele, plăcintele cu mere de la colț de stradă, examenele voastre, iubirile și iertările tuturor, mirosul de tren sau de pământ reavăn, așternuturile albe, filmele băieților răi ale cinematografului, revistele frumoase, planurile de vacanță, îmbrățișările celor dragi, toate, toate vor rămâne la fel. Doar că va mai fi ceva, iar asta ar putea fi un lucru nou pentru noi: aerul respirat are, în toată zgura ultimelor zile, și el o mare fericire: e respirabil. Bucuria simplă a viului.

Notă: Când Emil (Emil Munteanu, căruia îi mulțumesc) mi-a propus să adun rânduri laolaltă într-o scrisoare, mi-a fost cumplit de teamă că nu voi putea scrie nimic. Scrisesem cathartic despre Colectiv, dar nu voiam ca acest text să fie infuzat de amărăciune și furie. Doar că, ce să vezi, scrisul e cameleonic, devine ca mediul din juru-i până se confundă cu el ca unameleon pe un pled ecosez. Vă cer, deci, iertare că nu am putut să scriu altfel, deși cred că și altfelul a devenit altfel în ultimele zile.

R E C E N Z I I
L I T E R A T U R Ă R O M Ă N Ă

hronicul și cântecul vârstelor sau

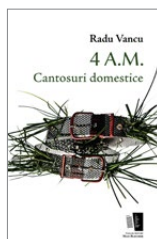
4 A.M.

CANTOSURI DOMESTICE

de
RADU VANCU

Peregrinând vreme de 45 de cantosuri între „orele lupului”, eul liric, un hărțuit și hărțuitor al resorturilor sale interioare, călătorește și în ceilalți. Pe calea sensibilității, el își vede tatăl în vis. Și fiul, aieva. Realizând, tulburat, că nu există refugiu. Pentru că ființa sa este aceeași. Întorcându-se în sine, de fiecare dată. La 4 A.M.

} Clara Cășuneanu

Un nomad în miezul propriilor poeme. Spre căutarea tatălui și a fiului din carte. Din această perspectivă ni se revelează eul din noul volum al autorului Radu Vancu, *4 A.M. Cantosuri domestice*. Apărută în 2015, la Casa de Editură Max Blecher, cartea ascunde o matcă a neliniștitoarelor emoții. În patria fragilă a comuniunii dintre eul liric și tată, această apariție dezvoltă saga familială cristalizată încă din volumul *Frânghia înflorită*.

Titlul este grăitor, magnetizând evenimentele din universul domestic în jurul unei ore cu o încărcătură care vibrează. Aliniindu-se la nivel subliminal influențelor din titlu, grafica reiterează supraconștiința paternității, în termenii lui Jung. Cele două centuri de siguranță închise se îngemănează firelor vegetale dispersate în spectrul alb de pe copertă, relevând o dublă legătură. Pe de o parte, relația eului cu tatăl său, revărsând inflexiuni onirice. Pe de alta, relația eului cu fiul, exteriorizând tensiuni tragice. Vocea lirică, deși marcată de obsesiile trecutului, pășește spre rimbauadianul „Je est un autre”. Povara propriei identități este mistuită cu fervoare în fața cititorului, într-o suită de cantosuri. Printr-o pendulare perpetuă

între presiunea pe care o exercită asupra sa universul morților „atât de cufundați în liniștea lor” și un „ochi de copil mișcând prin somn”. Asumându-și această ipostază, eul se hibridizează în triada plăsmuită.

Ora 4 a.m. devine focar al tuturor trepidațiilor abisale, reverberând și în cotidian. Astfel, contabilizând în mod lucid realul, pe tonalități confesive, scene din prozaic se înscriu în configurația naturală a textului.

Un soi de generozitate venită din partea autorului poate fi percepută încă din debut; multiple inserții delimitează „timpul” autonom al cantosurilor, când „singurătatea morții a pogorât asupra mea”.

Dincolo de structurarea ideatică cvadripartită a curgerii lirice, frapantă este iluzia creării unui joc de rol. A unui chip al ambiguității pe care Radu Vancu reușește să-l modeleze într-o formă chibzuită. Uneori, tonul

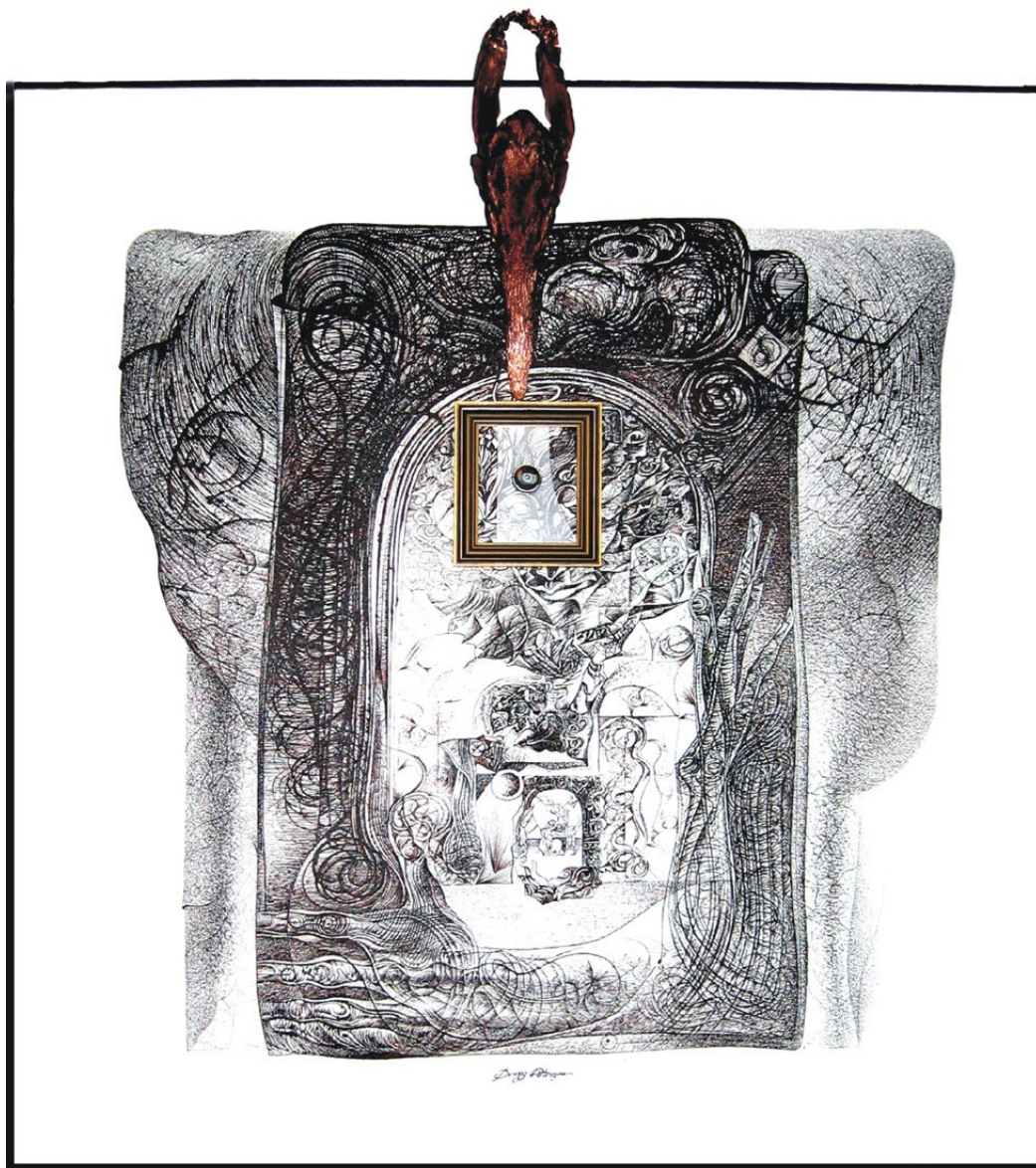
scrierii ne lasă impresia resemnării în rutină, a izolării în intimitatea domestică în care „construim o stație de poliție din Lego”. Într-un mediu solitar în care, trăind periferic, „speli iar vase, fiindcă iar te simți sublim”, contemplând „felul cum mama își cheamă copilul la masă”. Alteori, eul polifonic se retrage din propria scriitură, alunecând, intempestiv, spre spațiul fluid al comunicării, între „blocurile de iubire” unde „trandafirii înfloresc așa cum oamenii se sinucid”. Dialogul cu tatăl „sinucigaș de suflet” stă, în acest caz, sub semnul unei vulnerabilități aproape magice: semnul timpului, guvernând o criză identitară greu de depășit. Acesta este momentul surprins și în *Canto XXVI*, unul dintre cantosurile-liant ale celor două măști pe care le încearcă alternativ eul liric. Timpul lăuntric al așteptării este contrabalansat de timpul obiectiv al prezentului, ca un vid impasibil. Momentul sperat al întâlnirii, acel *kairos*, în expresia vechilor greci, vădește o sinceritate gravă, în care vocea lirică simte fiorul abrupt al prezentului din care s-a desprins („așa că înțelege, și iartă, tata - nu mă voi sinucide”). La răspântia celor două zone sufletești, eul resimte apăsător, din ce în ce mai responsabil, chemarea fiului Sebastian. Armonia obișnuitelor zile ce își caută locul „într-o grădină de floricele Lego clinchetind flămânde după frumusețe”.

La o analiză atentă a discursului, exploatarea propriului eu dezarticulat se manifestă cu recurență, acesta descompunându-se și recompunându-se obsesiv. Între voluptățile dictonului *Et in Arcadia ego* și explorarea angoaselor casnice. Între reverie și frivolitatea pierderii existențiale în „elegante cantosuri domestice despre mutilare”. Cantosurile îndeamnă deseori la evadare, trăirile distilându-se, rând pe rând, între cercul lui Mercur și cel al Venerei.

În strânsă legătură cu dubla personalitate asimilată de vocea lirică, merită a fi dezvăluită aici și predilecția recursului la un simbol-tulpină. Un „cosmoid” în care se răsfrâng toate sinergiile lumii, creierul este autentica „lume de apoi”, așa cum se mărturisește în *Canto XLIII*. Este o alcătuire de substanță ce „bate într-o inimă de călugăriță retrasă”, organizând concretul prin fluxuri inconștiente. De altfel, chiar ultimul Canto al volumului oferă, cu îngăduință, un

Dragoș Pătrașcu - „Invasia vegetației”, desen creion, hârtie Letea, 1980, 61,42 cm, foto - Ion Agapi

Dragoș Pătrașcu - „Anatomia unui sentiment” din ciclul „Note despre linie”, desen acrilic pe pânză, obiecte asamblate, 2001, 100,100cm, foto Matei Bejenaru.

răgaz reflexiv în „4 A.M., ora la care câteva miliarde de neuroni sunt la fel de singuri ca 7 miliarde de oameni”. Acest testimonial vine să explice și să confirme greutatea intrinsecă a interludiilor meditative ce s-au acumulat în fondul textual. Și să trezească, totodată, conștiința eului, re conectându-l dureros la realitate.

Din unghiul unui cititor familiarizat cu stilul autorului, este previzibilă propensiunea convulsivă a lui Radu Vancu pentru senzațiile organice infuzate de elemente precum sângele, votca sau alcoolul metilic. Chiar și așa, tot dintr-o abordare comparată, *4 A.M. Cantosuri domestice* aduce un plus de receptivitate artistică atât în planul afectivității, precum și la nivelul funcției expresive a limbajului.

Dintr-un furnicar de imagini, se disting, cu titlu de exemplu, ipostazele în care „soarele te privește ca un psalm răzbunător”, într-o lume care „s-a făcut strălucitoare ca o blană de pisică electrică”.

Prin astfel de construcții, poezia lui Radu Vancu înaintea în năzuința de a oferi un veritabil model al frumuseții ideilor, sublimând estetic rupturile ontologice suferite. Reușind, în acest fel, chiar involuntar, să echilibreze raportul de forțe cu tușele bolnăvicioase ale morții.

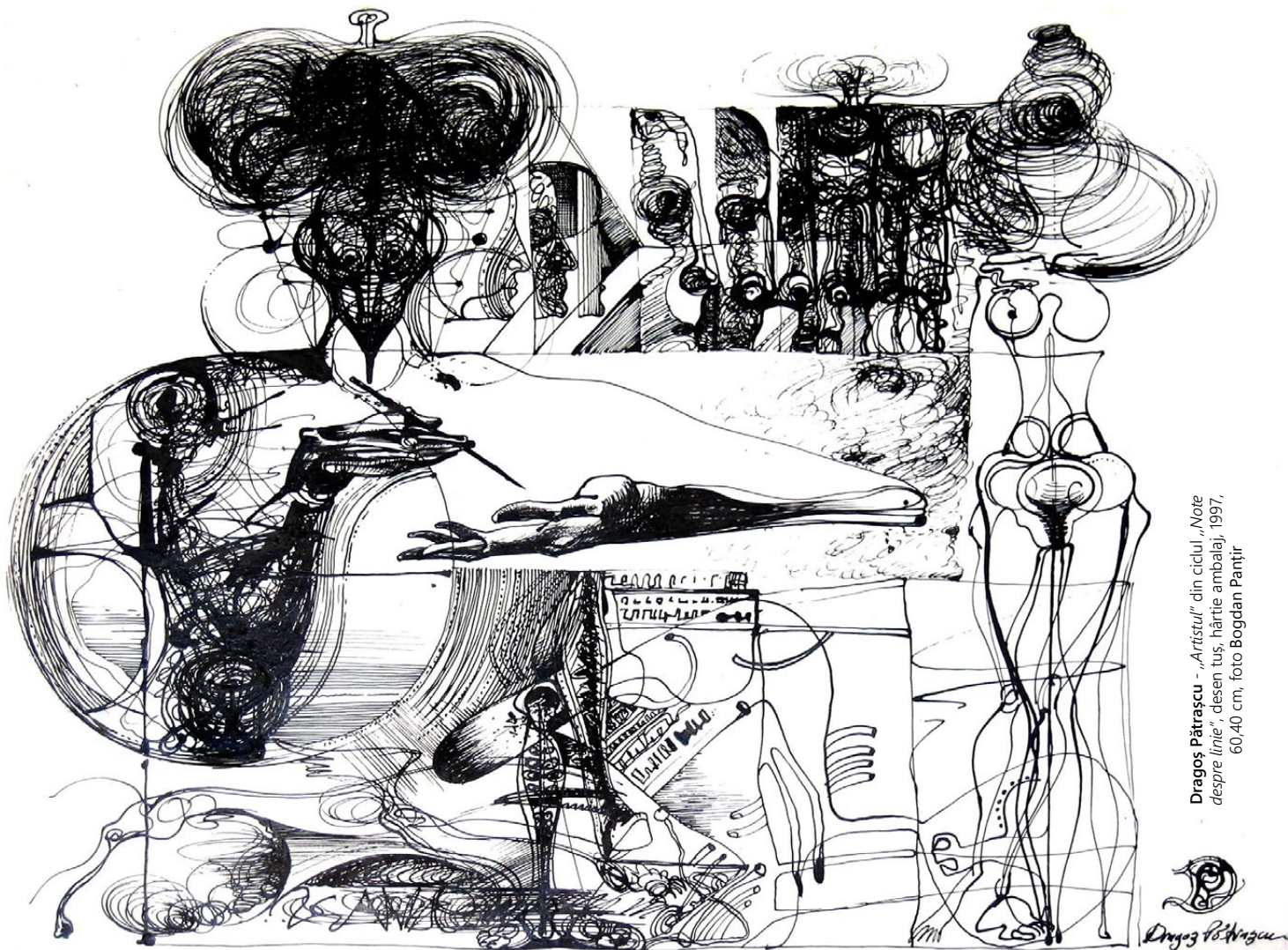

Nu lipsesc nici notațiile religioase, cu rol purificator, în structuri precum „Dumnezeu plutea ca o plăpumioară de respirație” sau „neuronii foșnesc ca un lan de copii de grădiniță sub tălpițele lui Dumnezeu”. Registrul diminutival în care se înfățișează, nu de puține ori, afectul revarsă tentații ludice, imprimând o delicatețe aparte cantosurilor.

Desfășurarea livrescă este surprinzătoare, poetul reușind să-și transpună biografia într-un șir nestăvilit de formule plastice, a căror frumusețe rezidă parcă tocmai în faptul că sunt „neajutate și singure și feroce”. Privit printr-un ochi al lui Horus, uzând de o tehnică spectaculoasă, volumul reușește să îmbine aceste stări, grație abilității scriitoricești de a pulsa viață în punțile de legătură create. Peregrinând vreme de 45 de cantosuri

între „orele lupului”, eul liric, un hărțuit și hărțuitor al resorturilor sale interioare, călătorește și în ceilalți. Pe calea sensibilității, el își vede tatăl în vis. Și fiul, aieva. Realizând, tulburat, că nu există refugiu. Pentru că ființa sa este aceeași. Întorcându-se în sine, de fiecare dată. La 4 A.M.

Clara Cășuneanu este studentă la Facultatea de Drept a Universității București. În liceu, a obținut premii la faza națională și internațională a Olimpiadei de literatură.

Dragos Pătrașcu - „Artistul” din ciclul „Note despre linie”, desen tuș, hârtie ambalaj, 1997, 60,40 cm, foto Bogdan Panțir

IDENTITATEA FEMININĂ CREATOARE SAU POVESTI CU SCRIITOARE ȘI COPII

„a avea două inimi, una care bate în tine, alta care bate în afara ta, undeva departe, al cărei sunet tot încerci să-l prinzi” (Elena Vlădăreanu)

„- Dar am ceva de scris./ - Fă-ți treaba, zice.” (Ana Dragu)

› Iasmina Răceanu

Poveștile sunt scrise de voci cu aripi. Poveștile aparțin deopotrivă cerului și pământului. Poveștile sunt, de asemenea, vii, dacă reușesc să trezească povești mai departe. Ce se întâmplă când vocea e însăși povestea? Dar atunci când ființa căreia vocea îi aparține caută să se multiplice într-un alt corp și începe să prindă dor de nevoia aceea misterioasă de a naște în hârtie?

Povesti cu scriitoare și copii este un volum colectiv ce cuprinde 18 istorii personale ale unor autoare din România, care dezvăluie, fiecare în parte, felul în care experiența nașterii propriului copil modifică programul destinat activității literare, resorturile interioare ale scrisului lor și contactul cu oamenii și mediul din jur. Publicată în anul 2014 la Editura Polirom, în colecția *Egografii*, cartea a apărut sub coordonarea Alinei Purcaru, redactor al revistei *Observator cultural* și prin munca scriitoarelor (poete, prozatoare, eseiste și critici literari): Svetlana Cârsteian, Adina Dabija, Ana Dragu, Domnica Drumea, Cristina Ispas, Luminița Marcu, Angela Marinescu, Ștefania Mihalache, Ioana Morpurgo, Viviana Mușa Augusto, Carmen Mușat, Simona Popescu, Adina Rosetti, Miruna Runcan, Georgiana Sârbu, Simona Sora, Mihaela Ursa și Elena Vlădăreanu. Unele texte sunt

Iasmina Răceanu

fragmente din scrieri încă în lucru ori conțin pasaje în care sunt anunțate viitoare apariții literare, iar altele au făcut parte din proiecte literare plănuite, dar la care s-a renunțat.

Dintr-o acoladă în care textele plutesc și își schimbă identitatea dată de specie de la eseuri până la autoficțiuni, se aude întotdeauna câte o voce-ființă („timbrologic” vorbind!) *maternă*, catifelată sau mătăsoasă, blândă sau visătoare, jucăușă, drăgălașă, dezinvoltă, glumeată, colorată, sensibilă, delicate, dar în același timp puternică, în alte cazuri rănită, umilită, asuprită, zdruncinată sau derutată ori, din contră, lucidă, acut-conștientă,

fermă, atrăgătoare, seducătoare, intensă, pasională, electrizată, fermecătoare. Realitățile strănse în carte se lasă vorbite din perspective diverse, se zăresc în primul rând dintr-un strat profund confesiv, căruia i se adaugă modele (mișcătoare?, dinamice?) de priviri specializate, fascicule de raze de orientare biologic-poetică, biologic-sufletească, filosofic-religioasă, antropologică, pragmatică sau psihologic-artistică.

Să fii mamă presupune o asumare extraordinară a ființei pe care o porți în tine (îi vei prelungi drumul atâta timp în afara ta!), implică frumoasa lepădare de tine însuți (cine e și nu e aici tine-le?), înseamnă răbdare și duioșie, mirare și tresărire în redescoperirea lumii prin făptura pe care o scoți la lumină, dar și ancorarea într-o realitate în care trebuie să înfrunți obstacolele pe care ți le ridică un număr mare de roluri în viața cotidiană.

Autoarele își fac în mod firesc și discret cunoscute credințele despre viață: despre oameni, despre literatură, despre lume. Amintesc de problemele lor personale, de situațiile delicate care au însoțit actul nașterii, de cei care le-au sprijinit, de normele exterioare pe care au trebuit să le respecte, povestesc despre nereușitele sociale pe care le-au avut, de greutățile întâlnite în grupul profesional, despre conflictele strecurate în întâmplările de zi cu zi și de conduita la care au recurs pentru aflarea soluției de ieșire din toate acestea.

Nașterea a reprezentat pentru fiecare o restructurare a ființei, chemând odată cu ea un alt fel de responsabilitate, de deschidere și de împărtășire a gândurilor proprii (dată fiind prezența copilului și de nevoia lui de a fi îndrumat), a accelerat timpul de discernere a lor, a gândurilor, lămurirea de sine, a cerut atenție continuă, devotament, dărnicie, a înapoiat bucuria fără margini locului în care lipsea timpul pentru sine sau a scos la suprafață teama, emoția adâncă și copleșitoare, într-un fundal al grijilor, al necesității de forță, de susținere și, nu în ultimul rând, de stabilitate. Nașterea a adus împlinire și iradiere de senzuri noi ale atașamentului și iubirii. A trebuit ca fiecare să înfrângă, în felul ei, oboseala, nu pentru a reveni la ritmul de viață anterior, ci pentru a adera la unul nou, spre readaptare. Chemarea de a scrie a variat de la caz la caz, fiind vorba despre tendințe de apropiere sau de retragere ori de sentimente de dor cu efecte puternic creatoare (cum ar fi terminarea unei cărți). „Obligația” scrisului a constituit-o, în principal, terminarea tezelor de masterat sau de doctorat.

Textul Domicăi Drumea oglindește într-o narațiune extrem de dură perioada tristă, disperată a vieții ei, care a inclus o părticică din copilăria mică a fetei sale. Interiorul rănit, puternic cicatrizat, trupul ostenit, forțat, leziunile "pielii" (ale învelișului organic cu care simte lumea) sunt mărturiile vieții ale sacrificiului mamei, din care se ivește, totuși, puterea de a ține piept suferinței ("Sunt o rană vie. Dar dacă vindec plânsul ei, aș vrea ca rana asta să nu se mai închidă niciodată"). Pe de altă parte, într-un registru puțin diferit, există și o „jumulire”, o „vătămare” prin care trec și personajele când își dispută, iscodind mintea autorului, dreptul la viață (exprimare), așa cum se desprinde, de altfel, din textul Ioanei Morpurgo.

Schimbând unghiul de vedere, întâlnirea perplexă a femeii cu propriul copil devine un mod de a fi prin curiozitatea copilului său. Atunci când scrisul este tot un fel de copil, vocea scriitoare poate să nu-și mai (re) cunoască partea de persoană căreia îi aparține cu adevărat, pentru că i se schimbă, în timpul de "pauză a vorbirii", identitatea. Corpul potențiază aceste schimbări de percepție a sinelui și a universului interior (imaginar), pentru că și el este un organism creator. Autorul din carne și oase e asemenea unui recipient al textului, care conține nenumărate încăperi fragmentate, pe când scrisul (scrierea) este un pălpăit emanând căldură într-una din cămăruțele de carne, unde ferestrele sunt (de) cuvinte ("de fiecare dată când scriu mă întorc în corp, în corpul cel mai intim, familiar, în care stau cel mai bine, devin propriul meu conținător doar pentru că reușesc să produc un text cu toate organele lui la locul lor. Punând organele textului la locul lor le pun și pe-ale mele, cele vii, la locul lor" – Svetlana Cârstean). Melancolia, nostalgia pentru a da din nou de „tine”(răspuns la o întrebare de mai sus!), strâns fiind în carnea aceea „spirituală”, transparentă, sunt stările premergătoare actului de creație, descriindu-se prin rechemare intimă a sinelui, care urmăresc să elibereze atât autorul făcut din carne și oase, cât și spiritul din el. S-ar putea spune că ființa-autor are corpul un text, iar textul ar fi, la rândul lui, pentru autorul concret, un corp spiritual, limpede, cristalin, desfășurat. Corpul extras ar fi, după Svetlana Cârstean, un "lapte negru", nu neapărat *opus* ca rol celui alb cu care mama hrănește propriu-zis copilul, ci un lapte care, deși hrănește și copiii-cititori cu fâșii de gânduri, nu fură pe nevăzute din energia trupului în a cărui pază stă copilul, ci chiar îi adaugă consistență hranei interior-corporale.

Culcușul pufos, cald, protector, luminos, dulce-vanilat, deschis-rozuliu, pe care și-l găsește Adina Rosetti prin scris, după continue amânări, cuibărește o suită de mișcări maiestuoase, mlădioase. Ele fac să se reflecte în text o duioșie asemănătoare hranei sufletești pe care le-o

dăruiește copiilor săi. Scrisul îi oferă o mângâiere, este o modalitate de îngrijire a pălcurilor de durere, de frustrare sau de oboseală, dar reprezintă și o sursă de vinovăție în momentul în care se concretizează ca activitate în perioada în care copiii cer să aibă alături prezența mamei sau când sunt treburi casnice care așteaptă să fie rezolvate. Unduirea cuvintelor este fină, ușoară, elegantă, molcomă, totuși dansantă, asemenea ritmului recuperării de sine („de ce nu vrei să dormi, puiul mamei, a mai rămas foarte puțin până când mama va adormi, va trebui să renunțe la jumătate din lucrurile la care spera în seara asta, probabil că o să renunțe mai întâi la textul care așteaptă neterminat în computer, după aceea va renunța la cărți, la vasele din chiuvetă nu se poate renunța”).

Literatura este o formă de întoarcere la ceea ce suntem în profunzime, o cale de a reîntâlni/ reatinge/ reîmbrăca/ reinterioza esența noastră, eul nostru original (și original!), care e copil. Pentru întrevedere, surprinderea lui, zărirea lui prin pulsație, prin pălpâirea din ochi (nu rezisti să-l privești neîncetat!), treci prin suișuri și coborâșuri, suportând amplitudini mai mici sau mai mari, care sunt traduse în scris.

Alina Dabija aduce în discuție „personaje conceptuale” interesante ca „scris-ființă” („scris în sine”), „ființa-scris”, „timp-ființă”, redenumind astfel timpul sacru, timpul profan și amintind de acestea, deoarece sunt coordonate care circumscriu traiectul făpturii ei interioare. Ana Dragu conectează mecanismul scrisului la circuitul parcurs zilnic, care a condus-o spre înțelegerea copilului ei suferind de autism. Scopul jocului său este găsirea celui „drum pe mine”, așa cum afirmă. Astfel se integrează, cel puțin la nivel poetic, în ordini hazlii, simpatice, meticuloase, care par desprinse, din când în când, de inerția firească.

Lumea începe să fie analizată de ființa-scriitor din nou, iar instrumentul principal în perceperea ei este puritatea proprie. Aceasta poate fi păstrată, recăutată (continuu strigată), reactualizată sau înnoită, împrăștiată de puritatea copilului venit. De aceea, nașterea concretă a copilului coincide, la multe dintre scriitoare, cu nașterea copilului lor interior, iar acel tip de cunoaștere despre care tocmai am vorbit reînvie multe dintre simțurile pe care copilul ce au fost ele le-a avut cândva. Aceste procese lăuntrice intense au forță germinativă, inspiratoare, creatoare, pentru că *Puritatea în viață* este locul de naștere al literaturii. Iar acest loc este în mintea

fiecărui scriitor, în el desfășurându-se, în "zile cu stele", o neîncetată activitate a minții, constând într-o învățare a lumilor clădite, cuprinse sau receptate de ea. Prin aceasta se observă la Simona Popescu, de pildă, cum este să fii prezent la realitatea din mintea proprie, cum este să fii mijlocitor al asamblării și reasamblării ideilor sau captator al derulării poveștii din minte, prin trezvia pe care o ai față de ceea ce ți se întâmplă („Ciudat, fără să scriu efectiv pe hârtie, eram mult mai aproape de ceea ce gândesc eu că este/ îmi aduce literatura – acea zonă de puritate, de intensitate, în care viața se redimensionează. Copilul făcea parte din asta, fetița făcea posibilă lumea asta”) ... Căci copilul e mediatorul căruia i se datorează redescoperirea universului magic, profund, sensibil, al lumilor ascunse, foșnind sau tremurând, strălucind sau vibrând în forme sau senzații din ce în ce mai noi, de culoare, ce-ți aparțin. El (te) zgândărește ca să trezească noi moduri de a capta energia vorbitoare a lumii.

Pe timpul în care pentru copilul lor se vedea de pe pământ noapte, mamele scriau. Pe timpul în care pentru mămicile copiilor se vedea din cer o zi cu stele, copiii visau în parfumul lor de cerneală. Poveștile cu scriitoare și copii pot fi ascultate și spuse mai departe doar de cei ce văd prin ei (cu vântul cu miros negru, albastru...

Iasmina Răceanu

este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național „Petru Rareș”. Iasmina este pasionată de ilustrația de carte și de literatură.

MATRIOȘKA ȘI POPA-MITICĂ IAR DÎMINEATA VOR VENI RUȘII

de
IULIAN CIOCAN

„Prima care-și reveni din amori fu femeia despletită și isterică, ciomăgită bine de polițiști. Ea se apropia, cu ochii arzînd, de fiecare om, repetînd cu îndîrjire aceeași frază ciudată: Dragii mei, v-a rămas numai o noapte în care puteți să faceți ce doriți sau ce n-ați mai făcut, o singură noapte, iar dimineața vor veni rușii...”

} Ioana Vlad

Iar dimineața vor veni rușii este un roman care te obligă să privești din mai multe perspective și să îți pui întrebări la care poți doar să îți imaginezi răspunsuri. E o carte care îți estompează zâmbetul odată ce încerci să găsești soluții gândului interogativ „Ce așa face eu dacă mâine voi privi pe geam și tot ce ieri îmi era cunoscut, astăzi mi-e străin și rece, datorită invaziei rusești?”. Cititorul este plasat în două temporalități diferite, între „realitate” și „ficțiune”, într-o Moldovă a anilor 1990 și în Moldova anului 2020, fiind urmărită detaliat societatea care se modifică, evoluează, pierzându-se între moralitate și amoralitate.

„Realitatea” recognoscibilă urmărește viața lui Marcel Pulbere, absolvent de filologie și autorul unui roman pe care încearcă să îl publice. Terminând facultatea la Brașov, acesta se întoarce în Chișinău, confruntându-se cu un trai care devine din ce în ce mai aprig și în care părinții lui nu au cum să îl sprijine cu nimic. Mama, Olga Leonovna, fostă educatoare, se străduiește să strângă niște bani cât să le ajungă pentru a avea ce mânca, recurgând la vânzarea lucrurilor de prin casă, la fel ca mulți alți basarabeni la începutul tranziției, „orașul putând fi lesne confundat cu un uriaș talcioc”. Scriitorul schițează astfel un prezent în spatele căruia se ascunde un fundal istoric, foamea prin

care au trecut bunicii și părinții personajului. Este descris un Chișinău cu orizonturi închise, unde literatura nu își găsește loc, de aceea „lui Marcel Pulbere îi licări prin minte gîndul să scrie o antiutopie moldovenească. Iar o distopie basarabeană nu putea însemna altceva decît un viitor în care regiunea separatistă transnistreană ocupă Republica Moldova.” Se trece astfel în planul posibilității ficționale, unde anul 2020 devine un 1940 repetat. Iulian Ciocan, introducând un fir narativ autonom în romanul prim (roman în roman), oferă dinamică textului, elimină orice posibilitate de monotonie, cele două planuri, „real” și „ficțional” alternând pe tot parcursul cărții de la un capitol la celălalt, conturând transformările, evoluția societății, iar cititorul aflându-se într-un suspans perpetuu.

Romanul al cărui autor e Marcel Pulbere înfățișează un spațiu terifiant, „eliberat” de tancurile Estului, în care e distrusă orice posibilă revenire la normalitate. Nu e însă „un proiect narativ din cale-afară de forțat, ci unul cu rădăcini adînci în realitate”. De remarcat este faptul că, așa cum afirmă și Maria Pilchin, aceasta „este o poveste mentală. Bătălia se dă mai mult în mințile oamenilor și mai puțin teritorial”.

Radu Carnariu - „RomAmerican Dream” din colecția „Dracolax+”

Personajele trăiesc un perpetuu zbucium interior, fiind puse în situația de a alege între dragoste și viață, între moarte și trădarea propriilor principii și valori, între a rămâne și a pleca.

Deși mulți luptă să părăsească Moldova invadată de ruși, oamenii simpli sunt lăsați în voia sorții, „cei de sus” având prioritate, lucru bine punctat în episodul de la aeroport, când, pentru sufletele tulburate, speriate, strânse grămadă, singura șansă de a mai pleca este reprezentată de avionul pregătit pentru conducători: „Avionul bușit cu guvernanți se desprinsese deja de sol. Era prea târziu! Guvernării plecau, bătându-și picioarele în toată lumea și răpindu-le oamenilor ultima posibilitate de salvare. Mulțimea slobozi un urlat de disperare care zgudui împrejurimile”. Nu e un episod consubstanțial spațiului

și timpului în care este plasată acțiunea, ci, dimpotrivă, el surprinde o realitate transistorică și nedeterminată geografic sau social, de aceea autorul încheie secvența cu o dramă care este ca un avertisment adresat celor care își pun propria persoană deasupra tuturor celorlalți: „Peste câteva secunde o explozie asurzitoare pulveriză avionul conducătorilor în mii de fragmente disperate.” Oamenii amuțesc, cu privirile pierdute în zare, citindu-li-se pe chipurile încrețite îngrijorarea provocată de posibilul atac rusesc. Oare vor mai vedea ei lumina zilei de mâine? Din mulțime iese o femeie isterică, slăbită, un alter-ego al autorului, ce reliefează gândul comun al tuturor celor prezenți: „Dragii mei, v-a rămas numai o noapte în care puteți să faceți ce doriți sau ce n-ați mai făcut, o singură noapte, iar dimineața vor veni rușii...”.

În planul realității imediate, atmosfera tensionată, ușor insipidă, datorită ghinionului lui Marcel de a-și găsi un

Radu Carnariu - „25% Free Bite” din colecția „Dracolax+”

loc de muncă într-un Chișinău la început de tranziție este echilibrată de capitolele descriptive ale celor două iubiri juvenile trăite de acesta, capitole în care ușor te regăsești ca adolescent. Paginile parcă de jurnal ale tânărului îndrăgostit te captivează prin plăcerea lui Iulian Ciocan de a povesti, de a da un curs lin întâmplărilor, având un stil comic, scriind deschis, fără reticență, utilizând un limbaj colocvial. Uneori, ca lector, confunzi paginile cărții cu paginile propriului jurnal, acesta reprezentând punctul forte pentru care romanul este unul ușor de citit („Odată, în timp ce fredona, pe scaunul de la WC, refrenul sublim al unei melodii de Al Bano și Romina Power, îl străfulgeră un

gând înfiorător: și dacă ea avea deja un prieten și așteptarea îi era zadarnică? Așa au trecut două luni îndelungi și grele”; „Ea îi era dragă și el îi era drag. De ce nu puteau atunci să aibă și relații sexuale? Doar pentru că era virgină? Păi, nu cu un om iubit trebuia să renunțe la virginitate o fată? Drăcia dracului!”). Iubirea din timpul facultății e mai sinuoasă și mai complicată decât cea trăită de personaj în timpul liceului, Marcel Pulbere conștientizându-și greșelile ce l-au condus spre eșec în prima relație; cu toate acestea, destinul nu îl lasă să fie fericit nici alături de Nicoleta, cea de-a doua dragoste, fără de care, afirmă tânărul, „nimeni nu mai avea un rost, căci nu putea trăi fără ea”. Cu un comic ușor deplasat, autorul lansează percepția personajului asupra a ceea ce înseamnă dragostea adevărată: „Dacă ar fi fost nevoie, Marcel i-ar fi băut cu plăcere urina. Asta era oare iubirea adevărată?”.

Lăsând la o parte cele două pasiuni ale lui Marcel, iubirii în *Iar dimineața vor veni rușii* nu i se acordă un spațiu narativ amplu și nici un rol foarte important.

Iubirea reprezintă pastila împotriva singurătății sau doar un pretext pentru a putea câștiga ceva. În realitate, Marcel Pulbere face avansuri unei tinere vânzătoare doar pentru ca aceasta să îi ofere cât mai multe conserve de pește din magazinul său, astfel încât el să aibă marfă spre a o vinde la un preț mai mare și a se descurca.

Se folosește de ea, lăsând-o în final cu inima zdrobită, fără speranța că se va mai găsi vreun bărbat care să o iubească. În planul ficțiunii al cărei autor e Marcel, Nicanor Turturică (personajul principal din romanul său), ajuns la vârsta de 60 de ani și rămas fără soție, se refugiază în brațele unei bufetiere vădane, de vreo 62 de ani, pe care o părăsește odată cu pătrunderea primelor vești despre amenințarea rusească. Iubirea nu semnifică aici „puterea și sursa de ambiție” pentru a putea învinge greutățile vieții, ci personajele trebuie să se descurce singure, sunt pe cont propriu, nu au niciun prieten de încredere, fiindcă „într-un univers golit de valori și de repere morale orice era posibil.”, oricine se putea bucura de necazul fiecăruia. De aceea romanul în roman are în prim-plan strivirea personajelor sub forța dezlănțuită a apocalipsei spirituale, lucru bine evidențiat în finalul cărții, când cele două planuri fuzionează. Marcel, autorul romanului *Ultima eliberare*, ajunge în fața judecătorilor pentru faptul că ar fi scris o carte „antistatală”, cu un puternic impact asupra cetățenilor moldoveni, iritați de publicarea acesteia („Oameni buni, acest autor becnic

Radu Camariu - „Totalitarian Landscape” din colecția „Dracolax+”

și-a imaginat că Moldova e ocupată de Transnistria, că separatiștii distrug statalitatea noastră dragă, că intră în Chișinău. Oameni buni, cartea asta e ca o invitație făcută bandiților de la Tiraspol! E ca și cum le-ai spune să vină, să ne ocupe, e ca și cum i-ai aștepta cu piine și sare! Și într-atît m-au întristat prostiile descrise de acest autor, încît, vă spun sincer, am leșinat și am fost dus într-o stare gravă la spital”). Marcel Pulbere ajunge el însuși devorat de distopia basarabeană, concluzionând că „cei 28 de ani pe care îi trăise nu conținuseră nimic notabil, absolut nimic. Poate numai dragostea pentru Nicoleta era o excepție. Dar nici asta nu mai era sigur”.

Iar dimineața vor veni rușii este un roman oglindă, în care trecutul, Moldova din 1990, este proiectat repetitiv și distorsionat în viitor, într-o Moldovă a anului 2020. Societatea se zbate între conflictele interioare și un posibil pericol exterior. Nu este prezentată doar invazia

rusească ce aduce haos în țară, ci și apocalipsa spirituală a oamenilor. Din acest roman halucinant reiese faptul că singularitatea individului rămâne o virtute dincolo de timp și spațiu geografic/cultural.

Tu, cititorule, ce ai face dacă mâine ai fi izbit de zgomotul tulburător al tancurilor rusești? Primul gând probabil ar fi acela de a încerca să fugi pentru a te salva. Exact. Personajele lui Iulian Ciocan se află și ele într-o fugă perpetuă până la finalul romanului, o fugă între Moldova și România, între moralitate și imoralitate, între cinste și viclenie, o fugă spre salvare. O fugă spre iluzie

Ioana Vlad este elevă în clasa a X-a la Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă” Iași (secția design industrial). De anul acesta, este redactor Alecart.

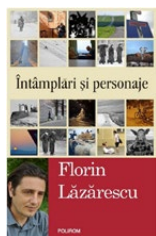

CUM AM ÎNVĂȚAT SĂ PRIVESC SAU ÎNTÂMPLĂRI ȘI PERSONAJE

de
FLORIN LĂZĂRESCU

„În drum spre casă, pe la două dimineața, Padre a tras o concluzie bestială, care poate fi folosită ca deviză de viață:
- Bă, ce spectacol e lumea! Să trăiesc 300 de ani și tot nu m-aș plictisi! Iar mie mi-a venit să chiui.”

› Anca Șcheul

De multe ori avem impresia că ne învârtim în cerc, că intrăm într-o rutină lipsită de culoare și de sens – urci în maxi-taxi, mergi la Billa, îți iei carnetul, mergi la serviciu, ieși la o bere cu prietenii, te muți, renovezi, o călătorie cu trenul, mergi la ai tăi, îți faci pașaport, ești în tramvai, la spital, nu mai ai țigări, ajungi din nou la cumpărături. Suntem atât de prinși de treburile noastre încât de multe ori ignorăm „spectacolul” din jurul nostru, iar dacă mai prindem frânturi din el le povestim alor noștri cel mult la cină, pentru a uita mai apoi de ele. Cred că nu noi suntem de vină!, cum ar spune Ovidiu Nimigean într-un poem din *Week-end printre mutați*.

Florin Lăzărescu reușește să observe acest „spectacol” și, mai mult de atât, să îl immortalizeze în proza sa. Capturând momente și oameni din viața de zi cu zi în culori vibrante, el reușește să găsească în această rutină întâmplări și personaje memorabile. De fapt, nu le găsește, doar le transcrie. E acea impresie că întâmplările & personajele din viața mea, a ta, a noastră s-au așternut în „jurnalul” lui Lăzărescu!

Povestirile, scurte, dar percutante, poartă cititorul printr-o mulțime de stări și de emoții. Deși atmosfera generală din această carte este una amuzantă, marcată de „poante” („În oraș exista o singură librărie care avea o carte de-a mea în vitrină. O vedeam de pe bicicletă, din

stradă. A dat faliment.”), există momente înduioșătoare (descrierea tatălui realizată în *Navetistul*), triste (colegele de salon care încearcă să o convingă pe bătrâna abandonată la externare că fiica ei se va întoarce) sau momente care te pun pe gânduri („E nu știu cum ciudat să joci tenis, să bei bere, să ai impresia că trăiești într-o lume cât de cât normală și să-ți dai seama că omul din fața ta va sta șapte luni într-un loc unde poate da colțul în fiecare clipă, în timp ce tu ai să joci în continuare tenis și ai să bei bere”).

Balansând scenele culese de pe stradă cu întâmplările personale, momentele absurde cu reflexele emoționante, Florin Lăzărescu reușește să construiască cu simplitate și umor o carte asemănătoare unei conversații.

Discursul este sincer, relaxat, creând impresia că ești la o cafea cu cineva care îți povestește despre noua lui gazdă, despre boschetarul pe care l-a văzut în parcare la supermarket, despre familia lui, despre toaletele publice cu inscripții greu de descifrat, despre depunerea actelor pentru căsătorie, despre noua lui carte, despre maneliștii pe care i-a întâlnit la munte, despre proiectele fotografice, despre spovedanie, despre mașina din vis, despre reclama de la frizerie, despre asistenta pitică,

despre struții din copou și despre vizitele la dentist. Totul este foarte uman, concret, apropiat de cititor. Regăsim cu ușurință elemente din viața noastră, împărtășim idei și emoții universale și reușim astfel să trăim cu adevărat povestirile din acest volum.

Surprinzător este modul în care Florin Lăzărescu reușește să condenseze realitatea și să creeze în atât de puține rânduri personaje atât de vibrante: „Am întâlnit azi un scriitor care a început să zbiere că el nu stă pe scaun din plastic și într-o sală care i se pare nedemnă de valoarea lui. Țipa și la cititorii care veniseră să îl vadă. I s-a făcut rost de un scaun de lemn și de o altă sală. S-a calmat, ascultând zâmbitor laudele criticilor despre cartea lui, apoi a vorbit interminabil și politicos, despre suferințele îndurate de bunicii și de neamurile lui în lagărele de concentrare.” Deși o imagine valorează mii de cuvinte, el reușește să creeze mii de imagini în câteva cuvinte. Desenând în tușe puternice caracteristicile relevante ale acestora, autorul ne oferă un tablou plin de figuri uneori simpatice, alteori antipatice, dar întotdeauna memorabile. O prezență aparte o au cei din familie (mama, care stă la gard să se uite „de-a lungul drumului”, care în copilărie a cântat Înfloresc grădinile pe post de colindă, tatăl, navetistul care lucrează în construcții și care tocmai a ieșit la pensie, Otilia, sora mai mică cu opt ani, pe care a învățat-o să meargă și care, la rândul ei, l-a învățat să meargă mai departe „după o stupidă suferință din amor”): „Și mă gândesc că există oameni – din fericire, am șansa să fiu înconjurați de vreo câțiva – care fac uneori mai mult pentru tine decât însuși Dumnezeu.”

Întâmplări și personaje este o lectură accesibilă, relaxantă, savuroasă, care reușește prin simplitate și sinceritate să reinterpreteze rutina în care ne aflăm, să ne facă să receptăm cu mai multă ușurință „spectacolul” acestei lumi.

Aducând în prim plan secvențe care pot fi găsite cu ușurință în viața cotidiană și schițându-le cu umor și culoare, povestirile din acest volum reușesc să ne învețe să apreciem absurdul zilelor pe care le trăim. Suntem înconjurați de boschetari care se „trag cu cărucioarele”, de oameni care bat covoarele, de pseudointelectuali, de oameni „cu carte de muncă”, de produse supralicite, de câini vagabonzi, de becuțe, de cutremure imortalizate pe Facebook și de bătrâni în tramvaie, trebuie doar să învățăm cum să-i privim.

Mi-am format obiceiul să îi spun prietenei mele de fiecare dată când ne aflăm în fața unei scene specific balcanice că „parcă ne aflăm într-un film de Kusturica” ceea ce face momentul să pară de o mie de ori mai special. Îi povesteam ieri despre o scenă surprinsă în drum spre Iași și mi-a venit să-i spun „asta parcă ar fi fost scrisă de Lăzărescu”.

Anca Șcheul este elevă la Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă” Iași (secția teatru).

foto: Bogdan Onofrei

BOLILE ISTORIEI NOASTRE: LAIKA

de
ADRIAN ALUI GHEORGHE

„Spun glod și rană îmi iese din gură, în inima mea e o plantație de cuțite, Doamne, de ce pământul se învârte ca un titirez și nu îl mai ajng din urmă ca să văd casa mea cum iese din orizont cu soarele drept steag în față...”

↳ Dumitrița Roșioru

Așa debutează ultima carte pe care am citit-o cu o bucurie nedisimulată: *Laika*, romanul lui Adrian Alui Gheorghe. Asocierea titlului cărții cu numele câinelui-erou al Uniunii Sovietice, pierit la datorie în scurta sa călătorie în cosmos, nu e întâmplătoare, narațiunea fiind un tip de sinecdochă: lumea care populează romanul, supusă experimentelor ideologice frizând absurdul, e un fel de Laika trimisă fără discernământ să moară la datorie. Citatul pe care l-am ales pentru a-mi deschide pledoaria descrie perfect locul de desfășurare a acțiunii. Acesta este un sanatoriu, situat într-un loc retras, un spațiu emblematic, unde autorul reușește să închidă o întreagă perioadă istorică: comunismul. Cartea este, de departe, una dintre cele mai reușite transpuneri literare ale acelei perioade, reușind cu umor și măiestrie narativă să valorifice o epocă despre care cu greu ne putem aminti cu zâmbetul pe buze.

Acțiunea romanului se desfășoară la Glod, un sanatoriu aflat lângă Râmnicu Sărat, ferit de lume, unde doctorul Andrei Bîlbîială, directorul sanatoriului, tratează alături de colegii săi pacienți pe care i-aș numi „îmbolnăviți politic”, întrucât locul acesta era alternativa închisorii pentru cei ce se opuneau într-un fel sau altul sistemului politic din acea vreme. „Primul pacient, în aceste condiții, își amintea Pantazi, fiindcă el îl preluase și îl cazase în rezervă, era Coriolan Bubă, vechi ilegalist al partidului comunist, care funcționase ca activist politic în conducerea penitenciarelor din România și care acum, din cauza surmenajului, avea o stare de nervozitate care trebuia tratată cumva.” Așadar, cititorul poate lesne să observe cum, sub chipul unor personaje bolnave, se adună la Glod, de fapt, victime ale unui sistem bolnav.

Faptele prezentate sunt la limita dintre absurd și verosimil, aproape că realitatea istorică se confundă total cu ficțiunea, Adrian Alui Gheorghe reușind să le îmbine cu un umor savuros.

Îmi amintesc aici de povestea Dorei, o muncitoare din Iași, care luată pe nepregatite și trimisă ca reprezentat al poporului la Congresul partidului, leșină de emoție și în jurul evenimentului se creează un adevărat scenariu de film, întrucât s-a auzit la Europa Liberă despre acest incident („Dar dacă ea va spune așa cum spusese în scrisoare că numele ei a fost rostit la Europa Liberă, nu-i așa că trebuia să recunoască că asculta Europa Liberă? Sau alții, din preajmă, ascultă? Cine erau aceia? Trebuia să spună cine erau. Că era fratele ei, Gicu, care lucra la abator? Își va pierde slujba, cu siguranță va fi anchetat. Abia acum își dădea seama că intrase într-o poveste pe care nu o stăpânea, că era descoperită. Vede marginile dezastrului. Când a deschis ușa să o invite înăuntru, secretara secretarului cu propaganda o găsi pe Dora Ghivirigă leșinată.”).

O altă secvență interesantă este povestea primei femei internate la Glod, „Elisabeta Burtă, în anul 1987, fostă prim-secretar la un județ din sud. Ceaușeștii vizitaseră județul, iar Ceaușeasca a avut impresia că Nicolae s-a uitat mai nu știu cum la Elisabeta Burtă, că femeia avea fusta prea scurtă pentru funcția sa și că avea prea mult fard pe obraz pentru a se prezenta cât de cât decent la așa nivel. Mai mult, Elisabeta Burtă nu purta coc, așa cum sugeraser cu ceva vreme în urmă Ceaușeasca, că trebuie

să poarte un cadru de nădejde al paridului, ci purta părul răsfirat pe spate". Aceasta a fost principala cauză ce a determinat internarea la Glod a Elisabetei Burtă.

Povestea expusă în romanul *Laika* este istoria unor anonimi împletită cu istoria unor personaje

celebre, precum Ana Pauker, Elena și Nicolae Ceaușescu. Astfel, personajele ce se succed aici sunt deopotrivă oameni obisnuiți, lucrători în fabrici, medici, profesori, ziariști, dar și rude de înalți demnitari, precum vărul generalului Pacepa. Interesant este modul în care autorul reușește să marcheze fiecare eveniment politic ce se petrece în perioada aceea, prin consecințele pe care le are asupra sanatoriului Glod. În esență, fiecare întâmplare politică își găsește corespondentul într-un pacient

internat la Glod. Este limpede că singura variantă de a ajunge la sanatoriu acesta erau fie să fugi de consecințele unor fapte care nu se aflau în concordanță cu ideologia vremii, fie să fii ruda vreunui șef de partid. Astfel, locul în cauză ajunge o insulă a exilului, unde fiecare dintre cei ce se găsesc aici, deși intrați în dizgrația partidului, își continuă activitățile, faptele lor fiind puse pe seama unor boli închipuite.

Remarcabile sunt și numele pe care le au personajele care de-a lungul istoriei s-au perindat în acest loc de mirare, un fel de imagine în mic a societății vremii. Întâlnim, așadar, nume precum Bîlbîială, Poponeț, Bilibău, Măcinoi și altele asemenea, avânt un efect de potențare a umorului și fiind foarte sugestive pentru condiția pe care o au în societate cei ce le poartă.

Dincolo de latura ironic-umoristică, romanul poartă în sine o durere pe care poporul român a trăit-o vreme îndelungată, dar peste care a reușit să treacă și spre care acum privește amuzat, făcând haz de necazul trecutului sumbru. Este de-a dreptul spectaculos felul cum imaginația

creatorului acestui roman-istorie reușește să închidă o epocă nebună într-un ospiciu de nebuni ai epocii, să facă istoria să se desfășoare acolo, ca și cum ar vrea să vindece memoria poporului de trauma unor întâmplări dureroase. Se creează astfel o societate enclavă, care trăiește la nivel de individ ceea ce societatea din afara granițelor sanatoriului trăiește la nivel de individ. Putem spune ca romanul este o radiografie a epocii comuniste, ce surprinde prin exagerări și situații aproape

absurde o realitate care în zilele noastre ar fi greu de închipuit. Umorel care îmbracă această realitate este de departe cel ce o face digerabilă și o aduce în conștiința actuală într-o lumină nouă, mai caldă și mai ușor de acceptat.

Laika este, așadar, un roman-istorie, un roman-leac, un roman-cheie pentru literatura actuală, care nu te poate lăsa indiferent.

Este romanul care stârnește hohote de râs, dar și manifestări de revoltă interioară. Adrian Alui Gheorghe reușește să aducă un plus literaturii române contemporane prin publicarea acestui roman, căruia - oricât m-am străduit - nu i-am găsit vreun defect major.

Dumitrița Bianca Roșioru este studentă la Facultatea de Medicină a Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” Iași.

FRUST ȘI MATERIALITATE MILA SCHIMBĂ GUSTUL CĂRNII

de
ȘTEFAN IVAȘ

- un „Neluță” al lui Marius Aldea, mai puțin atroce, mai mult cumințit, dar la fel de fraternizat cu pământul de sub unghii, pupăturile umede cu miros de varză și țuică, cu brânza învelită în ziar, cu maidanul cu buruienile cruțate de picioare și cu muncitorii nebărbierți, culesul fasolelor și vițeei smulși din uter în ton cu televizorul mamaiei și TVR-ul salvator
- când vorbești de baștină, vorbești de Leorda. Discreditezi cu percutanță orice urmă de sacralitate, te depărtezi de căutarea timpului pierdut, te apropii de realitatea mundană, prozaică, domestică; toți sunt un corpus erect în ecuația conviețuirii, departe însă de a fi grobieni sau abrutizați
- și da, mila chiar schimbă gustul cărnii (și dacă debutezi astfel, o să schimbi chestii pe-„aici”)

› Codruța Coroceia

A flat la limita dintre ironie și tandrețe, în ton pe alocuri nostalgic sau chiar revendicativ, *mila schimbă gustul cărnii* (Casa de Editură Max Blecher, 2014), volumul de debut a lui Ștefan Ivaș, încununat cu premiul Opera Prima la Botoșani, în cadrul „Zilelor Mihai Eminescu”, reifică un adevărat artefact al sincerității, abandonând orice încercare de voalare sau de cosmetizare, gesticulând un firesc frust și reziduurile adiacente.

**„pe valea unui pârâu cu apa îngălbenită
de sedimentele solului argilos
între două dealuri
ca două fese
m-am născut eu.”**

Volumul este structurat în trei părți - *3D, Timp liber, erau cu spatele și se îndepărtau* -, cochetând cu obsesia pentru imagine și cadru într-o radiografie cerebrală a societății actuale și a universului sătesc cu puternice intruziuni ale cotidianului.

Poeemele din *3D* trasează, prin proiectarea în retrospectivă (dar nu in vitro), reanimarea copilăriei într-

un real încărcat cu pregnante fiole sentimentale, unde „răspunsurile mamei/ devin reproșuri apoi palme”, cu revistele „cutezătorii” și caietele din generală, cu alte relicve ale talentului precoce: „acuarelele, muzicuța, cărțile cu animale, toba de tablă”. Evenimentele banale sunt disecate lucid, cerebral, fără a cădea în derizoriu sau marginalitate, reprezentând chiar contrapunctul pentru un nivel superior de percepere a sensurilor: „cate un pas în fiecare pătrat / speranța-imediat spulberată - / că oamenii mari vor ceda în / fața unui ritual atat de bine / pus la punct” (*trenul*), „cu fiecare / clăpa pe care o apăsă sună din ce în ce mai fals ca o amintire de / schizofrenie” (*acordeonul*), „nivelul doi de lectură a realității / în trepte / până la „golirea minții de lumea exterioară”, „la scosul sfeclei eram omul tristeților constante” (*Tracklist*). Irepresibila tendință spre firescul sincer și profund nu este niciodată fardată, frizată ori patologică: „la un moment dat te-ai oprit / iar mainile tale / m-au mângaiat aspru și apăsător / (bătăturile uscate / lăsându-mi dare roșii pe obraz) / mâinile tale / cu care trăgeai vițeei din uter la moșitul vacilor / mâinile / cu care îndepărtați maxilarele cailor / ca să le aproximezi vârsta”.

Corina Păcurar

din *Timp* liber sunt cele
 ale ubicuității sentimentului de
 ostilitate radicalizată, ale singurătății caustice cu
 «teatrul încă unei depresii / pe care o târăști după tine /
 ca tinicheaua de coada pisicii», cu „resemnarea aruncată /
 în straturi peste / fața de clown / pictată pe bobul de orez
 / al orgoliului», gravitand în jurul țigarilor, al camerei,
 al biroului, al chiriei, al șomajului. Accentul se pune
 pe puterea de repetare infinită a ritmurilor temporare,
 amprentată de ciclitate, coagulând un continuum din
 care, aparent, nu se poate ieși: „ca țigara acestei după-
 amieze / fumând-o deja fumată de fapt”, „dimineața
 asta ostilă / umplută prietenos cu task-uri inutile,
 prelungind provizoriul / unui an întreg / care precede
 / deschiderea, schimbarea / netezind drumul / pentru
 intrarea cu pompa / a norocului în oraș”, „de la munca
 intru direct în scena aia / în care ne prefacem că nu ne-
 am văzut demult / ne pupăm / îmi așez papucii la locul
 lor / mă întorc cu spatele la tine / și cu fața la cameră
 îmi țin monologul de / „să-vezi-ce-mi-s-a-întamplat azi”
 / termin eu iar reflectoarele își aruncă / lumina peste tine
 / [...] / din cand în cand te lași purtată de entuziasm /
 ca în descrierea copiilor sau a femeilor însărcinate /
 pe care le vezi parcă peste tot în ultima vreme” (*scenă
 domestică II*), „ți-am vorbit despre surplusul afectiv al
 primăverii / despre senzația aproape erotică pe care

ți-o provoacă / pământul proaspăt dezgolit de zăpadă,
 despre / descătușarea energetică a naturii și impulsul de
 a te arunca/revărsa afectiv peste lume ca un sinucigaș /
 peste șinele de tren, despre entuziasm, extaz, naivitate /
 și în general despre toate prostiile care trec / prin mintea
 odihnită a celui care nu mai lucrează / de cateva luni.”

În ultima parte a volumului, *erau cu spatele și se
 îndepărtau*, centrul de interes se reîndreaptă spre locul
 de baștină prin juxtapunerea unor scene din adolescența
 marcată de ierarhia familială și grupul de prieteni: „locul
 unde scuipam cu toții pe rând”, „sentimentali și nostalgici
 după cum eram în liceu: / tu olimpic la biologie / eu
 nu”, „ascultam muzică și derulam pe monitor poze / din
 liceu, cu diriginta, laboratorul, banchetul / apoi cărări
 de munte, flori, violete cu stropi de rouă, cărări / de
 munte, de toamnă, de vară / la un moment dat am ajuns
 la o poză cu un cuplu / pozat cu spatele la cameră și
 coborând niște scări la asfințit / ai tresărit și-ai strigat:
 uite! / [...] / abia acum cred că am înțeles / important
 era că erau cu spatele și că se îndepărtau”. Chintesenta
 viziunii artistice, apelând la demersul sintetic, unde ironia
 bonomă fuzionează cu scheme afective, este ilustrativ
 infuzată în poemul dedicat Laurei:

**„laura, laura față de treabă
 laura, laura cum îi făceai tu pe băieți la trante în pauze
 laura, laura cum lipseai tu cate două săptămâni de la
 școală cand începea prășitul de-an-taia la păpușoi
 laura, laura bolfoasă cu țafe mari și lăsate
 de parcă ți-ai fi atarnat deja doi sugari de sfarcuri
 laura, laura cum te dădeai tu cu oja ca să-ți
 acoperi pământul de sub unghii
 laura, laura cum ne dădeai tu nouă să copiem tema
 din caietul tău pătat cu ulei și dulceață
 laura, laura cum te-ai înroșit tu toată-munte de om-
 cand te-a invitat unu' la dans la banchet
 (acum-femeie la casa ta de chirpici, cu om,
 trei plozi mărișori și doi cai)
 laura, laura ce frumos treceți voi cinci prin sat
 cu căruța în dimineți răcoroase de primăvară
 ție laura îți dedic volumașul acesta
 ca să-ți servească la învelit ouăle
 și peturile cu lapte cu care mergi
 în fiecare duminică și zi de sărbătoare
 la piața mică”**

Prin redarea sa autenticistă și registrul discursiv,
 Ștefan Ivas reactualizează în faldurile memoriei chipuri și
 fatalitatea lor inerentă, beteșugurile și cutumele Leordei,
 unde „doar tăiatul e o treabă de adult / pentru că mila
 schimbă gustul cărnii”.

Codruța Coroce
 este elevă în casa
 a X-a la Colegiul
 Național „Dragoș-
 Vodă” Câmpulung
 Moldovenesc.

DESPRE VOCATIE ASUMATĂ FOTOGRAFIC ÎN LOMOGRAFII

de
IOANA NICOLAIE

Volumul Lomografii. O fotografie artistică specială, care nu se mărginește la poza evenimentului. O dezinvoltură care nu încearcă să probeze strict emfaza sau strict nonșalanța - ca pe o altă modă în ale poeziei.

} Sabinne-Marie Țăranu

Mai întâi o precizare necesară. A fi evaziv e o modă. Retro, în ale vestimentației, frecventă în interacțiuni, totală pentru scriptic. Luat ca manifestare semiotică a individualității, scrisul e o încifrare, o metaforizare a trăirilor, o abolire a indexului acestora în realitate. De altfel, actul însuși de a scrie este o refugiere, o evitare a cotidianului, nu atât prin excludere, cât mai ales prin asumare subconștientă și îmbunătățire. Practica stilizării impresiilor, a stării, în literatură și, mai cu seamă, în poezie, poate deveni vicioasă în sensul obstinării de la originarul eului. Repercusiunile? Falsul efect al autenticității, ușor de resimțit chiar și de un cititor neavizat, diluarea emoției și, chiar, lipsa unui mesaj autonom. În alți termeni, vorbim despre un simplu refugiu în imaginar dislocat de un livresc reușit, cel mult, printr-un limbaj acustic.

Nefericirea acestei mode este recurența ei în tot ce se publică. Există la destui poeți o invazie a alăturărilor de cuvinte. Ingenioase, dar ca rebusuri, ca sporturi ale minții. Literatura adevărată se vrea resursă pentru ceea ce limbajul reușește să ajungă. Există însă, din fericire, și poeți ai emoției sincere. Secretul pentru calitatea emoției loiale ni-l oferă Ioana Nicolaie în volumul *Lomografii*. O fotografie artistică specială, care nu se mărginește la poza evenimentului. O dezinvoltură care nu încearcă să probeze strict emfaza sau strict nonșalanța - ca pe o altă modă în ale poeziei. În decursul celor 7 subcapitole sau subvolume, poeta îndrăznește - și reușește - să fie

îndrăgostită (*Poză retușată*), copil (*Nordul*), să trăiască „trecutul faulknerian și convulsiv”, după cum ea însăși ne mărturisește (*Credință*), să ne garanteze translația real-imaginar prin substanța intimă a faptelor (*Jurnal*), să trăiască boala și maturitatea (*Autoimun*). Ineditul ni-l dăruiește împreună cu certificarea biografică a personajelor sale (*Mătușa, Album*).

Importanța acestei sincerități e fundamentală.

Poeta nu-și dorește un artificiu de autenticitate pentru manuscrisul său, întrucât, citind-o, transpare nevoia ei de cooperare permanentă cu realitatea, într-o analogie aproape de jurnal: „căci tu încă nu știi cum asfaltul din fața blocului/ ți-a împrumutat vocea” (*Poză peisaj*).

Intimitatea proliferază, în *Lomografii*, cu decorul reflexelor, al obișnuințelor: „m-am lipit de geaca ta/ din căptușeala ei scapă încăperea/ în care într-un fel/ am încremenit la priveghi.” (*Într-un oraș de sclipici*). Nondeclarativă, epică doar prin trama desfășurării asociată nevoii de emoție, poezia loanei Niculescu este tranșantă, sortiment de obiectivism, pe care poezia, în genere, nu se încumetă să-l experimenteze: „vântul s-a oprit pe hol/ am ajuns cu un taxi murdărit/ de zăpadă/ după ce în inima mea m-am strâmbat/ în vitrine.” (*Decembrie cu zăpadă*).

Feminitatea, alocarea, deci, a unei identități eului liric, înseamnă un alt mecanism de a „forja” cu mesajul către o veritabilă credibilitate. Pe de altă parte, cochetăria se insinuează la fel de flagrant ca frica sau ca resemnarea, naturalețea descrierii fiind exponențială pentru capacitatea evidentă a poetei de a dezvălui și de a se dezvălui: „, ca un clipit pe ascuns/ ca o cutie pliată/ așa și dragostea mea.../ pentru ea mă trezesc/ și cu două cești de cafea/ îi buclez părul” (*Peste puțin timp vei suna la ușă*). Personificarea, de fapt, orice altă formă de stilizare, e inerentă rezoluției, impactului cu starea. Vorbim de o figură de stil demândată și nu introdusă, pur și simplu: „astă-vară veneam des pe la tine/ treptele se șifonau,/ până și soneria avea emoții/ și se ruga/ să nu-mi răspunzi, să nu fii acasă/ căci te plăcea și ea/ tot așa platonice și-n taină” (*Trec pe la tine*). Uneori, ingeniozitatea alăturărilor e trenantă, limbajul e încă viu, dar rămânând mijlocul de ofertare și nu poezia însăși: „, Dacă uneori resturile/ par un filament de veioză/ te rog să mă ierți,/ că încă nu știu/ să-mi modelez/ altă viață.” (*Sfârșit de seară cu tine*). Chiar organicul este o exacerbare a scripticului, aducându-l pe cititor până la punctul de „hiperestezie”, dincolo de simplul extaz: „și eșarfele frigului/ tăindu-mi spinarea,/ și respirația ca un măr/ umplându-mi traheea...” (*Alter*).

Există o asumare a stării, care dislocuiește eul: „eram din când în când o durere/ o licărire alunecând spre stomac...” (Catran) sau „Cum să iubești o închegare de plâns, / un amestec de teamă și ochi nedeschiși.” (Știind).

Nu există obstinație de la formulările simple. Din contră, claritatea și franchețea sunt mărci ale stilului său: „Am venit pe lume să caut dragoste/ Și m-am zbatut pentru asta.” (*Migdale*) sau: „hainele mele urâte,/ palmele pătate de verzeala nucilor” (*Somnambulic*). Trăirile au amplasare, se încadrează într-o cinetică la care participăm, pe nesimțite, și noi: „iubeam stațiunea,/ furnicile de pin cu tăioase mandibule,/ șoferi grași înfulecând mititei/ și îndepărtatele traverse/ sub ghetele mele din catran și benzină” (*Atunci*). Iar personajele, personajele lumii ficționale, chiar există: „Arsenia/ George/ Alexandru/ Filimon/ Iată-mi verii și verișoarele,/ cioplind din carton vapoare/ pentru chipurile ce-n noi se vor ivi/ cu pieptănături neasemănătoare. (Nume). Incifrajul tinde, aparent, să dispară, sub impresia derulării faptelor cu o cauzalitate neașteptată: „În locul meu, până la urmă,/ Un unchi s-a dus de-a rostogolul cu apa,/ Iar lumea zice că

eu l-am îndrumat/ către râu,/ Fiindcă-n săptămâna aceea murise/ și mama. (*Ionuca*).

Plăcerea de a fotografia în cuvinte. Fără să respecti alte reguli decât regula statornică a emoției sincere. Fotografie în mișcare. Născută din „Am scris totul cu dragoste.” (*Post-scriptum*). Sub incidența viziunii, cu un magnetism pentru fluxul de orice tip, din lume. Un fel de continuum al emoției și, mai ales, al francheții trăirii. Volumul *Lomografii* al Ioanei Nicoiaie poate fi lectura care ne lipsește. Dincolo de modă în sine sau de modă a literaturii. Este vorba, în fond, și despre asumarea unei vocații.

Sabinne-Marie Țăranu este studentă la Facultatea de Medicină a Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” Iași. În liceu, a obținut premiul la faza națională și internațională a Olimpiadei de literatură.

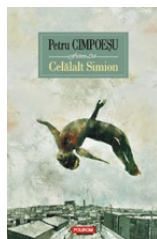
foto: Gloria Luca

NEBUNIA NORMALITĂȚII NOASTRE SAU CELĂLALT SIMION

de
PETRU CIMPOEȘU

Ațiunea romanului are loc într-un univers băcăuan depravat, ce oferă senzația cititorului că locuiește el însuși într-un oraș șters, al non-culorilor, un spațiu în care condiția umană este supusă unei religii aparent vindecătoare a problemelor de zi cu zi. În realitate, o fantoșă.

› Andra Păduraru

Abia așezat pe rafturile librăriilor, romanul lui Petre Cimpoșu, *Celălalt Simion*, apare după 15 ani de la lansarea cărții *Simion liftnicul*. Fără a fi o continuare a acesteia, prezintă tot povestea unor locuitori ai orașului Bacău, care, de data aceasta, încearcă să se îmbogățească trăgându-i pe sfoară pe ceilalți, prinși în febra unei vieți dezordonate, grotești, lipsite de consistență. Se surprinde astfel imaginea unui spațiu contemporan în care afacerile se rezumă la un capitalism balcanic și unde locuitorii trăiesc într-o nefericire constantă, fiind nemulțumiți de viața pe care o duc în această lume fadă.

Ațiunea romanului are loc într-un univers băcăuan depravat, ce oferă senzația cititorului că locuiește el însuși într-un oraș șters, al non-culorilor, un spațiu în care condiția umană este supusă unei religii aparent vindecătoare a problemelor de zi cu zi. În realitate, o fantoșă. Personajele nu fac altceva decât să caute o ieșire din monotonia bolnăvicioasă pe care o aduce atmosfera și impostura, numai că spațiului carnavalesc din romanul anterior i se opune acum un univers dezmembrat, absurd, în tușe groase, aproape caricaturale, un spațiu ale cărui embleme sunt magazinele second-hand, bisericile și farmaciile.

În încercarea de anulare a tristeții și de înlăturare a monotoniei, dar și a stării de depresie, apelul la Xanax

subliniază calmul și fericirea contrafăcute, conducând la o falsă impresie de armonie, în realitate fiind doar pretext pentru a ignora situația reală. „Locul rău”, cel mai des frecventat de către personajele principale, este un restaurant sordid, redenumit „Regrete eterne”, un loc în care „persistă un vag miros de mucegai, iar tavanul jos și lipsa oricărei ferestre creează uneori o atmosferă destul de apăsătoare, încât e posibil să te simți ca într-un cavou” și în care cel mai adesea aveau loc parastasuri. Acesta devine un spațiu obsedant, un axis mundi al acestei umanități decăzute, scoțând cel mai bine în evidență cadrul cenușiu, suprasaturat de mirosuri și eșec, dar și sentimentele de durere și amărăciune caracteristice stării generale a societății.

Primele paragrafe conturează o imagine de ansamblu a încercării eșuate a instituțiilor de a construi o fațadă vie și colorată a orașului, toate neducând decât la accentuarea senzației de „vechi” și trist; până și frumusețea feminină e contrafăcută, ironia fiind atât de tăioasă, încât fisurile realității sunt expuse în imagini supraîncărcate de derizoriu, grotesc și absurd.

foto: Bogdan Onofrei

E o lume care se mișcă aproape scoasă din țâțâni, cu resorturi mecanice, care nu mai păstrează nimic din căldura și firescul normalității.

Personajele principale sunt prinse sub același imbold al tristeții și al unui trecut de care nu se pot despărți, dar asta nu le inhibă dorința de acțiune. Dimpotrivă, ele se mișcă rapace, împinse de vârtejul dorinței de a se adapta, de a-și crea iluzia deplinei libertăți, iar banii reprezintă motorul care le pune în funcțiune angrenajul interior. Astfel se subliniază evidentă râvnire către fericire, către o schimbare cât mai rapidă a modului de a trăi, toți locuitorii părând atât de orbiți de ideea de schimbare, încât gândirea logică le este subjugată de dorința instaurării normalității într-un univers acaparat de absurd. O nebulie din care lipsește orice șansă de înălțare.

Prezentarea întâmplărilor este realizată cu acribie, aducându-se în prim-plan amănunte care reușesc să construiască o imagine clară a acțiunii. În același timp, și personajele sunt foarte bine conturate, gesturile și modul lor de a gândi fiind principalele instrumente care le surprind portretul moral. Umorele negre și infuzate subtil, putând fi observat în maniera în care Cimpoeșu jonglează cu anumite cuvinte și imagini pentru a da impresia de spațiu și timp contorsionate.

Romanul conturează așadar, în primul rând un univers decăzut în care ființa umană nu își poate găsi fericirea, căutând o cale de scăpare, de fapt inexistentă. Pentru un cititor atent, romanul este savuros, dar nu prin aventura existențială pe care o propune, ci prin construirea modului de gândire a personajelor și a personalității acestora.

Andra Păduraru
este elevă în clasa
a XI-a la Colegiul
Național Iași
(profil matematică-
informatică).

DESPRE UNITATEA MULTIPLULUI MA, MI, JOI

de
ROXANA DUMITRACHE

„Toate trei cad de acord într-o privință. Faulkner spunea odată că necrologul unui scriitor ar trebui să conțină doar atât: A scris cărți și a murit. Toate trei ar fi vrut ca ultimele cuvinte lăsate lumii să fie astea: A iubit și a murit.”

foto: Corina Păcurar

› Marian Crețu

Încep prin a spune că *Ma, mi, joi* este un roman pur feminist, dedicat tuturor „mamelor, bunicilor și tuturor femeilor care au ctitorit lumi”. Personajul principal este așadar, femeia. Dar chiar orice femeie? „În mine zace cuibărit un mic harem. La o numărătoare simplă, cred că suntem cel puțin trei femei într-una singură. Sau suntem trei femei diferite, asta veți hotărî voi.” Deci nu orice femeie, ci ființa întruchipată în trei persoane, ființa asemănătoare Divinității, o dispersie a harului divin într-o lume ce are numai trei colțuri. În opinia Roxanei Dumitrache, fiecare femeie reprezintă, din punct de vedere psihologic, emoțional și social, o integrală a acestor personaje, o însumare amănunt cu amănunt a fiecărui element de virtute, defect, psihologie sau stare de spirit a acestora cu o precizie chirurgicală. Concret, cele trei personaje, polarizate în roman într-un mod inedit, spontan și perfect verosimil cu lumea contemporană, sunt: Afijet, Simone și Kate. Ele s-au născut în același „islam lejer”, provenind din același centru mundi pe care autoarea îl individualizează concret la începutul romanului, un centru mundi aflat sub semnul disputei, deoarece, după cum veți vedea, tuturor acestor personaje li se atribuie valențe psihologice disjuncte, care nu permit în faza princeps nicio cale de mediere, nicio modalitate ca ființa să-și găsească echilibrul lăuntric. Însă, în ciuda

aparențelor, „toate trei cad de acord într-o privință: Faulkner spunea odată că necrologul unui scriitor ar trebui să conțină doar atât: A scris cărți și a murit. Toate trei ar fi vrut ca ultimele cuvinte lăsate lumii să fie astea: A iubit și a murit.”

„Cea mai aprigă și, implicit, mai de speriat, e feminista dinlăuntru meu, Simone.” Tipul feminin care vrea să domine indiferent de domeniu și care își dorește bani și putere într-o lume a bărbaților, aici referindu-mă inclusiv la Parlamentul European și la societatea crudă, dezagregată și misogină, Simone este personajul care, după părerea mea, se împune cel mai bine în roman și în universul feminist al acestuia. Spiritul ei este unul libertin, energic, dornic de a împărtăși cu cititorul orice act cognitiv: „Mă și gândeam că acesta e motivul pentru care bieții turiști veniți în weekend în pelerinajul tipic la instituțiile europene devin eurosceptici. Cum să ai încredere în UE când miroase a pastă de ton?”. Persoana ei e așezată sub semnul ambiției de a deveni un simbol al feminității pure într-o lume a masculinității: „Simone vrea să fie puternică, n-are niciodată suficiente cămăși albe, vorbește despre discriminarea de gen, șanse egale și sexisme cu patimă, corectează fraze misogine, declină cu mintea substantive la feminin când citește titluri de ziar care anunță că «Ministrul Turismului a născut o fetiță

sănătoasă» și nu scapă niciun prilej să-și certe prietenele dacă se poartă muieristic și plâng în pumni când sunt părăsite”. În concepția ei, a avea un copil este un job nou pentru care nu se simte pregătită, așa că familia și cariera sunt două direcții ce nu au niciodată șansa să aibă un punct de tangență. Cel puțin deocamdată: „Două luni nu m-am gândit la copilul acesta. Nu m-am gândit la el cum ar trebui să facă o mamă, ci cum ar face-o o carcasă care ocrotește ceva. După ce radarul de bebeluși mi-a indicat sarcina și m-am trezit suspectându-l că e marfă proastă, made in China, cum scria chiar și pe pachet, am refăcut testul de mai multe ori, timp de o săptămână. Nu mi-am sunat nici părinții, nici sora, nici pe Hugo, care ar fi fost la fel de îndreptățit să știe.”

Simone „are și o rivală, antiteza perfectă, Afijet, dar nici ea nu e tocmai ideea platoniciană de liniște”. Aceasta tronează sub semnul intelectului filosofic, un intelect care cu greu își găsește dragostea mult râvnită. Portretul ei prinde consistență prin două frici: prima este teama de a-și pierde mama, fapt ce a zguduit-o când s-a petrecut („Mama a murit în urmă cu șase luni de un cancer misogin de vreme ce doar femeile îl fac”), iar cea de-a doua este frica de a fi aidoma altor femei, ceea ce o determină să introducă neconvenționalul în toată rutina ei personală și profesională („Faptul că ascultam Radiohead, purtam rochii înflorate și ajungeam la facultate pe bicicletă mi-a adus titlul de «Cea mai bună profesoară» [...] Femaiuetica, cercul de lecturi filosofice, a ajuns deja în al treilea an și la peste o sută de membri. Erau mulți înscriși pentru un cerc de filosofie, nici eu nu știam dacă i-au convins Epictet, Heidegger sau băuturile gratis”). Iubirea, pentru Afijet, este conceptualizată în termeni de un pregnant naturalism:

„Un bărbat cvasi-interessant, necioplit ca mai toți sociologii, pe care nu pot să-l descriu mai precis decât prin turcescul magandalar (necioplit). Genul de bărbat care poartă sandale și șosete din rațiuni trans-sociologice legate de: comoditate, frig și dicioare obscene de urâte”:

această concepție nu o împiedică însă să creadă că „trăim în cea mai bună dintre lumile posibile (Leibniz)”.

„A treia e, poate, cea mai previzibilă, Kate. Ea e serenitatea și tihna lumii într-o femeie. Englezoaică emoțional. Singura care a luat în serios vreedată maternitatea, dar a făcut-o profilactic: a născut în vitro”. Cu o fire maternă, îmbătrânită psihologic prematur, viața acestui personaj se învârte în jurul soțului Jonathan și a celor doi copii, fiind un simbol al staticului și al monotoniei: „De când trăim în trei, Jonathan, Depresia lui și cu mine, mi-am dat seama cât de singură sunt, de fapt și de neputincioasă. Jonathan, așa cum era el: egoist, deconstructivist, arogant, fără simțul umorului, levitând prin viață, era jumătatea mea. Singurul bărbat pe care l-am cunoscut: profesorul meu de literatură americană, profesorul meu de sex. Tatăl Zeldei și al lui Ernst, copiii noștri și gemenii literaturii americane.”

Întâlnirea celor trei personaje are loc la King’s College, cu prilejul Întâlnirii Absolvenților de 10 Ani, în Rosebery Hall și devine o intersecție cu multe substraturi și semnificații, deoarece acesta este punctul în care psihologiile individualizate disjunct ale celor trei personaje se contopesc în una singură, care are aceeași menire: unirea ființelor într-o singură Persoană: „Marți ne-am întâlnit în camera din Rosebey Hall. Miercuri, Afijet și-a sunat tatăl anunțându-l că se mărită cu Sim orice ar fi. A vrut să sărbătorească aruncând o coroană de flori în Tamisa.[...] Tot Miercuri, Simone a hotărât să păstreze copilul. Deocamdată, l-a botezat provizoriu Gregorovius, crezând că-i va moșteni limbuția. I-a spus mamei ei despre venirea pruncului.[...] Azi e Joi, iar eu (n.r. Kate) aștept trenul spre Sotwell. Aș vrea să trăiesc departe de Jonathan o vreme. Pe copii o să-i văd zilnic, o să-i iau de la grădiniță și o să merg cu trenul la Londra.” Romanul se termină cu fraza „Știu doar un lucru: după Ma, Mi, Joi, fiecare calendar arată Vineri. De fapt, eu cred că arată Viața”. Ceea ce semnifică stabilirea unui echilibru de forțe între cele trei, o entropie care se autoorganizează și care, îmbinată cu umor, filosofie, spontaneitate și geniu, tinde spre un infinit ce reprezintă deliciul oricărui cititor (quod erat faciendum).

Marian Crețu este elev în clasa a XI-a la Colegiul Național Iași. Este olimpic la fizică, a obținut premii la concursuri naționale și internaționale.

T O P 2015

CALEIDOSCOP SAU CĂRȚI RECOMANDATE DE COORDONATORII ALECART LA ÎNCEPUTUL OREI DE... LITERATURĂ

NU VĂ IMAGINAȚI CĂ ORELE DE LITERATURĂ DEVIN PRETEXTE PENTRU DIVERSIUNI... NICI MĂCAR PENTRU DIVERSIUNI LITERARE, DIN PĂCATE. AM ALES ÎNSĂ ZECE CĂRȚI DESPRE CARE MI-AR FI PLĂCUT SĂ LE VORBESC MAI PE LARG OAMENILOR DRAGI DIN BĂNCI, ACELORA PENTRU CARE ORA DE LITERATURĂ NU ARE CA FINALITATE EXAMENUL DE BACALAUREAT. SUNT ZECE CĂRȚI CARE AU APĂRUT - MAJORITATEA - ÎN PRIMA PARTE A ACESTUI AN ȘI DESPRE CARE NU S-A SCRIS ÎN PAGINILE REVISTEI. ORDINEA ESTE DESIGUR, ALEATORIE. CEEA CE M-A FĂCUT SĂ LE ALEG A FOST TOCMAI CAPACITATEA LOR DE A IEȘI DIN CANONUL - DIN CE ÎN CE MAI APĂSĂTOR - AL DISCURSULUI EX CATHEDRA. ȘI SPERANȚA CĂ LA RÂNDUL LOR, OAMENII DRAGI MĂ VOR AȘTEPTA ÎNTR-O ZI SPUNÂNDU-MI: „HAIDEȚI SĂ DISCUTĂM ASTĂZI DESPRE ... (ȘI AICI AU LIBERTATEA DE A ALEGE ORICE CARTE, MAI PUȚIN UNA DIN BIBLIOGRAFIA OBLIGATORIE), PENTRU CĂ AZI AVEM CHEF SĂ FIM SINCERI!”

› Nicoleta Munteanu

■ Herman Koch, *Cina*

Cine este familiarizat cu literatura de limbă germană a ultimilor ani nu va fi surprins nici de rigoarea construcției, nici de fluența povestirii, nici de firescul vocii (perspectiva e a unuia dintre personaje) și cu atât mai puțin de cinismul, de inciziile precise care fac să cadă măștile, dezvăluind treptat fâșii de existență și forme ale răului ce se ascund sub cele mai banale gesturi, luând forma atașamentului, grijii paterne, relațiilor de familie, a bunelor intenții. Cu precădere a bunelor intenții, a normalității, a stabilității. E o radiografie în alb-negru a societății contemporane, în care adevărul se dezvăluie în întreaga lui goliciune și monstruoșitate: răul există și e în fiecare dintre noi. Ca într-un joc de oglinzi, perspectivele se schimbă și cititorul rămâne în final față în față cu întrebarea esențială: Eu cum aș fi procedat? Cine sunt eu? *Cina* nu e o carte a marilor angoase, e un roman care provoacă însă angoasa. Tâind adânc, eviscerând, supurând. Totul într-o lumină de un alb aseptice, la o masă, între niște ființe ce mănănesc perfect regulile de civilitate.

■ J.M. Coetzee, *Elizabeth Costello*

O scriitoare aproape de sfârșitul vieții, așteptând în anticamera morții, nu poate fi în cazul lui Coetzee decât pretextul unui metaroman, al unei proze de idei care nu exclude trama (sincopată), reflecțiile asupra lumii contemporane, asupra destinului individual și colectiv, asupra sinelui și alegerilor personale, disfuncționalităților, inechității sociale, colonialismului, sistemului academic și de validare socială, cabotinismului – marea scenă a lumii și scena pe care se joacă existența unei ființe care refuză să intre în tipare. Un alter-ego scriitoricesc, deopotrivă caricaturizat, ținut la distanță și asumat, personajul lui Coetzee e un nod din care se desfac gânduri despre condiția scriitorului contemporan provenind dintr-o literatură marginală (Elizabeth Costello e australiană, Coetzee sud-african!), despre compromis, mașinăria adulației literare și grotescul situațiilor pe care le implică și, mai mult, despre condiția omului, a artei, a religiei, a umanismului față în față cu mecanismul societății de consum și în caruselul relațiilor interumane devenite schizofrenice. O carte care respiră și își trage

subtil sevele din atmosfera kaskiano-joyce-iană, care provoacă intertextual și care, în mod cert, e departe de a fi confortabilă.

■ Andrei Cornea, *Uimitoarea istorie a lui Șabbatai Mesia*

Un roman al unei lumi, cu iz istoric, foarte bine documentat, care respiră în volute largi și leagă epoci și povești, destine și spații, spunând povestea lui Șabbatai, Mesia pentru unii, un măscărici pentru alții, fanatic și carismatic în aceeași măsură, nebun sau vizionar, un „personaj” atipic care a reușit să inițieze o mișcare religioasă despre care încă se știe foarte puține, un evreu convertit la islam, dar nu mai puțin evreu, un cabalist apostat, deopotrivă pur și desfrânat. E o poveste care se spune într-un context istoric precis, la aproximativ trei secole de la realitatea pe care o înfățișează, în Salonicul care nu mai e deloc spațiul în care ortodocșii, musulmani și evrei au coexistat de veacuri, ci un oraș care se pregătește, la sfârșitul primului război mondial, să devină exclusiv grec și ortodox. E orașul în care destinele unui dōnmeh (numele urmașilor mișcării lui Șabbatai), doctorul Mehmet Akif, se întretaie cu cele ale rabinului evreilor sefarzi, Saul Amarillo, și ale avocatului grec Spiros Philippidis, iar imaginea lui Șabbatai și a mișcării sale religioase se corelează subtil cu realitatea politică și fanatismele prezentului. Ușor artificial narativ, romanul recuperează însă extraordinar o lume cu toate implicațiile ei religioase și istorice.

■ Ismail Kadare, *Podul cu trei arce*

O tulburătoare alegorie a istoriei care se scrie în registrul minor al faptelor aparent neesențiale, netulburătoare: povestea podului care se va înălța peste Ujana cea Rea, legând Balcanii de Imperiul otoman. Un timp al semnelor, al prevestirilor nefaste, al schimbărilor, al temerilor. Un timp al crimei, al înălțărilor, al unui Dumnezeu obosit și al unor oameni mărunți, un timp ce prevestește schimbări dramatice sub razele aurii și impasibile ale semilunii și un călugăr ce consemnează faptele conferind romanului tonul grav al mărturiilor de Ev Mediu, deopotrivă uman și pulsând de prezența credinței. Poate abscons pentru cei care nu

împărtășesc realitatea folclorului balcanic (în centru se află balada necesității sacrificiului pentru înălțarea unei construcții durabile (*Monastirea Argeșului*) - în varianta ei albaneză, dar rarefiată și desacralizată, filtrată în interpretări multiple), *Podul cu trei arce* e un roman al tăcerii prevestitoare, al așteptării, al insinuării răului, al acceptării acestuia, o meditație asupra schimbărilor, a perfidiei istoriei și umanității.

■ Petra Hůlová, *Munții roșii*

O saga de familie și cinci voci narative aparținând unor femei asupra cărora stea și realitatea dură își pun pregnant amprenta. Fără patimă, dar clocotind de îndârjire, resentimente, adevăruri dureroase, alegeri nepotrivite și decădere, de acceptare, negare sau revoltă, se conturează treptat o realitate exterioară (iurtele, viața mizeră, oazele de frumusețe și inocență, tentaculele orașului, boala, moartea), una familială (cu ramificații multiple) și mai multe vieți interioare. Incongruența perspectivelor accentuează imposibilitatea de a face compatibile dorințele, voința sau impulsurile interioare ale celor cinci. Nimic nu rezistă, niciun destin nu se salvează, fiecare dintre cele cinci femei (mamă, bunică, fiică, mătuși) trăiește propriile traume și căderi, provoacă suferința celorlalte, își distruge orice posibilitatea de a se salva. Pe parcursul a trei generații, femeii căzute, destine frânte, schimbări dramatice ale lumii pe care o considerau sigură și cioburi de singurătate. Fără dramatism, schematic, cenușiu, dar într-o surprinzătoare modulație narativă.

■ Françoise Sagan, *Bonjour tristesse*

„A dio, tristețe / Bună ziua, tristețe” - fie și numai pentru versurile lui Éluard, așezate ca moto, și pentru frumusețea titlului, microromanul lui Sagan seduce. Nu povestea e cea care rămâne, ci glasul unei conștiințe, precizia și claritatea sondării tulburului proces de maturizare, accelerat și definitiv marcat de întâlnirea cu sentimentul propriei vinovății. Într-un decor ușor exotic și convențional, se joacă - la propriu - viața și viitorul unor ființe purtate una spre cealaltă de interese și sentimente contradictorii. Minimal la nivelul analizei psihologice, romanul reușește să surprindă prin notație

faptică ricoșul unor trăiri contradictorii, în care se amestecă nesiguranța, violența, plăcerea de a manipula, tandrețea și spaima, nevoia de a proteja și, peste toate, confruntarea cu realitatea: consecințele gesturilor și alegerilor personale. Doar un moment (o vară) decupat din viața unei tinere și a tatălui ei și apoi, la nesfârșit, tristețea. Nu drama sau melodrama, nu schimbarea, nu remușcarea, ci doar viața, adică ușa întredeschisă pe care pășește evanescent, dar pentru totdeauna, tristețea. Așadar, bonjour, tristesse!

■ Andrei Makine, *Patria locotenentului Schreiber*

Să vorbești despre patriotism, corectitudine, valorile de ieri față în față cu inconsistența lumii de azi, să pui în balanță onestitatea unui francez prin adopție (și cu sânge evreiesc pe deasupra!) care a luptat în marile războaie ale secolului trecut pentru țara care a ajuns să fie a lui mai mult decât a celor care, în Parisul aflat sub ocupație, puneau bazele gândirii existențialiste clamând absurditatea vieții, dar bucurându-se din plin de plăcerile ei, să radiografiezi mediul literar contemporan, să schițezi portretul unui fost combatant în tușele unei demnități deloc vetuste și să o faci fără a cădea în patetism nu putea să-i reușească decât unui scriitor care cunoaște omul și nu se cramponează de mode sau reacții. Despre confesiunea ca împărtășire a unei experiențe menite să salveze de la uitare, despre necesitatea păstrării unor

fărâme de frumusețe dincolo de realitatea datelor istorice și de statistici alege să discute Makine în acest roman. Și despre cum doar memoria celuiilalt te poate salva de la moarte. Fără iluzii despre Franța (a se citi lumea) pe care o iubește cu o luciditate amară.

■ Evgheni Vodolazkin, *Soloviov și Larionov*

Cu un timbru diferit de cel din *Laur*, acest roman oferă o altă imagine asupra modului de a înțelege literatura al scriitorului rus. Citit după volumul care i-a adus recunoașterea internațională, *Soloviov și Larionov* mi-a dat impresia că am pătruns în laboratorul de creație al autorului, acolo unde se coagula abia la început direcții, amprente stilistice, linii de forță. Există nuclee ce anticipează forța viziunii din *Laur*, dar ceea ce frapează este subtila ironie care se degajă din aceste pagini. *Soloviov și Larionov* nu e un roman istoric în primul rând, ci o carte care recuperează o lume într-un timp bine determinat (războiul civil purtat de bolșevici contra armatei țarului și predarea Crimeii) și un mod de a te situa în ea: generalul Larionov e ultimul reprezentant al unui mod de a trăi cu demnitate istoria în imediata apropiere a morții, figură deopotrivă fascinantă și controversată. Confruntarea dintre albi și roșii e, de fapt, confruntarea dintre vechea lume așezată în matca unor valori umane și ticăloșia unui mecanism pentru care omul nu mai înseamnă nimic. Celălalt fir narativ,

foto: Gloria Luca

aproape picaresc, propune un personaj ușor abulic și o imagine deloc confortabilă asupra realității rusești de după destrămarea URSS și asupra cercetării istorice în ansamblu, îmbinând suspansul cărților polițiste cu dragostea descoperită neașteptat.

■ Ian McEwan, *Legea copiilor*

Tulburătoare analiză a lumii în care trăim, a relațiilor dinăuntru unei căsnicii, a diferențelor dintre complexitatea realităților umane și inflexibilitatea aspectelor juridice, a dificultății de a face față presiunii și rigorii meseriei de judecător, așteptărilor celorlalți, confruntării cu problemele propriului mariaj după o viață petrecută alături de celălalt. *Legea copiilor* e un roman incomfortabil despre responsabilitate și dificultatea de a păstra echilibrul, despre compromis, alegeri personale și sensul actelor pe care le facem.

■ Amos Oz și Fania Oz-Salzberger, *Evreii și cuvintele*

Carta reprezintă un eseu despre istoria relației umanității cu povestea, cu sensul, cu moștenirea culturală, cu Dumnezeu însuși (ca legiuitor și prim autor totodată) având drept fundal și sursă de reflecție istoria poporului lui Israel, *Biblia* și principalele texte și figuri (reale sau textuale) ale spațiului evreiesc. Cu o importantă precizare: nu e o pledoarie pentru, nu e o carte

gândită ca act de exorcizare, nu e o afirmare a spiritului evreiesc, deci, cum afirmă autorii înșiși (romancier și istoric, tată și fiică, în buna tradiție a relației părinte – discipol, pe care cei doi o identifică drept constantă a gândirii evreiești): „Încercați să înlocuiți cuvântul evreu din această carte cu cititor. Veți fi surprinși cât de bine se potrivește contextului, în foarte multe dintre cazuri”. Deloc confortabilă, adeseori cu afirmații controversate, dar menite tocmai să provoace o atitudine interogativă, cartea vizează patru mari direcții cu multiple deschideri istorico-culturale și trimiteri textuale: continuitatea spirituală și constanțele evreicității, femeii vocale, relația timp-atemporalitate (istorie – moștenire – text), raportul individ - colectivitate („Fiecare persoană are un nume sau: Au nevoie evreii de iudaism?). Și pentru că în afara ironiei, a „umorului autodirecționat” nu există niciun evreu și „nimic nu este prea sfânt, prea de temut și prea iubit pentru a nu putea fi satirizat”, iată o mostră savuroasă de oglindire distanțată în stil evreiesc; „Patruzeci de ani în deșert, spunea cu sarcasm Golda Meier, și a reușit (Dumnezeu!) să ne ducă în cele din urmă în singurul loc din Orientul Mijlociu unde nu este strop de petrol!”. Că prin evrei se înțeleg și alții e evident, fără însă ca aceasta să fie mai puțin o carte cu și despre ce înseamnă a trăi istoria ca evreu.

RECENZII LITERATURĂ UNIVERSALĂ

DESPRE TRAGEDIA RĂZBOIULUI ÎN

Al patrulea zid

de
SORJ CHALANDON

AL PATRULEA ZID ESTE UN ROMAN CARE VORBEȘTE DE LA SINE, CARE NU ARE NEVOIE DE NICIO EXPLICAȚIE. TOT CEEA CE ADAUGI TEXTULUI DILUEAZĂ FRANCHETEȘA CUVÂNTULUI ȘI ÎI MUTILEAZĂ MESAJUL.

› Laura Ștreangă

Imaginați-vă o scenă pe care plutesc personaje fantomatice, dominate de pasiuni obsesive. Personaje rigide, personaje plămădite din orgoliu, a căror unică vocație este moartea. Personaje care se sacrifică ori îi sacrifică pe alții fără să știe exact pentru ce, care nu vor și nu pot să se înțeleagă decât pe sine. Am descris oare războiul, ori *Antigona* lui Sofocle și a lui Jean Anouilh? Sunt unul și același lucru, ne dă replica romanul semnat de Sorj Chalandon, *Al patrulea zid*. Pentru că sunt „la fel de morți cu toții, țepeni, inutili și putreziți. Iar cei care mai trăiesc încă vor începe să-i uite și să le confunde numele. Și gata”. Tocmai din acest motiv, fiecare chip care primește contur în paginile lui Chalandon poartă masca dublă a tragediei și a războiului, interpretând pe scena lumii acest multiplu rol.

Romanul, cu fraze vibrante, răscolitoare, infuzat de impresii brute și de emoții intense până la durere, este mai mult decât o cronică de război. Mai mult decât o tragedie a violenței, mai mult decât o pledoarie pentru pace. Sentimentul de absurditate trăit în fața masacrului, oroarea pe care o provoacă degradarea umanului și imolarea ființelor fragile și inocente se densifică atât de mult în ultimele capitole, încât simți, după fiecare pagină, nevoia de a face o pauză, de a respira, de a te asigura de securitatea spațiului tău.

NU AVEM ÎN FAȚĂ UN ROMAN PATETIC, UN ROMAN VOIT SENTIMENTAL, NU INTUIM DIN PARTEA AUTORULUI NICIO DORINȚĂ DE A NE SENSIBILIZA SAU DE A NE INDUCE VREO IDEOLOGIE, FIE ȘI UNA PACIFISTĂ. SUNT DOAR CUVINTE DURE, AUTENTICE, REVĂRSÂNDU-SE ÎN TURENTE DIN EXPERIENȚA UNUI SCRITOR CARE NU A STUDIAT, CI A TRĂIT RĂZBOIUL DIN LIBAN. „SPERANȚA NU STĂ ÎN ISTORIA POVESTITĂ, CI ÎN FAPTUL CĂ A FOST SCRISĂ”, S-A SPUS DESPRE AL PATRULEA ZID. POATE CĂ ACEASTA ESTE, ÎNTR-ADEVĂR, FUNDAMENTALA TEZĂ A ROMANULUI.

Protagonistul, Georges, fost student militant de stânga, îi promite prietenului său, regizorul Samuel Akounis (un evreu grec, refugiat în Franța), pe patul de moarte, că îi va îndeplini ultimul vis: acela de a monta piesa *Antigona* pe scena Beirutului din anul 1982, cu un grup de actori aleși din fiecare dintre facțiunile combatante. Primele pagini relatează povestea consolidării prieteniei dintre Georges și Sam, alături de o descriere a „micului război”, purtat pe străzile Franței, între studenți partizani ai diferitelor ideologii politice. Mici lupte stradale, proteste, solidarizări ostentative cu poporul palestinian – toate acestea vor părea copilării spre sfârșitul romanului, când vor fi opuse *adevărului război*, grațuității măcelului,

Mircea Comandatu

animalității acestuia. Principiul fundamental al luptei se conturează însă din primele capitole: „intrasem în lumea violenței pentru a apăra umanitatea pe care ei o agresau cu aceleași arme. (...) Acceptam chiar și gândul că nu se va înțelege nimic din toată povestea asta”. Georges se retrage din politică la nașterea fetiței sale, însă, odată cu cererea lui Sam, anii de fericire domestică primesc un sfârșit abrupt, iar tânărul este propulsat într-un război care îi este străin, dar care sfârșește prin a-l acapara și domina.

Proiectul inițial, acela de a monta *Antigona* la Beirut, în inima războiului civil, pare sofisticat și oarecum condescendent, o ambiție egoistă și cu un iz occidental. Însă există ceva seducător și sublim în acest plan „de neconceput, imposibil, grotesc” de a se juca de-a pacea: „să-i ceri lui Creon, actor creștin, să o condamne la moarte pe Antigona, actriță palestiniană. (...) Toate astea erau complet lipsite de sens. (...) Era deci războiul o nebunie? Sam pretindea că atunci și pacea trebuia să fie la fel. Trebuia doar propus faptul de neconceput. *Antigona* pusă în scenă pe linia frontului avea să fie o surpriză în mijlocul luptelor. Atât de frumoasă, încât puștile aveau să amuțească.”

De fiecare dată când pătrunde în taberele combatante, pentru a convinge actorii să se alăture proiectului, Georges este întâmpinat cu urarea *ahlan wa sahan*, prin care este asigurată că poate găsi între membrii comunității o nouă casă și o nouă familie. Într-adevăr, până la declanșarea luptei generale, umanitatea fiecărui personaj este de o frumusețe tragică: un asasin tremurând și recitând din Hugo, un altul care păstrează o pungă aurită cu un pumn de pământ palestinian, o serbare de copii organizată într-un subsol ruinat, un tânăr care îi mărturisește francezului, cu nesfârșită candoare, iubirea și respectul său – nenumărate momente sensibile, presărate peste petele de sânge, crimele, exploziile și rănilor purulente ale

romanului. Nimic nu poate opri, însă, forța care subjugă popoarele: „A tras către oraș, către bătaia vântului. A tras către pâlparea de speranță, către tristețea oamenilor. A tras în mine, în noi toți.”

PRIN ROMANUL SĂU, CHALANDON STIPULEAZĂ LIMITELE ARTEI. TEATRUL CA RĂGAZ DE PACE, TEATRUL CA FORMĂ DE CURAJ, TEATRUL CA ÎNTOARCERE LA ACELAȘI FOND UMAN, IDENTITAR, CARE NE DEFINEȘTE PE TOȚI, ESTE CONDAMNAT ÎN ACEASTĂ LUME A CRUZIMII.

Poate că adevărata tragedie nu mai este aceea a războiului, ci imposibilitatea de a-ți mai găsi refugiul în artă, refuzul frumosului, al umanității noastre. Acest „al patrulea zid”, cel dintre actori și public, este damnat să își astupe toate fantele, pentru a izola viața în durere. Singurul prag care îi va rămâne vieții este acela spre moarte. „Antigona este în același timp curajul, încăpățănarea și pierderea noastră.” Și totuși, autorul îi oferă unui personaj iluzia: „Antigona tu ești. Și Sam. Și Nakad și toți ceilalți. Și nu sunt ei atât de mulți încât să o omoare.”

Georges va ajunge, pe de altă parte, să monteze tragedia propriei sale ființe: transformarea sa interioară este graduală, însă fiecare pas pe care îl parcurge pe drumul războiului îl îndepărtează de familie și de sine însuși. Un moment culminant îl reprezintă invazia israeliană: „Era incredibil, dezgustător și magnific. (...) Înainte de țipetele oamenilor, de vărsarea de sânge, de morminte, înainte de lacrimile nesfârșite prelingându-se din orașe, de casele distruse, de mulțimile înfricoșate, războiul era un vacarm care-ți făcea țândări capul, ochii, te strângea de gât până când aerul renunța să mai pătrundă. Mă frământa o bucurie feroce. Mi s-a făcut rușine. Doar eram în iad. Și mă simțeam bine. Foarte bine. Mi s-a făcut rușine. N-aș da în veci groaza de acum pe liniștea de dinainte.” Într-adevăr, odată întors în Franța, bântuit de eșecul său și de imaginile suferinței, de șocul post-traumatic și de lumea pe care a lăsat-o în urmă, Georges simte că nu mai aparține păcii: „Războiul îmi transformase nevasta într-un fel de văduvă. Făcuse din fetița mea un soi de jumătate de copil. Și acum mă chema. Mă dorea doar pentru el, războiul. Nu se temea nici de țipetele mele, nici de loviturile sau măcar de privirea mea. Era unica ființă căreia îi era cu adevărat foame de mine.”

Al patrulea zid este un roman care vorbește de la sine, care nu are nevoie de nicio explicație. Tot ceea ce adaugi textului diluează frumusețea cuvântului și îi mutilează mesajul. Sorj Chalandon își lasă propria experiență, inima și simțurile să se reverse pe hârtie. Și, așa cum la Beirut au explodat obuze, cuvintele lui Chalandon ar trebui să explodeze printre noi, în „ipocrizia liniștii”.

Laura Ștreangă
este elevă în clasa
a XI-a a Colegiului
Național Iași. A
obținut premiul I la
Olimpiada națională
de literatură română.

DESPRE CE NE AȘTEAPTĂ SAU

Supunere

de
MICHEL HOULLEBECQ

„MI-E SILĂ DE VIAȚA PE CARE O DUC, SUNT SĂTUL DE MINE, DAR DE AICI PÂNĂ LA A-MI SCHIMBA COMPLET EXISTENȚA, E CALE LUNGĂ!” (J. K. HUYSMANS, EN ROUTE). CAM AȘA ÎȘI ȚINE ECHILIBRUL ROMANUL LUI MICHEL HOULLEBECQ, SUPUNERE (EDITURA HUMANITAS FICTION, 2015). ÎNCADRAT CHIAR DE CĂTRE AUTOR ÎN GENUL POLITICAL FICTION, FIRUL ROMANULUI ÎȘI DUCE EXISTENȚA ÎNTR-UN VIITOR APROPIAT, ANUL 2022, ÎN CARE FRANȚA ESTE ÎN PLINĂ SCHIMBARE.

} Daniela Petrovici

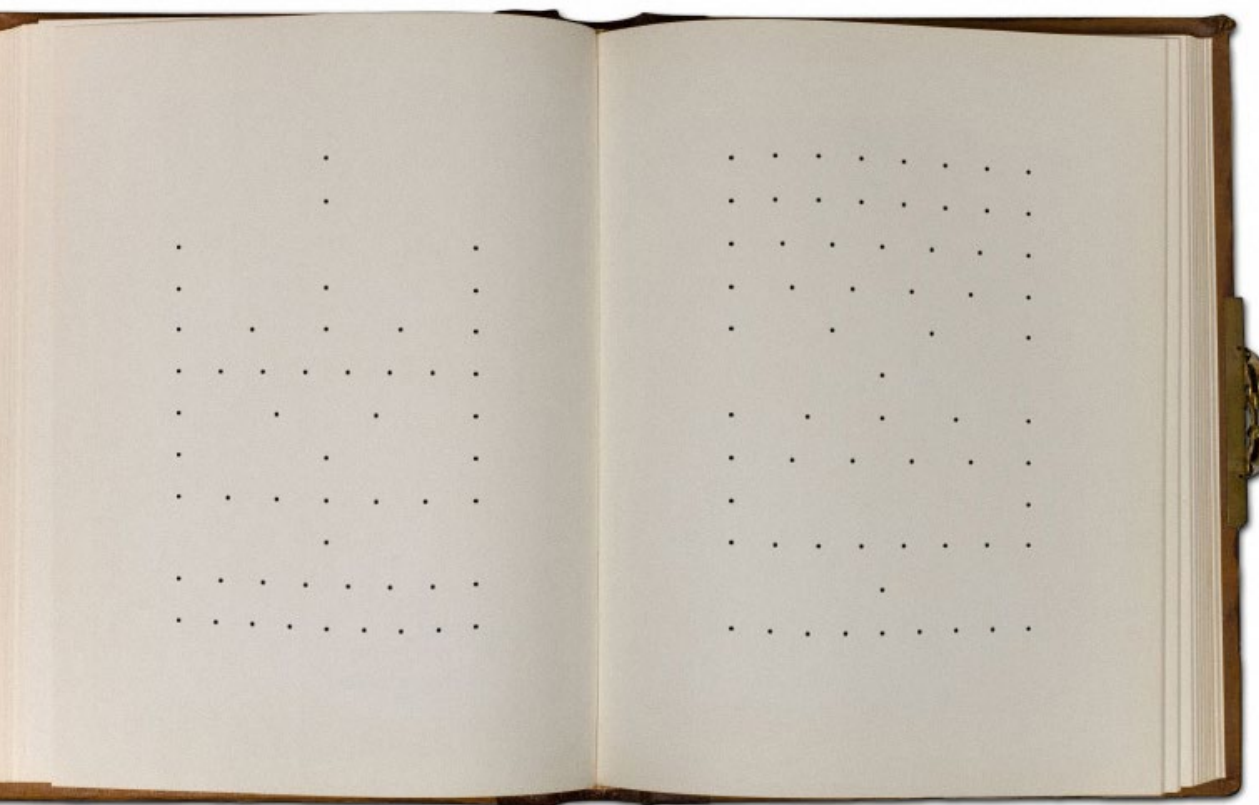
În aceste coordonate este prezentat François, protagonistul romanului. Conferențiar la universitatea Paris III – Sorbona, cu o viață strivită de abulie. De altfel, el imprimă imaginea unei oscilații între omul care luptă împotriva cuptorului cu microunde și intelectualul care vrea să „repare” societatea. Sigur, o existență construită sub acoperișul unei negări continue. Lupta lui François recidivează constant și îi conservă starea de inerție: „*Voi fi atunci doar o juxtapunere de organe în descompunere lentă, iar viața îmi va deveni o nesfârșită tortură, mohorâtă, fără speranță, meschină.*”. Totodată, François păstrează un anume orgoliu și se găsește în situația neînțeleșului, a omului născut înaintea vremii sale.

Noul regim politic se impune prin acte de violență mușamalizate de mass-media. În final, se dovedește a fi anestezia care proiectează o obișnuință aproape indiferentă: „*M-am întors în magazin, am pășit peste cadavru (...). Am luat de pe rafturi un sandwich cu ton și salată de crudități, o bere fără alcool și ghidul Michelin.*”. Ca efect al atacurilor, procesul alegerilor este grăbit semnificativ. Astfel, noul președinte al Franței este Mohammed Ben Abbas. Pasajele politice, de o intensitate calculată, oferă imaginea unui discurs precipitat. Poate comentariul unui meci de fotbal, cu un minut înainte de gol.

FRANȚA SE SCUFUNDĂ BRUSC ÎNTR-UN VID AL IDEOLOGILOR. VID CARE ÎI DĂ DREPTATE LUI TOYNBEE: CIVILIZAȚIILE NU MOR ASASINATE, CI PRIN SINUCIDERE.

Învățământul resimte primul schimbările politice. Mai exact, doar profesorilor musulmani le este permis să predea, ceilalți profesori fiind scoși la pensie (cu pensii potrivite să le cumpere liniștea). În scurt timp, scade șomajul în rândul bărbaților, pentru că societatea islamică nu permite femeii să profeseze. În această situație, supunerea devine o evidență ostentativă. Chiar și așa, viața din Franța se dedublează. Oamenii precum François, conștienți de schimbare, sunt condamnații comparațiilor: „*Anul trecut, pe o vreme ca asta, ar fi apărut primele fuste scurte.*” Femeile, magazinele, petrecerile sfidează balanța dintre „înainte” și „acum”. Mai mult, plasată în viitor, supunerea femeii sună a înjumătățire, dacă nu chiar a regres. Supusă bărbatului, casnică, măritată de părinți, în timpul adolescenței. Așadar, prototipul ideal al femeii, pe care îl descrie Huysmans în *Marthe*, rămâne valid: „*Femeie bucătăreasă cea mai mare parte din timp, ea trebuia să fie în stare să se preschimbe în „fetiță” la ore fixe.*”.

Supunerea lui Houellebecq nu fotografiază doar situ-

ațiile propriu-zise, care aduc schimbări financiare și căsnicii avantajoase. Odată adusă în discuție existența unui Demiurg, asumarea devine o forță impetuoasă. „Prima oară în viață am început să mă gândesc la Dumnezeu, să iau serios în considerare ideea unui soi de Creator al Universului care-mi controlează fiecare gest, și reacția imediată a fost de spaimă. M-am liniștit treptat, ajutat și de alcool, repetându-mi că sunt o persoană mărunță, că Atotputernicul are griji mai importante etc., dar nu-mi dădea pace ideea, înfiorătoare, că-și va da dintr-odată seama că exist și că-și va pogori mâna pe mine, căptușindu-mă cu un cancer de maxilar, ca la Huysmans, era un cancer frecvent la fumători, și Freud făcuse unul, da, un cancer la mandibulă părea plauzibil. Ce-o să mă fac după o extirpare de maxilar?”. De altfel, acest resort se va regăsi, sub diferite forme și perspective, pe parcursul întregului roman.

DIN PUNCT DE VEDERE POLITIC, HOUELLEBECQ URMĂREȘTE IDEEA CĂ „PATRIA NU ESTE SUFICIENTĂ” DECÂT SUB COMPLETAREA UNUI CREZ. SIGUR, LEGATĂ DE CEVA MAI PUTERNIC, DE O MISTICĂ DE ORDIN SUPERIOR. ÎN FOND, O OSCILAȚIE CONTINUĂ ÎNTRE FRICĂ ȘI RECUNOȘȚINȚĂ, ÎNTRE A CREDE ȘI A CERCETA.

Un alt fir al romanului găsește mobilul în dependența lui François față de subiectul tezei sale de doctorat. Mai exact, *Joris-Karl Huysmans sau ieșirea din tunel*. Interesul

capătă încă de la început coordonatele obsesiei, întreaga existență a lui François stând sub semnul comparației cu Huysmans. Copleșit de tumultul politic, profesorul se retrage în mănăstirea unde își scrisese teza de doctorat și unde Huysmans scrisese *En route*. Șederea lui devine o oglindă. De la liniștea pe care o caută în viața monahală, până la țigările ascunse printre cărămizile mănăstirii. Chiar și în fața noului regim politic și a schimbărilor pe care acesta le presupune, François se raportează la viața lui Huysmans. O personalitate care trăise cu două sute de ani înainte și care asimilase un alt cadru religios. Așadar, supunerea își întinde tenebrele și în conștiința lui François. Cu toate acestea, incapacitatea profesorului de a reacționa rămâne intactă. În fond, o formă de supunere prin lipsa participării la propria viață.

Michel Houellebecq reușește să condenseze dorința de supunere (și negarea ei). Cu siguranță, o lectură densă, o meditație asupra declinului. Senzația de “roman profetic” urmărește cursul scriiturii și creează un aliaj între *Minunata lume nouă* și 1984. Între fascinația lui Huxley pentru fenomenele religioase și frica de dominația politică a lui Orwell. Fără îndoială, *Supunere* este un roman ubicuu, prins între exterior și interior. „Aceasta e supunerea, a rostit molcom Rediger. Ideea tulburătoare și simplă în același timp, niciodată exprimată până atunci cu o asemenea forță, este că punctul de vârf al fericirii omezești se află în supunerea absolută.”

Daniela Petrovici
este elevă în clasa a XII-a a Colegiului Național „Petru Rareș” Suceava. A obținut premiul I la Olimpiada internațională de lectură.

REVENIREA OBSESIVĂ LA

Roberto Bolaño

REVENIREA OBSESIVĂ LA SCRITURA CHILEANULUI SE DATOREAZĂ CARACTERULUI UNIVERSAL, ANTOLOGIC AL ACESTEIA, PURTÂND AMPRENTA ACELUI AMALGAM LATINO-AMERICAN CARE SE METAMORFOZEAZĂ CONTINUU ȘI ESTE DOMINAT DE O FLUIDITATE UNEORI ÎNFIORĂTOARE PENTRU FICTIUNE,

› Tudor Berbinschi

foto: Gloria Luca

Despre Bolaño s-a discutat în nenumărate rânduri - chiar și în Alecart - iar literatura sa devine obsedantă (și este obsesivă) din primul moment în care ai luat contact cu ea, fiind catalogată de mai multe ori drept o ficțiune „microb” ce intră în sânge și se multiplică la infinit. Poate că chileanul Bolaño nu e cea mai potrivită alegere când îți îndrepti atenția spre literatura contemporană, pentru că poartă acea etichetă facilă de scriitor „care dă bine”, dar cu siguranță, el rămâne un clasic datorită calității prozei sale (doar parțial tradusă în română). Aceasta a fost dezgropată editorial la nivel internațional abia în jurul anului 2002 - cu un an înainte de moartea lui Roberto Bolaño - și scrisă, în cea mai mare parte a ei, în cei 10 ani dinaintea morții sale, ca o „rafală de capodopere”. Menționasem și anterior într-o recenzie a *Detectivilor Sălbatici* calitatea totală a scriiturii acestuia - „Fără a vorbi despre ceva concret, romanul devine o metaforă a vieții, a căutării sensului: un roman despre nimic, dar despre tot în același timp, născut din iubirea lui Bolaño față de literatură și față de imposibilul devenit posibil al lumilor interioare”. Recuperez acum aceeași idee, pentru că aceasta este semnătura lui Bolaño - literatura.

REVENIREA OBSESIVĂ LA SCRITURA CHILEANULUI SE DATOREAZĂ CARACTERULUI UNIVERSAL, ANTOLOGIC AL ACESTEIA, PURTÂND AMPRENTA ACELUI AMALGAM

LATINO-AMERICAN CARE SE METAMORFOZEAZĂ CONTINUU ȘI ESTE DOMINAT DE O FLUIDITATE UNEORI ÎNFIORĂTOARE PENTRU FICTIUNE, ANCORÂND FOARTE UȘOR LECTORUL CHIAR ȘI PRIN CÂTEVA FRAZE CE COMPUN UN PUZZLE AUTENTIC.

Pe de altă parte, există câteva constante literare la Bolaño (personajele poeți, critici, scriitori; fragmentarismul fațetat al universului și al ideii), constante care lucrează spre a crea un context, ele fiind forma perfectă pentru dorința literară vădită de a succeda la infinit fiecare element ce alcătuiește universul din interiorul romanelor sau povestirilor sale.

Proza lui Bolaño este una extraordinar de bogată, dar ea se folosește de principiul cel mai simplu al literaturii contemporane: metamorfoza realității pentru a captiva cititorul. Bolaño s-a bucurat de faimă odată cu *Detectivii sălbatici* - romanul nucleu al universului său literar, probabil cheia esențială de lectură. Motivul evident este acela că în *Detectivii sălbatici* chileanul dezgropă noțiunea de literatură pură tocmai, cum subliniază chiar el, „din dragoste pentru aceasta”, refăcând astfel o lume literară autentică de la cap la coadă - o lume în care elementele specifice lui Bolaño se observă cel mai bine și unde au parte de o vădită rafinare a tehnicii literare utilizate, reducând acel avânt radical și tenacitatea

Tudor Berbinschi
este elev în clasa a XI-a
la Colegiul Național
Iași. Din 2014 este
redactor-șef ALECARD
și coordonatorul
întâlnirilor ALECARD

exacerbată a anilor de început. Din păcate, Bolaño nu este tradus complet în română, existând doar câteva titluri de colecții de povestiri (*Târfe asasine* și *Convorbiri Telefonice*) pe lângă trei microromane (*Nocturnă în Chile*, *O stea îndepărtată* și *Anvers*) și numai unul din romanele „totale” – celebrul *Detectivii sălbatici*. Orice am alege din cele de mai sus, am descoperi o literatură latino-americană universală. Fiecare scoate la iveală dorința avidă a acestuia de a recompune o cultură literară pură care să lase la o parte politica sau orice altă formă de control ideologic și să evadeze permanent în spații cât mai diverse, să recompună astfel prin această evitare tocmai o scriitură autentică – până și personajele lui Bolaño sunt de cele mai multe ori niște refugiați ai unor lumi culturale distruse sau niște exilați, scriitori ratați sau traficanți de droguri.

BOLAÑO PORNEȘTE ÎN A URMĂRI TOT TIMPUL ACEA LINIE FINĂ DE CONTUR ÎNTRE NEBUNIE ȘI REALITATE, ÎNTRE GRANDUARE ȘI ROMANTISM, ÎNTRE ESTETICĂ ȘI ESENȚĂ, SCOTÂND ASTFEL LA IVEALĂ ȚESĂTURA EVIDENTĂ DINTRE REALITATE ȘI FICTIUNE TOCMAI PRIN ACEST BALANS ȘI PRIN ACEA DIVERSITATE ȘI METAMORFOZĂ CONTINUĂ.

Cel mai evident loc unde regăsim această pură formă a scriiturii lui este *Anvers* – romanul încărcat de poezicitate apărut cu un an înainte de moartea acestuia, deși el antedatează toate celelalte scriituri publicate până atunci. Aici Bolaño nu doar lasă frâu liber celei mai pure forme de gând literar, ci provoacă în cel mai evident mod acea metamorfoză radicală a lumii literare care captivează la infinit, chiar obsesiv lectorul. În cele 56 de scene propuse, el creează un univers care se extinde constant exponențial folosindu-se de aluzii și modele ale unei asocieri structurale între fragmentele disjuncte și scenele de o frapantă realitate ficțională. Nici de această dată Bolaño nu se dezmente de la practica sa evidentă de a crea în interiorul literaturii soluții la propria scriere, lucrând astfel la adâncirea în lumea propusă, întorcând la infinit situația și universul propus. De această dată, în *Anvers* cea mai „validă” soluție este dată de unul dintre personaje, un scriitor englez: „Tot ce pot să scot sunt enunțuri vagaboande, pentru că probabil realitatea îmi pare ca o haită de enunțuri vagaboande”. Acest lucru se datorează clar dorinței autorului de a diversifica și de a crea niveluri multiple, supraetajate, de percepție asupra realității.

Revenind la constantele bolaniene, probabil cel mai evident se observă constanta alternării stilurilor și a tehnicilor literare. Nu există probabil literatură scrisă de Bolaño care să nu se folosească de diversitatea aceasta a stilurilor pentru a remonta un schelet. Și nu numai

pentru a dramatiza o idee sau a o contura, ci și pentru a discuta despre aceasta, a o plasa ca piesă în interiorul unui puzzle. Cel mai clar loc unde se observă acest lucru, pe lângă cele două romane „totale”, este probabil spațiul povestirilor sale. În *Convorbile telefonice* sau în *Târfe asasine*, Bolaño își scoate la iveală geniul diversității literare legând povestirile unor personaje cu întâmplări total disjuncte prin intermediul unor personaje sau chiar prin intermediul lui însuși, introducându-se chiar pe sine (ca om și nu ca personaj) în proza sa, deși ea propune din nou aceleași constante: probleme fără rezolvări, escapade și exiluri. Astfel chileanul nu descrie decât ceea ce spuneam mai sus, acel fir nesfârșit de evenimente divergente care sunt aduse împreună și formează un contrast fluid și infinit care ține aproape orice individ într-un mod progresiv obsedant.

FLUIDITATEA ACEASTA A LUI BOLAÑO NU NUMAI CĂ NU ARE O LIMITĂ EVIDENTĂ, CI DEMONSTREAZĂ CHIAR O CIRCULARITATE INTERNĂ - CAZUL ÎNTÂMPĂRIILOR DIN DETECTIVII SĂLBATICI. TOTUȘI, PRIN ACELAȘI TIP DE FLUIDITATE SCRITORUL REALIZEAZĂ UNA DINTRE CELE MAI INTERESANTE FORME DE DESCOMPUNERE ȘI DE DEMOLARE A UNOR PERCEPTE CE ȚIN DE CULTURA LITERARĂ CHILEANĂ.

Nocturnă în Chile urmărește două repere clare: relatarea unui critic-preot ficțional în ultimele clipe de luciditate a sa, dar și demitizarea unui Bolaño implicat în situația din Chile din aceeași perioadă. Bolaño creează de fapt inversul perspectivei pe care el probabil o trăiește în 1973 în scurta lui întoarcere în Chile, folosindu-se de părintele Sebastian Urrutia. Ce este notabil de fapt e dezinteresul scriitorului pentru conflictul politic despre care se vorbește, folosindu-l doar ca pe un pretext pentru a demonstra suferința culturală și spirituală resimțită de întreaga Americă Latină în perioada respectivă. Din nou chileanul reușește astfel să desfacă tiparul unei scriituri obișnuite și să reconstruiască ceva ce părea pierdut pentru literatura latino-americană a sfârșitului de secol XX și a anume, autenticitatea și vivacitatea literară dincolo de cultura locală.

Bolaño, deși se folosește mereu de același tip de scriitură, își păstrează o prospețime constantă fie și numai prin raportare la diversitatea acesteia. Mai important decât acest aspect îl reprezintă însă experiența literară produsă de acesta, chiar dacă ea rămâne, de cele mai multe ori, un amalgam care poate fi numit „un tot” integrat fără o soluție finală. Acest tot obsedează prin înlănțuirea sa infinită și completarea internă autosuficientă oricărui univers literar autentic.

Notă:

Atât aceste pagini despre scriitura chileanului Bolaño cât și cele ce urmează despre F. Scott Fitzgerald, William Faulkner și Lev Tolstoi sunt o încercare a noastră (a redacției) de a recupera „marea” literatură” fie ea contemporană, modernă sau chiar clasică. Considerăm că ar trebui să se afle mai aproape de cititor și implicit de „preuniversitar” anulul 2015.

INCONFUNDABILUL

William Faulkner

◆
IMAGINI AUTENTICE ALE AMERICII POSTBELICE, PERSONAJE PLINE DE POVEȘTI DE VIAȚĂ, O LITERATURĂ COVĂRȘITOARE
 ◆

› Cristiana Ursache

Imagini autentice ale Americii postbelice, personaje pline de povești de viață, o literatură covârșitoare – William Faulkner. Chiar dacă nu a trăit într-un mediu propice educației (cel puțin în prima parte a vieții, din cauza unei situații financiare precare, își abandonează și își reia studiile în repetate rânduri, apoi trece prin Primul Război Mondial fiind înrolat în aviația engleză), tânărul Faulkner găsește un refugiu în literatură, mai întâi prin scrierea unor versuri romantice, iar mai apoi ajungând să semneze romane de o incontestabilă originalitate, devenind un scriitor pregnant al literaturii moderne, primind un Premiu Nobel pentru Literatură și încă două Premii Pulitzer. *Zgomotul și Furia*, *Patul de moarte* și *Lumină de August* au fost catalogate drept cele mai influente romane ale secolului XX.

Fiecare dintre cărțile sale presupune o constantă reapropiere pentru descoperirea sensului, atât din pricina stilului cât și pentru că romanele lui Faulkner evoluează împreună, sunt interconectate fie de spațiul pe care îl locuiesc personajele, fie de universul interior în care ele se situează, iar imaginea clară a personajelor prinde viață abia după ce parcurgi mai multe cărți.

VOLUMELE FAULKNERIENE NU SE CITESC, CI SE RECITESC. NU DOAR PENTRU PLĂCEREA DE A PARCURGE TEXTUL, CI, MAI CURÂND, PENTRU PLĂCEREA DE A EXPLORA LUMEA AUTORULUI AMERICAN, DE

A-I DESCOPERI ȘI REDESCOPERI SEMNIFICATIILE, SIMBOLURILE DIN MULTITUDINEA DE DETALII PE CARE LE RELIEFEAZĂ PRIN DESCRIERI MINUȚIOASE ȘI NUANȚATE. NU POVEȘTEA, CI STILUL INCONFUNDABIL DE A SCRIE IMPRESIONEAZĂ ÎN PRIMUL RÂND LA FAULKNER.

Prin literatura sa, Faulkner reliefează într-un mod aparte, cuprinzător, viu, adevărata Americă postbelică, o lume care nu se ascunde după niciun vâl translucid spre a părea altfel decât este, care nu se transformă într-un „subiect mai arzător” pentru un cititor ce nu mai poate fi impresionat de nimic și în care autorul își ia libertatea de a detrona orice convenție literară. Astfel se naște o Americă autentică din care ia ființă teritoriul legendar Yoknapatawpha cu lumea simplă, palpabilă, a oamenilor de rând, albi sau negri, ale căror vieți prind contur prin personaje puternice, fruste, exponenți ai unui spațiu rural, sălbatic. Sunt oameni vii, care au un comportament, preocupări și un limbaj specific și pulsează de autenticitate, oameni cu povești inepuizabile, diverse, care se leagă între ele, se întrepătrund, se dezvoltă și creează mereu altele, deoarece, după cum mărturisea scriitorul însuși, n-ar fi putut trăi îndeajuns cât să scrie tot despre acel „petic de glie natală”. Ei bine, magia acestui scriitor constă într-adevăr în acel „petic” care se revarsă și dă consistență majorității romanelor sale și care are reverberații în conștiința sa, îl inspiră, îl învâluie în misterul legendelor ținutului și îl obligă să creeze dintr-un nimic aparent un topos.

STILUL LUI FAULKNER ESTE ORIGINAL ȘI INCONFUNDABIL DATORITĂ PARADOXULUI IMPRECIZIEI PE CARE O OFERĂ PRIN PUNEREA ÎN SCENĂ A LUCRURILOR, A SITUAȚIILOR EXTRAORDINAR DE CLARE, DE BINE DESCRISE, FIIND ÎN ACELAȘI TIMP NEDEFINIBIL ȘI DE O NEVEROSIMILĂ ACUITATE.

Povestea în sine și stilul sunt ca piesele unui joc care se întrepătrund pentru a forma o imagine de ansamblu, pentru a crea așadar o lentilă prin care să se clarifice aceste tărâmurii și personajele misterioase - fapt care se transformă într-un joc autor-cititor în care acesta din urmă este obligat să respecte regulile faulkneriene, reguli prestabilite care, odată încălcate, obturează viziunea de ansamblu. În acomodarea și înrădăcinarea în această atmosferă, în acest joc, ești ghidat de multitudinea de pasaje descriptive care au rolul unor hărți ce te ghidează dacă îți asumi codul moral al lumii pe care o instituie Faulkner. În ciuda acestui tipar care se regăsește în majoritatea romanelor sale, autorul se menține viu, proaspăt și își păstrează o fluiditate incredibilă, obligându-te la un efort mereu nou de a pătrunde și de a recunoaște lumea propusă.

Atmosfera specifică mediului rural, printre sătenii cu problemele lor de zi cu zi, pierduți în imensitatea lanurilor de bumbac, pare să fie o etichetă pentru Faulkner. Excepție face *Sanctuar* care iese din această sferă, fiind cel mai controversat și mai violent roman al autorului, o literatură a „răului absolut” care a devenit ulterior sursă de inspirație pentru mulți autori și regizori. *Sanctuar* e un roman cu un fir narativ aparent digresiv, cu personaje care apar, dispar, revin, își amestecă poveștile și configurează astfel un tablou în mișcare, însă stilul rămâne cantonat în aceleași invariabile faulkneriene: își propulsează cititorul într-o ceață densă din care iese, culmea, citind și explorând în continuare.

Pitorescul este întâlnit în trilogia *Cămunul, Orașul și Casa cu Coloane* în care este redată cel mai bine evoluția personajelor și a poveștilor lor, conturându-se „saga” unor experiențe înlănțuite, respectiv, destinul familiilor care, în timp, se lărgesc ca număr de membri, dar și ca preocupări, formând astfel cele două clanuri centrale ale romanelor (clanul Snopes și clanul Varner). Firul narativ, urmărind câteva zeci de ani, prezintă destinul celor din familia Snopes care oscilează și se înfruntă în acest topos

rural.

Zgomotul

și *furia*, prima

carte care a avut un succes

răsunător, gravitează în jurul aceluiași tipare faulkneriene precum locurile pitorești, atmosfera, tipologiile umane complex surprinse. Ceea ce e foarte interesant la acest roman este scheletul narativ secționat în patru părți, fiecare secvență având un narator diferit și conținând fragmente de monolog ce par rupte de povestea în sine, dar care pot fi corelate cu aceasta la nivel de detalii. Primul narator este Benjamin, un personaj care suferă de probleme grave de sănătate de la naștere, autorul prezentând spațiul prin prisma percepției acestuia asupra lumii, culorilor, senzațiilor, mirosurilor; personajele sunt aduse în scenă, în această primă parte, doar prin interacțiunile lor cu Benjamin. În următoarele capitole, naratorii se schimbă, iar imaginea asupra lumii devine diferită, mai vie, mai dinamică, completată de fragmentele de monolog, preconizând astfel un alt tip de provocare, mai complexă și mai dificilă, deoarece nu doar conținutul în sine este mai greu de înțeles, ci și datorită faptului că filtrele prestabilite prin care trebuie să vadă cititorul pentru a-și clarifica imaginea de ansamblu sunt pulverizate și modificate pe tot parcursul volumului.

Un joc, un puzzle de descifrat, un spațiu real, cu oameni autentici și povești americane captivante brodate într-un stil și într-o atmosferă copleșitoare – asta propune William Faulkner prin literatura sa.

Cristiana Ursache

Cristiana Ursache
este elevă în clasa
a X-a (secția arte
plastice) la Colegiul
Național de Artă
„Octav Băncilă” Iași.

UN GLAMOUR CARE DISTRUGE: UNIVERSUL LUI

F. Scott Fitzgerald

◆
ÎN ROMANELE LUI FITZGERALD, SOCIETATEA ESTE UN PERSONAJ OMNIPREZENT, DE CELE MAI MULTE ORI NEGATIV, CE SCOATE DIN FIECARE PERSOANĂ CE E MAI RĂU. ÎN TOATE ROMANELE SALE, SOCIETATEA ESTE PREZENTATĂ CAM ÎN ACELEAȘI NOTE DEFINITE DE UN GLAMOUR VÂSCOS, CE ACAPAREAZĂ ȘI AJUNGE SĂ SUFOCE.
◆

› Roxana Neamțu

Francis Scott Key Fitzgerald a avut o viață marcată de eșec pe plan personal, însă s-a bucurat de un mare succes încă de la început în munca sa de autor de romane, povestiri sau scenarii de film. Nu a fost consecvent în ceea ce privește calitatea lucrărilor sale, considerându-se unanim că cel mai bun roman a fost *Marele Gatsby*, în timp ce ultima sa lucrare, nefinalizată de altfel, *Dragostea ultimului magnat*, este văzută ca cea mai bună carte despre cinematografie. Cu toate acestea, munca lui Fitzgerald a ajuns cu adevărat apreciată abia după moartea sa, atunci când o parte dintre romane au fost ecranizate, respectiv, citite și analizate de generațiile următoare. Totuși, scriitorul s-a bucurat de o popularitate destul de mare în timpul vieții și, drept urmare, ajunge să fie unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai „generației pierdute”. Scrie numeroase proze scurte, ce sunt publicate în diverse reviste de prestigiu ale vremii și scenarii pentru câteva filme. Cum niciun succes nu poate fi ocolit de critici, una dintre ironiile savuroase a fost că „laureatul epocii jazzului devine creator admirativ al unui muncitor-șef”.

Luând în considerare patru dintre cele cinci romane ale acestuia, observăm o ușoară schimbare, ce vine nu neapărat din stil, cât mai degrabă din modul în care își construiește personajele și reușește să le pună în contact cu alte elemente din contextul creat. *Marele Gatsby* (capodopera sa) și *Dragostea ultimului magnat* (aflat în stare preliminară și incomplet, însă finalizat datorită numeroaselor manuscrise și ciorne lăsate de Fitzgerald)

merg cam în aceeași direcții în ceea ce privește starea creată de personajele principale, cititorul fiind indus ușor în eroare de fibra umană a lui Gatsby și a lui Stahr, precum și de poveștile lor de dragoste care ajung să fie centrul ambelor romane. Volumele sunt destul de asemănătoare, diferențele venind mai ales din caracterul mai puțin tragic al ultimei sale cărți.

CEL MAI BUN ROMAN AL LUI FITZGERALD EVOCĂ ATMOSFERA ANILOR '20 ÎN AMERICA, PRACTIC O EPOCĂ TUMULTUOASĂ ÎN CARE CUVINTELE CHEIE SUNT STRĂLUCIRE, BANI, ALCOOL, JAZZ, AMBIȚII NEBUNE ȘI EȘEC, TOATE ACESTE PUSE ÎMPREUNĂ ȘI ÎMPACHETATE FRUMOS ÎN TRAGICA POVESTE DE DRAGOSTE A UNUI DESTIN CHINUIT.

Făcând o paralelă, ultimul roman vorbește mai mult despre o lume „reală”, mai apropiată cititorului contemporan, în care personajul construit este unul foarte puternic (de altfel singurul erou de gen masculin din întreaga sa literatură) ce pur și simplu ajunge să răzbească într-un mediu crud în care trebuie să muncești ca să câștigi, iar dragostea este singurul element care te poate perturba din goana permanentă de a fi cel mai bun și îți oferă o anumită satisfacție, până în momentul în care și ea devine doar o dezamăgire cumplită ce te distrage de la „munca cu adevărat importantă”. Aceste două romane sunt singurele în care Fitzgerald face din figura principală un bărbat puternic pe diferite planuri.

Din acest motiv, o critică adusă frecvent romanelor sale este că femeile sunt mai puternice decât personajele masculine, ei având tendința de a fi slabi din punct de vedere sentimental.

Remarcăm că atât în *Cei frumoși și blestemați*, cât și în *Dincoace de paradis* una dintre temele principale este cea a iubirii. Fitzgerald, un romantic incurabil, oferă un spațiu semnificativ acestui subiect în toate operele sale, ceea ce determină diversele ei ipostaze. În aceste două romane însă ea este căutată, consumată în deplinătate și apoi regăsită într-o formă revigorantă care le permite personajelor să progreseze. Astfel, iubirea e corelată unei alte teme a ambelor cărți, anume, degradarea personajului. Cei doi protagoniști se aseamănă, fiind plămădiți din aceeași fibră sufletească: la început apar ca niște tineri speciali, cu un viitor strălucit, însă din cauza iubirii pe care o consumă sau pe care nu o pot împlini alături de celălalt. Sfârșesc prin a-și distruge singuri viețile din cauza unei corelări nefericite între principiile lor în raport cu societatea și modul de supraviețuire specific acelei perioade.

Stilul lui Fitzgerald poate fi definit ca simplu, liniar, clar și percutant. Pe lângă scenele animate de dialoguri interminabile, regăsim și multe pasaje descriptive, care sunt necesare pentru acomodarea cu și impregnarea de spațiul și timpului evocat, ele demonstrând că tehnica detaliului cinematografic este perfect adaptată prozei. Această tehnică este de multe ori completată de cea a fragmentării, ce constă în trecerea extrem de rapidă și bruscă la un alt eveniment, la un alt plan narativ, aspect ce induce cititorul în eroare asupra demersului temporal al acțiunii. Totodată, remarcăm înclinația înspre lucrări autobiografice. Există foarte multe zvonuri conform cărora poveștile de dragoste eșuate evocate în romanele sale sunt de fapt inspirate din mariajul nefericit cu Zelda. Nu numai în acest aspect vedem însă note biografice.

AUTORUL REUȘEȘTE SĂ ÎMBINE OMOGEN O ÎNTÂMPLERE REALĂ DIN CARE PREIA DOAR ESENȚA CU ALTE NOTE FICTIONALE, CE DUC ÎMPREUNĂ SPRE UN PRODUS UȘOR FORȚAT, CARE NU FACE DECÂT SĂ SCOATĂ ÎN EVIDENȚĂ O PROBLEMĂ CÂT SE POATE DE PREZENTĂ ȘI AGASANTĂ CE MACINĂ PERSONAJELE.

În acest sens, amintim în primul rând de permanenta căutare a iubirii, care nu reprezintă decât o cădere continuă din multiple puncte de vedere. În al doilea rând, evocam contextul epocii respective, în care societatea juca un rol foarte important în devenirea individului, așa cum se întâmplă de altfel și în romanele lui Fitzgerald. Societatea este un personaj omniprezent, de cele mai multe ori negativ, ce scoate din fiecare persoană ce e mai rău. În toate romanele sale, societatea este prezentată cam în aceleași note definite de un glamour vâscos, ce acaparează și ajunge să sufoce.

Cum despre construcția personajelor aminteam mai sus, următorul element interesant al stilului lui Fitzgerald este perspectiva și modul de a jongla cu temele unui roman. Perspectiva se referă la persoana care spune povestea, din al cărui punct de vedere este prezentată acțiunea, iar la scriitorul american ea apare spusă de cele mai multe ori în alternanță, adică naratorul are o dublă identitate, perspectiva schimbându-se în funcție de capitol (de obicei, scriitorul alege să-și structureze romanele pe capitole, doar ultimul fiind alcătuit dintr-o suită de episoade). În *Dragostea ultimului magnat* se poate vedea că povestea este spusă din perspectiva unei femei, care are un rol minor în acțiune, iar în momentele de intervenție a unui alt narator, acest lucru este clar specificat.

Practic Fitzgerald, aduce în prim-plan o realitate cruntă într-un mod plăcut, neforțat, ce atrage tocmai prin îmbinarea perfectă a timpului, spațiului și ființei afectate atât de puternic în fibra sa intimă, încât nimic nu mai ajunge să aibă strălucirea inițială descoperită în jurul său. Deși unele cărți pot părea ușor clișeice, prin accentuarea aceluiași element, scriitorul scoate în evidență adevărata problemă, relația dintre forța și dorința personajelor și lumea în care acestea se mișcă.

Maximilian Lupu

Roxana Neamțu este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național Iași.

MERGÂND LA BRAȚ CU ANNA, ANDREI ȘI PRINȚUL NEHLIUDOV

Lev Tolstoi

◆
ȘI ANNA KARENINA ȘI RĂZBOI ȘI PACE ȘI ÎNVIEREA SUNT ASEMENEA UNOR TABLOURI CE SURPRIND IMAGINI ÎN MIȘCARE: EXTREM DE CAPTIVANTE ȘI COMPLEXE, RISCÂND ÎNSĂ MEREU CA PRIVITOR/CITITOR SĂ PIERZI CEVA DIN SUBTILITATEA LINIILOR DE FORȚĂ, DAR OFERINDU-ȚI O IMAGINE DE ANSAMBLU MEMORABILĂ.
 ◆

} Adelina Mariniuc

Tolstoi își construiește romanele cu lux de amănunte, obținând astfel un tablou complet asupra întâmplărilor și personajelor care sunt bine individualizate și grefate pe tipologii asemănătoare la bază, dar care se manifestă și evoluează într-un mod diferit. Romanele lui Tolstoi se evidențiază atât la nivelul ideilor, cât și la cel al acțiunii, aducând în prim-plan subiecte care stârneau controverse în Rusia secolului XIX.

Cele două capodopere ale sale, *Război și pace* și *Anna Karenina*, îl fac pe Tolstoi unul dintre cei mai buni scriitori ai Rusiei. Nu te poți numi cititor dacă nu ai parcurs măcar unul dintre romanele sale (deși aș paria că, oricare ar fi prima carte a scriitorului rus care vă cădea în mână, veți fi definitiv cuceriți atât de proza lui scurtă, cât și de marile desfășurări epice). Modul în care sunt scrise romanele, dar și dimensiunile lor impresionează, dependența cititorului față de lumile înfățișate fiind intens păstrată de către narator prin stilul povestirii. Având o scriitură foarte detaliată, Tolstoi reușește să surprindă acut și nuanțat aspectele vieții nobilimii rusești a secolului XIX, oferind o imagine clară asupra psihologiei personajelor. Astfel, tu ca cititor, poți foarte ușor să înțelegi felul de a fi al tuturor acestor ființe care îi populează universul ficțional. Prima impresie este că fiecare personaj se simte nefiresc în societatea din care face parte, nereușind să își găsească locul, simțind mereu disconfortul și trăind perpetuu într-o stare de stinghereală. Atât Karenina și Levin, cât și Bolkonski sau Bezuhov simt aceste lucruri și încearcă să se sustragă din societate și să trăiască într-un mod în care

s-ar simți mult mai confortabil. Tolstoi construiește astfel personaje cu psihologii foarte dense, care sunt disecate până în adâncul fibrei lor sufletești în paginile romanelor.

Dacă în *Război și pace* se află în prim-plan societatea burgheză, viața de familie, condițiile și contextul războiului, luptele cu Napoleon, în *Anna Karenina* și *Învierea* aspectele urmărite se restrâng în jurul nobilimii și al vieții de familie. În cele trei romane, Tolstoi reușește să aibă o scriitură impecabilă, fluidă atât la nivel structural, cât și la nivelul ideilor. Sunt urmărite foarte atent acțiunile personajelor și psihologia acestora, elementele de cadru natural rămânând în plan secund, aproape neinteresând deloc scriitorul. Atenția sporită asupra detaliilor evidențiază munca depusă de autor la construcția atât de riguroasă a romanelor. Lucrând la fiecare dintre aceste opere o perioadă îndelungată (6-8 ani), Tolstoi ajunge să individualizeze o lume, să-i epuizeze resorturile existențiale, să-i surprindă monumental modul de a trăi, de a acționa, de a visa, de a se înțelege.

FĂRĂ A FI MAI PUȚIN RUS (SAU MIZÂND TOCMAI PE ABISALITATEA SUFLETULUI RUS), TOLSTOI RESPIRĂ UNIVERSALITATEA, IAR PERSONAJELE LUI SUNT DEOPOTRIVĂ STRICT DETERMINATE DE UN MOD DE A PERCEPE LUMEA ȘI DE SOCIETATEA ÎN CARE SE MIȘCĂ ȘI, ÎN ACELAȘI TIMP, SUPRATEMPORALE ȘI ETERN VIABILE PSIHOLOGIC.

Naratorul din fiecare roman expune în totalitate și din mai multe unghiuri diferite perspective despre ceea ce se întâmplă cu personajele, oferind imagini din intimitatea fiecăruia, disecând, dar păstrând o anumită căldură, o anumită înțelegere care le salvează pe fiecare în parte.

Lectura acestor romane reușește să te transpună în societatea anilor 1800 din Rusia, te face să trăiești alături de protagoniști și să ajungi să empatizezi cu aceștia. Astfel, devii martor la una din cele mai tragice povești de dragoste alături de Anna Karenina, încerci să găsești sensul vieții împreună cu Andrei Bolkonski și Pierre Bezuhov și meditezi asupra valorilor morale cu Nehliudov. Tolstoi reușește să facă din aceste personaje niște simboluri pe care, odată descoperite, este greu să le uiți.

Datorită acestei vieți de sine stătătoare a personajelor și a amprentei acțiunilor lor asupra cititorului, romanele sale s-au bucurat de atât de mult succes, dar au stârnit și multe controverse. Pasajele care expun ideile protagoniștilor asupra vieții, a morții, a bisericii, a binelui, dar și intervențiile reflexive ale naratorului influențează percepția asupra personajelor, întărind relația cititorului cu acestea, deoarece fiecare idee este foarte clar formulată și în total acord cu psihologia sau situația în care se găsește personajul.

ODATĂ CITITE ROMANELE LUI TOLSTOI ESTE IMPOSIBIL SĂ LE UIȚI. ȘI NU ÎNTÂMPLĂTOR, CÂND SPUI TOLSTOI, ÎȚI VINE ÎN MINTE ÎNCEPUTUL DIN ANNA KARENINA, INDIFERENT DACĂ AI PARCURS SAU NU ROMANUL: „TOATE FAMILIILE FERICITE SE ASEAMĂNĂ ÎNTRE ELE; FIECARE FAMILIE NEFERICITĂ ESTE NEFERICITĂ ÎN FELUL EI.”

Și *Anna Karenina* și *Război și pace* și *Învierea* sunt asemenea unor tablouri ce surprind imagini în mișcare: extrem de captivante și complexe, riscând însă mereu ca privitor/cititor să pierzi ceva din subtilitatea liniilor de forță, dar oferindu-ți o imagine de ansamblu memorabilă. Lectura lor este precum vizionarea unui film, fiind extrem de ușor de imaginat portretele și spațiile în care au loc acțiunile datorită descrierii detaliate și a suflului lor vital. Iar maniera de a scrie al lui Tolstoi face din cititor un spirit ce se poate plimba liber de la un personaj la altul și poate observa astfel societatea în întreaga ei splendoare sau dezolantă existență. Veridicitatea psihologică te face contemporan cu Anna Karenina, Andrei Bolkonski sau Prințul Nehliudov și nu e deloc ușor să te oprești doar asupra unuia dintre aceste personaje atunci când încerci să-ți cristalizezi gândul despre ceea ce înseamnă Tolstoi.

foto: Gloria Luca (detaliu)

ÎNTÂLNIRI

FILIT, $(\forall)x \in \mathbb{R}$

} Daniela Petrovici

Ziua 1 (2 octombrie 2015) Suceava. Undeva între trezire, alergatul după roll-up și mersul la gară, mi-am dat seama că FILIT durează anul ăsta doar trei zile. Așa că absența de la engleză capătă dimensiuni mult deformate. N-are sens în vreun fel să descriu atmosfera din tren, fiindcă nu avem toți aceeași destinație. De fapt, e preferabil să nu faci vreun eye contact (cu scuza siguranței).

foto: Edi Cășuneanu

Fiecare cu ale lui, cu planul de „la ce activități vreau să merg?” și „cât net am pentru Google Maps (ca să pot ajunge)?”. Sigur, cu vocea Paulei pe fundal, care povestește *Enigma Otiliei*. Lui Alex & Andreei.

lași. Pentru că avem de așezat roll-up-ul cu CNPR-ul, hotărâm să ajungem mai devreme la „Întâlnirile ALECART”. Casa Balș. Fiindcă nu prea cunoaștem orașul, ajungem mai devreme cu 40 de minute. Sala Caudella e plină și toată lumea așteaptă scriitorii ca și cum ar mai fi exact două minute, nu patruzeci. Mi-am verificat ceasul (probabil din lipsă de entuziasm, fiindcă eu ajunseseam din greșeală atât de devreme). Nu, ceasul e bun. Găsesc un scaun și mă resemnez cu gândul că nu voi mai avea parte de cafeaua aia, fiindcă e prea aglomerat pentru meandre. Astăzi, invitații sunt Petre Barbu și Philip Ó Ceallaigh, într-o discuție moderată de Nicoleta și Emil Munteanu. Petre Barbu vorbește foarte rar și explică evidența, Philip Ó Ceallaigh vorbește o română nesigură (aspect ce împarte sala în două: amuzament și aprecierea efortului).

O întâlnire plăcută prin sinceritate și prin firesc. „Despre romanul ăsta trebuia să vorbesc? Nu mai știu despre ce era. Oricum, nu-mi place.”. O spune Ó (Ceallaigh) despre propriul roman. Poate că e o strategie pentru a atrage atenția asupra cărții. Dacă e, se pare că funcționează.

foto: Ioan Răducea

Toată lumea pune întrebări, iar scriitorii le țin piept. Plec mulțumită, fiindcă și cinismul e mereu defazat în fața autoironiei. Ca scriitor de succes, ești prezentat în fața unor liceeni dornici să devină cei mai buni, având cariere de succes și familii fericite. Și le spui adevărul: că nu voiai să muncești, de asta ai făcut Facultatea de Filosofie, ca apoi să devii paznic de noapte. Noaptea ai timp să te gândești la ce-ai învățat în facultate. Că abia la 30 de ani îți găsești vocația și liniștea într-o țară în care majoritatea e pe picior de plecare. Prospețimea și firescul care dezorientează și orientează.

Următorul pe listă, Teatru FIX, Next Generation: poezie. Cer indicații unei doamne serioase (oamenii serioși știu mereu unde sunt clădirile). Sigur, aveam să aflu repede că, în Iași, nici taximetriștii nu știu bine străzile. Primesc explicațiile și coordonatele, însoțite de o privire dezaprobatoare către fusta mea lungă. „Mda, e destul de nonconformist locul ăla. Sper să-l găsești.” Și l-am găsit. O atmosferă agitată, Next Generation: proză decalase puțin programul. Așa că puteai să vezi poeți și amatori de poezie plimbându-se agitați. Tranziția dintre proză și poezie se simte în vânătoarea de mese și de locuri (din nou). Cine stă mai aproape de poeți, cine e mai aproape de ușă, cine stă locului pe lângă fotograf? O lectură de poezie la care sunt invitați Matei Hutopilă, Șerban Axinte, Paul Gorban, Andrei Alecsa și Vlad A. Gheorghiu. În calitate de moderator, Răzvan Țupa face echilibristică între cei cinci poeți și, cu umor, aduce (/induce) o atmosferă plăcută.

Ziua 2 (3 octombrie 2015)

Încă o dată, spre „Întâlnirile ALECART”. Azi, Liliana Corobca. Sala e la fel de neîncăpătoare, participanții la fel de entuziaști și de punctuali. Ca și în ziua precedentă, elevii pun întrebări la care răspunsurile vin transparente/transparențe. Încep să mă întreb dacă nu cumva toți scriitorii sunt sinceri (nu, n-ar trebui să fie). Liliana Corobca trasează câteva intersecții ale ficțiunii cu viața ei. Fără să dilueze substanța romanului, suficient cât să simtă regretul cei care nu au citit cartea. Din nou, dacă e o

strategie, funcționează. Povestea motanului sau a caprei (din Kinderland) trasează o traiectorie a confortului. Întâlnirea se transformă într-un continuu prilej de poveste. Întrebarea e mobilul, povestirea e efectul. Câteva ore mai târziu, o zăresc pe Liliana Corobca în Cărturești și aproape că-i cer un autograf pe o carte pe care încă n-am cumpărat-o.

În seara asta, trebuie să ne întoarcem la Suceava. După 19:30, dispăre orice dovadă care să ateste existența unui mijloc de transport înspre casă. Nu pot merge la Teatru.

Sunt deja în tren. Știu că la Teatru are loc Dialogul cu Evgheni Vodolazkin. Știu că urmează conferința lui Horia-Roman Patapievici, „Eminescu și Paradisul”.

Știu că se desfășoară ceremonia de decernare a Premiului liceenilor pentru cea mai îndrăgită carte a anului 2014. Aflu vestea de pe facebook: premiul este acordat scriitorului Petre Barbu, pentru cartea *Marea petrecere* (Editura Cartea Românească, 2014). Scriitorul invitat la „Întâlnirea ALECART”. Mă așteptam. Se întâmplase și anul trecut.

Poveștile nu țin mult, uneori nici trei zile. O retrospectivă asupra Festivalului mă convinge că efortul a meritat.

Ziua 3 (4 octombrie 2015)

Dimineață, în bucătărie, îmi beau cafeaua. Acum aș fi mers la lectura lui Florin Bican din *Și v-am spus povestea* așa.

Câteva ore mai târziu, îmi fac tema la mate. Acum aș fi mers la Institutul Francez Iași, la Traducerea ca exercițiu de negociere a sensului.

Anul viitor, sigur mai stau la FILIT o zi, două. Până vin măturătorii.

Până la urmă, $\int x \arctg x dx, (\forall) x \in \text{FILIT}$

Daniela Petrovici
este elevă în clasa a XII-a
a Colegiului Național
„Petru Rareș” Suceava.
A obținut premiul I la
Olimpiada internațională
de lectură.

CLUBUL DE POEZIE ALECART / întâlniri

7 joi, 23.04.2015
ziua mondială a cărții & sfântul gheorghe
invitat: poetul dan cristian iordache (n. 1970)
membru cenaclul literar „zidul de hârtie”.
inginer constructor & admirator al poeziei.

generos cu volumele mai peste marginile iertate.

dan: poezia are un rost, o justificare. trebuie să transmită, să aducă la cunoștință. ce anume numai autorul & cititorul știu. și Dumnezeu, cred. am scris câteva volume, dar cred că și mai mult îmi place să citesc poezie. mă simt bine când citesc poezia altora. am impresia că atunci ce e bun la cineva trece la mine. sunt bucuros să constat asta. a citit: suzan otay (n. 2000). mezina clubului, dar nu cea mai mică. tricou cu speechless, ya. un ineluș, două inelușe. lectură puternică & (asumat) monotonă. emoție cât cuprinde... texte deosebit de promițătoare: „imagini intense, fals pesimiste”, „versuri bune despre lăsarea în

urmă a copilăriei”, „texte cu lecturi în spate, unele versuri admirabile”. aferim, suzan!

suzan: nu cred că am încă mai nimic al meu, încă mă identific. nu scriu poezie, scriu tentative de poezii. nu văd plăcere în scris, văd mai degrabă eliberare. poezia mi s-a pus pe tavă și am luat-o ca atare. mai bine mai devreme decât prea târziu. cum s-ar zice, sunt în perioada de inițiere.

invitatul a dat din cărțile lui. am făcut cinste cu bomboane (în cutii de două categorii: la sfârșit, o cutie am luat-o înapoi) & suc (în două sticle: tot așa, o sticlă a luat-o la urmă acasă). alexandru a primit un volum drept premiu că le-a lăsat pe fete să vorbească(-ntruna). veioza lui frunză a trecut neobservată: afară era cam ziuă. lui vlad i-a plăcut atmosfera. cedry2k cu călimara, chris de burgh cu suzana (& cu dedicație).

8

joi, 07.05.2015

invitat: festivalul național de arte pentru liceeni – licart (n. 2002)

radu herjeu. cel mai mare concurs din românia. poezie bună & fotografie bună. tabăra

licart (poiana brașov). răzvan țupa et comp. vlad eftenie et comp. premii de premii. 2015: 14 ani.

raluca (finalistă licart 2014): e un grup (calitativ) mai numeros decât anul trecut, din care cred că se detașează (vreau, nu vreau) băieții. serii bune: mihnea, costel, cătălina & florina. pariez pe roznovol lui mihnea. îmi plac și haikuurile claudiei, un risc poetic asumat.

lavinia (finalistă licart 2014): da, cred că au șanse mari la premii costel & mihnea, dar să vedem ce hotărăște juriul. poate să aibă o altă părere, să vadă și dincolo de o anumită tactică de seducere în unele texte. și textele de la noi cred că sunt destul de bune.

a citit: codruța corocea (n. 1999). mai mare decât suzan (mezina) cu un an. vestitul & inegalabilul păr lung, aparat cu dinți, tricou cu motive, mărgeluțe colorate/ de la lume adunate. lectură fără pauze, ritmul codrului/ codruțului. emoție nu prea... texte cu impact: „poezie admirabilă, fără sentimentalisme, fără inocențele vârstei”, „imagini puternice, o tehnică aparte, cred totuși că textele pierd din impact la citit”, „multe versuri deosebite, dar și detalieri – exemplul cu fumatul – care le strică frumusețea”. e de bine, codruța!

codruța: codruța sau cum să treeeci peste obstacole cu piatra lui sisif sub limbă & un ac fără gămălie. vorbesc aiurea. încerc să nu fiu autodistructivă la locul de muncă. sunt din câmpulung, iată că poezia ne-a deschis și nouă geamurile. /till our minds falls out hehe/ scriu, și asta mă ajută să-mi fac exercițiile de respirație. cheers.

bogdan a cântat. voce & chitară/ ne emoționară (n-am găsit altă rimă). codruța a făcut cinste cu bomboane. călcâiul lui magellan (aka soviany), îmbrățișat & luat acasă de raluca. veioza lui frunză (fără frunză), iar neremarcată: afară era și mai ziuă. a revenit veterana dani. a revenit ioana. a revenit alina (pentru prima parte). a venit și valentina. a venit și andreea (care o să scrie 100% după teze). a plecat repede george. am admirat coperta alecart 14. copertă de clasă.

9

joi, 15.10.2015

invitat: poetul vlad sibechi (n. 1986)

membri al cenaclul literar „zidul de hârtie”. știe multe versuri & multe bancuri. are la el în orice ocazie un compliment. sociabil.

întreține atmosfera, dar știe să tacă la timp.

vlad: tânăr profesor, poet bătrân (râde & e râsul lui). scriu poezie de plăcere. nu că n-aș avea altceva mai bun de fă-

cut, nu. am de făcut, de exemplu, o lucrare despre poezia interbelică, la care lucrez de ceva timp. poeții aștia interbelici nu erau ușă de biserică. scriau însă poezie bună. se și publica totuși mai puțin și vedeai cine e bun. mie, din toate volumele publicate în 2014 și 2015, nu mi-a plăcut, ca să mă dea pe spate, nici unul. ba nu, mi-a plăcut unul, ștefan ivas, un volum cu titlu bun, mila schimbă gustul cărții. toți se grăbesc. n-au răbdare să facă un volum bun. așa ca mine (râde/ dar nu e râsul lui).

a citit: alina iuliana verdeș (n. 1998, fălțiceni). profil mate-info, cu mate & info la greu. face texte cu titluri în franceză. nu-i prea ies titlurile, dar au attitude. în genere, are stil: bluză albă, fustă lungă, de velur. lectură ușor monotona, uneori în tonalități personale. cu bune: „imagini care evident impresionează”, „un ritm bun”, „finalul ăsta îmi place, e și bine temperat”. cu mai puțin bune: „prea multe imagini deodată și exagerate.”, „un titlu, hai două în franceză, dar nu toate”, „ar mai fi de tăiat niște cuvinte”. alina: de ceva timp sunt bolnavă de (cum să-i zic?) ipohondrie sentimentală. ce distruge sufletul e sănătos pentru poezia pe care n-o caut. dacă cineva foarte drag îmi ascunde mâinile, tot găsesc eu o cale să-i scriu un text la săptămână. exagerarea este defectul meu major.

a fost prima întâlnire de după vacanță. n-au prea ajuns cei vechi/ cele vechi. au venit totuși di & cosmina, a venit tudor, a fost andreea. cosmina sta și ea ca pe ghimpi. au fost ioana & valentina. au fost prezenți ana & ciprian dintr-a x-a. ioana a sosit însoțită de must. must have. adică mai mult vin. a făcut cinste: e președintă de consiliu. și îi stă bine. a venit și vlad sibechi.

o surpriză: am oferit o carte celei/ celui care știe răspunsul la o întrebare pusă de vlad. vlad n-a stat pe gânduri și a zis: cine-a zis „o, țară tristă, plină de humor”? liniște ca la ore. vlad: bacovia. cine mai putea să zică? ana: caragiale. ana a primit cartea. antologia de la max blecher a lui iustin panța, „mult înainte de sosirea trenului ea se gândeste”. frumoasă carte.

alina a făcut cinste: bomboane & suc. ioana a adus și ea suc, să stingă efectul unui must (divin). veioza lui frunză n-a mai trecut neobservată: cu model, cusături în culori vii. frunză a zis că nu ne-o lasă, nici cu 1000 de zece la română.

10

joi, 29.10.2015

invitată: poeta alexandra negru (n. 1993)

membră a cenaclul literar „zidul de hârtie”. alexandra a absolvit facultatea de litere și științe ale comunicării. alexandra este tonică. și e îndrăgostită. și ne îmbrățișează cu franchețe,

când ajunge, cu sufletul la gură, în aulă.

alexandra: scriu destul de mult și, zice lumea, destul de bine. nu mă pregătesc pentru scris. nu-mi notez ce & cum am să scriu. îmi vine să scriu și scriu. trăiesc atunci o stare, pornesc de la ceva și dezvolt. așez versurile, strofele într-un fel care să le crească aderența la emoție. cu cât scriu mai mult, cu atât sunt mai dispusă la sfaturi. nu e nimic paradoxal aici, știu doar că am trecut de faza cu luatul jucăriilor și plecatul acasă. învățăm din ce scriu alții, dar și din ce ne spun alții despre textele noastre.

a citit: elena alexandra cîrlan (n. 1997, suceava). profil științe sociale. frumoasă coz, face actorie și bine face. bluză bleu, păr strâns, ochi de peruze. a citit bine, cu emoții. seria de 3 poezii a avut un impact pozitiv. erau mai bine lucrate, mai aerisite. celelalte 2 texte păreau, și din lectură, supraaglomerate. unii au zis: „prea multe imagini, parcă prea multă metaforă”, „lectura parcă prea alertă, e nevoie de pauze, niște virgule n-ar strica acolo”. alții au zis: „imaginile astea multe au rostul lor, se vede că poezia are nevoie de ele, are nevoie și de metaforă”, „sunt și multe versuri remarcabile, se țin minte”.

elena: sunt îndrăgostită de lună & de copiii ei. datorită (și nu din cauza) stelei cu noroc, mă descălț de bocancii mei hardy la ușa oricărui contemporan. încă învăț cum stă treaba cu viața & dorm teribil de mult. poezie scriu de mică. acum - de mare - simt că ne împrietenim mai mult decât e cazul.

a fost a 10-a seară. au venit bianca și diana, raluca, lavinia și mihaela, alina iuliana și ana. a venit daniela. a venit, întregă, 10a, cu multîndrăgita & nonconformista lor profesoară de română, anca vieriu. ca să ia pulsul poeziei recente în direct. surpriza a venit însă chiar de-aici. anca a zis de bine despre texte: s-a bucurat tocmai de plasticitatea imaginilor, de prezența cuvintelor și a versurilor care evocă, nu doar se exprimă pe sine.

a venit vlad sibechi. a venit și a zis: despre preamultele cuvinte în engleză sau în alte limbi, despre preamultele semne, despre versuri care rămân și versuri care nici n-au fost, despre niște poeți care se folosesc de emoția „intrinsică” a unor evenimente, despre niște voci bune, care pot face bun un poem prost, despre atmosfera plăcută, atât de „vivantă”, de la alecart. neologismele îi aparțin lui vlad.

n-a venit ioana. n-a venit valentina. le iertăm și avem de ce. au participat la alegerile pentru funcții de funcții, în consiliul județean al elevilor. a ieși ce-a ieșit din urnă: ioana mures, președintă. valentina, departament cultură, educație și programe școlare. să ne trăiască!

elena a venit cu poiana chokotoff, caramela în ciocolată.

primele le-au luat ea și mario, ultimele le-a luat alexandra negru. pe dreptate. veioza lui frunză își continuă existența înflorată, ca un foc trecut prin galben. frunză iar a zis că nu ne-o lasă.

11

joi, 29.10.2015

seara de poezie specială. 11 (unu & unu)

n-a fost un anume invitat. n-a citit un membru anume.

în memoria tragediei de la clubul colectiv, fiecare dintre noi a scris un poem.

cine a dorit să scrie, evident...

toate poemele au fost citite.

față către față. poezie vie.

o cameră foto a fost instalată în aulă, începând cu ora 17.00.

timp de 90 de minute. fiecare a intrat în aulă, a citit poemul și a ieșit.

lampa aprinsă. in memoriam.

am citit un poem scris în 1987. după 28 de ani. eram tânăr profesor la țară.

leul acesta moare

**numai proștii puteau să lipsească
și sfinții
de n-ar fi el iubitor de flori ci de liniște
cu ochii n-ar striga macii pe numele mic**

**cu ce alt-
ceva ar striga liniștea soarele
cu sânge pe piept și durerile tale
declarate monumente**

**ce de flori pe
faptele omului sau a le cânelui
ale pisicii a le mieunatului
ale tale dulce spațiu**

**ce de flori strigă leul pe moarte/ duiosul strigă
macii pe numele mic
de n-ar fi el iubitor de săgeată ci de vânător**

alecart is #colectiv.

(a consemnat Gheorghe Cîrstian)

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE ZONA NOUĂ / Sibiu

} Codruța Coroceă

Nu m-am gândit niciodată cum aş reprezenta spațiul dintre sinceritate și poezie, dintre pielea zbârcită și poezie, dintre dealerul auto și poezie. Poate un vechi sacrament, o corespondență inofensivă, dar care îți îndeasă creierul într-un malaxor uriaș și simți cum te dor oasele și cum spațiul ăla îți piaptână mațele până la dispariție și iubești sinceritatea și pielea zbârcită și dealerul auto.

Pentru că „poezia înseamnă să fii atent la asta și la acolo”, „poezia e atunci când sângerezi deasupra unui asta și unui acolo”, zice Luna, tipa fucked up pe care am avut ocazia s-o cunosc la Sibiu. Da, despre Sibiu este vorba, și despre cum m-a marcat pe mine toată chestia asta cu Festivalul internațional Zona Nouă, desfășurat pe 1 și pe 2 iulie, și care a fost ca o petrecere la care au venit „the cool kids” și la care pot doar să mă bucur că am luat parte.

La Sibiu am ajuns cu trenul, însoțită de Raluca. N-am cum să-i uit pe prietenii noștri de compartiment. Băbuța care ne-a cerut să-i dăm și ei să citească ceva, după ce vede că avem volume la noi. «Ăsta-i de altu», Radu Vancu. Voi, ăștia, vorbiți despre funii și bățătoare de covoare.” Cei tipi conectați de telefoanele lor ca de perfuzii. Am schimbat trenul în Vințu, unde am avut două ore de rezonat cu tot felul de zgomote de macarale și buldozere, fuzionând cu mieunatul vreunei pisici. Mă gândesc acum că ar fi un intro interesant pentru o piesă. Anyway, what happens in Vințu remains in Vințu. În Sibiu, soarele ne-a umplut și ne-a golit. Am ajuns la pensiune cu un taxi și ne-am cazat.

Lecturile invitațiilor de pe 1 și 2, plasate la librăria Astra, au fost, pentru mine, ca psihoterapia pentru un amnezic, în sensul că îți amintești că ești aici și acum, că îți dai seama naibii că trăiești, că există și alte lucruri în afară de tine. Simți cum versurile se prind de tine și te târâs de-a lungul zidurilor, rămâi anesteziată câteva clipe, după care

deschizi ochii și vezi strada și vezi cuvintele cum alunecă și se înlocuiesc reciproc, pline de sens, după care te cuprinde o senzație de bucurie netrucată, ca atunci când îți amintești un lucru pe care ai vrut să-l spui de mult și l-ai uitat, și acum e aici, cu tine, și e așa viu, iar tu ești așa mort și minion.

Au citit Baghiu, Cosmescu, Dósa, Drăgoi, A. Gheorghiu, Lieke Marsman, Luna Miguel, Oscar Bruno D'arтой, Nițescu, Deniz Otay (sora surorii ei, Suzan Otay, care a citit la Clubul Alecart), Katja Perat, Sam Riviere, Diogo Vaz Pinto & Lucy K. Shaw (care ne-a dat câte un exemplar din cartea ei, „the motion” și de care ne-am bucurat, evident).

Înainte de experiența asta cu Festivalul, trăiam cu impresia că poeții sunt niște supraoameni, dar s-au dovedit a fi doar niște persoane foarte faine, pe care ți le-ai dori în preajmă cât mai mult timp. Cât despre toată chestia asta cu poezia, nu știu unde mă duce sau ce-o să fac cu ea. dar e mișto. Poetry what does it feel like? (căci asta e cămașa de forță care a stat în spatele tuturor activităților desfășurate la Sibiu).

Codruța Coroceă

este elevă în clasa a X-a la Colegiul Național „Dragoș-Vodă” din Câmpulung Moldovenesc. Codruța a câștigat premiul I la Concursul național studentesc de creație literară Pavel Dan.

› Raluca Rîmbu

Ca să reușesc să scriu despre Sibiu a trebuit să recitesc tot ce-mi amintește de alea patru zile. Ca niște vocalize care-ți curăță gâtul, stickererele, broșurile, ultimul număr din Zonă și geanta pe care am vânat-o 2 zile la rând (mulțumesc Vlad!) sunt ca niște lumini de semafor care-ți amintesc unde ești și ce faci. Dacă pot să fiu și puțin sentimentală, aș zice că Festivalul acesta nu se povestește, se simte. Te uiți la pozele puse pe facebook sau instagram și ți se strânge stomacul ca după o carte bună pe care o termini și mai departe nu știi ce să faci cu viața ta.

Ziua 1 – Unde e Astra? Primim și noi tricouri? Măcar o geantă?

Etajul 5 și o grămadă de oameni faini. Citesc o parte dintre invitați și îmi e mult mai ușor să mă exprim în versurile altora: „toată fericirea asta/a venit odată și apoi a rămas acolo” (Ștefan Baghiu).

Spre seară – lectură Zona Nouă & friends.

Sună bine până ne întreabă Vlad Pojoga câte texte vrem să citim.

„Păi, nu sunteți prieteni cu Zona sau ce? Azi toată lumea citește!”.

Rezumatul serii: bere caldă, bălbâieli, „sunt în aceeași încăpere cu Baghiu și Dósa” (citat din Mihnea Bălici) și Lucy mi-a dat cartea ei (how cool is that?).

Ziua 2 – Azi vreau să stau mai în față & „Hey, can I have your autograph?”

Din nou etajul 5 și poezie faină. Te uiți la toți oamenii din jurul tău și uiți că holbatul nu e cel mai bun mod de a începe o conversație.

La masă reușesc să mă strecor lângă Lieke Marsman și Katja Perat: *Binecuvântați fie minerii. Ei nu trebuie să scrie poeme.*

Și, da, am venit din partea cealaltă a țării ca să fiu aici și să vă urmăresc prin oraș și să vă cer autografe.

Spre seară toată lumea se îndreaptă spre party-ul de *cam asta a fost festivalul pe anul acesta & chiar nu vreau să plec de aici.*

Acum oamenii se împart în două categorii:

1. Cei care știu să danseze.
2. Cei care își repetă unul altuia la urechi versurile lui Oscar Bruno D'Artois: *ajung în club gen care-i treaba viața mea e ștersă & am anxietate socială paralizantă.*

Cu alte cuvinte:

Zona nouă & festivalul lor genial

cu poeți tineri din nouă țări

& Sibiul e cel mai experimental poem – Radu Vancu

Poetry: how does it feel like?

Se simte ca și cum ți-ai pune mâinile la ochi și ai începe să te învârti și-o să te învârti până în partea cealaltă a țării, ca să te convingi că oamenii ăștia chiar există și că nu sunt doar niște prieteni imaginari pe care i-ai inventat în nopțile în care nu puteai dormi. Poți să-i zici poezie sau cum să faci cunoștință cu cineva fără să fii nevoit să scoți vreun cuvânt.

} Adelina Pascale

Pentru că șase ore fac și până acasă cu trenul, cumva am considerat că orașul Sibiu o să fie un loc familiar. Cumva a și fost. La dus am nimerit în compartiment cu doi bărbați care făceau mișto de mine pentru că aveam o carte în mână: cel mustăcios, numit Jean, îi povestea celuilalt cum se folosește el de cărți de fiecare dată când face un grătar.

În trei zile cât am locuit în Sibiu, am învățat drumul de la pensiune la biblioteca Astra, am învățat că nu trebuie să intri în fiecare SH mișto pentru că o să vezi chestii care te vor lăsa fără bani și am mai învățat că nu toți vânzătorii ambulanți au sucuri ok. Cel mai minunat lucru a fost însă altul: faptul că poezia poate aduna atâția oameni la un loc. Nu numai că au venit din toată țara, dar au fost poeți foarte buni de peste țări și mări.

Festivalul Zona Nouă a fost o reușită. Am strâns autografele tuturor și m-am lăudat cu ele și cu poeziile din antologie de parcă voiam să-i conving pe toți să adere la noua religie. Am fost fericită. Luna Miguel mi-a scris "love will tear us apart... or maybe not", amintindu-și poate că avusesem cu o seară înainte un tricou cu Joy Division. Oscar Bruno D'Artois mi-a desenat o orcă cu wi-fi care scoate limba. În ultima seară am dansat cu Anastasia Gavrilovici, Krista Szöcs, Cătălina Suditu și Lucy K Shaw pe *Friday i'm in love* de la The Cure. A fost unul dintre cele mai faine momente din draga mea viață, atâta câtă este....

La întoarcere am stat în compartiment cu un japonez numit Shinya. Tot drumul i-am povestit despre festival și despre cum am dormit în total vreo opt ore. A fost intrigat și a citit toate poemele din antologie. Când mai aveam vreo jumătate de ore de mers până la București, mi-a spus că în japoneză la poezie se zice SHI (l-am crezut) și că el n-a prea citit poezie, dar de acum sigur va citi...

Când am ajuns în București, mi-am dat seama că s-a terminat festivalul. Asta mă face nespus de tristă. Et in Sibiu ego...

Adelina Pascale este din Tulcea. În prezent este studentă în anul II la Facultatea de Litere, Universitatea București.

„POEZIA E LA BISTRIȚA” fiecare pe limba lui împreună

I didn't have to remember anything/ although the mouth monotonously/ repeated the word/ memory, memory, memory/ as if beyond it/ nothing meant anything. (Piotr Sommer)

~~E 3:05 AM, iar creierul meu spune, la rândul lui memory, memory, memory, sau, mai pe românește, amintește-ți, ce naiba, ai fost acolo, scrie ceva !#@!%\$@A*(G*-(~~

› Anastasia Gavrilovici

Îmi dau seama că nici acum, la câteva luni după ce a avut loc, nu-mi vine mai ușor să vorbesc despre Festivalul „Poezia e la Bistrița”. Nu pentru că n-ar fi impresii, imagini, versuri care încă mă bântuie, ci pentru că au fost niște zile atât de dense, care pentru mine au însemnat mai ales emoție și agitația interioară, vibrația, convulsile pe care doar poezia foarte bună le poate declanșa într-un om și care îl aduc aproape de acel ceva esențial. Știu, sună dramatic, sună exaltat, dar asta e realitatea. Niciunul dintre festivalurile de poezie la care am mai fost nu m-a trecut prin atâtea stări, nu m-a făcut franjuri (în cel mai bun sens), nu m-a pregătit pentru asta. Aș vrea să pot scrie detașat, cu precizia unui povestaș care are introduce, cuprins și încheiere, dar în capul meu lucrurile s-au amestecat și s-au decantat după propriile legi.

Revăd ca pe un trailer secvențele care m-au făcut să simt emoția aceea halucinantă. Văd terasa de la Plan B, iedera de pe ziduri, lumina care cădea într-un anumit fel pe mese, pe pielea oamenilor, curcubeul care se forma în aer la întâlnirea cu vaporii de apă prin care ventilatoarele asigurau o respirație corectă și masa la care s-au așezat Claudiu Komartin și Goran Simić pentru ediția 106 a Clubului de lectură Institutul Blecher, care a avut și un invitat invizibil, pe Iustin Panța. În prezentarea poetului bosniac, Claudiu Komartin a punctat câteva dintre datele biografice extrem de importante pentru poezia acestuia,

povestind despre cum l-a cunoscut pe Goran și cum s-a apropiat de poezia lui, de viața lui, trecută prin asediul asupra orașului Sarajevo, prin război, pierderi, iubiri, emigrare, reinventare în propria literatură prin scrisul într-o altă limbă, lucruri care nu pot da decât o poezie extrem de autentică și răscolitoare. Îmi amintesc și felul în care au fost citite poemele și traducerea, modul în care vocile s-au împletit și au fost mai amețitoare decât soarele dogoritor și oboseala.

Copleșitor a fost și faptul că, în a doua parte a evenimentului, cea dedicată invitatului invizibil, vocile celor prezenți la mese au împrumutat poezia lui Iustin Panța ca să se facă auzite. Antologia apărută la Casa de Editură Max Blecher, *Mult înainte de sosirea trenului ea se gândeste*, a trecut din mână în mână, fiecare citind versurile cele mai dragi sau pur și simplu ce le-a sărit în ochi, acolo unde s-a deschis cartea. S-a citit cu respirația întretăiată, cu mâinile tremurând pe carte și pe microfon, cu un nod pescăresc în gât pe care nimeni nu l-ar fi putut scoate de-acolo, cel puțin nu mie, cu lacrimi în ochi și ochii care căutau să vadă cât mai mult, cu orice preț, ca-ntr-un poem de Iustin Panța: *Nu aveam la îndemână decât jarul țigării și brusc / am simțit nevoia să-i văd fața / Și atunci i-am purtat țigara în jurul chipului – / figura ei era, cufundată în fumul și lumina aproape / inexistentă ale țigării, / doar un halou, fața ei mai reprezenta doar privirea. Nici*

foto: Mirela Dimitriu

nu mai știu de când nu am simțit amorțeala plăcută pe care ți-o poate da o atmosferă contradictorie : pe de-o parte, atât de tensionată și tensionantă, încărcată de acea intensitate epuizantă, turul de forță al poeziei în urma căruia rămâi vraieste și uneori e bine să fii vraieste, să-ți lași mințile împrăștiate pe pereți de niște versuri pe care să le repeți apoi obsesiv, iar pe de altă parte, de acea frumusețe devastatoare pe care o degajă o mână de oameni vii, strânși în numele poeziei, care transformă o simplă terasă într-un adăpost, într-un spațiu care încapsulează o lume paralelă, în care sunt lucruri care pot salva.

Am foarte clar înregistrate în cap câteva lecturi de la Sinagogă, mai ales cele ale poezilor străini. Pe Goran Simić, pe Wojciech Bonowicz, pe Michaël Vandebriel, Krisztina Tóth. Prezentările făcute de Dan Coman și Marin Mălaicu-Hondrari, care m-au dus cu gândul la prezentările lui Radu Vancu. Felul în care Jesús Jiménez Domínguez a încercat să pronunțe câteva cuvinte în română, mulțumind pentru invitație și pentru traduceri. Pe Alexandra Turcu, prietena mea, care a debutat recent la editura Charmides și care, în ciuda fragilității pe care o

inspiră, scrie o poezie puternică, bine construită, în care tehnica joacă un rol important, în sensul că de multe ori mi-am imaginat-o pe Alexandra făcând mai întâi planul textului, scriindu-l efectiv, iar apoi, ca orice poet rafinat, care știe cât de importantă e tăietura versurilor, așezându-l în pagină ca un inginer care verifică punctele solide, care garantează stabilitatea unei construcții.

O serie de flashbackuri: seara de karaoke, poezii împărțind un microfon pentru a cânta Andrii Popa sau o melodie de la Vama, țopăind cu ochelarii de soare pe ochi. Siluetele feminine urmând ritmul melodiilor și fumul, fumul de țigară în care am fi vrut să ne pierdem, cu tot cu mișcările noastre stângace, cu mâinile neîndemânate încăpățânându-se să scrie despre toate astea. Cafenelele pe care le-am invadat, non-stopurile cu rafturile de țigări golite. Poate fucking struții și fucking merele peste care dădeai la tot pasul.

Am plecat ultima din Bistrița, după invitații străini și români, după cei care veniseră pur și simplu, ba chiar și după organizatorii care fugiseră la mare. Am plecat

noaptea, iar ultima amintire din Bistrița este liniștea, o liniște stridentă, apăsătoare, ca mi-a persistat în cap tot drumul, ca un țuit de care nu poți scăpa. Timp de patru zile, poeții din Polonia, Spania, Belgia, Ungaria, Bosnia și Herțegovina făcuseră orașul, nu doar scena de la Sinagogă unde s-a citit, să vibreze în atâtea accente și limbi. Am fost *fiecare pe limba lui împreună*, așa cum spunea și una dintre brișele-mingi-de-ping-pong cu diferite cuvinte lipite pe ele, minunata invenție a Anei Toma, care, și anul acesta, a realizat o grafică foarte mișto, care nu seamănă cu nimic din ce am mai văzut până acum, făcând din acest festival și un concept vizual.

E destul de wow că se întâmplă în România ceva de genul ăsta. Alături de Festivalul Internațional de Poezie de la Sibiu, ce se întâmplă la Bistrița este unul dintre lucrurile care mă ajută să (mai) cred că se poate. Și că poezia încă. #nevedemlavară

& un poem de Goran Simić (traducere de Claudiu Komartin)

Războiul s-a terminat, dragostea mea

Războiul s-a terminat, cel puțin așa cred.
Cel puțin așa scrie în ziarul de dimineață.
Pe prima pagină e o fotografie a fabricii
care până mai ieri producea steaguri și uniforme.
Acum începe să facă pijamale.

Pe pagina a doua e un raport despre decernarea
decorațiilor postume, și mai e un rebus
și rezultatele la extragerea loto
în care se precizează cu regret că nici luna asta
nu a câștigat nimeni marele premiu.

Farmaciile sunt iarăși deschise toată noaptea,
la radio dau hiturile faimoase de altădată –

foto: Mirela Dimitriu

s-ar spune că nu a fost niciodată vreun război.

Intru într-un magazin
iar pe umerase îi recunosc pe vecinii mei:
asta
e haina lui Ivan. Din căptușeala ei am făcut bandaje.
Uite
și pantofii lui Hasan. Le lipsesc șireturile.
Și pantalonii lui Jovan. Mai puțin cureaua.

Dar unde sunt ei?
Alerg pe strada principală
și încerc să mă privesc în vitrinele magazinelor,
dar vitrinele magazinelor sunt sparte
și acolo nu sunt decât manechine
care vor purta mâine pijamale noi –
nu așa scria în ziar?

Apoi alerg în apartamentul nostru

mă privesc în oglindă
mă uit la fotografia ta atârnată pe perete
și nu-mi pasă că nu mai sunt același
care striga când te-au luat de lângă mine.
Mi-ai spus că te vei întoarce
dragostea mea
când războiul o să se termine în sfârșit.

Războiul s-a terminat.
Cel puțin așa scrie
în ziarul de dimineață.

Anastasia Gavrilovici, absolventă a Colegiului „Petru Rareș”, a fost redactor-șef adjunct Alecart. În prezent, este studentă la Facultatea de Litere a Universității din București și redactor la Zona nouă și Poesis Internațional.

ITINERARII

În căutarea lui David Vann

Alaska

Dacă Pământul ar fi de fapt plat, așezat pe spinarea unei țestoase ca în mitologia unor triburi din America de Nord, ar exista atunci o margine a lumii. Peste orizontul ei, s-ar zări abisul cosmic și zborul cometelor. Acum, în epoca globalizării, se mai găsesc doar câteva locuri pe harta Terrei care inspiră gânduri de capăt de lume.

↳ Liana Vrăjitoru Andreășen

Poate Patagonia pinguinilor, poate Siberia țarilor surghiuniți cu decenii în urmă, sau poate Mongolia stepelor străbătute de copite agere. În copilărie, Alaska era pentru mine un astfel de loc de proporții mitice, unde ghețarii, nepăsători la cine îi descoperea și măsura, erau cutreierați de umbre albe cu forme vagi de ren sau de urs. Dacă se întâmplau să fie și ființe umane pe întinderile albe, mi le imaginam respirând aerul înghețat ca și cum ar sorbi energie vitală cernută din Aurora Boreală. Alteritatea sălbatică a unui loc numit Alaska era, pentru mine, un magnet geografic.

Am citit *Legenda unei sinuceri* a lui David Vann după ce mi-a fost trezită curiozitatea de interviul din *ALECART*. Imaginea unui loc cu munți masivi, imponderabili, cu păduri neatrinse și lupi albi, nu mi-a dispărut după citirea cărții, ba chiar s-a accentuat. Ca și David Vann, al cărui tată și-a pierdut dorința de viață acolo, în frumoasa

Alaska, m-am întrebat ce poate duce un om la sinucidere într-un spațiu natural atât de plin de farmec. Tatăl lui Roy, în cartea lui Vann, a crezut că e de ajuns să absoarbă măreția insulelor băntuite de tânguirea balenelor pentru a-și ancora voința de a fi în ceva viu și puternic. De ce n-a fost de ajuns? Așa s-a întrebat autorul, pornind în căutarea umbrei tatălui și cerându-i să se reintrupeze în paginile cărții. Citind, m-am întrebat dacă Alaska poate ancora spiritul uman și dacă aș putea găsi acolo ceva ce n-a găsit, să spunem, un om al locului.

În vara lui 2015, am vrut să aflu adevărul – cel puțin o fărâmə de adevăr. Mi-am luat bilet și, deși timpul mi-era limitat la patru zile, am planificat dinainte cât mai multe explorări, sperând să aflu dacă Alaska e un spațiu uman sau, dimpotrivă, un spațiu ostil fragilității noastre. Am lăsat în urmă cât am putut de repede orașul prea american, prea familiar numit Anchorage. Într-o mașină închiriată,

am luat-o spre sud, urmărind curbura coastei până am ajuns în pitorescul orașel Seward. Drumul până acolo mi-a alungat impresia de familiar: era ca și cum vârful de Rarău se unea cu apa oceanului. Megăliții priveau de sus șerpuirea șoselei, ca niște zei pietrificați ai unui trib de eschimoși. În mitologia inuiților, Sedna, fiica demiuțgului Anguta, a fost aruncată de părinții ei dintr-un kayak, pe undeva în aceste ape sub-polare. Când a încercat să se întoarcă în kayak, i-au tăiat degetele, care s-au transformat în focuri, balene, somoni. Și acum, spun inuiții, ea se ascunde undeva pe fundul oceanului și de acolo le trimite hrană celor care cred în ea.

În Seward, am știut că am ajuns în locul căutat: Alaska în toată splendoarea ei. Nu e foarte aproape de Ketchikan, unde a copilărit David Vann, dar face parte din întinderea aceleiași păduri boreale. Casa de oaspeți unde am stat privea spre câteva insule și peninsule adunate în jurul unui golf numit Resurrection Bay, cu o apă de un albastru ca de piatră prețioasă. Am aflat mai târziu că albastrul acela de turcoaz provenea din mineralele scurse din ghetari topiți. Diminețile, plimbându-mă pe mal, printre brazi uriași și flori violete, urmăream pe cer corbii imenși. Ei erau, pesemne, urmașii corbului mitic al inuiților, care a creat lumea și apoi a eliberat lumina dintr-un sac. Ascultând cum se spârgeau valurile de pietre, îmi doream să pot lua calea apelor, să mă alătur sirenelor sau altor creaturi oceanice.

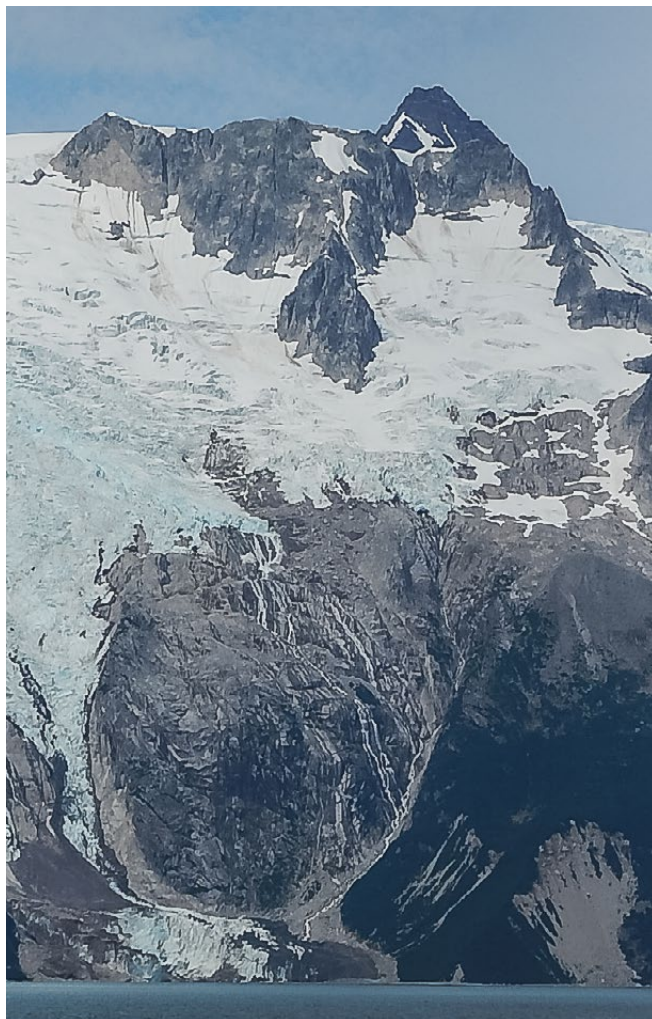
Și am luat calea apelor. Prima dată a fost într-o plimbare cu kayakul, printre stânci la baza cărora se însoreau stele de mare cu multe colțuri. Încercam să ating cu

mâna somonii ce se iveau din adâncurile verzi-albastre. E stranie senzația că doar o bucată de plastic te separă de întunericul primordial al apelor, unde zeita Sedna privește din adâncuri. Punctul final în aventura cu kayakul a fost la întâlnirea între două poale de munți, unde apa se îngusta și somonii bătrâni și albiți se retrăgeau să moară. Prin transparența apei li se întrezăreau trupurile inerte, uitate de timp.

AM ÎNȚELES ATUNCI AMESTECUL SUBLIM, DE ÎNCÂNTARE ȘI DE TEAMĂ CE ÎNSUMEAZĂ FASCINATIA OCEANULUI, FASCINATIE CE LA SMULS DIN COTIDIAN PE ATĂȚIA SCRITORII: NU DOAR DAVID VANN, DAR ȘI MELVILLE, CONRAD, CRANE, HEMINGWAY, LANGSTON HUGHES ȘI CĂȚI ALȚII. SĂ FII ATĂȚ DE APROAPE DE SPINAREA UNEI BALENE CARE ARUNCĂ O PLOAIE DE STROPI-COLORAȚI ÎN CURCUBEU, ÎȚI PARE CĂ AI UITAT PĂMÂNTUL, SAU NU MAI CONTEAZA CĂ L-AI LĂSAT ÎN URMĂ.

Am ajuns din nou pe apă la bordul unui vapor de croazieră, care făcea înconjurul golfului într-o singură zi. Să zărești, în marea albastră, o pată verde venită parcă din alt ocean sau de pe altă planetă și să realizezi că e, de fapt, un banc format din mii de meduze, să treci pe lângă stânci pe care se odihnesc, leneșe, zeci de focuri și papagali de mare și sute de pescăruși, să te afli într-un sfârșit la baza unui ghetar cocoțat pe versantul unor stânci ieșite din apă, ajungi să te întrebi de ce nu ți-ai petrecut întreaga viață pe un vapor.

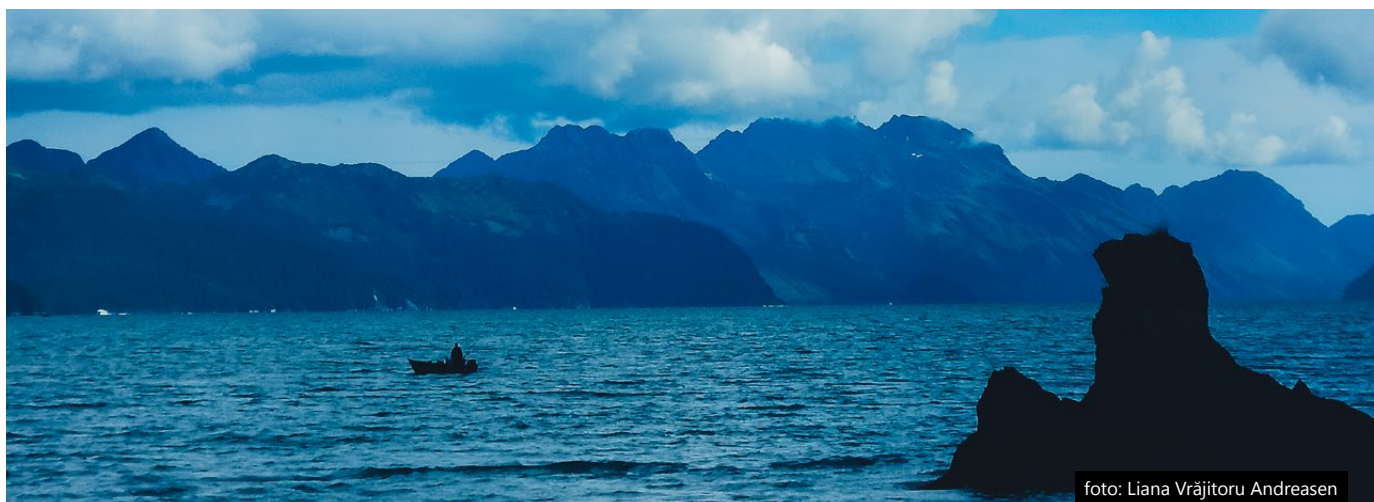
Ghețarii, ni s-a spus, s-au retras de pe ape în ultimele decenii. Așa a fost, aș vrea să cred, eliberată zeița Sedna, răpită de o pasăre în alte povești inuite.

CERT ESTE CĂ, ACOLO UNDE AM AJUNS CU CROAZIERA, DOAR CÂTEVA SUTE DE MII DE OAMENI AJUNSESERĂ ÎNAINTEA MEA, ÎN TOATĂ ISTORIA OMENIRII.

De ce? Pentru că timp de mii de ani, locul unde pluteam deasupra apei fusese blocat de imenși ghețari întinși pe zeci de kilometri. Acum, din ei rămăseseră doar niște limbi de gheață, care sub ochii noștri pierdeau bucăți întregi, rupte cu zgomot ca de trăsnet. În fața ultimelor vestigii ale unei clime izgonite de încălzirea globală, nu puteai decât să rămâi înmărmurit.

CÂND CAPĂTUL LUMII SE PRĂBUȘEȘTE ÎN OCEAN, NU ÎNSEAMNĂ OARE CĂ LUMEA SE MICȘOREAZĂ, IAR NOI NE MICȘORĂM ODATĂ CU EA?

Dar nu vreau să dau impresia că vizita mea de patru zile în Alaska a fost o întâlnire cu Olimpul sau cu o realitate paralelă. Am cunoscut acolo oameni calzi și primitivi, deși poate n-am avut timp să-i cunosc și pe cei înăspriți de frig sau de izolare. Am admirat trebăluitul unui pescar care, înainte să urce pe ambarcațiunea cu care-și câștiga existența, și-a ajutat câinele bondoc să ajungă primul pe punte. Am râs la glumele însuflețite și degajate ale studenților care pe timpul verii lucrau ca ghizi de kayak, călărie, sau la săniile pe roți, trase de câini, iar toamna se întorceau în alte state. Le-am ascultat explicațiile despre cutremurul de 8 grade din 1964 care a distrus Sewardul, despre proveniența numelor de locuri, despre legende

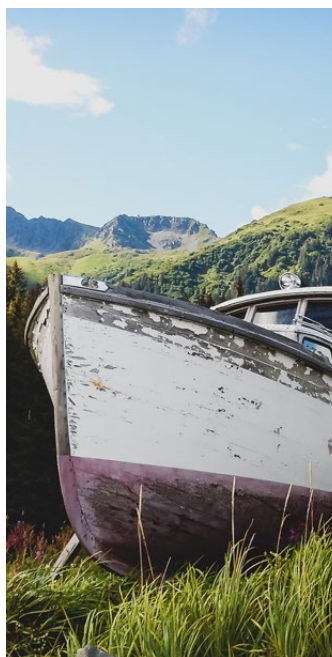
băstinașe, despre obiceiurile vulturilor, despre înțelepciunea urșilor și agresivitatea renilor care fură mâncarea câinilor de sanie, despre cât de multă gheață a dispărut de pe crestele dimprejur și despre lumina persistentă a verii care scurtează nopțile la doua-trei ore, condamnând orașul la insomnie.

Nu l-am găsit pe David Vann - era de fapt de mult plecat de pe continent, dar m-am simțit fără îndoială ancorată, mai profund decât prin simpla lectură, în spațiul literar pe care l-a lăsat în urmă.

NU E MARGINEA LUMII, NU E UN HĂU SĂLBATIC ȘI NICI UN SPAȚIU IEȘIT DIN CONTINUITATEA TIMPULUI UMAN. E DREPT, VASTELE ORIZONTURI CU MUNȚI ȘI APE NU-S ÎNGRĂDITE DE METAL ȘI CIMENT ÎN PROPORȚIILE CU CARE ERAM OBIȘNUIȚĂ. DAR CELE PATRU ZILE SUB UN CER MAI ÎNALT ȘI MAI CURAT DECÂT CEL DE ZI CU ZI MI-AU AMINTIT DE CUGETĂRILE LUI EMERSON ȘI THOREAU, DE POVAȚA LOR DE A RESPIRA AERUL LIBER AL PĂDURII ATUNCI CÂND VREM SĂ NE REGĂSIM PE NOI ÎNȘINE.

M-am întors întinerită cu patru zile și mi-am promis să merg din nou acolo cândva, sperând ca Sedna, zeița cu degete tăiate, să-mi dea un răspuns la întrebările pe care încă n-am reușit să le formulez cu claritate. Până atunci, mă mulțumesc să traduc o poezie inuită din secolul al XIX-lea, ca răspuns la o altă întrebare venită din alt timp:

Mă gândesc din nou la micile peripeții ale vieții,
la temerile din trecut,
micile temeri ce păreau uriașe
când mă zbăteam să ating și să-mi însușesc
lucruri de-o importanță vitală;
și totuși rămâne un lucru care nu și-a pierdut valoarea,
singurul, de fapt:
să trăiesc să pot privi din nou cum se ivește ziua măreață
și lumina pe care zorii o împrăștie-n lume.

Doha, Beijing, Changchun

în 11 zile

◆

Doha, Beijing, Changchun... trei orașe fantastice pe care am avut ocazia să le vizitez în această vară împreună cu colegii mei, descoperind o cultură extraordinară și trăind o experiență de neuitat. Haide-ți să vă spun cum a început totul.

◆

› Ana Alexia Grădinaru

De anul trecut știam că vor fi selectați 12 elevi pentru a reprezenta România la prestigiosul concurs *International Mathematics Competition* care urma să se desfășoare în China, mai exact în Changchun. În fiecare an participă la această competiție pasionați de matematică din 30 de țări de pe toate cele 5 continente. M-am bucurat aflând că am fost printre cei selectați, simțind în același timp responsabilitatea și dorința de a nu dezamăgi. Pregătirile alături de conferențiarul universitar Iulian Stoleriu și de profesorii de matematică ai Colegiului Național nu au fost decât preambulul unui moment în care efortul și provocarea erau dublate de plăcerea pe care întâlnirea cu alți tineri într-un spațiu exotic l-au reprezentat.

Zilele au trecut, lunile la fel și iată-ne în fața momentului mult așteptat.

Doha, Qatar:

Din prima secundă de când ne-am îmbarcat în avionul companiei Qatar Airways am rămas uimiți de diferența dintre condițiile de zbor cu care eram obișnuiți în călătoriile noastre prin Europa și ceea ce trăiam; era vorba despre aparatură, felurile de mâncare, dar și despre dopurile de urechi ce ne erau oferite. De abia după ce ne-am găsit locurile, am observat că în afară de grupul

nostru și de încă o familie, toate celelalte erau ocupate de asiatici care, în prima fază, îți dădeau impresia că ești înconjurat de teroriști. Am avut norocul să stau lângă un qatarez care ne-a spus o mulțime de lucruri despre țara lui. Pe măsură ce ne împărtășea tot mai multe, se vedea cât era de mândru de locul în care s-a născut. De la el am aflat că în Qatar femeile poartă hainele tradiționale doar dacă vor, ceea ce s-a dovedit în discrepanța totală cu ceea ce am văzut (femeile purtau abaya și voalul musulman fără nicio excepție). M-a mințit, voia să îmi ofere o altă perspectivă despre țara lor? Acest lucru rămâne o enigmă. Îmi pare foarte rău că nu am reușit să facem turul orașului din cauza unor schimbări de ultim moment. Totuși, stând la hotel pentru o singură noapte am putut să-mi fac o vagă idee despre ceea ce înseamnă să locuiești acolo.

PRO:

De când am pășit în Hamad International Airport mi-am dat seama de ce se spune că este cel mai luxos aeroport din lume. Locul era deopotrivă frumos și bizar (da, avea într-adevăr o lampă ursuleț supradimensională la intrare!). Extravaganța se regăsea peste tot: de la magazine de cafea placate cu aur până la o replică în mărime naturală a unei mașini de formula unu. Nu e de mirare că a costat 16 bilioane de dolari pentru a fi construit!

În timp ce ne îndreptam spre hotel, aveam impresia că mă aflu într-un oraș al viitorului. Peste tot doar mașini albe, desprinse parcă din revistele auto de top din lume. Atmosfera exotică era accentuată atât de palmierii ce îmbrățișau cerul, de plaja aurie care sclipea puternic în depărtare, cât și de marea turcoaz.

CONTRA:

Nu cred că voi putea uita vreodată cum sunt tratate femeile în această țară. Îmi amintesc și acum seara în care eram la restaurant și a apărut un bărbat însoțit de opt tinere femei, toate îmbrăcate în haine tradiționale ce nu lăsașă să se vadă decât ochii. Absolut fiecare pas făcut de acesta trebuia neapărat urmat și de ele. Dacă se uita spre vreuna, respectiva lăsa imediat capul în jos, evitându-i privirea. Nu cred că așa putea numi asta o formă de respect, ci mai mult de supunere. În aceeași zi, am văzut un cuplu european care se îndrepta spre un taxi. Ea, cu părul liber pe umeri, în adidași, pantaloni sport și cu un tricou obișnuit. Prin urmare, nimic anormal. Totuși, erau claxonați de absolut toate mașinile ce treceau prin dreptul lor. Oare era din cauza modului în care era îmbrăcată? Poate pentru că nu avea fața acoperită? Să fi fost el „vinovat”, deoarece era însoțit de o singură femeie sau așa se comportă cu toți europenii? Încă nu-mi puteam da seama. O altă senzație pe care am trăit-o a fost aceea de inferioritate în fața sexului masculin. Modul în care se uitau la noi tinerii locanici este foarte greu de descris: o privire insistentă ce părea a fi un amestec de curiozitate și dorință. Ajungeai să crezi că ești doar o marionetă ce nu are niciun drept, că trebuie să fii mereu la dispoziția lor. Pe scurt, un obiect. Sincer, așa vrea să revin aici doar pentru a vizita pe îndelete orașul. Mi-ar plăcea să ajung la Muzeul de Artă Islamică, să mă plimb pe bulevardele extravagante, să văd bazarul și să intru în cafenelele frumos mirositoare, dar cu siguranță nu așa vrea să trăiesc aici.

China – o țară a discrepanțelor

Beijing:

După 7 ore și jumătate de mers cu avionul, în sfârșit am ajuns în inima Chinei, Beijing. Mărturisesc că nu mi-am imaginat vreodată că îmi va fi dat la nici 14 ani să întâlnesc o cultură atât de diferită de a noastră, dar cu siguranță, această experiență îmi va rămâne adânc întipărită în memorie și mai ales în inimă. Din păcate, pentru Beijing am avut doar trei zile, dar am profitat la maxim de ele. În prima seară ne-am propus să vizităm celebra stradă pietonală Wangfujing. Aceasta este una dintre cele mai celebre piețe din lume. Nu m-am așteptat să găsesc mici tarabe ce ofereau munți de mâncare

chinezescă și o mulțime de alimente exotice. Majoritatea zonei e ocupată de magazine renumite, purtând marca Versace, Giorgio Armani, Rolex, Bulgari etc. Fie că doar admirau vitrinele elegante sau că doreau să-și golească rapid buzunarele, atât localnicii cât și turiștii treceau fără oprire dintr-o parte în alta. Am fost surprinsă să aflu că acest loc are și valoare istorică; nimic nu m-ar fi îndreptățit să cred asta. Documentându-mă, am descoperit că aici își duceau traiul micuțele prințese chineze și aristocrații. Nu-mi pot imagina cum era pe atunci, probabil o cu totul altă atmosferă...

Marele Zid Chinezesc

A doua zi ne aștepta excursia spre Marele Zid Chinezesc, poate cel mai cunoscut simbol al Chinei și unul dintre obiectivele turistice cu cea mai veche și, în același timp cu cea mai vie istorie din câte au existat. Acesta reprezintă după mine și o barieră psihologică între civilizația chineză și întreaga lume, un simbol al puterii și al demnității. Când te uiți în jur și vezi „dragonul” cu meterezele, treptele și turnurile sale semețe, ai senzația că ești deasupra lumii și nu poți decât să te lași copleșit de admirație. Totul pare atât de frumos, de mistic, de ireal. Îmi amintesc cât de disperată eram să fac cât mai multe fotografii nevrând să pierd nicio secundă, deoarece eram conștientă că nu mă voi mai întoarce prea curând în aceste locuri (asta în cazul în care o voi mai face vreodată). Multe zile după revenirea în țară am simțit nevoia de a privi imaginile surprinse atunci pentru a mă convinge că am fost cu adevărat acolo, pentru a rememora toate acele clipe pline de culoare, de zâmbete și de oameni minunați.

Ultima noastră zi în Beijing: urma să vizităm Orașul Interzis, Templul Soarelui și Piața Tiananmen. Le voi lua pe rând.

Orașul Interzis

M-a fascinat din prima secundă. Acesta este situat în centrul Beijingului, iar în prezent adăpostește Muzeul Palatului. De aproape 500 de ani a servit drept casă a 24 de împărați, precum și drept centru ceremonial și politic al guvernului chinez. Nu pot să continui această prezență fără să vă povestesc pe scurt istoria lui. În China veche se credea că împăratul ceresc își avea palatul purpuriu, pe nemișcata Stea Polară din centrul bolții albastre. În cealaltă parte, pe Pământ, omologul său își conducea imperiul din curtea sa largă, unde oamenii de rând nu puteau intra fără permisiunea mărețului conducător. Expresia cea mai frumoasă a atotputerniciei imperiale chinezești se numește Zijin Cheng sau „Orașul Purpuriu Interzis”, care nu este altceva decât un imens conglomerat de palate desăvârșite, formând de secole inima Beijing-ului. Istoria acestui loc s-a întemeiat pe o viziune îndrăzneată și a continuat la scară monumentală tradiția chinezească. Dinspre orice parte ai veni, privirea îți va aluneca lin peste fortificațiile înalte, până pe acoperișurile de țiglă colorată cu vârfulile arcuite semeț. Intrarea propriu-zisă în Orașul Interzis se arată plină de grandoare: zidurile sângerii ale porții susțin cinci turnuri ale căror acoperișuri cu oloane galbene smălțuite înfloresc în rânduri suprapuse. Pare-se că adierile unui vânt s-au oprit în frumusețea acestui colț de grădină pământeană pentru ca apoi să se preschimbe în foșnete de mătase și murmur de marmură. Doar lei, dragonii, păsările Phoenix și cocorii au amuțit în neclintirea lor în fața pavilioanelor, pe acoperișuri sau pe dalele din piatră. În Curtea Exterioară, piatra și lemnul sculptate își împletesc structurile într-o arhitectură magnifică, menită a te impresiona și, totodată, amintind de supremația imperială. Albul dalelor, roșul coloanelor și galbenul țiglelor creează un tablou splendid. După ce pleci din acest loc parcă fermecat, nu ai cum să uiți măreția, încărcătura istorică, dar mai ales senzația de infinit, impresia că te-ai aflat într-un labirint în care te puteai pierde oricând.

Templul Cerului

După Marele Zid și Orașul Interzis, Templul Cerului este cel mai important obiectiv turistic din Beijing.

foto: Ana Alexia Grădinaru

Prin urmare, este una dintre cele mai spectaculoase și impunătoare construcții antice ale Chinei, asimilând o varietate de simboluri cultural-religioase. Pășind din ce în ce mai adânc în inima locului, nu ai cum să nu faci o călătorie în timp și spațiu, imaginația fiind singurul lucru necesar. Rangul de cel mai important spațiu al perioadei imperiale chineze vine tocmai din faptul că aici, începând cu anul 1420, s-au organizat ritualuri dedicate Cerului, Pământului, Soarelui, Lunii și tuturor zeilor și duhurilor pentru ca acestea să vegheze asupra bunăstării imperiului. Palatul de Rugăciune, cel mai impresionant, mai respectat și impunător spațiu al templului, se află pe latura nordică, fiind principala atracție. Complexitatea arhitecturii, ritualurile săvârșite, singurătatea obiectivului turistic pe un platou imens conturat de albul dalelor se amestecă formând un tot desăvârșit ce te lasă fără cuvinte. Pornind spre următorul punct important al templului, ai ocazia să parcurgi aleea din marmură de unde admiri în voie frumusețea clădirilor și jocul culorilor combinat cu cel al timpului. Am rămas uimită de minuțiozitatea cu care fiecare detaliu a fost conceput. Acoperișurile erau susținute de o broderie din lemn ce nu avea nici măcar un cui. În depărtare, începeau să se zărească porțile de intrare în Terasa Rotundă, o platformă pe trei niveluri protejate de balustrade din marmură albă. Am ajuns în spațiul de ceremonie unde anual, la 22 decembrie, în ziua solstițiului de iarnă, sunt organizate ceremonii în sunete de gong și tobe. Am fost încântată să văd „în direct” un dans tradițional chinezesc interpretat în parc de câteva perechi de bătrânei simpatici. Se vedea că nu o făceau pentru bani, pentru spectacol, ci pur și simplu se bucurau de vremea bună și de viață.

Piața Tiananmen

De cum intri în Piața Tiananmen, primul lucru pe care îl observi este portretul lui Mao Zedong de pe peretele roșu al Porții Păcii Celeste. Acesta atârnă deasupra arcadelor vechilor porți de acces în orașul imperial. Privirea marelui lider comunist, atinsă de ploii și de soare, rămâne ambițios fixată spre capătul opus al pieții centrale, acolo unde se află mausoleul asaltat zilnic de mii de vizitatori. Însă austeritatea aerului comunist insuflat de clădirile largii piețe Tiananmen se spulberă suav sub jocul copiilor, sub zumzetul soneriilor de telefon și sub flash-urile reclamelor turistice, în timp ce China aleargă cu voinicie spre viitor. Locul are o semnificație aparte pentru localnici, fiind considerat centrul universului lumii chineze, dar chiar dacă la construirea lui s-a încercat evidențierea culturii naționale, detaliile construcțiilor reflectă mai degrabă influențe sovietice. Impresionantă este dimensiunea (440.000 mp), nu formele arhitecturale ce îi creează laturile, Piața Tiananmen fiind cea mai mare din lume. Este

de asemenea știut că aici a avut loc un îngrozitor masacru în care au murit, din păcate, mii de oameni.

Alte impresii

Pot să spun că am fost surprinsă când am văzut că absolut totul se putea negocia (exceptând magazinele mari). Îmi amintesc și acum că înainte să plecăm, am găsit din întâmplare un magazin ce avea dimensiunile unui mall mai mic și puteai găsi aici de la magneți până la așa-zise poșete de firmă și telefoane recent apărute pe piață. Prima mea negociere a constat în cumpărarea unei carcase pe care am scos-o de la 120 de yuani la 20. Mărturisesc că vânzătorii de la aceste standuri erau singurii care știau engleză. Am fost destul de dezamăgită să văd că nici măcar recepționerii hotelului unde am fost cazați nu se descurcau deloc. Era destul de complicat să porți o conversație cu ei. Totul se reducea la semne; am mimat inclusiv o sticlă de apă.

După cum știți, Beijing-ul este unul dintre cele mai poluate orașe din lume. Prima oară când am ieșit din hotel, am avut senzația pentru câteva momente că nu puteam respira.

În majoritatea timpului, chinezii au fost destul de amabili cu noi, însă ce mă deranja cel mai tare era că aveau prostul obicei de a scuipa foarte des.

Comunismul nu e resimțit de către turiști. Probabil locanicii percep altfel lucrurile.

Chinezii își respectă tradițiile și trecutul. Toată admirația mea!

Changchun:

Acesta este locul unde am cunoscut mulți oameni extraordinari, unde am învățat atâtea lucruri noi, unde am aflat ce înseamnă o competiție la nivel internațional și bineînțeles, unde am legat prietenii ce sper să dureze cât mai mult.

La început am fost profund dezamăgită de ceea ce am văzut. Peste tot erau doar blocuri în construcție și replici nefericite ale mai multor atracții turistice din toată lumea. Am zărit atât Big Ben-ul cât și două copii ale Turnului Eiffel. Era o monotonie totală. Mai mult decât atât, am văzut cartiere întregi de case dărăpănate, unele chiar improvizate din carton și cearșafuri. Asta m-a făcut să conștientizez că sărăcia este peste tot, în orice colț al lumii. Trecând peste aceste mici amănunte, vă voi prezenta ziua de 28 iulie.

Totul începe bineînțeles cu o provocare care are ca

rezultat o „ofertă” din partea celor din Uzbekistan care implica descoperirea cu ajutorul lor a unor locuri din hotel de care noi nu aveam habar. După mai multe minute de bântuit pe coridoare, am ajuns pe acoperiș. Nu pot să descriu cât de bine îmi părea că nu i-am refuzat. Din acel loc se vedea tot orașul iluminat. Aveam impresia că mașinuțele se transformă în licurici haotici, iar oamenii în niște puncte negre amețite. Totul dobândise altă față. Cred că acesta a fost primul moment când am realizat că sunt departe de casă, dar nu mă simțeam singură, ci dimpotrivă, nu-mi doream să mai părăsesc acel spațiu aflat la înălțime. Eram cu mult deasupra lumii, parcă pluteam.

Un alt prilej de bucurie a fost momentul în care avea să se desfășoare „Seara Culturală” în care absolut toate țările trebuiau să susțină un program artistic. Am privit cu mare atenție tot, dar cel ce m-a surprins a fost momentul concurenților din Iran. În ciuda faptului că nu mai erau la ele acasă, fetele purtau voalul tradițional care permitea să li se vadă doar trăsăturile feței și stăteau în permanență separate de băieți, chiar dacă dansau cu partenerii lor (asta s-a întâmplat de altfel pe toată perioada concursului).

Un alt lucru foarte interesant a fost faptul că acolo noi, europenii, eram atracția principală. Chiar dacă uneori te simțea ca o maimuță de la zoo, pentru că toată lumea voia să facă fotografii cu noi, senzația era că ești în centrul atenției, urmărindu-ni-se fiecare gest, fiecare mișcare, modul în care zâmbim sau vorbim.

Totuși, momentul meu preferat a fost festivitatea de închidere, când am urcat pe scenă să ne luăm diplomele, medaliile și cupele. Eram mândră că am reușit să mă întorc acasă cu două rezultate excepționale. Eram mândră de mine și de țara mea!

Și dacă tot trebuie să trag o concluzie, iat-o: dacă aș avea prilejul, cu siguranță m-aș întorce în China. Cu ocazia vreunui alt concurs de matematică sau doar în vreo excursie, mi-am propus să revin aici pentru că totul a fost nemaipomenit.

Și acum să vă dezvălui un mic secret. Dacă vă gândiți vreodată să călătoriți în China, consultați înainte o lucrare foarte bine documentată: „Descoperind China. Beijing”. Mie mi-a fost de folos.

Ana Alexia Grădinaru este elevă în clasa a VIII-a, pasionată de matematică și literatură. Anul acesta a reprezentat România la International Mathematics Competition.

Co-turist în Da Nang

Vietnam

Vara trecută mi-am planificat vacanța de cinci zile în Vietnam, Hanoi.

} Laura Dianu

Am plecat din Haneda - Tokyo la miezul nopții și în ultima oră de zbor ne-au anunțat că, din cauza vremii nefavorabile, nu vom putea ateriza în Hanoi și că zborul va fi redirectionat către Da Nang. Fără „Google” nu știam unde voi ajunge. Am intrat la 4 dimineața într-un aeroport pustiu (în comparație cu furnicarul din care am decolat).

PĂREA CĂ AM ATERIZAT LA CAPĂTUL LUMII, CA ÎN FILMELE SF ÎN CARE CĂLĂTORIILE CU AVIONUL TE TRIMIT ÎN UNIVERSURI PARALELE. ÎMI IMAGINEZ SIMILARE CELEBRELE ORAȘE FANTOMĂ DIN CHINA.

După o oră în sala de așteptare, am fost redirectionați de către un angajat al aeroportului către autocarele hotelului unde va fi urmând să așteptăm pentru a zbura înapoi spre Hanoi în ziua următoare. Pe drum, în jur de 6 dimineața, părea că noi, pasagerii zborului Tokyo - Hanoi, suntem singuri în oraș. Autobuzul mi-a amintit de călătoriile cu maxi-taxi Iași - București din facultate (miros de benzină, căldură apăsătoare, zgomot mecanic și puțin murdar). Am coborât în fața hotelului și m-am simțit de data aceasta ca în Sao Paolo, datorită luminii abundente a soarelui ecuatorial, a umezelii calde și a mirosului de mare.

În timp ce așteptam la rând la cazare, nu am putut să nu observ că hotelul arăta ca cele din România de prin '95. Angajații au părut neplăcut surprinși de numărul mare de clienți, neanunțați, de la 4 dimineața, și de un volum mare de muncă, la care cu siguranță nu se așteptau. Nu m-am putut abține să nu cercetez reacțiile celorlalți pasageri. Pe față li se citea disconfortul și un ușor aer de superioritate. Pe amândouă le văzusem uneori la

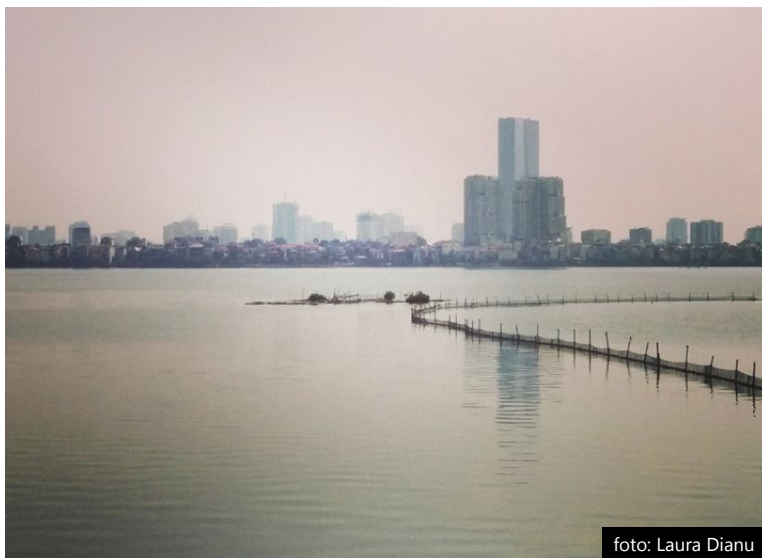

foto: Laura Dianu

străinii care vin ca turiști în România, stând la „coadă la bilete” în Gara de Nord.

Da Nang e un orașel turistic litoral. Îl observ din balconul camerei de hotel. Răsăritul orbitor, turnuri, un pod în formă de dragon și marea. Câteva clădiri instituții îmi amintesc de România, datorită influenței franceze interbelice deopotrivă în arhitectura românească și cea vietnameză. Pe străzile lăturalnice însă devine rapid un sătuc. Casele sunt joase, rețeaua de ulițe este organică și mănărea, de vânzare, pe trotuar. Am petrecut dimineața în explorare. Căutam un chioșc să cumpăr apă, dar mi s-a spus că nu e nici un supermarket în apropiere și am sfârșit luând două din cele zece pet-uri la jumătate de apă de la un vietnamez care le plimba într-un cărucior. Străduțele, foarte înguste, măsoară între 1.20m și 1.50m (da, mai puțin decât lățimea unei mașini), prin urmare, doar scuterele se pot strecura. Sunt brodate de case joase și mici, vernaculare, bănuiesc. Datorită apropierii, sunt în totalitate umbrite, ceea ce face căldura suportabilă.

Ușile tuturor caselor erau deschise (sau, în funcție de starea construcției, lipseau). E evident că intrarea dă direct în centrul casei, în spațiul de zi. Practic, nu există hol, iar strada servește drept coridor comun, deschis. La mai puțin de un metru în stânga și dreapta am trecut pe lângă pragurile ușilor deschise, pe lângă încălțările înșiruite la intrare și m-am uitat timid înăuntru. Am văzut familii, numeroase, uitându-se la televizor, mileuri pe măsuțele joase, sau familii luând masa în jurul unei măsuțe de 40 cm înălțime. Nu păreau deloc stingheriți de o prezență străină, și cu toții zâmbeau senin. Unele case erau goale, probabil proprietarii erau plecați la muncă, dar ușile erau totuși deschise.

În școala de arhitectură am fost învățată că un spațiu urban are cu atât mai multă calitate cu cât oferă un număr mai mare de trepte de intimitate, de la spațiul urban

impersonal, comun, la spațiul de proximitate, cartierul, la spațiul comun, învecinat (blocul, în cazul majorității orașelor din România), la locuința proprie (spațiu intim). Chiar și în tipologia rurală românească, aceste praguri sunt prezente sub forma uliței, porții, curții, prispei.

ÎN DA NANG, UNDE NU ȘTIAM CĂ VOI MERGE CU O ZI ÎNAINTE, AM PĂTRUNS ÎNTR-O COMUNITATE CARE LOCUIEȘTE DIFERIT DE RESTUL LUMII VESTICE, O COMUNITATE CARE NU CUNOAȘTE DISTINCȚIA ÎNTRE SPAȚIUL PRIVAT ȘI VECINĂTATEA IMEDIATĂ, ÎN CARE ACESTE PRAGURI SUNT COMPLET INEXISTENTE. COMUNITATEA LOCUIEȘTE ÎN LIMITA ÎNTREGII ZONE ȘI O POPULEAZĂ CA O FAMILIE EXTINSĂ.

M-am gândit la cultura japoneză, în care casa e deschisă doar pentru membrii apropiați ai familiei, foarte rar

prietenilor. Și dintr-o dată, în Da Nang de patru ore, suspendată într-un timp încet și spațiu cald, mă plimb prin „living”-ul deschis al unor vietnamezi străini și simpatici. Mi s-a părut intruziv să fotografiez.

Nu m-am putut abține să nu îmi amintesc de gardurile (pe care acasă le văd chiar și la clădiri publice și instituții religioase). Surprinzător, m-am simțit în siguranță. Cu trei ani în urmă am vizitat favela braziliană într-un program turistic. Caracteristică comunităților aflate la limita sau de-a dreptul în sărăcie extremă sunt frustrarea, revolta care generează agresivitate, ostilitate și criminalitatea zonei devine ridicată. Pentru siguranță, turismul în comunitățile aflate în sărăcie extremă din Brazilia se face însoțit de polițiști. Aici, în schimb, mă plimbam prin holurile publice ale unei mari familii. Localnicii erau deschiși, sereni, primitori, și vietnameze arse de soare, suficient de în vârstă pentru a-mi fi bunici, mi-au oferit, fără vreun bob de engleză, dulciuri de casă, fructe și evantaie, zâmbindu-mi admirativ.

foto: Laura Dianu

Mi-am amintit de cursul preferat din facultate și de filosofia heiddegeriană conform căreia „locuirea e modul în care muritorii sunt pe pământ”.

A LOCUI CU UȘA SUFRAGERIEI DESCHISĂ ESTE SIMBOLIC PENTRU FELUL ÎN CARE I-AM PERCEPUT PE VIETNAMEZI. ÎNCREDEREA LOR DE A LOCUI DESCHIS A ATRAS DUPĂ SINE ÎNCREDEREA MEA ÎN EI. MAJORITATEA CULTURILOR ASIATICE PRIORITIZEAZĂ FAMILIA, DAR ÎN CAZUL VIETNAMEZILOR ACEASTA ESTE MULT MAI INCLUZIVĂ.

În Hanoi aglomerarea, scuterele, culorile și străzile tematice fascinează prin exotismul lor, dar, pentru mine, ulițele din Da Nang, au rămas amintirile cele mai reprezentative din întreaga călătorie: neplanificate, fascinante prin ad-hoc-ul spațiului și al evenimentului.

Laura Dianu este absolventă a Colegiului Național de Artă „O. Băncilă”, Iași și a Facultății de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” București, locuiește în prezent în Tokyo unde lucrează ca arhitectă la Nikken Sekkei. A studiat la Universitatea Tehnică din Madrid și a beneficiat de un internship în Brazilia.

experiența mea la *Auschwitz*

Experiența mea în Auschwitz nu a fost așa cum mă așteptam să fie. Dacă ar trebui să descriu în culori și în emoții ceea ce am simțit și cum m-a marcat acest loc al morții și al dezolării, acestea ar fi gri, verde, fragmente de cărămiziu și... detașare.

} Marta Enache

Nu mă pot plânge că am fost asaltată de numărul mare de turiști, însă așteptau destul de multe grupuri. Doar era de așteptat că vor fi cozi în așteptare, că grupul din care făceam parte nu mă va cuprinde numai pe mine și pe prietenii mei. Nici măcar nu știu la ce mă așteptam sau dacă mă așteptam la ceva anume în momentul în care am hotărât să vizităm lagărul.

Pentru mine era doar locul unde un număr imens de oameni au murit, gazați sau de o moarte mult mai lungă și neîndurătoare. Un loc pe care nu numai evreii, ci și polonezii, rușii și alte popoare îl vor avea întipărit în memorie și care e înscris în istoria neagră a omenirii. Știam de asemenea că pe timpul naziștilor medicina a progresat inclusiv datorită/din cauza experimentelor conduse de dr. Mengel în lagărele de la Auschwitz.

Și cam atât. De fapt, nu aveam foarte multe informații sau detalii despre acest loc, așa că am primit relatările ghidului într-o stare destul de inertă. Auschwitz-ul cuprinde de fapt două mari lagăre, Auschwitz I și Auschwitz Birkenau. Primul era destinat în special comasării și uciderei polonezilor, mai apoi a rușilor și a altor naționalități. Cel de-al doilea lagăr a fost principala sursă de orori și locul unde milioane de evrei au fost exterminați.

Nu fotografiile cu primii prizonieri de război - pereți întregi acoperiți aproape în întregime cu chipuri diverse, fizionomic vorbind, și totuși asemănătoare, gri și amorfe - m-au surprins cel mai tare. Nici munții de păr, încălțăminte, oale, haine; nici măcar imaginile celor mai tinere victime, în special a gemenelor, asupra cărora dr. Mengel își punea în aplicare experimentele.

foto: Rodolfo Gabriel da Silva Novo

M-a marcat răspunsul meu la tot acest asalt de informații, imagini și amintiri. Uniformitatea clădirilor din cărămidă roșie, pe trei nivele, din Auschwitz I împreună cu vastitatea și goliciunea celui de-al doilea lagăr - pe fundal verde și calm, static, al copacilor înalți și bătrâni și al pădurii de coșuri de fum rămase drept amintire a numărului mare de adăposturi create de prizonieri pentru succesorii lor în acea soartă nefastă - m-a detașat și în consecință, dezolat.

IAR DEZOLAREA NU A VENIT DIN CEEA CE ÎMI PREZENTA LAGĂRUL MIE, CI DIN CEEA CE PREZENTAM EU LAGĂRULUI... DETAȘARE.

Credeți-mă că am încercat să mă apropiu emoțional de acele imagini, de acele fire de păr; chiar mergeam până lângă vitrină, o atingeam cu dorința vie să simt și eu ceva pentru acel loc, pentru tot ceea ce s-a întâmplat acolo. Dar nu am obținut efectul scontat. Și pentru ca lucrurile să fie și mai rele, a trebuit să fiu martoră la reacțiile cele mai diverse, unele foarte umane, a celorlalți colegi de tur. A trebuit să observ cum o prietenă trecea dintr-o stare proastă într-alta și mai negativă cu cât înainta în muzeu. Țasta era efectul pe care așteptasem să îl aibă locul și asupra mea... însă nu a fost să fie așa.

AM ASCULTAT, AM OBSERVAT, AM ANALIZAT, DAR NU AM SIMȚIT NIMIC. ȘI TOCMAI ASTA M-A TERIFIAT DE FAPT.

Cât de inumană m-am simțit când am realizat asta și câtă dezolarea mi-a adus admiterea stării de fapt.

Pentru a putea picta o imagine cât de cât asemănătoare cu întreaga mea experiență la Auschwitz, am să descriu în câteva cuvinte în ce constau toate acele vitrine și expoziții din lagărele transformate într-un mare muzeu.

Am văzut camere întregi, vitrine înalte cât încăperile și la fel de lungi, unde erau expuse valuri și valuri sau mai degrabă munți de păr uman despletit, împletit, scurt, lung, brunet, blond, șaten. Încălțăminte de toate felurile, culorile și mărimile, sortată după sexul purtătorului și aruncată una peste alta, formând alți munți și alte valuri. Un container întreg cu oale... colorate, mari, mici, cu puncte, fără, cu flori, cu toate, de toate. O grămadă de jumătate de metru formată numai din sârme - multe sârme, încolăcite, mai lungi, mai scurte - cu ceva cioburi între ele. Știți ce erau? Ochelarii acelora care nu au mai avut nevoie de ei odată ajunși în Auschwitz.

Soarta acelora care au fost duși direct în camerele de gazare a fost mult mai rapidă decât a acelora care au tre-

foto: Rodolfo Gabriel da Silva Novo

buit să-și aștepte rândul și în consecință, au trebuit să fie martori și să participe la dezbrăcarea și golirea de bunuri a mii de oameni, iar apoi la arderea tuturor acelor trupuri. Făcând acest lucru aproape continuu, zi de zi, pentru tot restul vieții - și așa scurt - în condițiile cele mai mizere...

Într-adevăr, acum când scriu aceste rânduri și trec în revistă tot ce am văzut și auzit, pot spune că empatia își face simțită prezența, însă nu în cantități mari. Reacția mea de acum nu diferă foarte mult de cea de atunci. Dacă aș citi autobiografiile ale supraviețuitorilor sau dacă aș urmări un film cu această temă, poate aș avea alte reacții. Însă pentru moment, cu aceste memorii și sentimente rămân, aduse din locul unde o crimă asupra umanității s-a produs și unde tot ce a rămas din el e o prezență monotonă și surdă...

Marta Enache este absolventă a Colegiului Național de Artă „O. Băncilă”, în prezent studentă la Facultatea de Arhitectură „G. M. Cantacuzino”, Iași

Italia

pentru prima dată

foto: Miruna-Ioana Vlioncu

› Miruna-Ioana Vlioncu

Nu mai fusesem niciodată în Italia și am plecat de acasă echipată cu un bagaj de prejudecăți. Zburam cu avionul și, cu căștile în urechi (ascultam *Azzuro*, ca să intru în *mood*), mă gândeam la pizza, la paste și la gesturile pline de patos pe care le fac italienii în timp ce vorbesc. De asemenea, mi-i imaginam ca fiind gălăgioși și certăreți. Aveam o săptămână la dispoziție să observ o bucățică de cultură italiană și să mă conving dacă stereotipurile cu privire la această națiune sunt într-adevăr fondate. Urma să petrec șapte zile în Bergamo, apoi să vizitez Expo 2015 (la Milano) și Venetia.

ÎN PRIMA MEA DIMINEAȚĂ LA BERGAMO, M-AM RIDICAT DIN PAT ATENTĂ LA VUIETUL STRĂZII. DE OBICEI, ÎMI PLACE SĂ INTRU ÎN ATMOSFERA UNUI LOC NOU ȘI NECUNOSCUT IMEDIAT CE AJUNG ACOLO. DE DATA ACEASTA, PRINTRE ZGOMOTE DE MAȘINI A RĂSNAT TRIUMFĂTOR UN STRIGĂT: „ALO! DOMNU’, DOMNU!’” AHA!

DECI AICI SUNT EMIGRANȚII ROMÂNI! – GÂNDUL MEU ROMÂNESC, PE PĂMÂNT ITALIAN.

Am coborât apoi în stradă și am început să bat orașul la pas, eu care acasă nu fac prea multă mișcare. Am descoperit astfel un loc în care trecutul pare să se înalțe permanent dintre clădirile prezentului, privindu-le cu o senină detașare.

Bergamo, situat în nordul Italiei, într-un cadru montan, este alcătuit din două zone: the Upper Town (Città alta), partea veche și the Lower Town (Città bassa), adică partea nouă, modernă. Città alta este un oraș medieval construit pe dealuri, înconjurat de ziduri enorme de apărare. Are un farmec aparte, dat de clădirile vechi (dar păstrate într-o condiție foarte bună), de alei și străduțe, de vederea panoramică asupra întregului oraș care se întinde jos, pe care pot să o descriu doar ca breathtaking. Plimbându-mă pe străduțele pietruite și înguste, le-am

simțit liniștea seculară și atmosfera care aproape că m-au proiectat în trecut, ca observator. În inima orașului vechi se află Piazza Vecchia, care este înconjurată atât de muzee și capele impresionante, cât și de terase elegante, unde poți savura nu doar cafeaua, ci și ambianța tihnită a locului (lângă cafeneaua del Tasso, dintr-un colț, poetul Torquato Tasso parcă urmărește, statuar, turiștii din întreaga piață).

În orașul nou domină uniformitatea arhitecturală; toate clădirile au un aspect *vintage* din punct de vedere al construcției, dar sunt foarte curate și bine întreținute. Vopsite toate în aceleași tonuri neutre și cu acoperișurile la fel, nicio clădire nu are mai mult de trei-patru etaje (nici vorbă de blocurile șterse, înalte și impersonale pe care le mai vedem încă pe la noi, ca un ecou din alte vremuri). La fel ca orașul vechi, și cel nou, cu aerul lui civilizat, îmi vorbește parcă despre istorie și cultură. Până și mini-marketul, cabinetul dentistului și banca sunt situate în clădiri cu arhitectură în stil vechi, ca-ntr-o legătură sentimentală între trecut și prezent.

PRIVIT ÎN ANSAMBLU, BERGAMO ESTE UN ORAȘ LINIȘTIT ȘI COCHET CARE EMANĂ ELEGANȚĂ ÎNTR-UN MOD CUMINTE.

Este așadar destinația potrivită pentru cine vrea să se relaxeze într-un spațiu urban cultural și select, dar fără opulența unei capitale sau aglomerația unui loc faimos.

Prin tema ei, *Feeding the Planet, Energy for Life*, expoziția de la Milano (Expo 2015) își propunea să prezinte soluțiile și viziunile țărilor participante cu privire la problema hranei de care are nevoie planeta. În realitate, Expoziția era mai mult un imens parc tematic, un fel de Disneyland al mâncării, în care fiecare țară încerca să aibă un stand cât mai interesant. Austria avea o pădure în interiorul pavilionului, câteva țări asiatice și africane prezentau dansuri și muzică exotică, standul american imita o fermă bio, Coreea de Sud era ultra-tehnologizată etc. Standul României s-a dovedit a fi mai mult decât dezamăgitor: un ecran cu imagini din satul românesc, două vase de ceramică, o ie stingheră, doze de bere Ursus într-un frigider, câteva borcanele cu dulceață și piesa de rezistență - o trupă care cânta muzică de lift *bossa nova* la instrumente exotice.

Ca un respiro după o zi întreagă de umblat, am urmărit spectacolul de lumini de la Arborele vieții - emblema expoziției. În noaptea aceea, privind jocul de lumini, cu muzica acompaniatoare rezonând undeva în interiorul meu, am simțit o stare de *awe*, combinată cu conștiința propriei nimicnicii.

Despre Veneția, ce aș putea spune? Că e un oraș neobișnuit și unic (că de n-ar fi, nu s-ar povesti atâtea despre acest loc...), în care clădirile, ridicându-se din apă, par nefirești și totuși dau impresia că locul lor e acolo, dintotdeauna.

Am străbătut străduțe înguste și am traversat mai multe poduri până am ajuns în Piața San Marco. M-a frapat aglomerația, dar mi-au plăcut restaurantele, cu mesele scoase afară, în jurul cărora oamenii conversau ca într-o imagine *slow motion*, pe un fundal cu muzică instrumentală. Am luat-o pe lângă Palatul Dogilor spre ieșirea la mare și am petrecut vreo două-trei ore uitându-mă la gondole și la clădirile impresionante care se profilau în zare. Apoi am plecat cu un vaporăș care străbătea Marele Canal și orașul de la un capăt la altul. Bineînțeles, cu telefonul pregătit să fac n-șpe mii de poze;

PEISAJUL URBAN ERA UIMITOR, IAR EU MĂ SIMTEAM CA ÎNTR-UN FILM COMPLEX DE ARTĂ, CU ATMOSFERĂ RETRO, EUROPEANĂ. TOTUȘI, CLĂDIRILE ATÂT DE VECHI PĂREAU GATA SĂ SE DĂRÂME ÎN ORICE MOMENT. ȘI NICIUN GONDOLIER NU CÂNȚA NICI 'O SOLE MIO, NICI FUNICULI, FUNICULĂ.

Prima mea călătorie în Italia a fost și pragmatică, și revelatoare. Am mâncat paste și pizza la ele acasă și m-am convins că, într-adevăr, italienii chiar gesticulează mult când vorbesc. Am putut observa însă și un spațiu civilizat, unde oamenii au o minte deschisă și o atitudine lipsită de inhibiții, iar cultura și istoria reprezintă realități imediate, pe care le vezi la orice colț.

Miruna Vlioncu

este elevă în clasa a X-a la Colegiul Național „Emil Racoviță” Iași, este pasionată de literatură, de artă și de limba germană.

foto: Miruna-Ioana Vlioncu

A R T E S

Orașul-festival

Scotia, țara priveliștilor stâncoase, a ecoului singuratic de cimpoi, a castelelor bântuite, a tragediei shakespeariene al cărei nume nu poate fi spus. Imaginea neguroasă a trecutului celtic se topește în efervescența festivalurilor ce au loc în adevăratul suflet al Scoției, în Edinburgh.

} Anais Colibaba

În fiecare vară, metropola cocheta, cu pronunțat aer cosmopolit și primitor-burghez, devine un spațiu european ce respiră sub pașii nenumăraților vizitatori din toate colțurile lumii, atrași de sute de evenimente ce se deschid publicului ca niște lumi autonome.

Gama festivalurilor și spectacolelor variază de la arta vizuală, teatru, stand-up comedy, cabaret, concerte unplugged, circ și filme până la literatură, conștientizare socială sau acrobație stradală. O vară întregă de alergat după show-uri și de făcut „to-do lists” culturale este cât se poate de aproape de ideea mea de vacanță perfectă. La drept vorbind, nu am alergat chiar mereu după fel de fel de show-uri, însă am acoperit, ca spectator, un evantai de expresii artistice și am înțeles, cred, cam care e „flavor”-ul acestui conglomerat de spectacole, de la cele underground, improvizație low-budget (unde rămâi uimită de agilitatea unui performer solo), până la cea mai pompoasă, frenetică, halucinantă producție, care

te face să te întrebi dacă te-a marcat jocul actorilor sau doar sistemul incredibil de lumini și imagini, montajul și decorul ultra-tehnologizat. Mă rezum, prin urmare, la a descrie doar două dintre seriile petrecute în acest vârtej de evenimente, unele hip la extrem, altele la polul opus, super high-class.

Un prim spectacol pe care nu se putea să-l ratez a fost *Antigona*, tragedia antică a lui Sofocle, personajul fiind interpretat de binecunoscuta actriță Juliette Binoche, a cărei versatilitate artistică își află reconfirmarea într-un rol dramatic prin excelență. Piesa este montată într-un decor minimalist, pe o scenă cu dimensiuni mai degrabă meschine, însă în sala incredibil de înaltă a celui mai prestigios teatru din Edinburgh, King's Theatre. În acest ambient impunător și clasicizant, piesa debutează cu Binoche singură, îngenunchată, anunțând o forță

incontrolabilă, întotdeauna tradusă prin inevitabila materializare a destinului.

ADAPTAREA MODERNĂ, CU PERSONAJE ÎMBRĂCATE ÎN SACOU ȘI ROCHII DE SEARĂ, ADÂNCEȘTE SENTIMENTUL DRAMATICULUI ȘI AL LEGILOR MORALE ATEMPORALE. DOAR ANTIGONA E DRAPATĂ SIMPLU, ÎN NEGRU, O SILUETĂ A UNIVERSALITĂȚII, A IDEII.

Patosul și virtuțile ei trec dincolo de statura umană, animând-o în înfruntarea cu Creon, personaj coleric, exponent al vieții croite strict după regulile dictate de putere. Fermitatea Antigonei în fața rugăminților surorii ei de a renunța la a-și onora fratele mort este redată prin gravitatea calmă, proprie celor care au conștiința datoriei, remarcabil exprimată de Juliette Binoche. La fel, acceptarea sentinței de a fi îngropată de vie aduce mai degrabă cu imaginea copilului care se duce la culcare senin, la îndemnul firesc al mamei, comportament congruent cu status-ul ei ontologic, antionic. Punctul culminant al piesei coincide însă cu momentul reînvierii simbolice a Antigonei, marcat prin câteva minute intense în care chipul ei, aparent adormit, este biciuit de o lumină intermitentă, un alb orbitor, iar întregul cadru, surprins dintr-o poziție suspendată undeva deasupra trupului, este proiectat pe un ecran enorm. Publicul ia parte astfel la un soi de experiență extracorporală, în care esența Antigonei părăsește definitiv planul vieții de „dedesubt” pentru a deveni una cu mecanismele care orânduiesc cursul implacabil al destinului. După aceste clipe mistico-halucinate, așadar, corpul Antigonei se ridică și provoacă, în mod necesar aproape, sinuciderea soției lui Creon și moartea copiilor lor. Ultima scenă, în care Creon se prăbusește de durere în fața nenorocirii ce

îi răpune familia, este plasată în oglindă cu primul cadru, cel al Antigonei îngenuncheate, dar care nu renunță la onoare și la datoria morală. Traseul perfect circular, propriu tragediilor antice, sec exprimat prin expresia „what goes around comes around”, lasă nenumărate persoane din public cu ochii în lacrimi.

••

Al doilea spectacol, de data aceasta de tip „one-man show”, a fost 887, o incitantă incursiune în ascunzișurile memoriei. Ideea proiectului are la bază amintiri din copilăria poetului canadian Robert Lepage.

ORCHESTRÂND UN „EVENT” ÎN GENUL TEATRU-CONFERINȚĂ, PROTAGONIS-TUL-NARATOR NE POARTĂ PRIN GEOGRAFIA TRECUTULUI SĂU, PUNÂND CEL MAI ADESEA SUB SEMNUL ÎNTREBĂRII VERIDICITATEA ORI RELEVANȚA UNORA DINTRE ACESTE EVOCĂRI. ÎN ERA STOCĂRII DIGITALE, A MUȘTELOR DE DATE ȘI DE MEMORIE VIRTUALĂ, UNDE SE SITUEAZĂ AZI TEATRUL, O ARTĂ BAZATĂ PRIN EXCELENȚĂ PE ACTUL (RE)MEMORĂRII?

De-a lungul poveștii sale, Lepage dezvoltă efortul actorului, cel care trebuie să memoreze nu doar un text, ci și propriul trecut, realitatea socială și istoria care îi conturează identitatea. Astfel, protagonistul ne face părtași la strădania sa de a memora poemul Speak White al lui Michèle Lalonde, poem reprezentativ pentru mișcarea de rezistență împotriva opresiunii lingvistice resimțite de francofonii canadieni din partea anglofonilor quebechezi. Spre sfârșitul acestui spectacol explorativ, canadianul recită poemul în limba franceză (ironic, acesta este tradus în engleză pe un panou digital) nu doar impecabil. dar

foto: Bogdan Pîrău

și într-un crescendo debordant, tocmai pentru a sugera faptul că putem exprima ceea ce credem numai odată ce știm cu adevărat cine suntem.

Contextul autobiografic este inspirat din anii '60, perioadă când Frontul de Eliberare a Quebec-ului încerca să răstoarne guvernul și să fondeze statul independent francofon. Utilizarea trucului mesajului telefonic, prin care se încearcă, vezi bine, transmiterea unui mesaj pe care căsuța vocală îl tot blochează, creionează o metaforă a vieții noastre, a tuturor. Se mizează, cu siguranță, pe sugerarea blocajului și a neputinței atunci când Lepage se plimbă pe scenă în căutarea a ceva inefabil, de-a pururi pierdut. Apelând la secvențe video, la proiecții sofisticate și chiar la propria casă, redusă la scară miniaturală, ca de păpuși, Lepage reînvie trecutul,

DE FAPT RECREAZĂ TRECUTUL, PRIN INSERAREA ACESTUIA ÎNTR-UN ANSAMBLU TEHNOLOGIC PROPRIU VREMII NOASTRE.

Întreaga producție este o desfătare vizuală din momentul în care suntem poftiți să tragem cu ochiul în locuința familiei Lepage din Avenue Murray nr. 887,

ba chiar și în apartamentele vecinilor. Te cuprinde, fără să vrei, și o vagă senzație de neliniște văzând trecutul miniaturizat, o viață întreagă comprimată într-un spațiu digital infim. Alte cadre din spectacol reușesc, și ele, să creeze stări de emoție, precum memorabila secvență în care Generalul de Gaulle, o figurină scoasă parcă dintr-un joc lego, vorbește cu patos din buzunarul de la piept al lui Lepage, sau câteva momente de dureroasă intimitate, rupte parcă din vis, în care tatăl lui Lepage, taximetrist (și) obosit, fumează singur, în clipele violet-obscur de dinaintea răsăritului, refugiat în automobilul său vechi, ascultând romanța *Bang bang* a lui Nancy Sinatra difuzată de posturile americane de dincolo de graniță. O altă secvență este plasată în locuința înghesuită, ori poate boemă, a lui Lepage, unde acesta invită din politețe un coleg-actor căzut în spirala angst-ului și a alcoolului, reușind doar să îl insulte în mod repetat, făcând gafă după gafă și apelând la cuvinte cu totul nepotrivite situației.

Deși este jucat cu dezinvoltură, spectacolului îi lipsește structura, fiind construit mai mult ca o suprapunere de idei care, de cele mai multe ori, nu se leagă. Textura emoțională este, de asemenea, modestă. Singura, poate, frântură de emoție rezultă din plasarea tatălui lui Lepage,

foto: www.eif.co.uk

om umil și fără aspirații, în paralel cu fiul său, ușor arrogant și tare preocupat de propria „moștenire” artistică. Fără doar și poate, ceva mai multă „viață” ar fi benefică spectacolului.

Cum spuneam însă, idei ce gravitează în jurul numelor de străzi, al curiozităților de tip „cum de putem ține minte toată viața numărul de telefon din copilărie” ori cum Alzheimer-ul afectează neuronii, prefăcându-i în final într-o masă amorfă, cam ca brânza topită – toate acestea sunt aruncate laolaltă în creuzet, dar nici un moment nu se „amestecă”. Simți așadar gustul ușor trecut al prețiozității și al mesajului căutat, mesaj căruia îi lipsește tocmai sufletul.

Cu tot riscul inerent generalizărilor de orice fel, regăsim (și) aici formula care-și lasă amprenta asupra oricărui festival, cu mențiunea că festivalul de la Edinburgh face eforturi notabile de a se nu se lăsa amprentat.

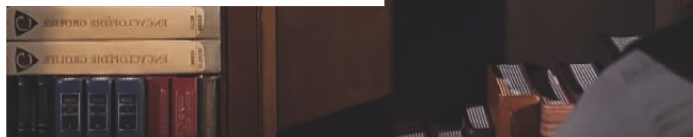
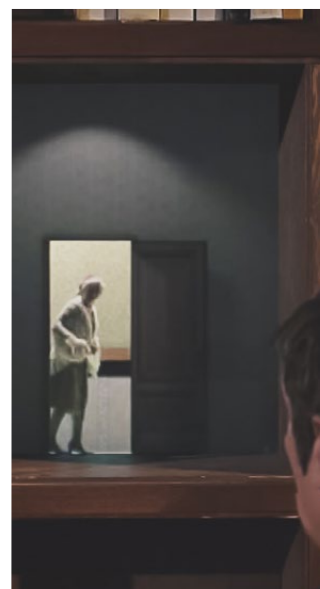

foto: www.eif.co.uk

Anais Colibaba, fost redactor-șef Alecart, a absolvit Colegiul Național Iași în 2011 (cu media 10 la bacalaureat) și Jacobs University Bremen 2015.

Insultă la public:

o traducere marca InterDramText

› Mădălina Tvardochlib

foto: Mădălina Tvardochlib

Această piesă și Peter Handke, autorul ei, sunt prea puțin cunoscuți în România, deși s-au bucurat și se bucură de o adevărată faimă în spațiul vorbitor de limbă germană. **Publikumsbeschimpfung**, în titlul său original, a fost publicată în 1966 în Germania și este unul din cele mai bune exemple de literatură dramatică, atunci în plină criză, a Germaniei aflate în plină căutare a unor formule înnoitoare.

(Indicații regizorale de citire mentală a textului: Imaginați-vă vocea Andreei Esca)

Pe data de 29 mai 2015, ora 19.30, pe scena Uzinei cu Teatru a avut loc premiera piesei *Insultă la public*, în regia Dumitrianei Condurache. Textul aparține scriitorului austriac Peter Handke, cunoscut pentru textele sale provocatoare, ce atacă pasivitatea publicului. Reacțiile spectatorilor ieșeni s-au lăsat într-o oarecare măsură așteptate, dar putem afirma că piesa a avut totuși efectul scontat. Traducerea a fost realizată de Teodora Constantin, Mariana Nastasia, Ema Petrișor, Alexandru Toderășcu și Mădălina Tvardochlib, sub îndrumarea asistentului univ. dr. Alexandra Chiriac și a lectorului univ. dr. Mariana Bărbulescu.

(Indicații regizorale de citire mentală a textului: Reveniți la propria voce)

Insultă la public în traducere integrală reprezintă o premiera traductologică în România, cum sunt de altfel

toate piesele traduse în cadrul proiectului InterDramText. Acesta are la bază un parteneriat între Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” și Universitatea de Arte „George Enescu”, realizat cu sprijinul Forumul Cultural Austriac și al Bibliotecii Austria, ce își propune nu numai traduceri inedite, ci și punerea lor în scenă. Astfel, demersul traducerii își are o finalitate concretă, la care publicul poate reacționa nemijlocit. Acest fapt reprezintă un mare avantaj pentru traducători, astfel putând primi un feedback real din parte publicului, lucru ce în mod normal le rămâne inaccesibil.

Această piesă și autorul său sunt prea puțin cunoscuți în România, deși s-au bucurat și se bucură de o adevărată faimă în spațiul vorbitor de limbă germană. *Publikumsbeschimpfung*, în titlul său original, a fost publicată în 1966 în Germania și este unul din cele mai bune exemple de literatură dramatică, atunci în plină criză, a Germaniei aflate în plină căutare a unor formule înnoitoare. Piesa vine ca reacție la Brecht și se definește printr-un stil unic al limbajului, ce curge în ritmuri de Beat music.

FRAZELE ȘI TEXTUL SUNT CONSTRUITE MAI ALES PE BAZĂ DE SIMETRIE, CONTURÂND ASTFEL SCHIMBĂRILE DE TEMĂ ȘI IDEILE PUSE ÎN CONTRAST DE-A LUNGUL PIESEI. INSULTĂ LA PUBLIC NU SE JOACĂ, CI SE PREZINTĂ SUB FORMĂ DE MONOLOG.

Numărul de actori este ales de regizor - se recomandă patru. Tensiunea se susține exclusiv prin limbaj și opoziție de idei, așezându-se permanent în antagonie așteptările publicului și ideile prezentate de text. Piesa vorbește despre teatru și misiunea sa. De asemenea, spectatorii – percepuți ca o imagine în mic a societății - sunt chemați să dea socoteală pentru pasivitatea lor. La începutul reprezentației, publicul este învăluit într-un limbaj reverențios, călduț, pentru ca în final să i se servească ceea ce i s-a pregătit încă de la început: insulta.

Provocările în traducerea unui asemenea text sunt multiple, dar nu le voi detalia din cauza naturii lor poate prea tehnice. Ca orice text devenit reper, *Insultă la public* este complex. Nimic nou până aici. Traducerea devine un proces complicat în primul rând datorită amalgamului de

referințe culturale pe care le implică textul prim. În acest caz, vorbim despre filosofie, teoria și istoria teatrului (de la Aristotel până la Brecht). De asemenea, trebuie ținut cont și de apropierile culturale necesare receptării corecte a sensului. Din această perspectivă, provocarea a fost constituită tocmai de insultele adresate publicului: o parte din acestea erau puternic marcate de spațiul mental german.

Trecând peste aceste dificultăți de adaptare multiplă (prin traducere și prin transpunere scenică), *Insultă la public* este o piesă care merită receptată. Cum traducerea nu a fost publicată încă, ocazia de a vedea piesa reprezentată scenic nu trebuie ratată. Reacțiile sunt garantate. Reacțiile sunt așteptate. În afara unei reacții nu există ca spectator. În afara unei reacții nu există ca om.

Mădălina

Tvardochlib a absolvit Colegiul Național Iași (2011) și Facultatea de Litere (germană – engleză) a Universității „Al. I. Cuza” Iași. În prezent, este masterandă la aceeași facultate.

foto: Mădălina Tvardochlib

Povești și mănuși

de toamnă pentru pianiști

} Lia Popa

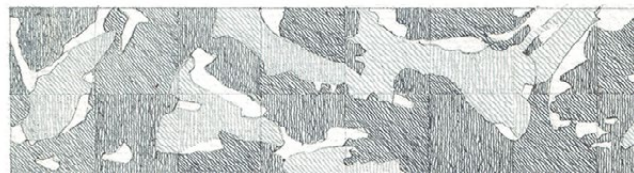
Jan Paderewski, muzician polonez, s-a născut într-o zi de toamnă, pe 18 noiembrie 1860 și a studiat pian la Conservatorul din Varșovia, apoi compoziție la Conservatorul din Berlin. Muzicienii vremii, ca și cei din ziua de astăzi, călătoreau mult pentru a susține concerte în diferite orașe europene. Într-una dintre călătoriile sale cu trenul, Paderewski avea un geamantan plin de partituri. Încercă să-i găsească un loc potrivit, așa că îl plasa pe scaunul alăturat, ajutat fiind de un alt călător.

Conversațiile de rutină nu au întârziat să apară. Întrebările au decurs firesc:

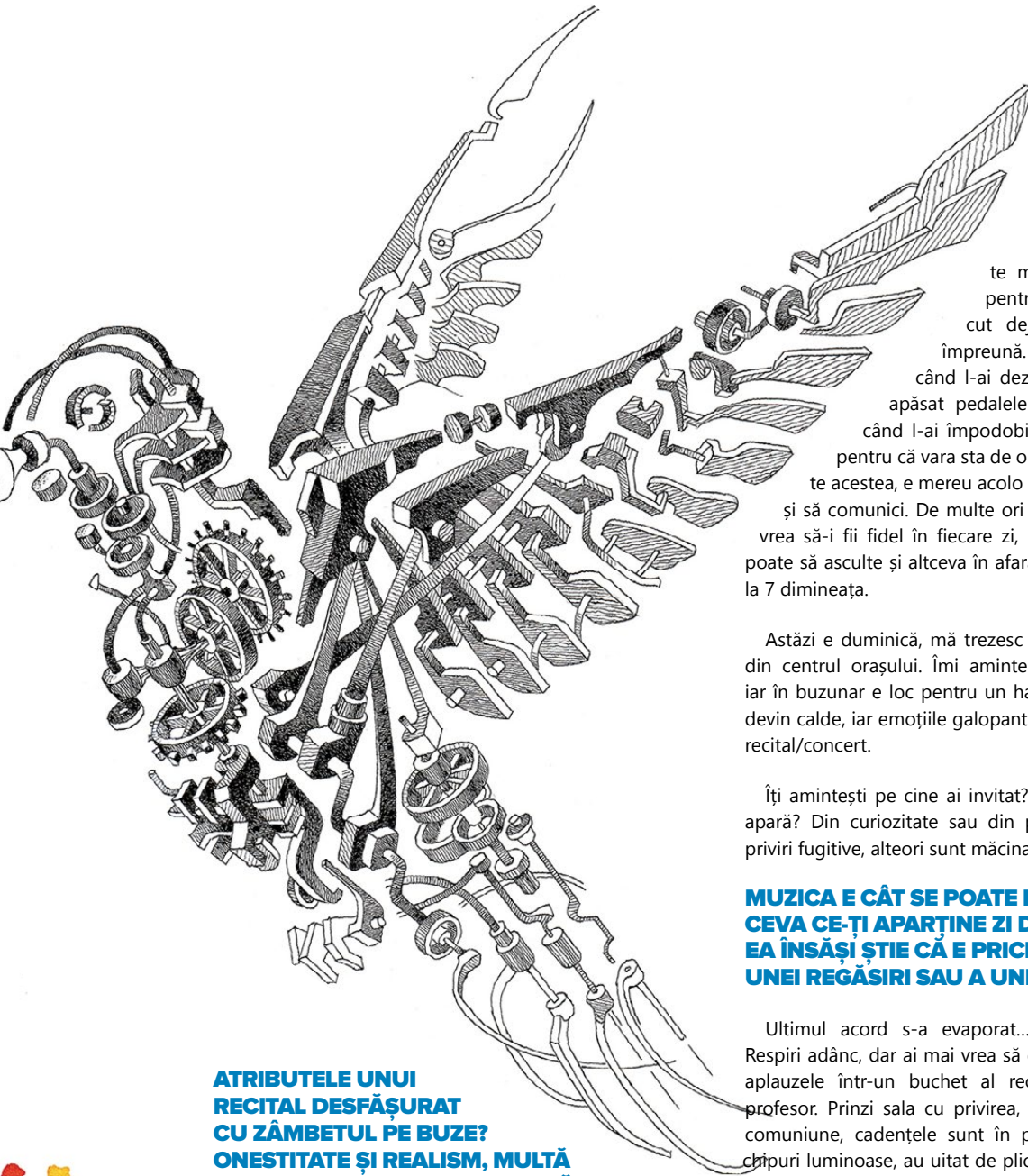
- Încotro mergeți?
- Spre un concert al lui Jgnaz Paderevky! Ați auzit de el?
- Sigur ca da, cred că mergem în aceeași direcție!
- Oh, mă bucur! E un muzician foarte cunoscut, dar se știe că mereu greșește notele din partitură!
- Chiar așa se spune?
- Da, chiar cu omisiuni evidente! Apoi, privind la geamantan...Ce aveți înăuntru? Este atât de greu!
- E doar geamantanul cu care călătoresc, e plin de notele cele greșite...le-am luat cu mine și de asta e atât de greu!

Dacă Jan Paderewski ar fi cântat la cello, ar fi fost mai simplu pentru că astăzi și violoncelul unui muzician are propriul bilet de tren...

Partitura învățată, repetițiile și îndoielile rămân departe de ochii cei curioși...

**ATRIBUTELE UNUI
RECITAL DESFĂȘURAT
CU ZÂMBETUL PE BUZE?
ONESTITATE ȘI REALISM, MULTĂ
CONCENTRARE, DORINȚA DE CĂUTARE
A SUNETULUI PERFECT, DE DIALOG AL
IDEILOR, AL MĂINILOR CARE TRANSMIT
CU RIGUROZITATE, DAR ȘI CU TANDREȚE
POVESTEA MAGICĂ A MÚZICII.**

Fiecare frază este gândită, justificată. În fața unei partituri construiești mereu un mozaic sonor, te implici într-o realitate exigentă având bucuria unei noi descoperiri asemenea unui copil cu ochii larg deschiși.

Un pian de concert știe multe povești... Câți artiști a cunoscut într-o singură stagiune! Un pian de repetiție nu

te mai poate surprinde pentru că ați petrecut deja prea mult timp împreună. Ți-a fost alături și când l-ai dezacordat și când i-ai apăsat pedalele în cursa vitezei și când l-ai împodobit cu flori tomnatice pentru că vara sta de obicei prăfuit. Cu toate acestea, e mereu acolo și te învață să ascuți și să comunici. De multe ori vă certați pentru că vrea să-i fii fidel în fiecare zi, iar vecinii și-ar dori poate să asculte și altceva în afara exercițiilor de ritm la 7 dimineața.

Astăzi e duminică, mă trezesc clopotele catedralei din centrul orașului. Îmi amintesc să iau mănușile, iar în buzunar e loc pentru un hand-warmer. Măinile devin calde, iar emoțiile galopante înainte de audiere/recital/concert.

Îți amintești pe cine ai invitat? Dar oare cine o să apară? Din curiozitate sau din plăcere, oamenii au priviri fugitive, alteori sunt măcinați de griji mărunte.

**MUZICA E CÂT SE POATE DE REALĂ, E
CEVA CE-ȚI APARTINE ZI DE ZI. POATE
EA ÎNSĂȘI ȘTIE CĂ E PRICINA BUCURIEI
UNEI REGĂSIRI SAU A UNEI PRIETENII.**

Ultimul acord s-a evaporat... Publicul vibrează. Respiri adânc, dar ai mai vrea să cânti o dată. Strângi aplauzele într-un buchet al recunoștinței față de profesor. Prinzi sala cu privirea, ai un sentiment de comuniune, cadențele sunt în prezent, oamenii au chipuri luminoase, au uitat de plictis. Urmează o clipă de reculegere, domnește liniștea binefăcătoare care te ajută să-ți liniștești sufletul și să uiți de timpul care zboară nemilos.

O să te întorci și a doua oară, oricine ai fi, în sala de concert cu farmec unic, pentru că așa se întâmplă mereu. Și povestea continuă. Iar și iar.

Lia Popa este absolventă a Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă” Iași, a Conservatorului de Stat din Viena. A susținut recitaluri de pian în Franța, Austria, Germania, Spania și Italia. În prezent, este masterandă la UAGE. (<http://liapopa.com/index-ro.html>)

O pagină de festival:

David Garrett

} Teodor-Ioan Casiean

Muzica este elementul care mă definește, universul care îmi oferă întotdeauna bucurie, indiferent de sentimentele care mă încearcă înainte de a mă lăsa transpus în lumea sunetelor. Consider o minune și o luptă câștigată în fața indiferenței și a dificultăților de tot felul faptul că România găzduiește, din doi în doi ani, Festivalul Internațional „George Enescu”.

În ediția din acest an am avut privilegiul de a-i asculta pe unii dintre cei mai mari artiști ai timpului nostru care cântă în ansambluri orchestrale de renume, reprezentând muzical orașe cu tradiție precum: Monte Carlo, Viena, Liverpool sau Stuttgart. Sub bagheta unor dirijori care nu au nevoie de nicio prezentare pentru orice pasionat de muzica clasică (Gianluigi Gelmetti, Semyon Bychkov și Vasily Petrenko), festivalul s-a bucurat de prestații excepționale. Trebuie amintit, de asemenea, că în această ediție, după negocieri de peste optsprezece ani, cea mai titrată orchestră a lumii a fost la București: Berliner Philharmonik Orchestra cu Sir Simon Rattle la pupitru, fapt de neimaginat pentru melomani acum zece-doisprezece ani, când ar fi trebuit să își facă rezervări cu luni înainte pentru a putea asculta, doar în marile orașe ale lumii, un concert susținut de aceasta.

foto: Andrei Gîndac

Întâmplarea ce m-a determinat să nu fiu prezent la cursuri în prima săptămână de școală (deși tocmai începusem un nou ciclu și deci, mă aflu în fața unei provocări) a avut ca impuls un vis mai vechi: dorința de a asista la concertul carismaticului David Garrett: un tânăr violonist care, la numai treizeci și unu de ani, este celebru. Știam că va interpreta piese de virtuozitate, unele bine-cunoscute, cu care eu însumi mă familiarizaseam pe parcursul formării violonistice, avându-le fie în repertoriul impus fie în cel ales. Și mai știam că e necesar să măsoar distanța dintre mine și Garrett pentru că vârsta, talentul și capacitatea lui de muncă îmi fuseseră adesea date ca exemplu și constituiau deja pentru mine un reper.

Balada pentru vioară și orchestră a lui George Enescu a deschis concertul de la Ateneu, marți, 15 septembrie, urmată de o piesă de referință: *Concertul în sol minor pentru vioară și orchestră* compus de Max Bruch. Bis-ul cerut insistent de public a oferit auditoriului un dans preclasic, *Sarabanda*, într-o suită compusă de Johann Sebastian Bach.

CUM PUBLICUL A FREMĂTAT ÎN CONTINUAȚIE CERÂND MAI MULT, VIOLONISTUL A OFERIT UN MOMENT DE IMPROVIZAȚIE DUPĂ O TEMĂ PAGANINIANĂ ALĂTURI DE CEIALȚI INSTRUMENTIȘTI AI ORCHESTREI DIN MONTE CARLO.

Întâmplarea face ca *Sarabanda* de Bach și *Concertul...* de Bruch să fie două lucrări abordate și în programa școlară, astfel încât această coincidență repertorială mi-a oferit o altă viziune despre modul diferit de abordare a unei piese muzicale, despre potențialul pe care fiecare

foto: Andrei Gindac

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

bucată îl are și despre libertatea unui artist de a recrea o linie melodică. Situația este asemănătoare cu lectura unui text literar: aceeași poezie sună diferit spusă în șoaptă sau cu alto voce, pe mai multe voci sau cu o intonație monotonă. Așadar, fiecare solist are un stil propriu și o amprentă unică în interpretare, iar David Garrett a prezentat într-o manieră cu totul aparte *Sarabanda* lui J.S. Bach.

DIN PUNCTUL MEU DE VEDERE, A CÂNȚA BACH ÎNSEAMNĂ A CÂNȚA „DEZBRĂCAT” CHIAR ȘI PENTRU URECHEA UNUI MUZICIAN AMATOR, DEOARECE SIMPLITATEA ȘI AUTENTICITATEA STILULUI BAROC DEZVELESC ORICE IMPURITĂȚI, DAR MAI ALES INSESIZABILE FALS-URI, DE ACEEA ESTE OBLIGATORIE ATITUDINEA ÎNGRIJITĂ ȘI AȘEZATĂ SPECIFICĂ PRECLASICISMULUI.

David a adoptat câte ceva din curentul romantic, ceea ce a imprimat o accentuată notă originală interpretării,

căci astfel de devieri, fie ele cât de infime, nu-și găsesc locul în lucrările baroce, stilul fiind încadrat în parametri foarte stricți. În ciuda spectacolului, rămân la ideea că aceste „devieri de stil” nu sunt decât rareori adecvate, căci la Bach totul e autentic și orice modelare sau improvizare de regulă nu este permisă.

În ceea ce privește Concertul în sol minor de Bruch, lucrare de referință în repertoriul violonistic, interpretul germano-american a reușit să o „ilustreze” fabulos, având momente superbe în diferitele părți ale concertului fie în tempo-uri de andante, fie allegro vivo. Având în vedere că David Garrett a aprofundat acest concert de timpuriu, cântându-l ulterior pe diferite scene ale lumii, tehnica și viziunea sa asupra lucrării au atins la Ateneu cote extrem de înalte.

PASAJELE MELODICE LE-AM RECUNOSCUT UȘOR, DAR, DE ACEASTĂ DATĂ, MI SE DERULAU ÎNVEȘMÂNTATE ÎNTR-O SONORITATE DE O RARĂ FRUMUSEȚE.

Așa cum versul capătă valențe profunde în lectura actorului, tot astfel, tema din debutul lucrării a creat o linie apropiată mie, dar colorată în nuanțele curcubeului a cărui paletă eu nu am reușit încă să o ating. Fie vorba între noi violoniști, nu doar acel Stradivarius 1710 a făcut diferența, ci imensul talent și, mai ales, anii de muncă prin studiu intens.

Pe de altă parte, prestația lui scenică și plăcerea interpretării la vioară, care se reflectă în fiecare moment pe chipul său, arată că David Garrett nu numai că iubește muzica, ci că este devotat acesteia, plăcerea de a cânta fiindu-i flacăra ce stăruie în suflet, imposibil de stins.

Faptul că David Garrett a deschis concertul cu o pagină enesciană, *Balada pentru vioară și orchestră op.4a*, îl recomandă ca pe un adevărat admirator al compozitorului și violonistului Enescu. Nimic mai potrivit, ca invitat, de a-ți deschide cutia viorii în plin festival enescian în care cu modestie, simplitate, carismă, șarm și ținută violonistică vei aborda pasaje năucitoare într-o sală în care cu peste șaptezeci de ani în urmă marele Enescu încerca să redea iubitorilor de frumos primele flori din mugurii culturii muzicale naționale. Mulțumim, David Garrett! Mulțumim, România! Mulțumim, George Enescu!

Teodor-Ioan Casiean, elev în clasa a IX-a la Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă”, este un talentat tânăr violonist, obținând premii importante la concursuri de interpretare.

F I L M E

Z CYKLU

DEKALOG

› Tudor Berbinschi

Componenta morală a umanității în forma unei miniserii de 10 episoade pentru televiziune inspirate de „cele 10 porunci”, aceasta o adună și o dramatizează problematic Krzysztof Kieslowski și scenaristul Krzysztof Piesiewicz în „DEKALOG”. Interesant este, în schimb, de ce se întâmplă acest lucru într-o perioadă de schimbări majore la sfârșitul anilor 80 în Europa de Est, respectiv în Polonia, și de ce Kieslowski nu vorbește de această dată decât de contextul universal al problemelor morale ale individului și nu de cele ale contextului social sau politic în care se află acesta, nuanțând ideea eșecului moral trăit zi de zi de individ: recunoașterea binelui de rău (folosind ca temă majoră componenta morală a celor 10 porunci) și totuși imposibilitatea individului sau inconștiența față de situație, immortalizând o natură umană a apăsării, a unei anxietăți interioare necunoscute sau a instinctului natural deformat social, de a urma ceea ce pare a fi universal considerat corect de câteva mii de ani.

Pornind de la ce presupune *Dekalog*, și anume 10 episoade de televiziune care se ghidează fiecare după una dintre cele 10 porunci creștine (urmându-le chiar și ordinea) ce propun povești individuale încă, și spun „încă” deoarece au trecut mai bine de 25 de ani de la momentul conceperii seriei contemporane și Kieslowski pune în scenă cu 10 directori de imagine diferiți cu un buget minuscul pentru o producție care să ajungă să aibă un asemenea calibru în ochii criticilor, o lume cu doar câteva personaje în fiecare episod, implicând de fapt relațiile sociale ca o cauză majoră a unor probleme morale pe care le repetăm zi de zi. „Problema”, numind-o evident ironic, a celor 10 episoade este că ele nu urmăresc o corelație directă cu poruncile, ci, mai curând, cu un sistem de etici spirituale și sociale, nefiind o ilustrare directă a regulii, ci povești cu oameni reali și probleme reale care nu se răsfrâng asupra unui context clar și unic chiar dacă regizorul creează o interoperabilitate între episoade prin decorul gri al complexului de blocuri din Varșovia, însă mai degrabă eliberând bariera contextuală prin numărul mic de personaje și neancorarea acestora decât în situații și conduite generale pentru actualitate. Ceea ce atrage atenția este, pe de altă parte, interesul regizorului de a crea pe lângă seria de povești și un element cheie, un personaj observator care apare în 9 dintre cele 10 episoade și privește personajele implicate înainte

ca acestea să realizeze decizii importante sau să schimbe cursul poveștii printr-o aparentă întâmplare. Acesta este unul dintre puținele elemente simbolice care ar mai putea lega seria de sfera religioasă, personajul observator putând fi ușor comparat cu un înger păzitor sau un „dumnezeu” al acestora.

KIESLOWSKI ȘI PIESIEWICZ REUȘESC LA SFÂRȘITUL UNEI EPOCI SĂ CREEZE O ARTĂ UNIVERSALĂ PUNÂND LA ÎNDOIALĂ ALEGERILE MORALE ALE OMULUI ȘI DEMONSTRÂND ARTA DIN SPATELE ETICII SPIRITUALE, NUANȚÂND DE FAPT IDEEA CĂ NU EXISTĂ O LIMITĂ CLARĂ A BINELUI SAU A RĂULUI, CI, EVENTUAL, UN GHIDAJ CARE SE URMEAZĂ DE CELE MAI MULTE ORI DE LA SINE - O NATURĂ OBSCURĂ CARE ÎNTOARCE GREȘÉALA ȘI PENALIZEAZĂ SPIRITUAL CHIAȚ DACĂ NU CONȘTIENT.

De la prima doză de *Dekalog*, Kieslowski face din poruncă doar un pretext de experiență, mai curând tematizând idolatrizarea modernă a științei plecând de la un tată singur cu fiul său care se încred într-un calculator pentru a testa densitatea gheții pe lacul din apropiere și pentru a verifica siguranța acestuia, cu rezultatul iminent - înecul

băiatului, în universul gri al lui Kieslowski. Regizorul face din aceasta un pretext pentru a ridica întrebări despre încredere și simpatie și limita dintre cele două, sugerând privitorului aproape clar etica idolatrizării (atât fiul cât și tatăl încearcă să recreeze prezența mamei/soției cu ajutorul calculatorului) și încrederii acordate orbește în cele ce conduc la deznodământul tragic. Kieslowski nu face altceva decât să transpună morala spirituală existentă peste epoca curentă și să creeze în același timp o capodoperă vizuală prin atmosfera și autenticitatea experienței.

CONTEMPORANEITATEA DEKALOG-ULUI ESTE SOLIDĂ DIN PUNCTUL DE VEDERE AL SCENARIULUI ȘI PROPUNERILOR DE DISCUȚIE DRAMATIZATE, DAR ADUS ÎN 2015 AR CAUZA BĂTĂI DE CAP, DEOARECE AR FI ÎN CONTINUARE SUSȚINUT DE CRITICI ȘI AR RĂMĂNE APROAPE LA FEL DE CUNOSCUT CA ȘI PÂNĂ ACUM, STAGNÂND CA UN PRODUS DE NIȘĂ DATORITĂ ANULUI ȘI BUGETULUI MIC CARE NU A PERMIS DECÂT ACEA IMORTALIZARE BRUTĂ A REALITĂȚILOR EXPUSE.

Întrebarea ce se ridică în acest caz e: „Dacă era asemănător cu una dintre producțiile actuale de același tip, dar realizate pentru un „abuz de consum” ar mai fi avut același impact?”. Răspunsul la aceasta este complicat, căci angrenarea societății în aceleași probleme discutate în *Dekalog* probabil a crescut și astfel ar fi mai curând privit indiferent și nu ar avea același impact. Totuși, probabil că o formă „mai confortabilă” – a se înțelege comercială – a ideii ar atinge mai mult publicul, astfel intervenind clasic dilemă a efectului ideii. Luând în considerare doar partea funcțională a ideii de mai sus, nu și ficționalitatea ei ordinară, revenim în cele din urmă la ceea ce transmite *Dekalog*-ul și ceea ce lasă moștenire

Ca un exercițiu de analiză și discuție, miniseria poloneză este una dintre cele mai bune metode de stimulare a publicului, deoarece nu propune doar discuția, ci trăiești dramatic momentul cinematografic, fiind o realizare ce respiră în sine, nu doar discută probleme cotidiene. De aici constatarea multor criticii de film și a unor simpli consumatori: „un excelent material educațional/didactic”. Motivația este identică: pentru că nu livrează numai conținut, ci implică și o serie de gânduri pe marginea a ceea ce prezintă și incită la discuție, interacțiune reală între ființe, propunând o lume universală a problemelor morale. Cu toate acestea, „utilitatea” ei depinde evident de gust și adiacent de capacitatea de înțelegere a propunerilor și sugestiilor făcute.

Printre altele, Kieslowski dă o ordine neobișnuit de actuală lucrurilor ce bântuie de milenii umanitatea,

alegerilor care, din perspectiva lui, ar trebui ordonate după o clară scară de valori morale, folosind cele zece porunci doar ca instrument de construire a unor premise, utilizând esența acestora care, în principiu, este adoptată universal ca fiind corectă. Acceptată universal pentru că ea definește excelent cele două lucruri esențiale: analiza faptei sau a experienței (fie că e vorba de frică premergătoare sau de răni și remușcări ulterioare) și modul natural de a corecta automat deviația și implicit ridicând semne de întrebare față de acest mod de corectare, realizând o relație de cauză-efect pentru analiză, de aici venind și o parte consistentă a substratului miniseriei.

SCOTÂND ACESTE LUCRURI DIN CONTEXT, KIESŁOWSKI ȘI PIESIEWICZ REUȘESC CU BRIO SĂ VORBEASCĂ VIZUAL ȘI SCENOGRIFIC DESPRE FRAGILITATEA NATURII UMANE FĂCÂND ACEST LUCRU ÎN CEA MAI BUNĂ MANIERĂ POSIBILĂ LĂSÂND, CUM AM MAI SPUS, TOTUL LA LATITUDINEA MINȚII ȘI GUSTULUI CELUI CARE PRIVEȘTE. SINGURUL SCOP CLAR AL CELOR DOI RĂMĂNE ACELA DE A REALIZA CEVA CU SUBSTANȚĂ STIMULATIVĂ ȘI CARE SĂ SUBLINIEZE IDEEA CĂ TOT CE FACEM, CE SIMȚIM, CE GÂNDIM FACE PARTE DIN NATURA UMANĂ ȘI ACESTE LUCRURI SUNT FIREȘTI, ȘI UTILIZÂND DIN NOU UN CICLU ANALITIC, LUCRURI CARE SUNT ASUMATE DACĂ NU MĂCAR PERCEPUTE ȘI CARE ÎN VIZIUNEA ACESTORA FAC PARTE DINTR-UN TOT CU UN ANUME ECHILIBRU ȘI DIN NATURA TIPIC UMANĂ DE A SUPRAVIETUI ÎN ACEST TOT.

foto: facets.org

Polonezii reușesc să transmită clar poate doar o parte din ceea ce doreau să realizeze, dar ceea ce rămâne este îndeajuns de luat în seamă, fiind suficient de rar ca cineva să încerce să arate probabil simpla idee că „supraviețuim și conviețuim în același timp” și să reușească să scoată poate chiar de 10 ori mai mult.

Dacă privim latura educațională a producției, probabil presupunem că ne adresăm unui spectator tânăr, neformat sau nu neapărat unui astfel de spectator, dar unul care vine ca să îi fie livrat conținut sau căruia i se livrează conținut, fiind încă nedefinit de o serie de concepte interioare preluate sau prejudecări față de nou sau neobișnuit. Utilizarea „didactică” cel mai curând ar trebui să mizeze nu pe idei în sine sau pe o analiză directă, seacă, a ceea ce propune „autoritatea” Kieslowski, ci pe componenta social-umană de conviețuire și stimulare comună pentru a fi productivă o astfel de abordare. Dacă am porni de la început pe analiză, ideea probabil ar eșua, din nou încastrând aceste elemente în tiparele individuale de gust și nu va realiza posibil nimic altceva decât a plictisi consumatorul, dacă individul căruia îi livrez această creație nu este interesat cel puțin marginal de acea nișă, același lucru care se întâmplă probabil și cu rândurile de mai sus; cel mai concret exemplu ar fi

experimentul de a prezenta al 10-lea film din serie unor puști care sunt lăsați reci de componenta psihologică a unui film și mai ales dacă filmul mai propune și tema a doi frați pasionați de filatelie, deoarece Kieslowski nu realizează un *Game of Thrones* sau *True Detective*, împărțind un conținut ușor de digerat tuturor, dar probabil bazându-se pe aceleași esențe, ci lasă numai realitatea și pe cel care vizionează. Chiar dacă această diversitate de gusturi există și poate aceleași lucruri care se produc într-un individ s-ar fi realizat și dacă acesta asculta metal industrial și dacă citea Kafka sau Freud sau urmărea *The Godfather*, *Dekalog* pune la dispoziție o suită relativ completă cu diferite puncte de plecare, dar are și lipsuri evidente, intervenind din nou problemele de contemporaneitate cu anul 2015 și de gust individual.

TOTUȘI DEKALOG-UL RĂMÂNE TIPUL DE FILM CARE NECESITĂ O ANALIZĂ CE AR TREBUI REALIZATĂ CU O DIVERSITATE DE MINTI ȘI DE PREFERINȚE PENTRU CĂ DINCOLO DE SEMNALELE DE ALARMĂ ȘI DE NUANȚELE ACCENTUATE ASUPRA DIMENSIUNILOR PROBLEMELOR MORALE UMANE, EL FACE CEVA ESENȚIAL ȘI EXTRAORDINAR DE SIMPLU: STIMULEAZĂ ÎNTR-UN SENS FIINȚA,

iar în cazul miniseriei poloneze, dacă se trece de faza

inițială de opinie simplistă, se poate ajunge la un substrat extraordinar de cărnos și de viu, ce menține un spirit aparte, fiind la cea mai fină linie dintre cotidian și esență. Altă problemă intervine dacă el e considerat doar o „unealtă didactică” - nefiind nici pe departe așa ceva. De fapt, orice poate fi folosit într-o anumită măsură ca instrument de formare, fie a gândirii, fie a experienței, dar nu este singurul și nu ar trebui văzut astfel; trebuie, cel mult, exploatat mai des și pentru această latură.

La fel de bine s-ar putea discuta pe marginea oricăruia din cele 10 episoade, dar mai interesant consider că este impactul pe care îl are stimulentele în sine, deoarece el forțează o anumită capacitate interioară de a înțelege niște clasice dispute morale. Efectul acesta scos din contextul provocării lui este unul ce nu face altceva decât să incite gândirea și să creeze un fir de idei - dacă nu, măcar să formeze o intuiție cognitivă sau spiritul critic față de artă.

Ceea ce spuneam mai sus ar putea fi redus la o simplă frază:

DEKALOG NU ESTE UN SUBIECT DE STUDIU SAU UN MATERIAL DE DIVERTISMENT, CI UN PRETEXT DE DISCUȚIE. ASTFEL, DACĂ MĂCAR A PRESUPUS O ANUMITĂ INTERACȚIUNE, FIE EA INTERNĂ SAU EXTERNĂ A UNUI INDIVID,

el a avut un efect și a reușit măcar scopul primar, acela de a realiza un progres fie el din nou benefic sau nu, dar având în față un astfel de conținut este aproape imposibil de a obține efecte puternic negative. Trecând peste aceste aspecte legate doar strict de experiența întâlnirii cu ceea ce a realizat Kieslowski, trebuie urmărită doar scânteia ce o poate provoca acest decalog.

Good Will Hunting

ÎN TRE ADEVĂRUL MATEMATIC ȘI ADEVĂRUL DE VIAȚĂ

(...) CAPTIVEAZĂ, DEȘI ARE O DOZĂ SUFICIENTĂ DE VIZIUNE HOLLYWOODIANĂ ASUPRA VIEȚII.

} Matei Amariței

Good Will Hunting este un film lansat în iarna anului 1997, mai „bătrân” așadar decât mulți dintre noi, fără efecte speciale, căci mizează pe o poveste – și e irelevant în ce măsură povestea ascunde un „adevăr matematic” atâta timp cât nu interesează decât în mică măsură adevărul propriu-zis și într-o foarte mare măsură adevărul de viață, formator pentru privitor. Filmul captivează, deși are o doză suficientă de viziune hollywoodiană asupra vieții.

În prima parte se conturează imaginea personajului principal, Will Hunting, un tânăr geniu în matematică, provenind din pătura de jos a societății, care lucrează ca om de serviciu la MIT, constructor și mecanic auto. Fără a urma cursurile de matematică și fără a avea antrenamentul necesar, dar posedând o intuiție neobișnuită, el reușește să demonstreze câteva teoreme într-un timp foarte scurt, atrăgând atenția profesorilor

asupra sclipitoarei minți care ar putea fi cizelată. Filmul are la bază o serie de clișee care susțin ideea că orice e posibil în viață, că există un „înger păzitor” și un happy-end: din cauza comportamentului său, Will riscă să ajungă după gratii, dar profesorul Gerald Lambeau, medaliat Fields în matematică combinatorică (nu există așa ceva, ne informează Bogdan Suceavă în interviul din acest număr!), îi plătește cauțiunea, impunându-i două condiții - să studieze împreună cu el și să viziteze un psiholog cel puțin o dată pe săptămână. Urmează drumul sinuos al apropierei dintre cei doi, al unei rapide metamorfoze, dar și imaginea unui adolescent rebel, a cărui inteligență e aproape distructivă în relațiile cu ceilalți. După mai multe întâlniri ratate cu diverși psihologi, Lambeau apelează la un fost coleg din liceu. Acesta este punctul în care filmul dobândește o cotitură interesantă. Și așa spune că e mai interesantă relația dintre cei doi, opțiunile și ratările fiecăruia, modul în care se raportează la educație, decât evoluția tânărului Will.

Orgoliului acestuia, inteligenței „șmechere”, psihologul îi opune o sinceritate riscantă, dar care subliniază deruta,

foto: Miramax

trauma, revolta tânărului care are toate răspunsurile (plus nonșalanța tinereții) mai puțin pe cel la o întrebare extrem de simplă: „Cine sunt eu și ce vreau să fac?” Situația este inversă celei în care Will se găsește la un moment dat, atunci când o cucerește pe frumoasa și inteligenta Skylar, învingându-și „rivalul” cu o observație acidă:

CITATELE, ORICÂT DE DOCTE, NU SUNT DECÂT O FORMĂ DE PARVENIRE INTELECTUALĂ, ELE ASCUND UN MARE VID. ÎN DISPUTA CU PSIHOLOGUL, WILL ESTE PUS ÎN FAȚA UNUI ADEVĂR IDENTIC: NU POȚI FUGI DE CEEA CE EȘTI, NU TE POȚI ASCUNDE LA INFINIT DE TINE ÎNSUȚI ȘI DE CEILALȚI.

Urmează o acțiune previzibilă: minciuna în relația cu Skylar, despărțirea, încercarea de a scăpa de teama de a nu fi părăsit, sprijinul necondiționat al prietenilor, renunțarea la performanța academică în matematică și refuzul de a-și folosi inteligența pentru a face jocul guvernului sau al lumii corporatiste. Filmul surprinde

interesant ezitățile lui Will, relația acestuia cu Sean (psihologul), dar și pe aceea cu profesorul Lambeau. Între cei doi „magiștri” se află mai mult decât două moduri de a se situa în lume, două tipologii diferite de a „modela”; e o diferență de opțiune uman-existențială. M-a impresionat, de asemenea, relația dintre Will și Chuckie, prietenul din ghetou pentru care plecarea lui Will înseamnă, simbolic, salvarea lui și a fiecăruia dintre cei care nu pot să facă același pas. Sfârșitul filmului aduce în prim-plan noua față a lui Will, care își ascultă inima și renunță la noul serviciu pentru a se duce în California, unde se mutase Skylar.

În ciuda unor detalii tehnice de turnare (care surprind unele neatenții) și a poveștii care oferă o imagine romantic-idealizată asupra posibilităților de a te descoperi, accepta și de a fi fericit (cu atât mai mult cu cât este vorba despre o reușită într-un domeniu atât de riguros ca matematica),

GOOD WILL HUNTING ESTE UN FILM INTERESANT, CARE CAPTIVEAZĂ PUBLICUL CHIAR DE LA ÎNCEPUT, DOZĂND SUSPANSUL ȘI ANALIZA PSIHOLOGICĂ.

Filmul redă violența și slăbiciunea unui tânăr genial, căruia îi este teamă de a nu fi părăsit de către persoanele pe care le iubește și demonstrează că șansa există în viața fiecăruia dintre noi și că ea îmbracă forma întâlnirii modelatoare cu oameni excepționali. Trecând peste schimbarea radicală a lui Will, dintr-un puști extrem de inteligent, dar arogant și imatur într-un bărbat responsabil, cu principii morale și propria șansă, filmul rămâne pe lista celor care consider că trebuie văzute, având nu mai puțin de nouă nominalizări la premiul Oscar și câștigând la toate categoriile.

Matei Amariței este elev în clasa a IX-a la Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă” Iași.

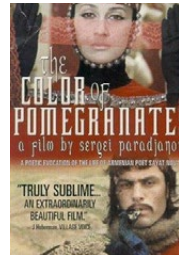
foto: Miramax

Sayat Nova

NEMURIREA MUZEI SAU CULOAREA RODIEI

COTAT CA FIIND AL DOILEA CEL MAI BUN FILM AL LUI SERGEI PARAJANOV, ECRANIZAREA CULOAREA RODIEI/ SAYAT NOVA (1968) ESTE O REPREZENTARE POETICĂ A CEEA CE REPREZINTĂ SPAȚIUL FEUDAL RUSESC, AXÂNDU-SE, MAI DEGRABĂ, PE O CROMATICĂ ȘI O ACUSTICĂ SPECIALE, CREÂNDU-SE ALEGORIC O PERSPECTIVĂ ONTICĂ ASUPRA POEZIEI.

} Ana Țebrean

Grupat în două secvențe, pelicula urmărește evoluția și metamorfozarea tânărului poet, personalitate duală, întrupare a Kansului, a muzei încarnate. Un film de vizionat la o cafea lângă o țigară tare are ca prima etapă abandonarea oricărui fel de stereotip pentru a surprinde zbaterea, tumultul poetic cel dincolo de imagine. *Culoarea rodiei* ne vorbește, în fapt, despre nebuloasa din care se naște poezia, căci poetul este omul care-și clădește viața, inconștient, ca pe o artă. Putem vorbi despre cugetare, despre o aparentă insensibilitate la lumea din jur, o constantă introspecție.

Actorul principal este expresiv prin însăși inexpressivitatea sa, pelicula se axează pe simbol. Ca tânăr neinițiat, poetul-copil-trubadur trăiește în vastul univers arhaic, monahal în care forța cuvântului din lecturile cu voce tare se împletește cu șocul provocat de „prea reala” realitate. Totuși, cunoașterea nu este una empirică (bazată pe cultul experienței, după expresia lui John Locke), ci una ancestrală, o experiență nu asumată și, totuși, cauzatoare de durere profundă. Tinerețea poetului este marcată tot în spațiul monahal. Ne-am putea întreba: descoperă femeia și moartea sau descoperă moartea și femeia? Ambele reprezintă modalități de seducție, de purificare, iar

metafora îngerului reflectat constant în oglindă surprinde dualitatea sau apropierea poetului de ceea ce reprezintă lumea ideilor.

CĂUTĂM UN REFUGIU PENTRU DRAGOSTEA NOASTRĂ ÎN DRUM SPRE MOARTE. DAR CE POATE REPREZENTA ACESTE REFUGIU? IUBIREA SAU POEZIA? TOTUȘI, PARE CĂ IUBIREA NE INSPIRĂ, DAR ȘI MOARTEA NE INSPIRĂ, DEOPOTRIVĂ.

Tocmai în această iubire maladivă, poetul vede foc, purificare, căci și cel mai neînsemnat vers se naște din pierdere. Culoarea rodiei, roșul aprins al iubirii, e cel care

sfârtecă. Nu ne puteam gândi la această iubire fără a reflecta la natura distructivă asemenea unui dezinfectant de toaletă care spală/ curăță și distruge. Poetul-trubadur e constant însoțit de liră, dar o liră nu în senul pur material al cuvântului, liră e întregul univers, e zgomotul constant, lira e vântul, sunetul clopotelor și al covoarelor scuturate, e urlul și mestecatul hămesit.

Contextul social e o Rusie monahală, o Rusie a bisericilor, a poezilor trubaduri din mănăstiri. Acești călugări mâncând pâtimeaș o rodie aduc, atât de mult, a imagine a păcatului, a atingerii Samsarei după o atentă purificare în filosofia budistă. Slujbele de oficiere a nunții, nașterea tânărului Aroutin, a vieții ce va dăinui "în calea spiritului", toate surprind un adevăr tulburător: poetul nu se poate hrăni decât numai din ceea ce îl poate seduce.

Partea întâi a filmului surprinde în cele 38 de minute poetul neinițiat ce descoperă, deopotrivă, iubirea și moartea. Patima și haosul sunt factorii pe care se clădește arta în formă sa finală, cizelată. Partea a doua va debuta

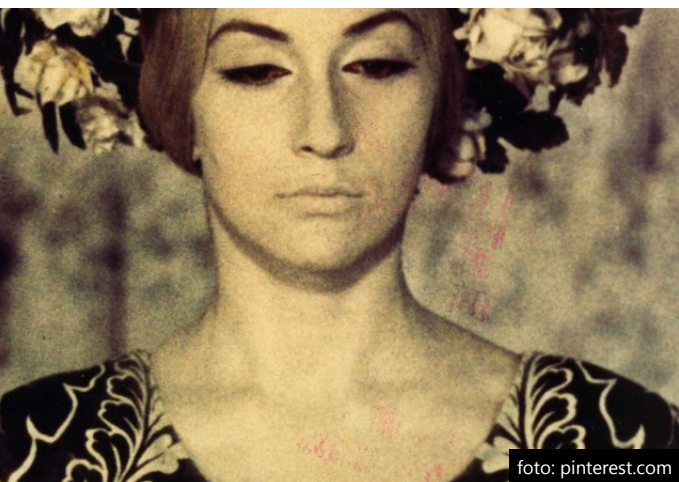

foto: pinterest.com

sub semnul morții, trupul preotului muribund este pus laolaltă cu vitalizatele capre spre a-și urma destinul în calea spiritului. Poetul trăiește visul morții părinților printr-o reluare a copilăriei dominate de numeroase absconse. Femeia rămâne păcat. Femeia rămâne păcat și inspirație. Lumea monahală domină în ispita, dar o ispită sacramentală a mai marilor zbateri. Copilul mușcă visceral din pâinea susținută pe brațele părinților, scenă tulburătoare, cu impact major asupra spectatorului.

Senectutea și părăsirea mănăstirii aduc în sufletul poetului cel mai înalt grad de asceză, căci urmează a călători ars și rănit prin propria patimă pe un drum obscur,

dar poezia nu înseamnă, oare, rătăcire? Nu înseamnă tocmai constatarea pierderii de sine și fericirea în această pierdere?! Expresivitatea actoricească e dublată de imaginea duală copilul - bătrân, se păstrează ideea unui aceluiși spirit cu o existență multiplă, în multiple timpuri și spații. Mănăstirea e goală. Cine a împrăștiat tristețea care e poezia pe acest pământ vechi și obosit? Alungarea iubirii e semnul îmbrățișării senectuții, se produce o schimbare totală pe scara valorilor, copilul-adult sau adultul-copil își găsește alt refugiu.

Rodia care semnifică poezia este, aparent, sfâșiată, dar descătușarea, prin moarte, eliberează miezul. Ochii oboșiți de viață devin complet ascetici. Cromatica este cea care vorbește, roșul are valențe nepământene, chipul muribund și alb e pătat de suc de rodie, se cântă spre a se genera trecerea spiritului, lumile karmice se ciocnesc. Poezia transcende, rămâne, dar te și poartă mai departe. „Mori!”. Acest „mori” e spus fără frică, copilul e spânzurat deasupra dedublării sale cu aripi de lemn în mână, aninate inert, copilăria nu moare decât la sfârșitul vieții pământene. Muza poetului nu moare niciodată, lira este dusă mai departe. Viu sau mort, muza sa va trezi mulțimile și nimic nu va dispărea din lume în ziua plecării sale.

Cu toții aderăm la nemurire. Artă e totuși singura capabilă să ne propulseze, singura care e dincolo de gardul uitării. Secvențele cinematografice spun, prin ritm și prin culoare, prin mișcarea cadrului: ne este frică și să murim și să fim uitați, ne este frica să lăsăm nimic în urma noastră. Nu suntem egoiști, suntem oameni. Cu toții vrem să fim poeți, vrem să fim de neuitat, dar uităm că arta înseamnă și pierdere, și suferință continuă. Sunt ceea ce sunt sau ceea ce voi deveni? O să ne pierdem cu toții în imagini și sunete, o să ne topim în artă chiar dacă nu este a noastră, căci avem nevoie, simțim o profundă nevoie.

**CULOAREA RODIEI E ROȘUL PE CARE ÎL PORȚI LA MÂNĂ,
E LANȚUL TĂU DE LA GÂT, E CEEA CE AI ÎN EXTERIOR,
DAR CARE TE ATINGE.**

Astfel, filmul reușește să trezească în sufletul audiovizualului o patimă a creației, rodia rămâne poezia din care se mușcă spasmodic. Greu de receptat la o simplă vizionare, filmul *Culoarea rodiei* se adresează celor cu orizonturi artistice, celor care aderă la artă cu atitudine. Așadar, nu cuprinde doar o țigară între buze și o cafea tare: lumea sunetului și a culorii ascunde o întreagă filosofie de viață. Cu ce rămânem după acest film? Cu poezia, cu moartea și iubirea noastră, pe care le mestecăm hulpavi ca pe o rodie spre a scuipa suc de ei venos pe covorul nostru alb din cameră. Haideți să ne lăsăm eviscerați de acest film.

Ana Tebreaan este elevă în clasa a X-a a Colegiului Național „Petru Rareș”.

INTIMITATEA SALVATOARE A LAȘITĂȚII NOASTRE:

Ostrov

OSTROV SURPRINDE IDEEA IERTĂRII PROPRIULUI SINE ȘI TRECEREA SPRE O TREAPTĂ SUPERIOARĂ PRIN POVESTEA LUI ANATOLI, A CĂRUI VIAȚĂ VA SUFERI O SCHIMBARE LA 90 DE GRADE, DIN CAUZA MORȚII. NU ESTE ÎNSĂ VORBA DESPRE MOARTEA PROPRIU-ZISĂ A ACESTUIA, CI DESPRE CRIMA PE CARE O SĂVÂRȘEȘTE DIN DISPERAREA DE A RĂMÂNE VIU

} Irina Popa

Compus din numeroase cadre statice sau care pornesc dintr-o parte spre a traversa lent scena filmată până în colțul opus, presărat cu personaje liniștite, care își desfășoară activitățile de parcă în ele ar sta obiectivul clipelor trăite, lipsit de culori stridente, ba mai mult, menținut sub o tușă dominantă de negru și gri, filmul proiectează fidel starea lăuntrică a omului meditativ, aflat într-o continuă căutare a unei liniști ce pare a fi departe de lumea prezentului.

Incipientul fixează starea reflexivă a personajului prin imaginea apei ce își plimbă ușor valurile ca într-o căutare. Pe suprafața ei, un bătrân vâslește într-o barcă, se oprește să arunce apa ce pătrunde prin crăpături, continuându-și mai apoi drumul spre o mică insulă părăsită, pe care se plimbă cerând iertare cerească pentru faptele sale. Scena, marcată simbolic de prezența apei, echivalentă căutării liniștii, și de cea a găleții cu care este aruncată apa nefolositoare din barcă, acțiune asemănătoare purificării de surplus, ne introduce în universul personajului principal, a cărui existență este marcată de îndepărtarea de cele materiale și nefolositoare și de găsirea unui drum spre divinitate, singura capabilă să nu îl lase pierderii. Atmosfera rece, sobră, împreună cu cadrele statice

lungi, transformă imaginile într-o proiecție a sinelui personajului, pentru care această viață este grizată, lipsită de un element cu adevărat viu.

Odată cu derularea cadrelor, descoperim cauza stării de disperare a personajului despre care aflăm că este unul dintre călugării de pe o insulă din nordul Rusiei, mai exact, cel care se ocupă de menținerea focului, trăind pe cărbuni într-o încăpere plină de funingine și sărăcicioasă.

RETRAGEREA PERSONAJULUI LÂNGĂ FOC ADUCE CONTEMPLAREA, PĂTRUNDEREA ÎN UNIVERSUL AMINTIRILOR CARE REFAÇ MOTIVUL ADÂNCII TRISTEȚI! EVIDENTE DIN REPETAREA CONTINUĂ A RUGĂCIUNII INIMII : „DOAMNE ISUSE HRISTOASE, MILUIEȘTE-MĂ PE MINE PĂCĂTOSUL!”

Rememorarea ne prezintă un vas cu cărbuni la bordul căruia se află marinarul Anatoli, alături de căpitanul Tihon. Descoperirea vasului de către naziști aduce în prim-plan cele două ipostaze posibile ale omului adus pe neașteptate față în față cu moartea. Astfel, dacă personajul Tihon adoptă atitudinea demnă și curajoasă a omului capabil să se întoarcă spre sine odată cu moartea, protagonistul Anatoli va dovedi o lașitate sporită, implorând să nu fie împușcat, arătându-le naziștilor unde se află Tihon, iar mai apoi rugându-se cu lacrimi să fie lăsat în viață. Adevărata criză marinarul o va suferi atunci

când, sub violența nazistă și orbit de spaima morții, își va ucide prietenul, impactul crimei fiind marcat de fața inertă a lui Anatoli, cu ochii bulbucați și fixați pe suprafața apei învolburate care îi înghițise tovarășul. Totodată, impactul faptei este subliniat prin sustragerea personajului față de cadrul exterior, el nerealizând că naștii au pus dinamită pe toată suprafața navei, reacția sa întârziată odată cu conștientizarea că a fost lăsat singur pe vas fiind urmată de o explozie cutremurătoare.

SALVAT MAI APOI DE CĂLUGĂRI, FAPT AFLAT DIN PREZENTAREA ÎNTÂMLĂRII 34 DE ANI MAI TÂRZIU, ANATOLI, DEVENIT ACUM PĂRINTELE ANATOLIE, ÎȘI PETRECE VIAȚA AJUTÂNDU-I PE CEIALȚI, CĂUTÂND SĂ MODIFICE TENDINȚA OAMENILOR SPRE SUPERFICIAL ȘI MATERIAL, PREMEDITÂND PARCĂ VIITORUL ȘI TRĂIND ÎNTR-O STARE DE „NEBUNIE” ÎNTRU HRISTOS, CĂUTAREA IERTĂRII DIVINE ȘI A CELEI PROPRII FIIND ASPECTELE CARE ÎL VOR URMĂRI MEREU.

Comportamentul derutant al bătrânului călugăr care sperie lumea, dansează, scoate sunete ciudate, doarme pe cărbuni, refuză confortul, nu stă potolit la slujbă, perturbă viața celorlalți călugări, vindecă o demonizată într-un mod ieșit din comun, ducând-o pe ostrov, în fapt pentru a se putea ruga într-un loc lipsit de întinarea lumească, îl determină pe fratele Iov să îl considere complet nebun, neobrăzat și o rea influență pentru ceilalți frați. Iov, cel incapabil să privească dincolo de aparențe în acea lume reală în care smerenia, credința și bunătatea lui Anatolie îl vindecă pe egumenul Filaret de patima bunurilor, oprește o tânără să avorteze, anunță prin participarea nefirească la slujbă un incendiu e, la rândul lui, dominat de mândrie.

PE TOT PARCURSUL FILMULUI, PĂRINTELE ANATOLIE SE SUSTRAGE LUMII ÎN CARE SE MIȘCĂ TOȚI CEIALȚI, DOVEDINDU-SE ÎNSTRĂINAT FAȚĂ DE GÂNDIREA CELORLALȚI FRAȚI, FAPT PENTRU CARE REFUGIUL SĂU ESTE INSULA CEA MICĂ, OSTROVUL, ÎN CARE PLÂNGE, ÎMPLORĂ ȘI SE FRĂMÂNTĂ PENTRU CRIMA COMISĂ.

Modul acesta de a-și petrece viața într-o continuă pocăință, alegerea de a-și fi schimbat țelul existenței precum însuși actorul care interpretează rolul personajului, rusul Pyotr Mamonov - fost star rock, actual devotat trăitor întru ortodoxie - îi aduce în final iertarea propriei fapte, împăcare cu moartea asumată acum ca o trecere, dar și salvarea fratelui Iov, cel care va înțelege adevăratul sens al existenței.

Portretizare a omului aflat pe drumul înțelegerii de sine, a morții și a iertării, filmul *Ostrov* e remarcabil prin îmbinarea imaginilor statice, reflexive, cu scenele comice sau cu un puternic impact simbolic, proiectând în final conturul ființei înțelepțite prin experiența vieții bazată pe comunicarea cu propriul sine, cu lumea și cu cele mai presus de cuvinte.

Irina Popa a absolvit Colegiul de Artă „Octav Băncilă” Iași în 2015 ca șefă de promoție. În prezent, este studentă la UAGE (Facultatea de Arte Plastice, secția design).

foto: outnow.ch

GĂNDURI PE MARGINEA UNEI PRIMĂVERI

Bom yeoreum gaeul gyeoul geurigo bom

„ȘI TOATE ACESTEA LAOLALTĂ, TOATE VOCILE, TOATE ȚELURILE, TOATE DORINȚELE, TOATE CHINURILE, TOATE PLĂCERILE, TOT RĂUL ȘI BINELE, TOATE ACESTEA LAOLALTĂ FORMAU LUMEA. TOATE LAOLALTĂ ALCĂTUIAU FLUVIUL ÎNTÂMPĂRILOR OMENEȘTI, ALCĂTUIAU MUZICA VIEȚII.”
(HERMANN HESSE, SIDDHARTHA)

} Maria Potlog

În decursul miilor de ani, lumea s-a schimbat, dar fondul sufletesc al oamenilor a rămas aproximativ același, generații după generații repetând cu o inconștiență greu de înțeles greșelile săvârșite anterior, neînvățând niciodată din acestea.

Kim Ki-duk, regizor, scenarist și producător de film sud-coreean, aduce în prim-plan, prin intermediul filmului *Primăvară, vară, toamnă, iarnă și iar... primăvară/ Bom yeoreum gaeul gyeoul geurigo bom* (2003), poezia vizuală a vieții unui om.

Evenimentele se derulează într-un peisaj edenic, iar imaginile surprind în linii fluide liniștea acestui spațiu. În mijlocul unui lac montan se află un templu plutitor, la care se ajunge pătrunzând printr-o poartă și apoi lăsându-te purtat de o barcă. Aici trăiesc, separați de lume, un bătrân

călugăr budist și tânărul său discipol. Tema filmului are drept pretext dogmele specifice budismului, dar, prin extenso, vizează drumul inițiativ parcurs de fiecare individ, aspect repetabil și comun tuturor oamenilor. Încă din titlu, se observă valoarea simbolică acordată anotimpurilor, în concordanță cu etapele semnificative ale existenței umane.

Primăvara corespunde perioadei în care ființa trece prin diferite momente, el situându-se într-un timp al inocenței, dar și al încercării descoperirii tainelor vieții. Astfel, copilul încearcă să cunoască universul și are un prim contact cu acesta: el leagă unui pește, unei broaște și unui șarpe câte o piatră, dorind să descopere ce se întâmplă. Scena e semnificativă, putând fi interpretată din punct de vedere religios, căci implică o dublă mișcare, ascendentă și descendentă: omul născându-se din Dumnezeu și întorcându-se la Dumnezeu. Copilul provoacă inconștient moartea animalelor și cunoaște un prim tip de suferință.

Odată cu sosirea **verii**, protagonistul este prezentat la vârsta adolescenței, inițiindu-se în tainele iubirii: el se îndrăgostește de o tânără marcată de suferință sufletească, alături de care petrece clipe de intensă fericire. Instinctul se transformă în poftă și naște dorința de a poseda. Surprinși de bătrânul budist, cei doi tineri sunt despărțiți în mod dramatic, fata fiind dusă la mal și plecând spre oraș. În urma acestei întâmplări, protagonistul cunoaște un alt tip de durere: cea provocată de absența ființei de care se simte atras, așadar cunoașterea erosului și a pierderii. La finalul verii, el pleacă în lume, părăsind locul copilăriei sale, loc sacru. Săvârșește însă o crimă și, dorind să se sustragă justiției, se întoarce toamna din nou la bătrânul budist. Aici încearcă să se sinucidă, dar este oprit și pedepsit de învățătorul său.

Toamna aduce cu sine declinul naturii și, din perspectivă simbolică, al omului; drept urmare, tânărul în vârstă de treizeci de ani este găsit de doi detectivi, care îl iau cu ei a doua zi. Bătrânul îl își privește pentru ultima dată discipolul și își ia la revedere de la el, având presentimentul morții.

Sosirea **iernii** semnifică o izbăvire, protagonistul întorcându-se la sacralitate și căpătând iluminarea sufletească. Astfel, **primăvara** aduce un nou început, un nou discipol care să refacă traseul inițiatic, dar care va repeta, fără ezitare, aceleași greșeli.

Un rol foarte important, din punct de vedere simbolic, îl ocupă poarta prin care trebuie să treacă lumea pentru a ajunge în spațiul sacru al templului; amintim aici că poarta sau ușa semnifică locul de trecere dintre două stări, dintre două lumi, dintre cunoscut și necunoscut, dintre lumină și întuneric. Ea se deschide spre un mister, dar are și o valoare dinamică, fiindcă nu marchează doar un prag, ci îl și invită pe om să îl treacă. Asemenea romanului *Siddhartha* de Hermann Hesse, filmul conturează traseul plin de obstacole al ființei umane și continuitatea vieții. Prin peregrinările lui *Siddhartha* și ale tânărului discipol budist înțelegem faptul că, pentru a ne forma ca oameni, experimentarea durerii, a dragostei, a greșelii, a pocăinței este necesară și inevitabilă: suntem singuri cu noi înșine, liberi să alegem; fiecare trebuie să experimenteze și să trăiască pe cont propriu greșeala. În afara ei nu există nici viață, nici cădere, nici evoluție spirituală.

Așadar, filmul *Primăvară, vară, toamnă, iarnă și iar primăvară* are un puternic caracter filosofic fără a fi o lecție de morală. Și poate nu întâmplător, niciunul dintre personajele lui Kim Ki-duk nu are un nume. Li s-ar putea spune simplu: Om.

A N C H E T A

CONCURS ȘI PERIFERIE

■ ARGUMENT

Olimpiadele și concursurile școlare inițiate și organizate de ministerul de profil par să aibă, în cântărirea imediată sau de durată a finalității lor, dublă măsură. Chiar dublu statut: unele sunt de prim-plan, altele de plan secund. O diplomă de laureat al Concursului Național „Tinere Condeie”, identică în fond, semnată și parafată de ministru, ca și diploma aferentă a unui concurs național pe discipline școlare, este așezată din start într-o zonă marginală, a periferiei valorice. În ciuda evidenței: elevul premiat a performat în creația literară, ca și când – poate mai mult, fiindcă acum gradul de originalitate este chiar mai înalt – ar fi rezolvat subiectele grele ale acelor discipline școlare. Aceeași situație apare și în cazul Concursului național de reviste școlare și jurnalism.

Cum explicați statutul periferic al concursului de creație literară sau al celui de reviste școlare în comparație cu olimpiadele și concursurile pe discipline de învățământ?

■ PETRINA DROBOTĂ, PROFESOARĂ LA LICEUL TEORETIC „CONSTANTIN NOICA” SIBIU

Dacă printre profesori și specialiști se vehiculează afirmația „cu creativitatea nu mai faci nimic în școală”, mă întreb dacă a fost un timp, în învățământul românesc, propice exprimării artistice și, dacă nu cumva, l-am ratat eu ca profesor? Fericiți cei care ajung să fie laureați la aceste concursuri de creații și reviste literare!

„Numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată” (Iustin Panța), lucruri pe care le găsesc, doar, cei care stau în enclavile literare din școli și simt vibrația emoțională a elevilor pusă prin ardere puternică în texte. Și nu e deloc un exercițiu facil, cum se crede. La fel ar trebui să fie și pentru cei care sunt în ministerul de profil. Să coboare între cei care simt lumea altfel, să

facă exerciții de empatie cu acești elevi și creațiile lor, pentru care un barem matematic e, aproape, o utopie. Ca să promovezi concursuri de creație literară sau de reviste literare într-un calendar național e insuficient, dar să schimbi mentalități, atitudini bazate pe talente, asta da, provocare. „Valorizarea creativității ca resursă pentru dezvoltarea personală” ar trebui să nu mai fie o construcție meteorică printre documente și să devină reperul de marcă în activitatea didactică.

Bineînțeles, ministerul poate gândi un program național de susținere a tinerilor elevi scriitori/ jurnaliști, dacă se dorește o școală deschisă bazată pe gândirea și exprimarea liberă.

■ CAMELIA MANCU, PROFESOARĂ LA COLEGIUL NAȚIONAL „B. P. HASDEU” BUZĂU

Explicația este, din punctul meu de vedere, una care vine din mentalul colectiv al românilor trecuți prin comunism și aflați acum în consumism (sic!). La noi scrisul este asociat cu pierderea de vreme, cu incapacitatea de a face lucruri serioase, a căror seriozitate să se poată măsura în bani. Ignoranți în materie de scris și scriere, cei mai mulți își imaginează că nu e mare lucru să așterni pe hârtie ce-ți trece prin cap. Devine cu atât mai simplu cu cât probabil ești plin de imaginație și de altceva nu pare să mai fie nevoie.

Privind tânărul laureat la un concurs de creație și punându-l pe cântarul premiilor, el nu poate fi creditat ca om serios/studios. Nu e toabă de carte, nu a făcut sute de probleme, nici măcar n-a trebuit să parcurgă, citind, vreo bibliografie vastă care să vorbească în numele lui și să-l așeze printre cei vrednici de laudă. El are, se presupune, ceva talent care se materializează ușor în poezii sau proze, lungi sau scurte, scrie așadar cu ușurința cu care respiră. Despre efortul pe care îl presupune scrierea unui text bun, despre faptul că scrii bine abia după ce ai citit mult și de calitate, despre lipsa îndrumării avizate pe partea de creative writing în școala românească nu se

vorbește. Așa cum nu se vorbește nici despre scriitorii noștri cât sunt tineri, ci abia după ce s-au maturizat și nu le mai pot fi trecute cu vederea cărțile bune pe care le tot publică, premiile sau recenziile de prin reviste străine.

Cât despre jurnalismul școlar, lucrurile stau și mai rău. Revistele școlare sunt privite cu îngăduința pe care o merită un copil care se joacă de-a ziarul. Nu le ia nimeni în serios, fie că e vorba de jurnaliști cu experiență, prea blazați să le treacă prin cap că există tineri cu idei și condei, fie că e vorba de comunitatea locală, deloc interesată de preocupările și opiniile tinerilor exprimate în aceste publicații. Aceași ignoranță în ceea ce privește efortul de lungă durată presupus de scoaterea unei reviste, munca de coordonare, redactare, editare și câte altele.

De obicei spun că ignoranța merge de mână cu intoleranța. În acest caz, merg la braț prejudecăți legate de lipsa de importanță și valoare a scrisului, într-o societate care, paradoxal, pune mare preț pe cărțile scrise în închisoare ... Să-mi fi scăpat mie ceva?

OANA GABRIELA AGACHE, PROFESOARĂ LA LICEUL
TEORETIC „GRIGORE MOISIL” TULCEA

Mi se pare nedreaptă această considerare la alt nivel, inferior, a recunoașterii valorice a unui laureat național la un concurs de creație literară. Același lucru se întâmplă și cu premianții la nivel național și la alte concursuri precum Orientare și Consiliere Vocațională, chiar dacă diploma este cu semnătura ministrului.

Constatăm că se realizează o ierarhizare a disciplinelor de învățământ și primează cele care, din punct de vedere științific, au ecou la o admitere la facultate. Se pierde din vedere faptul că a fi creativ, adică original, este un câștig în orice domeniu, iar elevii premiați la concursuri care pun accent pe aceste aspecte ar trebui valorizați cel puțin la fel precum elevii cu premii la concursuri pe discipline. Poate că la concursul „Tineri Condeie” elevul nu suportă presiunea unui examen de trei ore și nu se verifică asimilarea unor concepte sau conținuturi științifice, dar universul lectoral consistent, filtrul propriei viziuni, lucrul îndelung cu textul, revenirile multiple până la forma finală, creativitatea, originalitatea, toate acestea sunt elemente care echilibrează balanța. Anii trecuți, la olimpiada de limba și literatura română, chiar era un subiect care valorifica în mare măsură creativitatea și făcea diferența între lucrări – se zice, subiectivă.

Poate tocmai această lipsă a unei unități de măsură exclusiv obiective (care, trebuie să recunoaștem, nu se poate realiza în ciuda tuturor baremelor existente) duce la aprecierea mai redusă a laureaților unui concurs de creație. Sau se crede că este la îndemâna oricui să scrie, dar între „a scrie” și „a scrie bine” nu este diferență doar de un cuvânt!

CORNELIU GOLDU, PROFESOR LA COLEGIUL NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI” GALAȚI

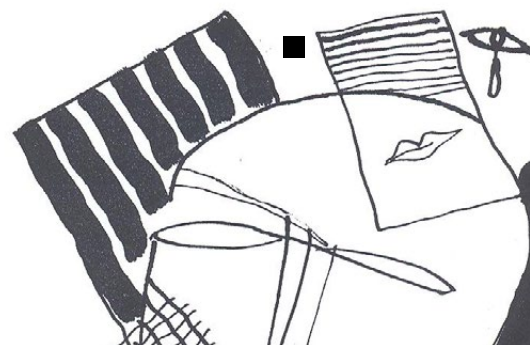
Profesorii tineri nu sesizează (încă) statutul ingrat pe care îl impune ministerul Concursului „Tinere condeie” și Concursului de reviste școlare.

Mi-amintesc de taberele de creație și de publicațiile coordonate de prof. dr. Tudor Opriș. Anual, apăreau volume cu lucrările premianților. De câțiva ani, inspectorii de specialitate primesc de la minister cu întârziere datele acestor concursuri. Parcă cineva și-ar dori să renunțăm la ele. S-a renunțat nejustificat la denumirea „Concursul de limba și literatura română «Mihai Eminescu»”, nemotivate simbolic și valoric fiind „G. Călinescu” sau „Ionel Teodoreanu”. Nu este încurajată nici apariția revistelor școlare. Am participat cu elevii la zeci de concursuri „Cangurul poveștilor”, „Nichita Stănescu”, „Marin Preda”, „L. Blaga”, „Ion Creangă” etc. Indiferent de premiile obținute, nu sunt apreciate suficient, unele nici nu sunt recunoscute. O elevă care a luat Marele Premiu la Festivalul Național „Ana Blandiana” a fost admisă fără concurs la Medicină la Iași prin hotărârea rectorului și nu a ministerului. Multe concursuri naționale valoroase nu primesc finanțare, dar continuă să se desfășoare datorită eforturilor unor profesori adevărați. Ministerul nu apreciază suficient nici măcar admirabilele inițiative clujene ale ANPRO, „Revista cercurilor de lectură” și „Perspective”.

Se știe prea puțin despre Societatea de Științe Filologice, nu mai apare revista „Limba și literatura română pentru elevi”. Calendarul Activităților Educative apare în fiecare an cu întârziere. Cauzele? Birocrația și dezinteresul...

Nota redacției: N-am înțeles de ce lista cu punctajul obținut de revistele școlare la concursul național de profil nu este făcută niciodată public. Cel puțin la Iași. Mai ales că în 2015 pe primele trei locuri erau clasate reviste ieșene.

Grafică de Ioniță Benea

Despre traducere și traducători

„CÂND MI SE ÎNTÂMPLĂ SĂ PREZINT ÎN STRĂINĂTATE O CARTE DE-A MEA TRADUSĂ, DESEORI, ARĂTÂND EDIȚIA ITALIANĂ, SPUN CĂ ACEA CARTE A FOST SCRISĂ DE MINE ȘI ADAUG CĂ VERSIUNEA ÎN ALTĂ LIMBĂ, AM SCRIS-O ÎN DOI, EU ȘI TRADUCĂTORUL.” CLAUDIO MAGRIS

} Gabriela Lungu

Am încercat să pun împreună în rândurile de mai jos un rezumat al conferinței despre arta traducerii, ținută în cadrul seriei „Scriitorul în cetate”, la Filiala Uniunii Scriitorilor din Cluj, cu câteva dintre gândurile izvorâte din experiența, cu adevărat de neuitat, care a fost participarea mea la Festivalul Internațional de literatură și traducere de la Iași (FILIT) din luna octombrie a anului curent.

Născută dintr-o necesitate practică, o dată cu răspândirea creștinismului traducerea este tot atât de veche ca artele figurative sau ca poezia orală. Nici nu poate fi altfel, de vreme ce prima traducere în greacă a Vechiului Testament ebraic a fost făcută în secolul al II-lea î.Ch. Iată ce spunea multe secole mai târziu Erasmus din Rotterdam în *Îndemnuri pentru studiul exact al Bibliei*: „*Aș vrea ca toate femeile să citească Evanghelia și Epistolele Sfântului Pavel și i-aș mulțumi lui Dumnezeu dacă ar fi traduse în limbile tuturor oamenilor. (...) Ce n-aș da să știu că plugarul cântă un text din Biblie când e la coarnele plugului și că țesătoarea la război, ar scăpa de plictiseală tot astfel*”. De la acea primă traducere trebuie pornit pentru a înțelege pe deplin rolul și importanța traducerii

și felul în care acestea s-au schimbat de-a lungul secolelor. O asemenea perspectivă istorică ne arată totodată cât de mult îi datorează traducerii literatura și în general cultura umanității. Nu spun nimic nou când afirm că marile opere au fost cunoscute, au avut succes și deci au supraviețuit datorită traducerilor.

Cu toate acestea traducerea a fost și mai este uneori considerată o activitate secundară, la îndemâna oricui cunoaște cât de cât o limbă străină. La rândul său traducătorul este pentru mulți cititori un personaj inexistent, puțini sunt cei care în clipa în care iau în mână cartea unui autor străin vor să știe și cine a tradus-o. Și totuși, grație traducerilor, textele supraviețuiesc și asta se întâmplă de la turnul Babel încoace. Grație traducătorilor, generații după generații de cititori au putut savura în propria lor limbă capodopere ale literaturii universale.

Iată de ce dintre toate definițiile date acestui „autor invizibil” (cum, inspirat, era numit la o masă rotundă ținută în 2009, la Salonul cărții de la Torino, traducătorul) cea care mi-a plăcut în mod deosebit, pentru că este bizară și în același timp romantică, aparține italienilor Fruttero și Lucentini, doi autori care au scris și au tradus întotdeauna

în tandem. Traducătorul este, spun ei, „*ultimul cavaler rătăcitor al literaturii*”. Am meditat asupra ei și cred că sensul unei asemenea definiții ar putea fi acela că un traducător, spre deosebire de autor, care are un drum al său și rareori se abate de la el, un traducător nu se știe de unde vine și nu se știe încotro se îndreaptă. În sensul că rareori (mai ales în România) se întâmplă ca el să străbată aceleași drumuri, adică să traducă mereu și mereu aceeași scriitori.

ASEMENI UNUI DON QUIJOTE RĂTĂCEȘTE PRIN MEANDRELE UNEI LITERATURI STRĂINE ÎN CĂUTAREA UNOR CĂRȚI INTERESANTE, A UNOR BUNI SCRITORI. ASTA PENTRU CĂ DE CELE MAI MULTE ORI EL ESTE PRIMUL CITITOR STRĂIN (ȘI POATE CEL MAI BUN, CUM SPUNEA CALVINO) AL CĂRȚILOR DE ABIA APĂRUTE ÎN LIMBA DIN CARE TRADUCE.

Se poate spune că traducerea e o artă a scrierii foarte complexă care presupune cunoștințe tehnice în mai multe domenii: lingvistic, gramatical, lexical, semantic și cultural. Pentru a traduce e nevoie în primul rând de înțelegerea textului original în contextualizarea și semnificația lui. Orice limbă e constituită dintr-o totalitate de cuvinte, adică dintr-un lexic, ceea ce implică atunci când se traduce, două probleme diverse, una la nivelul semnificației, cealaltă la nivelul problemelor de gramatică. Limbile diferă în mod esențial, deci într-o traducere se întâlnesc multe probleme de ordin lexical. Capacitatea de a exprima semnificații este în același timp totalitatea regulilor gramaticale pe care orice traducător trebuie să le respecte.

Și atunci întrebarea este ce trebuie să facă cineva pentru a deveni un bun traducător de literatură? Există reguli pe care, dacă le respectă, poate să dea la lumină o bună traducere? Este necesar și util să caute ajutorul în teoriile despre traducere, care în ultimii 30 de ani sunt din ce în ce mai numeroase. În facultățile de litere există de multă vreme deja cursuri de teoria și practica traducerii, din când în când se fac simpozioane pe aceeași temă sau câte o conferință răzleață. Adevărul este că nimic din ce am enumerat mai sus nu poate să ajute decât în parte, pentru că fiecare text impune regulile sale. Într-un fel se traduce un roman din secolul XIX, într-alt fel unul contemporan, într-un fel o poezie, într-alt fel o piesă de teatru. De fiecare dată traducătorul trebuie să se adapteze textului, nu să adapteze textul unor reguli prestabilite. Concluzia ar fi că înveți cum să traduci

foto: Bogdan Pîrau

traducând, conștient fiind că nu vei termina niciodată de învățat.

Aș putea, cu toate precauțiile posibile, să avansez câteva principii care pornesc dintr-o lungă experiență în acest să-l numesc tehnic: sector? Sau poetic: artă? Alegeți dumneavoastră cuvântul care vi se pare mai potrivit.

Se spune că pentru a fi un bun traducător trebuie să cunoști bine *limbă țintă*, deci limba în care traduci, nu *limba sursă*, limba din care traduci, pentru că de aceea există dicționarele: să te ajute. Eu aș spune că nu e chiar așa, pentru că oricât te-ar ajuta dicționarele, ele nu-ți vor lămurii niciodată toate expresiile idiomatice, cuvintele dialectale, regionalismele, arhaismele, neologismele. Oricum rareori se găsesc dicționare pentru fiecare din situațiile enumerate. Deci trebuie să cunoști bine atât *limba sursă*, cât și *limba țintă*. Altfel ți se poate întâmpla așa cum i s-a întâmplat celui care a tradus cu câțiva ani în urmă o carte din italiană, carte pe care am folosit-o foarte mult la cursurile practice de traducere ca exemplu pentru ce înseamnă o proastă traducere. E suficient să vă dau un singur exemplu: fraza „*Sai come sono gli studenti al Politecnico: fanno sempre bulione*” tradusă „Știi cum sunt studenții de la Politehnică, fac tot timpul bulion”, nu i-a dat nici un frison bravului traducător si nici nu l-a înghiontit în nici un fel să arunce o privire

în vreun dicționar italian ca sa vadă că expresia „fare bulione” înseamnă în dialectul milanez „a fi pus pe chef, a benchetui”. Stăpân pe ideea adânc înfiptă în imaginarul colectiv că trebuie să cunoști bine limba în care traduci, i-a pus pe sărmanii studenți de la Politehnică să facă „bulion”!!

DAR ORICÂT DE STĂPÂN AR FI UN TRADUCĂTOR PE CELE DOUĂ LIMBI, NICIODATĂ NU VA FI ATÂT DE STĂPÂN ÎNCÂT SĂ NU AIBĂ NEVOIE DE VREUN DICȚIONAR. DECI ASEMENI VESTITULUI LIBRAR AL LUI ARCIMBOLDO, PICTORUL ITALIAN CUNOSCUȚ MAI ALES PRIN FIGURILE SALE ALEGORICE ALCĂTUITE DIN FRUCTE, LEGUME, CĂRȚI, CHIAR DACĂ FIGURA LUI NU VA FI CONSTRUITĂ DIN DICȚIONARE, ELE VOR TREBUI SĂ-I FIE ÎNTOTDEAUNA LA ÎNDEMÂNĂ.

De toate felurile, nu numai simplele dicționare lingvistice, ci și dicționar de termeni literari, dicționar de filosofie, dicționar de expresii idiomatice, dicționar de muzică etc. Și nu în ultimul rând ziare, reviste și tot ce îl poate ajuta să înțeleagă mai bine realitatea țării din a cărei limbă traduce.

Tot la capitolul ajutoare aș mai adăuga ceva: un traducător trebuie sa aibă mulți prieteni, dispuși să-i

foto: Bogdan Pirău

asculte întrebările bizare la orice oră și să-i furnizeze informațiile pe care ei le au și el nu. De exemplu, acum câțiva ani, atunci când am tradus *Celei care mă judecă*, romanul pseudo-polițist al lui Alessandro Perissinotto, în care, pentru că protagonistul era informatician, erau și mulți termeni împrumutați din domeniul respectiv, pe atunci o adevărată chineză pentru mine, am făcut apel la o familie de informaticieni, am sacrificat o sticlă de Limoncello, am petrecut într-o seară două ore cu ei lămurindu-le sensul termenilor necunoscuți mie în limba comună, pentru ca în final să mă duc acasă cu toate cele vreo 20 de cuvinte aparținând limbajului tehnic traduse cum trebuie. Deseori mi-am întreat prietenii medici care era traducerea unor termeni medicali în limba română. Sau când am tradus *Cum vrea Dumnezeu* al lui Niccolò Ammaniti, o altă prietenă mi-a sugerat ce cuvânt aș putea folosi pentru porecla unuia dintre personaje. Ei bine, inspirația ei m-a ajutat să-i spun lui Quattroformaggi, Brânzilă. Nu rareori am oprit oameni pe stradă, întrebându-i tot felul de lucruri. O dată am oprit chiar și un polițist ! Deci un bun traducător trebuie să fie și un om curajos (niciodată nu știi cum poate reacționa omul de pe stradă!).

Acestea ar fi, într-o scurtă și bizară enumerare, „uneltele” bunului traducător. Acestea (și cu siguranță altele încă, pe care fiecare le găsește în el însuși, în

rigoarea sau în frenezia cu care lucrează) îl vor ajuta să nu fie un „trădător”, rezultatul muncii lui să nu fie o „crimă”, căci spunea undeva Gilbert High: „O carte scrisă prost e o greșală. O traducere proastă e o crimă” (iar istoria a dovedit uneori că e chiar așa!).

Mă întreb uneori care ar putea fi aspectele pozitive ale muncii traducătorului. În afara unei satisfacții personale, pentru ceva ce „ți-a ieșit” cum trebuie, nu găsesc prea multe aspecte pozitive. Traducătorul este omul din umbră, cel despre care se vorbește puțin sau aproape deloc. Iar munca lui presupune singurătate și migală dusă la extrem. Singurul tovarăș de drum e textul original, care nu e întotdeauna ușor de înțeles și de interpretat. Iată de ce îmi face plăcere să închei cu cuvintele prozatorului clujean Radu Țuculescu: „*nu am scris aceste rânduri decât ca un exercițiu de admirație față de traducători, față de cei care mi-au oferit marea literatură rusă, pe cea franceză ori engleză, pe cea japoneză etc. și ale căror nume le-am uitat ori, sincer, uneori nici nu m-am străduit să le citesc... dar oricum fără existența acestor minunați „anonimi” care mi-au umplut rafturile bibliotecii și mi-au deschis orizonturi neașteptate, aș fi fost mult mai sărac, mai neputincios, mai limitat.*”

Gabriela Lungu

este profesoară la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, traducătoare și eseistă.

Etica medierii culturale în societatea post Babel

Ioana Lionte

În lucrarea sa din 1976 intitulată *Linguistique et traduction*, Georges Mounin afirma că „il est désagréable de constater que tous les hommes ne parlent pas la même langue sur la Terre” (este dezagreabil să constatăm că oamenii de pe Terra nu vorbesc aceeași limbă). În continuarea acestei observații, lingvistul francez aduce în discuție legenda iconică a turnului Babel ce leagă realitatea „dezagreabilă” din viziunea sa de atât de cunoscuta pedeapsă divină. Dincolo de caracterul religios, remarcăm dimensiunea pragmatică a textului biblic ce pretextează o meditație asupra conceptelor de limbă, comunicare și, nu în ultimul rând, asupra traducerii ca modalitate de a facilita această comunicare. Legenda turnului Babel ascunde o presupunere (la origine, oamenii vorbeau aceeași limbă) și realitatea catalogată de Mounin drept „dezagreabilă”, ce poate fi observată pretutindeni: în urma pedepsei divine, oamenii au început să vorbească limbi diferite și astfel nu s-au mai înțeles.

○ **ÎN TIMP CE PREMISA UNIVERSALITĂȚII REDATĂ ÎN TEXTUL BIBLIC NU A FOST PE DEPLIN DEMONSTRATĂ, CONCLUZIA LEGENDEI SE RĂSFĂRÂNGE PÂNĂ ÎN PREZENT, IAR IMPLICAȚIILE SALE SE REGĂSESC DEZVOLTATE ÎN NUMEROASELE TEXTE ȘI TEORII CARE COMPUN ASTĂZI DISCIPLINA TRADUCTOLOGICĂ.**

Meditația asupra traducerii a avut inițial un caracter pur conceptual, rezultat din simpla curiozitate pe care traducătorul o resimțea față de obiectul muncii sale. Neavând la dispoziție instrumentele unei discipline

de sine stătătoare sau experiența prealabilă a unor persoane care să stăpânească această deprindere și fiind totuși nevoiți să răspundă necesității de transfer cultural sau pur și simplu de îmbogățire a cunoștințelor proprii, cei ce se avântau în acest proces își defineau propriul raționament traductologic, lăsând în urma lor o serie de notițe cu caracter didactic sau doar reflexiv. Putem întrevădea deci, o primă direcție de gândire, rezumată la întrebarea *Ce traducem?* Răspunsurile la această întrebare variază la fel ca și profesia și statutul celor care le oferă. Cicero, spre exemplu, era de părere că un text nu trebuie tradus cuvânt cu cuvânt sau sens cu sens. Oratorul propunea astfel o a treia unitate de traducere pe care o numea *figure of thought*, mizând pe redarea efectului și a forței limbajului. La pol opus îl putem pomeni pe Walter Benjamin care, adept al traducerii literare, considera că o *traducere adevărată este transparentă; nu umbrește originalul, nu îl eclipsează, ci permite limbajului pur [...] să se reflecte plenar asupra originalului*. La fel de notabile sunt observațiile filosofului Schleiermacher și ale teologului Jerome (Sf. Ieronim), cel dintâi dezbătând relația text-sursă/ text țintă, iar cel din urmă fiind adeptul unei echivalențe de sens.

Treptat, acel *Ce traducem?* s-a transformat într-un *Cum traducem?*, constituind astfel unul dintre principalele nuclee ale studiului traductologic actual. Dezvoltarea tehnologică și informatizarea treptată a societății au furnizat instrumentele adecvate delimitării, definirii și dezvoltării unui domeniu de studii și a unei științe cunoscute astăzi sub numele de traductologie.

Ioniță Benea - „Animalul Inimii”

TRECEREA DE LA CONCEPTUAL LA PRAGMATIC S-A TRADUS PRINTR-O EFICIENTIZARE A PROCESULUI TRADUCTOLOGIC FACILITATĂ DE O BAZĂ TEORETICĂ DESTUL DE VASTĂ ȘI DE STUDIUL EMPIRIC AL TRANSFERULUI CULTURAL. PROBLEMATICELE DIN CÂMPUL TRADUCERII AU DEVENIT MAI NUANȚATE, S-AU DIVERSIFICAT, ÎNCERCĂRILE DE SOLUȚIONARE ALE ACESTORA CONCRETIZĂNDU-SE ÎN TEORII MULTIPLE ALE TRADUCERII. TANGENȚA CU DIVERSE DOMENII (LINGVISTICA, PRAGMATICA, SOCIOLOGIA, NEUROȘTIINȚA ȘI, MAI RECENT, CU STUDIILE CULTURALE) A AVUT CA REZULTAT DEFINIREA UNOR CONCEPTE-CHEIE PENTRU STUDIUL TRADUCTOLOGIC.

Dualitatea procesului traductologic constituie în același timp cel mai salutar și cel mai problematic aspect al său. Aducem aici în discuție noțiunile de posibilitate și imposibilitate a traducerii, fidelitatea față de original sau față de textul tradus, îndrumarea cititorului către cultura sursă sau a autorului către cultura țintă, echivalență vs. corespondență, toate aceste concepte traducându-se la rândul lor în două problematici distincte: posibilitatea transferului de sens în contextul unei mari variații la nivel cultural precum și din punct de vedere al spațiului de receptare ce presupune, implicit, existența unor elemente intractabile și, nu în ultimul rând, modalitatea prin care se efectuează acest transfer pentru a corespunde unui scop anume. Noțiunea de scop aduce astfel în discuție intenționalitatea auctorială raportată fie la constrângerile culturii de proveniență, fie la cele ale spațiului de receptare. Există, prin urmare, o serie de factori decisivi care stau la baza textului tradus, reflectați fie prin opțiunile personale ale traducătorului, fie prin politicile editoriale ale unei instituții, fie prin caracteristicile intrinseci ale unui spațiu (religie, cultură, ideologie etc).

Analiza acestor factori decizionali ce modelează într-un fel sau altul produsul final (traducerea) se dovedește a fi extrem de interesantă în dezbaterile cu privire la etica actului de traducere.

Ajungem astfel, la alte două întrebări cu privire la acest proces: *De ce și Pentru cine* traducem? În realitate, teoriile, conceptele, toate elementele ce compun această disciplină din ce în ce mai complexă dispar în momentul interacțiunii propriu-zise dintre cititor și textul tradus, atâta timp cât cititorul nu este un specialist în domeniu.

DESEORI (DACĂ NU ÎNTOTDEAUNA), ASOCIEM CONȚINUTUL TEXTELOR PE CARE LE LECTURĂM CU ORIGINALUL, ASOCIIND CALITATEA SAU LIPSA CALITĂȚII UNUI TEXT CU AUTORUL ACESTUIA. MAI DEGRABĂ AUZIM SPUNÂNDU-SE CĂ AUTORUL NU ESTE BUN DECÂT VORBINDU-SE DESPRE O TRADUCERE PROASTĂ.

Ei bine, pornind de la această idee, putem constata că în spatele unui act cât se poate de simplu și frecvent se ascunde un întreg proces ce antrenează diferiți actori ai spațiului cultural pentru a concepte un produs final adecvat contextului. În încercarea de a descifra intenționalitatea auctorială ne lovim de faimoasa asociere *traduttore/traditore*. Iată deci unul dintre paradoxurile axiomatice ale acestui proces care postulează, în ultimă instanță, că traducerea ar fi o trădare a textului original. Consider că, în locul numeroaselor dezbateri cu scopul de a soluționa această problemă ce pare a se perpetua în ciuda dezvoltării domeniului în cauză, observarea contextelor în care această disociere (traducător/trădător) are loc și analiza motivațiilor ce antrenează un asemenea paralelism oferă niște răspunsuri cu mult mai grăitoare. Ajungem deci în sfera sensului, a receptării și a intenționalității, toate strâns legate de o etică a traducerii.

Ce se pierde în lupta dintre textul original și canonul literar al spațiului de receptare? Cât de necesară este fidelitatea și cât de reprobabilă este infidelitatea față de sursă? Se poate vorbi despre cenzură ca rezultat al unei conduite culturale și nu al unui demers politic? Unde se termină reticenta omului la nou și unde începe rezistența naturală a unei culturi față de importul alogen? Care sunt factorii modelatori de sens într-o traducere și cum ar trebui privit impactul lor asupra unei epoci?

Să luăm două situații ce au caracter aproape anecdotice și în care sensul textului original este alterat, ba chiar schimbat complet, pentru a corespunde criteriilor unor spații de receptare aflate, în primul caz, sub egida estetică, iar în al doilea, sub dictatură politică.

În secolul 18, spațiul cultural francez se afla încă sub influența a ceea ce Georges Mounin a numit *les belles infidèles*. Sintagma în cauză făcea o paralelă ușor ironică între femeile frumoase, dar infidele și traduceri care, pentru a corespunde canonului estetic al vremii, se îndepărtau foarte tare de original. Iată deci o primă reprezentare a traducătorului în ipostaza sa de trădător.

ASTFEL, EMERGENȚA LUI SHAKESPEARE ÎN CLIMATUL LITERAR AL SPAȚIULUI ANGLO-SAXON DIN SECOLELE 16-17 ȘI RECEPTAREA SA ULTERIOARĂ ÎN CULTURA

- FRANCOFONĂ DIN SECOLELE 18-19 FORȚEAZĂ O REGĂNDIRE NU DOAR A CONCEPTULUI DE TRAGEDIE, CI A ÎNTREGULUI SISTEM AL GENURILOR OPERÂND METAMORFOZE LA NIVELUL PARADIGMEI NEOCLASICISTE.

Pe scurt, actorii spațiului cultural francez se confruntau cu o dilemă : Shakespeare era mult prea important pentru a nu fi tradus și, în același timp, piesele sale erau considerate barbare și deci, inadecvate pentru a fi traduse. A-l traduce sau a nu-l traduce pe Shakespeare? Iată întrebarea! Problema a fost soluționată printr-un compromis.

În 1742, glasul ultragiati al lui Voltaire din care se răsfrâng aproape insesizabil crâmpete de fascinație îl așază pe Shakespeare sub semnul monstruosului, al ofensei, al primitivismului barbar, al iregularităților grosiere în miezul cărora se întrevăd sclipirile sublimului. Și totuși, publicitatea negativă este tot publicitate. Condamnarea excesului dublată de admirația sublimului, o dialectică aflată între iritare și fascinație, „inflamarea” ca reacție la ultragiul bunului-gust francez, dar și critica discretă a acestuia din urmă caracterizează paradoxul gândirii voltairiene și a majorității contemporanilor săi. În ceea ce privește traducerea pieselor lui Shakespeare în secolul

18, pomenim trei nume reprezentative: Voltaire, LaPlace și Letourneur.

Cel dintâi, deși nu traduce propriu-zis piesele lui Shakespeare, încearcă o redare a faimosului monolog din *Hamlet* în vers alexandrin. Astfel, *To be or not to be* devine *Demeure ; il faut choisir, et passer à l'instant/ De la vie à la mort ou de l'être au néant*. Cât despre modul în care ar trebui tradus Shakespeare, Voltaire este de părere că literalitatea trebuie evitată, căci litera ucide; spiritul și în consecință, intenționalitatea traducătorului este cea care animă textul. În numele acestor filtre se predică și schimbarea structurii textuale, mai ales când geniul englez răzbate din fragmente disparate, separate de restul conținutului barbar, dezordonat (acele sclipiri mărturisite de Voltaire)- trebuie redade deci ca atare. Ceilalți doi, traducători propriu-zisi ai textelor shakespeareiene, nu se îndepărtează cu mult de această perspectivă. LaPlace vede în traducerea teatrului englez o adaptare necesară, cu riscul de a nu fi înțeles de cititor, a textului elisabetan și în special a textului shakespeareian la normele preexistente ale genului tragic francez (din nou, cu riscul de a șoca sau de a nu fi deloc înțeles!). Opțiunea pe care acest traducător o alege pentru *To be or not to be? That is the question (Être ou n'être plus? Arrête, il faut choisir !...)* operează, la rândul său, modificări atât la nivel semantic, cât și la nivel structural. Astfel, *a fi sau a nu fi* se transformă de la o formă de meditație existențială în necesitatea unei alegeri. Letourneur mărturisește că, deși făcut cu grijă și fidelitate, demersul său traductologic își arogă dreptul de a perfecționa acolo unde trebuie perfecționat, de a recurge la alte mijloace lingvistice acolo unde limbajul shakespeareian depășea capacitatea traducătorului de a-l reda. Deși oferind cea mai fidelă traducere a replicii analizate în paragrafele anterioare (*Etre ou ne pas être? C'est là la question*), traducătorul consideră necesar să adauge într-o notă constatarea că „acest monolog celebru al unui om agitat de dorințe contrare și prins de amploarea planurilor sale este mai legat în sufletul personajului care vorbește decât în vorbele sale.”

Înainte de a trage o concluzie cu privire la modurile de a redacta și de a înțelege o traducere prezentată mai sus, propun să ne îndreptăm atenția de data aceasta către un spațiu al cărui canon cultural a fost, într-o anumită perioadă, indisolubil legat de constrângerea politică. Aducem astfel în discuție instaurarea comunismului în spațiul românesc ce a demarat, la rândul său, o schimbare crucială de paradigmă în miezul unei culturi. Ne vom referi mai ales la primii șase ani de ființare a regimului dictatorial, perioadă pe care Eugen Negrici o numea *stalinism integral* (1947-1953).

ÎN TIMP CE LITERATURA TOLERATĂ DE POLITICA STALINISMULUI INTEGRAL METABOLIZEAZĂ DIRECTIVELE FACTORULUI POLITIC ȘI SE CONSTITUIE DUPĂ O MATRICE FORJATĂ CU FOARTE MARE GRIJĂ, TREBUIE SĂ OBSERVĂM CĂ TRADUCERILE SE OPUN, PRIN ÎNSĂȘI NATURA LOR, IDEI DE CENTRALIZARE, ÎNTRUCÂT NU POT ELUDA DIVERSITATEA IMPORTULUI ALOGEN. DE DATA ACEASTA ASERVITĂ UNUI SCOP PROPAGANDISTIC, TRADUCEREA PREIA NOI FUNCȚII, VIZÂND MODELAREA, SELECȚIA, ALTERAREA, INSERȚIA.

Obligația estetică ce i-a determinat pe traducătorii din Franța lui Voltaire să trădeze originalul se transformă, două secole mai târziu într-un simț al datoriei politice aplicat cu fervoare de către traducătorii români. Ca atare, traducătorul răspunde unui proces de selecție aplicat la două niveluri diferite.

În primă fază se demarează mecanismul de filtrare a semnăturilor de autor în funcție de orientările politice ale acestuia, subiectul abordat, potențialul anecdotic-didactic al textului pentru propaganda comunistă. Al doilea nivel al selecției se concretizează în textul propriu-zis. Desigur, el este ales în urma unei analize punctuale, pornind de la niște condiții foarte bine stabilite. Cu toate acestea, întrucât rămâne produsul intelectual al exponentului unei alte culturi (și implicit al altor forme de gândire), textul în sine nu poate corespunde în totalitate standardelor doctrinei din perioada „stalinismului integral”. De aceea, traducătorul operează asupra textului atât la nivel stilistic, semantic, sintactic, cât și la nivel ideologic. Actul traducerii mizează astfel nu numai instrumentele lingvistice folosite în scopul echivalării optime, ci și un mecanism de modelare extern, un mecanism de alterare și de normare ideologică. Așadar, aparent inocentă, traducerea urmărește să recompună textul original: modificările punctuale întăresc armăturile convenabile ale sensurilor și alterează structura întreagă, acolo unde originalul riscă să contravină normelor. Traducerea devine astfel și un instrument al cenzurii, și o cale de fixare a terminologiei aparatului propagandistic, ceea ce reflectă și mai eficient inserția mecanismului totalitar în spațiul cultural românesc.

Printre autorii care au avut de suferit în urma normării actului traductologic și a „naturalizării” textelor se află scriitorul american Jack London și, la rândul său, însuși Voltaire. Exemplele care atestă „trădarea” în acest context politic sunt numeroase și deloc subtile. Cuvântul *friend* este înlocuit în textele lui London cu *tovarăș* și orice referire pe care o face autorul la ritualuri sacre sau la idea

de divinitate sunt automat scoase din text. În ceea ce privește scrierile lui Voltaire, și acestea sunt deprivat de sensul lor original pentru a corespunde constrângerilor politice.

Iată deci, două situații în care simetria ideală a actului traductologic a fost înlocuită cu o mediere deloc dezinteresată între două culturi. Paradoxul axiomatic al traducerii (imposibilitate/posibilitate) trebuie elucidat nu prin eliminare, ci prin incluziune, prin tripticul om- limbă-cultură, pentru ca *De ce*-urile unei epoci să ofere material de studiu celei ce urmează. Între imposibilul temut al echivalenței și posibilitatea căutată a univocității se întinde o întreagă sociologie a actului traductologic care gravitează în jurul factorilor timp, spațiu, cultură, istorie, ideologie etc. Astfel, pentru a înțelege mai bine și pentru a putea reitiera cu acuratețe considerentele ce articulează o traducere se cere o analiză flexibilă a mutațiilor istoriei literare și de dincolo de literatură în urma cărora exponentii spațiilor culturale ajung să creeze sensuri noi din lumi vechi. A înțelege mai bine de ce o traducere a fost compusă ca atare, a pătrunde în spatele opțiunilor celui care transpune și transmite pentru a desluși modalitățile de propagare și de transgresiune ale unor culturi literare, punctele lor de frântură precum și reverberațiile ce modelează și alimentează actualul mecanism al răspândirii - iată cum poate fi urmărită, post Babel, crearea sau anularea de sens.

Ioana Lionte

este absolventă a Colegiului Național Iași, a Facultății de Litere, Universitatea „Al.I.Cuza” Iași, în prezent este masterandă în anul I – Limbi moderne aplicate.

Maximilian Lupu - desen de Dragoș Pătrașcu

UNIVERSITARIA

ÎNTÂLNIRE, ADICĂ RECUNOAȘTERE

UCENICUL ARE NEVOIE DE MAESTRU, DAR ȘI ACESTA ARE NEVOIE DE UCENIC, NU DOAR CA SĂ-ȘI CONFIRME STATUTUL DE MAESTRU, CI CA SĂ-ȘI DESĂVÂRȘESCĂ VOCAȚIA, DACĂ DESPRE ASTA E VORBA. ȘI, DACĂ NU DESPRE ASTA E VORBA, „ÎNTÂLNIREA” E ORICUM EȘUATĂ. ÎNTR-O ASTFEL DE RELAȚIE, CEL CARE DĂ MAI DEPARTE ESTE LA FEL DE IMPLICAT PE CÂT ESTE CEL CARE ASIMILEAZĂ. DEJA SUNT CÂTEVA CONDIȚII A CĂROR EXIGENȚĂ E GREU SĂ SE CRISTALIZEZE.

} Bogdan Crețu

Despre întâlniri, deci... Dar despre ce fel de întâlniri? Presupun că despre cele adevărate, care, într-un fel sau altul, au schimbat ceva în noi, ne-au plămădit. Dacă e așa cum intuiesc, subiectul meu se îngustează încurajator. Pentru că întâlnirile adevărate nu au cum să fie multe în viața unui om. Mai întâi, pentru că ele nu țin de hazard, ci un anumit magnetism și, aș spune, o anumită nevoie, care are în spate o pregătire specifică, împing un om către altul. Apoi, pentru că ele nu se petrec decât în acord și, mai mult decât atât, în perfectă fidelitate față de deschiderea fiecăruia, față de tensiunile și golurile pe care fiecare simte că trebuie să le umple la un moment dat.

Nu orice intersectare a doi oameni face o întâlnire propriu-zisă. De cele mai multe ori, traseele ni se suprapun, poate chiar interesele noastre coincid, schimbăm câteva vorbe, dezbatem, polemizăm, suntem în cărdășie sau, ca să formulez mai diplomatic, facem parte din aceeași echipă, dar toate astea nu înseamnă că ne-am întâlnit cu adevărat.

ÎNTÂLNIRE ÎNSEAMNĂ RECUNOAȘTERE: A-L RECUNOAȘTE PE CELĂLĂLT

CA PE CEL DE CARE AI NEVOIE, A TE RECUNOAȘTE ÎN EL ȘI A-I GĂSI LOC ÎN TINE. ȚI NEVOIE, DESIGUR, DE RECIPROCITATE, DE O DUBLĂ DESCHIDERE, DE O DUBLĂ NEVOIE. NU EXISTĂ ÎNTÂLNIRI UNILATERALE, NU MĂ POT ÎNTÂLNI DOAR EU CU TINE, FĂRĂ CA TU SĂ TE ÎNTÂLNEȘTI CU ADEVĂRAT CU MINE.

Ucenicul are nevoie de maestru, dar și acesta are nevoie de ucenic, nu doar ca să-și confirme statutul de maestru, ci ca să-și desăvârșescă vocația, dacă despre asta e vorba. Și, dacă nu despre asta e vorba, „întâlnirea” e oricum eșuată. Într-o astfel de relație, cel care dă mai departe este la fel de implicat pe cât este cel care asimilează. Deja sunt câteva condiții a căror exigență e greu să se cristalizeze.

Mai este o clauză esențială pentru ca o întâlnire să aibă loc, una pe care de regulă o considerăm secundară: doi oameni nu se pot întâlni cu adevărat oricând. *Doi oameni nu se recunosc decât la momentul potrivit.* Sună banal, dar nu e. Așa cum nu e suficient ca două persoane să

**NU EXISTĂ, AȘ ZICE, PRIETENIE
MEDIOCRĂ, DUPĂ CUM NU EXISTĂ
IUBIRE CĂLĂIE. TOTUL SAU NIMIC
– IATĂ REGULA INEVITABILĂ.
DESIGUR, LA ASTFEL DE CONCLUZII
NU AJUNGEM LA 16 SAU 18 ANI,
UNEORI NU AJUNGEM NICIODATĂ,
IAR PE ALȚII NU AVEM CUM SĂ-I
CREDEM PE CUVÂNT ȘI NU E NICI
O PIERDERE ÎN ASTA; E O POVESTE
MAI LUNGĂ, CARE PRESUPUNE
O ANUMITĂ EXPERIENȚĂ, O
OBIȘNUINȚĂ DE A LUCRA CU TINE,
CAPACITATEA DE A-ȚI TEMPERA
NERĂBDAREA ȘI, MAI ALES, O
PRIVIRE ANTRENATĂ SĂ TREACĂ
DINCOLO DE SUPRAPAȚA IMEDIATĂ
A REALITĂȚII.**

Maximilian Lupu

ocupe, la un moment dat, oarecare, același spațiu ori să stea față în față pentru a se îndrăgosti (și dragostea este inițial o întâlnire, adică o recunoaștere, nu?), nu e de ajuns ca două minți și două sensibilități gemelare să intre în contact pentru ca scurt-circuitul să se întâmple. Când în mine există un loc gol, care geme după întâlnirea cu tine (și cu nimeni altcineva), iar în tine există un loc gol, care geme după întâlnirea cu mine (și cu nimeni altcineva) – atunci și numai atunci ne putem cu adevărat recunoaște. E mult mai dificil decât pare la prima vedere...

Dacă înțelegem lucrurile în acest mod, poate radical, dar, cred eu, necesar, realizăm că întâlnirile propriu-zise nu apar la tot pasul. Că ele sunt rare și dau măsura unei vieți. Sigur, există tot felul de întâlniri: e, mai întâi, prietenia, nu cea conjuncturală, ci aceea care are norocul să se matureze, să se verifice și să dureze; iubirea, dar tot în varianta ei matură, care trece proba timpului, e o altă formă de întâlnire. Sunt experiențele fundamentale ale vieții, în funcție de care îți măsoari, de fapt, propriile posibilități, pentru că de definit te definești în raport cu celălalt, identitatea ți-o cizelezi, ți-o formezi și ți-o punctezi numai testând-o sub forma unor asemenea ieșiri din tine și mutări în celălalt.

Aș mai adăuga ceva: întâlnirile adevărate nu depind de acordul unanim dintre două persoane. Nu simt nevoia să am aceleași opinii, aceleași opțiuni, aceleași iluzii, aceleași naivități ori aceleași interese precum omul în care mă recunosc. Îmi este suficient să am încredere că diferențele noastre de viziune nu au la origine calcule ariviste, derapaje lipsite de onestitate. *Încrederea este esențială în astfel de simbioze. Încrederea și, aș adăuga, admirația.* Altfel, eu sunt cel care provoacă, uneori, contradicții cu puținii oameni cu care realmente m-am întâlnit. Nu cred în atașamentele care nu sunt puse în probă. Cred chiar că diferența este constructivă și că ea poate uni în egală măsură cu acordul. Asupra lucrurilor fundamentale, orice am face, nu putem gândi diferit. Altfel, întâlnirea noastră nu s-ar fi petrecut.

Nu am să recurg la exemple din propria mea experiență. Am mai evocat unele nume, unele întâlniri, personale sau (din discreție, pentru că anumite elogii nu se pot face la scenă deschisă), mai adesea literare, chiar într-un interviu pe care l-am acordat redactorilor revistei *ALECART* (nota red.: <http://alecart.ro/nr13rom/>). Spun doar că nimic nu ar fi fost posibil, în viața mea și în ceea ce se vede public din ea, fără aceste întâlniri. Singurătatea e necesară, e formativă, dar lucrurile cu adevărat importante trebuie împărțite. Și nu cu oricine.

Bogdan Crețu este critic literar, conferențiar universitar la Facultatea de Litere, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași și director al Institutului de Filologie Română „A. Philippide” Iași.

ROCKIN' POLITICS

DACĂ AR FI SĂ RĂSPUND LA ÎNTREBAREA „ÎN CE CREDE OCCIDENTUL?“. AȘ ADĂUGA, PE LÂNGĂ CELE MENȚIONATE DE KARL POPPER
 – LIBERTATEA POLITICĂ, CEA DE EXPRESIE ȘI CEA DE CONȘTIINȚĂ, EGALITATEA ÎN DREPTURI ȘI ORGANIZAREA DE TIP DEMOCRATIC
 – ȘI MUZICA ROCK, CEA CARE ÎNTREGEȘTE, ÎN OPTICA MEA, IMAGINEA UNEI LUMI ÎN CARE REVOLTA ESTE POSIBILĂ ȘI CA O FORMĂ
 DE RECUNOAȘTERE A LIMITELOR ACESTEIA, DUBLATĂ ÎNSĂ DE O ATITUDINE MELIORISTĂ, DE CONVINGEREA CĂ, FĂRĂ A PROIECTA
 PERFECȚIUNEA, ACEASTĂ LUME POATE FI, TOTUȘI, ÎMBUNĂTĂȚITĂ.

foto: Daria Pop

} Daniel Șandru

Provocatoarea propunere a alecartienilor, aceea de a scrie un text pe tema relației dintre politică și muzica rock, s-a suprapus, în mod fericit, unei redescoperiri. Grație Facebook i-am redescoperit, la fel în spirit, pe vechii rockeri din gașca adolescenței mele, cei care, spre deosebire de mine, au avut, la finele acestui noiembrie din 2015, bucuria concertului susținut de trupa braziliană Sepultura la Arenele Romane din București. Deopotrivă, invitația și redescoperirea au dat contur unui prilej de reflecție pe o temă despre care simt că, încă neclară fiind în mintea mea, sa afla totuși, cumva, acolo de mai multă vreme, așteptând momentul de a fi scoasă la suprafață. Pentru că, în mod cert – asta am crezut-o dintotdeauna – muzica rock, în variatele sale forme, creionează un anumit tip de raportare la lume, inseparabilă de valențele libertății și, deci, ale autonomiei individuale.

REVOLTA CA EXPRESIE A LIBERTĂȚII

Mocnește, într-un fel, revolta în toate stilurile de muzică rock, iar foarte multe versuri ale pieselor, de la cele din anii 60 și până la cele contemporane, conțin și transmit, pe fond muzical, mesaje anti-sistem. În mod evident, fiind la vârsta revoltei, în adolescență cred că asta m-a atras cel mai mult. Poate tocmai din acest motiv traseul personal al „navigării” printre variatele stiluri ale acestui tip de muzică a fost invers situat

cronologic, dinspre trash-metal-ul anilor 90, trecând prin heavy-metal-ul anilor 80, înspre marile compoziții rock & blues din anii 60-70. N-aș renunța, astăzi, la nici unul dintre ele, iar memoria mea aglutinează chiar acum, când scriu rândurile de față, refrene ale trupelor și imagini ale autorilor din fiecare perioadă dintre cele amintite. Fiecare în parte mi-a format, în timp, gustul muzical și a fost, cumva, martor al unei evoluții care mi-a deplasat, de asemenea în timp, interesul dinspre filosofie înspre analiza filosofică și, apoi, empirică a politicului și a politicii.

CEVA CE A RĂMAS DE AICI ESTE, INDUBITABIL PENTRU MINE, REVOLTA FAȚĂ DE ABUZURILE SISTEMULUI, IAR DEZ-ABSTRACTIZAREA ACESTUI CONCEPT – PARADOXAL, DE-A DREPTUL AMBIGUU (ÎN SENSUL DISOLUȚIEI RESPONSABILITĂȚII INDIVIDUALE, AL DIFICULTĂȚII DE A IDENTIFICA, ÎN MOD CONCRET, CINE ESTE RESPONSABIL PENTRU O ANUME FORMĂ DE ABUZ) – SE PRODUCE, ÎN CAZUL MEU, ASCULTÂND ÎN MINTE PINK FLOYD ȘI RULÂND MNEMOTEHNIC IMAGINILE CARE ÎNSOȚESC PIESELE DE PE ALBUMUL „THE WALL”.

Formă de expresie a libertății, muzica rock nu putea să apară în altă parte decât în lumea occidentală. Dacă ar fi să răspund la întrebarea ce dă titlul unei celebre conferințe susținute cândva de filosoful politic Karl Popper, și anume „În ce crede Occidentul?”, aş adăuga, pe lângă cele menționate atunci de gânditor – libertatea politică, cea de expresie și cea de conștiință, egalitatea în drepturi și organizarea de tip democratic – și muzica rock, cea care întregeste, în optica mea, imaginea unei lumi în care revolta este posibilă și ca o formă de recunoaștere a limitelor acesteia, dublată însă de o atitudine melioristă, de convingerea că, fără a proiecta perfecțiunea, această lume poate fi, totuși, îmbunătățită. Există, și în muzica rock, o regăsire a valorilor politice fundamentale ale lumii noastre occidentale, iar exprimarea metaforică a acestora înseamnă, în fond, o atitudine politică.

O COMUNITATE DE INDIVIDUALITĂȚI

În ciuda unei aparente imagologice ce ar putea fi dată de aglomerările la concertele, muzica rock creează o comunitate a indivizilor. Cred că pot fi identificate, aici, anumite poziționări ideologice, acestea din urmă fiind, în fond, tot proiecții ale lumii occidentale. Atitudinea renumiților „hippies” a fost, ideologic vorbind, una „de stânga”, dar și acolo, la Woodstock ori aiurea, revolta tinerilor față de violența războaielor a sfârșit prin a-i individualiza. Deși dă naștere unei comunități, aceea a rockerilor, muzica aceasta nu include o „logică a colectivului”, ci una a individualului și, prin urmare, a recunoașterii alterității.

A FI PARTE A ACESTEI COMUNITĂȚI NU ÎNSEAMNĂ A TE ÎNSERIA, CI, DIMPOTRIVĂ, CRED, A-ȚI AFIRMA INDIVIDUALITATEA, PROIECTÂND ASUPRA REALITĂȚII PROPRII TA INTERPRETARE. NU E VORBA, DESIGUR, DESPRE SOLIPSISM, CÂTĂ VREME, ÎNTR-O ASEMENEA COMUNITATE, AUTONOMIA ESTE POTENȚATĂ DE PRINCIPIUL LIBERTĂȚII ȘI LIMITATĂ DOAR DE LIBERTATEA PERFECT EGALĂ A CELORLALȚI.

Cel puțin, rememorând acum, așa m-am regăsit eu ca membru al acestei comunități ce se reproduce, îmi spun, prin conturarea unei tradiții în sfera unui tip specific de socializare și, deci, de sociabilitate. Observ asta și privind-mi fiul, ale cărui gusturi muzicale se înscriu, la 15 ani, în aceeași tradiție, fapt care e valabil și în cazurile copiilor tuturor prietenilor mei din adolescență. Și cred că nu e puțin lucru ca marca inclusiv politică a muzicii rock să poată transmite, spre încă o generație, pariul verticalității individuale împotriva a tot ceea ce ar putea atenta la libertate. Căci tocmai aici aş vedea esența relației dintre rock și politică.

Daniel Șandru este politolog, profesor universitar la Universitatea „Petre Andrei” din Iași și director al revistei de cultură contemporană „Timpul”.

DESPRE MATURIZARE SAU APOLOGIA GOLANULUI

UN AMIC DIN DOMENIUL BANCAR, INVITAT SĂ MODEREZE UN MODUL DE LEADERSHIP A SCRIS UN ESEU INTITULAT COPII CUMINȚI, CURVE ȘI GOLANI. UN ESEU EXCELENT, PE CARE AM SĂ-L PUBLIC ÎNTR-UN NUMĂR VIITOR, DACĂ AM SĂ PRIMESC VARIANTA EPURATĂ PE CARE I-AM SOLICITAT-O PERSONAJULUI ȘI DACĂ REDACȚIA ÎL VA PRIMI ÎN SPAȚIUL PE CARE, TRADIȚIONAL, MI-L ACORDĂ MIE. ÎNSĂ ÎN NUMĂRUL ĂSTA AM SĂ PROPUN PENTRU LECTURĂ COMENTARIILE MELE PE MARGINEA ESEULUI. IAR ASTA VĂ VA PUNE ÎN SITUAȚIA SĂ CITIȚI DE DOUĂ ORI CE AM SCRIS EU. CEEA CE ÎNSEAMNĂ MAI MULTE VIZUALIZĂRI ÎN CONTUL MEU. HA!

} Marius Galan

Și eu am fost un copil cuminte. Am făcut numai prostii de copil cuminte. Singurele derapaje au fost că am rămas corigent de câteva ori în liceu. Fără să știe părinții, bineînțeles. Și dacă sunt puțin adult acum e pentru că m-am golănit cumva cu ceva ani în urmă. Greu de făcut generalizări. Și inadecvat. Ți-am spus cu ceva vreme în urmă că a fi adult înseamnă să fii criminal. Era esența unei argumentări mai ample. Nu par buni de leader copiii ăia ai tăi. Nu încă. Dacă nu te bușește viața rămâi un copil cuminte. E un tânăr cu care joc fotbal, are doar 32 de ani, care mi-a spus o dată, cu toată greutatea cuvintelor, că n-a vrut să mă supere cu nu știu ce mărunțiș și a adăugat: eu de fapt nu vreau să supăr pe nimeni. E un conformism undeva în alegerea căii, chiar și atunci când alegi să fii nonconformist.

REBELIUNEA CA ALEGERE NU E CALITATIV SUPERIOARĂ CĂII DREPTE, CUNOSCUȚĂ, ȘTIUTĂ. DAR DE ACORD, MAI FAINI OAMENI SE NASC DIN CEI CE AU GUSTAT DIN VIAȚĂ ÎN EXCES. UN EXCES CARE NU A DUS LA DISTRUGERE.

Și până la urmă, ce înseamnă să fii adult și de ce te frământă chestia asta, abstracție făcând de skilsurile necesare unui leader?

Să fii adult înseamnă să iei decizii după ce ai analizat opțiunile. Dar și după ce ai analizat toate opțiunile, ai vizualizat cam toate consecințele deciziilor, dorința și nu rațiunea va avea ponderea cea mai importantă în luarea deciziei. Eu m-am născut matur. La 10 ani am avut primul copil. Am crescut-o pe sora cea mai mică până a făcut 3 ani. Copilul familiei a fost și a rămas tatăl celor 6 copii ai săi. Nu aveam cum să fiu un copil care satisface așteptările părinților și vrea ce vor și aceștia. Părinții nu pot stăpâni un copil forțat să se comporte ca un adult. Dar tot un copil cuminte am rămas. În alte repere decât cele propuse de tine. Adică nu un copil care face ce ar place părinților, doar unul care urmează același traseu sperând că va fi mai bine. Prima relație, căsnicie, copil. Dar într-o seară de revelion, după ce devenisem golan cât să fac nani în afara căsătoriei (doamnele care se culcă cu domni căsătoriți cu alte persoane decât soțiile lor acced temporar și fragmentat la distincția de curvă), am înțeles că sunt capabil să evadez din modelul propus de părinți. Și 6 luni mai târziu am făcut-o, ăsta fiind până

la urmă argumentul pentru care am afirmat că aş fi întrucâtva adult.

Să fii adult înseamnă să-ți stăpânești teama și să înlocuiești temeritatea cu curajul. Și dacă copiii aia nu sunt buni de leader, spune-le-o în față. De ce să ne așteptăm ca astfel de calități să vină la 25 de ani? Câte exemple de astea ai întâlnit în viață? O să li se întâmple lucruri și o să știe despre ei dacă au sau nu stofă. (...) Se va dovedi că au greșit sau că au făcut bine. Cu siguranță o să fie un moment care o să însemne ceva. O atitudine. Sunt oameni care într-un moment de așa află cine sunt sau, cel puțin, ce nu pot să mai fie. Ceri prea mult de la tineri de vârsta lor și îți faci prea multe griji pentru ei.

foto: Gloria Luca

Și poate acorzi prea multă importanță condiției de copil cuminte. E adevărat, prea mulți rămân așa toată viața. Dar cei mai mulți dintre noi nu ajung leaderi. Nu-i ajuta să devină leaderi! Sunt o catastrofă. Dau greutate unui fel de a fi care nu produce miez ci doar coajă. Unul de felul ăsta îți risipește tot cheful de viață. Și uneori, de la înălțimea poziției, induce o stare de fapt de căcat care se perpetuează și pozează în normalitate. Asta e pericolul.

Atingi pe undeva chestiunea sexualității copilului cuminte. Greu de tras vreo concluzie. Și asta pentru că subiectul rămâne undeva în zona unei frivolități social acceptate. De fapt nu știm nimic despre sexualitatea celor de lângă noi decât dacă interferăm în cel mai intim fel posibil. Făcând amor cu femeii din anturaj, aceleași femeii. Dar când vorbim despre sex, nu comunicăm nimic.

DE CE CREZI CĂ COPILUL CUMINTE E ASEXUAT? E POATE DOAR LINIȘTEA DINAINTEA BĂTĂLIEI. NU E NEVOIE DECÂT DE UN DECLIC PENTRU A ELIBERA O SENZUALITATE CARE SE CUNOȘTEA, DAR CARE NU ȘTIA CUM SĂ SE EMANCIPEZE. (...)

Toți conștientizăm că, cel puțin la vârsta noastră, calitatea vieții sexuale înseamnă jumătate din ingredientele mulțumirii personale. Și da, golăneala are un efect aphrodisiac. Aduce îndrăzneală, produce șarm, incită, convinge. Încrederea la așternut aduce aplomb în ședință și o dispută câștigată aduce testosteron pe masa din bucătărie. Și dacă tu funcționezi așa, te surprinde să afli că există și alte condiționări. Dar până să fii surprins ești mai degrabă îndoit. (...)

Nu știu dacă te-am ajutat cu ceva. Sper să-ți mai fi născut vreo întrebare. Oricum, trebuie să remarca scriitura ta e tot mai bună, că interesele tale sunt tot mai diverse. În rest, prea multe de vorbit, prea greu pe calea asta. O singură recomandare, sper să nu o consideri deplasată. Nu mai pune semnul exclamării după mulțumesc. Amica mea de așternut, o somitate în materie de calitate a scrierii și în alte domenii, zice că nu e deloc masculin. Punctul e mai bărbătesc. (Asta nu înseamnă că ar fi citit ceva din ce mi-ai scris. Știe doar din povestit. Iar despre semnul exclamării am aflat când mi-a dat să citesc un mail de la un fost amant. PS. Și faptul că pot să vorbesc de foștii ei amanți mă face să mă cred puțin adult. Ori puțin pervers. Ori amândouă).

Notă: Între timp, amica mea de așternut a născut un copil. Poartă numele meu. Unii spun că îmi seamănă leit. Îmi place de Toma.

Marius Galan este judecător la Curtea de Apel Suceava. Este un cititor pasionat. Decii: justiție și literatură.

ȘCOALA MANIERELOR , CRITICE. DESPRE NECESITATEA DE A SCRIE SCRISORI

„DUPĂ UN ANUME INTERVAL DE ABSENȚĂ DIN MINE ÎNSĂMI, MĂ PRINZI ACUM ÎNTR-O DISPOZIȚIE EXTREM DE SINCERĂ ȘI VULNERABILĂ. PE SCURT, MĂ PRINZI ÎNTR-O DISPOZIȚIE EPISTOLARĂ, ATÂT DE OTRĂVITOR-DESUETĂ, ÎNCÂT AR FI TREBUIT SĂ TE PREVIN CĂ-ȚI VOI DA UN TEXT PERICULOS ȘI-AR FI BINE SĂ TE FEREȘTI.”

› Roxana Patraș

Dragă Nicoleta,

Mi-ai cerut sa fiu eu însămi aici, adică – îmi explicai tu – să scriu un text „ironic”. Imediat ce am închis telefonul, m-am întrebat de ce și tu, și alții mă asociați cu această instanță a râsului necruțător, care știe când, cât și cum să se îndepărteze de obiectele realității. Cu adevărat să dețin eu această știință a oportunitii distanțe? Apoi m-am mai întrebat, la fel de necruțătoare cu mine însămi și cu tot ce am înfăptuit până acum, dacă am scris eu vreodată măcar un rând cu adevărat ironic...

Sunt un om slab, omului jocului care trebuie pierdut, omul plăcerii de a nu gândi până la capăt ideea, omul care renunță în grabă la vechile euri, prea neîncăpătoare, și se lasă sedus cu ușurință de temele noi, așa cum te lași cucerit de promisiunea confortului unei case cu camere înalte à *l'italienne*. Mai mult chiar, după un anume interval de absență din mine însămi, mă prinzi acum într-o dispoziție extrem de sinceră și vulnerabilă. Pe scurt, mă prinzi într-o dispoziție epistolară, atât de otrăvitor-desuetă, încât ar fi trebuit să te previn că-ți voi da un text periculos și-ai fi bine să te ferești.

Dragă Nicoleta, nu-ți voi expune aici cine știe ce teorie a slăbiciunii asumate. Nu doresc decât să-ți dăruiesc esența volatilă a unei scriituri critice autentic feminine.

Pentru mine, formula s-a dovedit a fi legată inextricabil nu numai de relația directă construită în interiorul genului epistolar, ci și de opțiunea fără rest pentru un trecut care nu mai pulsează în amintirile personale sau individuale, dar care totuși iese cu puterea unui gheizer din apele nostalgiei. A unei nostalgii din fotoliu – *armchair nostalgia* – o stare subsidiară voiajului în jurul camerei. Poate vei fi mirată să mă surprinzi pledând pentru educarea manierelor critice, mărturisindu-ți cum încerc să-mi supraveghez propria ținută la masa de scris, dinaintea cărților sau în tot mai puținele conversații când sunt nevoită să manevrez, ca într-o lecție de scrimă, floreta „spiritelor”. Deja devin extrem de barocă și unii vor deduce că m-am apucat de spiritism, însă te asigur că, de aici înainte, nu-mi mai pasă. Știi cui mă adresez și la cine vreau să ajung.

Tu ai multe eleve extrem de înzestrate, unele dintre ele deja bine antrenate pentru o carieră presupunând negotul cu vorbe. În alte epoci, ele ar fi fost preocupate de aceleași lucruri care le trezesc atenția și azi, numai că într-un mod mai sistematic. Într-adevăr, cultivarea celor 5 talente indispensabile succesului social al unei tinere *lady* presupunea supravegherea strictă a ținutei (cum ar zice italianul, *la sprezzatura*), stăpânirea perfectă a mijloacelor limbii materne și a altor limbi, cunoașterea efectelor necesare în arta conversației, practicarea muzicii și, nu

În ultimul rând, supunerea sensibilității la regulile lui *ars amandi*. Una peste alta, avem aici coloana vertebrală a educației umaniste, ceea ce, de fapt, nu trebuie să asimileze numai o domnișoară, ci și un domnișor.

MĂRTURISESC CĂ, DINTRE TOATE, PE MINE M-A NELINIȘTIT CEL MAI TARE IDEEA CĂ, INDIFERENT DE ACTIVITATEA PE CARE O FACI TREBUIE SĂ-ȚI „COMPUI” POSTURA ȘI SĂ DEZVOLȚI O CONȘTIINȚĂ SPAȚIALĂ A PROPRIEI INTELIGENȚE. TREBUIE SĂ-ȚI SUPRAVEGHEZI MODUL ÎN CARE TE AȘEZI, STAI SAU TE MIȘTI, CHIAR DACĂ, RULÂND IDEI ȘI GÂNDURI, LUCRÂND „CU CAPUL” CAREVAȘĂZICĂ, POZIȚIA CORPULUI PARE UN ASPECT ABSOLUT IRELEVANT.

Pentru „acțiunile” intelectuale, care nu presupun cine știe ce dinamică, asta ar însemna, de pildă, să scrii la calculator ca și cum ai cânta la pian, să citești ca și cum ai poza pentru un pictor și să conversezi subliniindu-ți idelle cu gesturile minimale ale unei gheșe. Glumesc, desigur! Încearcă să-ți imaginezi așa ceva, și-ți vei da seama că nu-i deloc ușor. Și-apoi, chiar dacă ai apăsa tastatura ca și cum ți-ar ieși dantelăria unor *legato*-uri, chiar dacă ai citi în postura de odaliscă și chiar dacă ți-ar reuși figura de-a sta în sandalele și kimono-ul unei gheșe, ei bine, te poți întreba pe drept cuvânt: Ce mai rămâne din libertatea scrisului? Ce mai rămâne din filonul autentic al mesajului îmbrăcat în discurs?

Pot meșteri, desigur, un șir mai lung de întrebări retorice. Nu le voi formula dar le vei subînțelege în țesătura demonstrației prin reducere la absurd. Scrisul critic feminin rezultat dintr-o așa ipostaziere estetică a corpului interpretului ar trebui să fie extrem de atent la alegerea obiectului său. Ca atare, nu poți să te arunci în valurile actualității pentru că, în acest caz, amprenta gesturilor tale nu va mai fi diafană, ci adâncă, precum un rid format în urma unei grimase. Să nu înțelegi că așa formula aici o critică împotriva cronicarilor actualității de sex așa-zis „slab” sau că le îndepărtez pe fetele tale de timpul prezent, vânzându-le un sac cu vechituri. Departe de mine dorința de a intra în polemici sau de a distribui roluri pe criterii de gen. Spun doar că, pentru a nu te lăsa pradă ravagiilor timpului, urgența întâmplărilor imediate trebuie escamotată, prezentul trebuie învins printr-o percepție adâncită asupra sa.

PRECUM PREA-BINE ȘTII, EXISTĂ CÂTEVA MODALITĂȚI DE A MĂSURA ADÂNCIMEA CLIPEI ALUNECOASE.

PE DE O PARTE, POȚI ALEGE SĂ INTRI ÎNTR-O SITUAȚIE ATEMPORALĂ, CATHARTICĂ, SĂ IEȘI DIN TIMP. TU, CARE AI OPTAT PENTRU LUMEA TEATRULUI, ȘTII BINE DESPRE CE VORBESC. PE DE ALTĂ PARTE, POȚI ALEGE SĂ RĂMÂI ÎNTR-UN ALT TIMP, ÎN TIMPUL TRECUT SAU ÎN TIMPUL VIITOR, DECUPÂND PREZENTUL CA PE-O PARANTEZĂ SUPĂRĂTOARE, CARE NU FACE DECÂT SĂ ÎNTRE-RUPĂ VISUL LOGIC AL COERENȚEI IDEILOR ȘI FAPTELOR.

Există o anumită plăcere a zidirii „corpului critic” într-o ruină a trecutului, de a juca rolul Anei dintr-un mit esențial, doar că în absența „meșterului” Manole. E patetic cum spun chestia asta, dar nu o șterg, o las totuși să existe ca să afli cum s-a construit această epistolă. Tot astfel, există un fel de extaz al proiectării aceleiași „corp critic” într-o utopică *civitas dei*, într-un viitor care actualizează o serie de condiții făcute posibile în trecut.

Tu știi că eu, una, m-am blocat definitiv – precum nebunul Domenico din *Nostalgia* lui Tarkovski – în cercul strâmt sau prea larg al secolului al XIX-lea. Nu efortul de specializare și nu refuzul posturii amatorului m-au împins spre o așa radicalizare. Etimologia cuvântului „amator” se întemeiază, în fond, pe latinescul *amare*. Paradoxal, acest trecut îmi dă un mai mare sentiment de libertate pentru că, din poziția mea de privitor din spatele unui ocean, pot regla distanțele și pot controla vitezele evenimentelor. Mă simt ca un regizor, nu ca un tălmăcitor de texte.

Și tot așa, nu demult am aflat că „boala” mea, că surzenia mea la vuietul prezentului imediat nu pot fi formulate decât în genul epistolar. Pentru mine, identificarea unui unic destinatar a devenit lucrul cel mai important, aproape mai important decât scrierea scrisorii în sine. Scrisorile au rămas singurele care îmi mai dau sentimentul relevanței scrisului. Când am înțeles asta, m-am bucurat că, dincolo de reacțiile de ignorare, fragmentare, falsificare, neatenție sau refuz, poate fi găsită o persoană care să preia greutatea tuturor lecturilor eșuate. Voi încheia aici, știind că nu-ți va fi ușor să duci așa povară.

Dar, dacă totuși experimentul va reuși, vom ști amândouă că toți cei care nu au legătură cu ideile înșirate aici vor fi forțați să-și asume condiția ridicolă de voyeuri. Ironia e acest mecanism, ironia e această capcană din care, iată, numai tu ai scăpat.

Roxana Patraș este lector universitar și cercetător științific la Universitatea „Al. I. Cuza” Iași.

ÎNĂUNTRU
ȘI-NAFARĂ

Imperiul emoțiilor inutile

Întâlnirea națiilor și diversitatea aferentă creează un mediu eterogen unde comunicarea de multe ori are de suferit. Modul de comunicare și relaționare într-o societate care judecă atât ambițiile, cât și eșecurile cu aceeași monedă, și anume indiferență și dezaprobare, este, să spunem așa, particular.

↳ Raluca Anisie

S pune-i unui adult că vrei să faci aia și aia sau că ai eșuat și că vrei să încerci din nou și, dacă scapi de cuvinte dezaprobatoare sau de a fi luat în derâdere, ai să primești o atitudine marcată de suficiența celui care știe, un fel de milă empatică: „Oh, dragul de el, e vârsta, am trecut și eu pe acolo, în curând o să înțeleagă, dar nu am să-i zic eu că Moș Crăciun nu există, să nu-l deziluzionez”, mascată într-o încurajare chinuită. Aveți grijă ce sfat urmați, pentru că sfaturile sunt cel mai adesea o formă de nostalgie, iar generațiile anterioare, crescute în sânul societății comuniste, au adunat multe nostalgii și ranchiuni. Ca sistem de apărare, poți deveni ori arogant, să-ți clădești ziduri așa de înalte, încât să nu te poți uita la ceilalți altfel decât de sus, de unde se văd ca niște furnici, ori dezinteresat, fricos (atitudine care e tot un fel de aroganță mai puțin asumată). Bineînțeles, lucrurile se schimbă treptat, iar ALECART este dovada vie a acestui fapt.

Din perspectiva unui român, comunicarea în Anglia vine ca o alinare, un pansament pe o rană veche nevindecată și asta pentru că ei prin cultura lor pot să critice fără să judece. Ceea ce românii de multe ori nu înțeleg este feedbackul constructiv, la care britanicii sunt măestri, iar tactul lor e atât de rafinat, încât și noi, cu simțul nostru atât de ascuțit pentru învinovățire, reproș și critică, reușim să ne depășim complexele și să fim

motivați. Întâlnirile se încadrează într-o colegialitate formală, distantă, dar prietenoasă. Englezii sunt un popor modest din fire, respectă viața privată a celorlalți și rar vorbesc despre reușitele lor. Ca student, toleranța și respectul societății creează un spațiu ocrotitor.

În Elveția în schimb, lucrurile se schimbă. Țară poliglotă, disociată în trei părți, fără o identitate națională prea puternică și fără o limbă proprie, o oază de speranță în nordul Italiei, o porțiță francofonă pentru francezii fără a doua limbă și o alternativă scutită de taxele Germaniei pentru nemți, în Elveția te simți de parcă ai ajuns în mijlocul lumii, un loc edenic, înconjurat de munți și bunăstare. Într-o țară îmbogățită după război sub un imperiu bancar, neînțelegând exact de ce lor le e așa de bine, le e frică să nu-și piardă statutul, rezultând o societate naționalistă și destul de închistată. În mediul universitar am cunoscut puțini elvețieni, iar cei pe care i-am cunoscut erau prea puțin preocupați de succes sau de lucruri materiale și mai mulți de escaladarea munților, skiat, hiking, voluntariat etc. E ușor de înțeles că elvețienii au fost crescuți într-o societate în care nimic nu lipsește, iar nevoile existenței au depășit pragul materialismului, aflându-se deja în pragul spiritualismului.

Nefiind aroganți ca francezii, pragmatici ca nemții sau dezinvolți ca italienii, elvețienii sunt caracterizați de un

pozitivism energic, dar calculat în mai tot ceea ce fac, un „bien être” perpetuu. Din frica de a nu pierde integritatea bulei lor, refuză imigranții, UE și orice tentativă care ar putea interfera cu orânduiala lor internă.

În zona franceză a Elveției, cel puțin în mediul universitar, este abundentă prezența francezilor și a italienilor. Ca urmare a acestei componente latine, mediul e mult mai omogen, mult mai interactiv decât în Anglia, dar, în același timp, mult mai ostil și individualist. Sistemul lor educațional e foarte dur, mai ales în bachelor și ca urmare, mediul universitar e foarte competitiv. Calitatea conversației se pierde de multe ori în izbucniri de ambiție și aroganță și nu ușor întâlnești oameni care să vadă mai departe de diploma lor. Comunicarea de complezență în Anglia despre vreme, regină și fotbal devine aici o conversație unilaterală, prilej de a vorbi despre sine. Conversația placidă, lineară între cunoscuți sau necunoscuți e inconfortabilă și apatică. Trăind doi ani într-un cămin, având o cameră minusculă, împărțind bucătăria cu 20 de persoane, la un moment dat limbajul devine inutil, un act egoist de cucerire, de expansiune a eului sufocat în camera de 8 mp. Comunicarea, o nevoie atât de acerbă a naturii noastre sociale, se diluează parcă blocata de aroganță, exacerbarea sinelui sau de frică.

Pe cât de intens și de sufocant poate să fie acest sentiment uneori, pe atât de greșit sau cel puțin interpretabil este. Adeseori aducem cu noi complexe și fricile dezvoltate în copilărie și uităm să ne schimbăm percepția când ne întâlnim cu comportamente similare din medii diferite. Într-un moment de sensibilitate până și o întrebare precum: „So, how did you exam go?” de la o persoană nepotrivită poate să declanșeze sechelele fricii de judecată și ale atitudinii comparative într-o

concurență nefondată și neproductivă. Am să le numesc emoții inutile, reminiscențe ale trecutului neamului, fosile preistorice ce și-au pierdut sensul într-o societate liberă, în care originalitatea și gândul creativ nu mai sunt sancționate în favoarea disciplinei și a ordinii.

Întâlnirile cu diferite nații sunt mai întotdeauna un deliciu cultural și nu numai.

**VIEȚUIREA ÎNTR-UN AMALGAM DE
NAȚIONALITĂȚI RELEVĂ ÎNSĂ ÎNTR-UN
MOD FOARTE CLAR ȘI INTERESANT
PARTICULARITĂȚILE ȘI ISTORIA NAȚIUNILOR ȘI
TRASEAZĂ NIȘTE COMPATIBILITĂȚI ȘI AFINITĂȚI
ÎNTRE CULTURI.**

O minte deschisă înseamnă mai mult decât toleranța față de alte religii, obiceiuri sau mâncăruri, înseamnă o analiză sau chiar o psihanaliză a propriei persoane pentru a înțelege elementele culturale din inconștient și subconștient și cum afectează ele percepțiile conștientului. În fapt, e mult mai simplu decât sună, trebuie să te hotărăști să nu mai fii sclavul emoțiilor inutile și să înveți, fără prejudecăți, abandonându-ți complexe culturale, tot timpul, de la oricine, de oriunde, fie că are diplome sau nu, că e mic sau mare; să înveți de la oricine fără să îți propui, doar ascultându-i pe ceilalți cu interes și inima deschisă și ai să te alegi cu mult mai multe decât ai crede.

Raluca Anisie a absolvit Colegiul Național Iași (cu media 10 la bacalaureat), Universitatea din Sheffield și un master la Ecole Polytechnique Lausanne. În prezent, Raluca este singurul inginer din „generația” ALECART.

Human updateul unui self expat 9.1

Un sistem care funcționează e un sistem pentru care vrei să contribui. În care vrei să te implici, proactiv, pentru că știi că într-adevăr contează. Am fost învățați că nu suntem cetățenii unui oraș sau ai unei țări, ci suntem GLOBAL CITIZENS și deplina noastră adaptare va însemna crearea unui context în care generațiile următoare se vor putea adapta.

› Astrid Băgireanu

Mă uit în spatele scaunului de la mașină. Nu mai am șervețele și mi-am amintit că am aruncat un pachet de Kleenex pe undeva acum o oră. Plâng și îi explic, acoperindu-mi sughiturile, că nu e drept, că nu am vrut decât să fac ceea ce trebuie. Le-am numit cocălare, idioate, arogante. Nu găsesc niciun șervețel pe nicăieri. Mă folosesc de mânăcă și-mi întind rimelul negru peste visele mele de liceană.

Nu am să uit niciodată scena din scaunul din față al mașinii. Eram în clasa a 11-a și președintele elevilor Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă” din Iași. Mă uitam în gol în timp ce îi explicam tatălui meu cum cocălarile astea vor să-mi pună bețe în roate. Era o toamnă urâtă afară, una dintre acele toamne indecise, frivole. Erau frunze înghețate pe bordul mașinii, ca într-un peisaj blurat de-al lui Costable, și eu căutam printre lacrimi un șervețel folosit și cuvintele potrivite. Tata nu e ca mama. Nu are niciun șervețel la îndemână, dar m-a liniștit ca întotdeauna: mi-a spus că momentul pe care îl trăiesc pare a fi sfârșitul lumii, dar când mi-l voi aminti peste ani, nu voi mai gândi la fel. Atunci când am fost acceptată la universitatea din Edinburgh, lumea aceea s-a sfârșit. Cu toate cocălarile și cu toate toamnele ei urâte.

Experiența mea ca student în Marea Britanie a fost de departe cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat. Îmi amintesc de toate momentele tip *scaunul din față al mașinii tatălui meu* mult mai mult decât aș fi făcut-o,

probabil, dacă aș fi intrat la GM Cantacuzino. Și nu, nu e o observație comparativă cu privire la cele două universități, ci mai degrabă una referitoare la viața de student în fiecare dintre cele două țări. Am vorbit și am scris până acum despre ce fain e să găsești un borcan cu zacuscă de vinete la raionul „Polish Foods” într-un supermarket sau cum e să dormi în sala de calculatoare sau în biblioteca universității deschisă non-stop. Sau mai rău, cum e să îți petreci Crăciunul într-o sală de calculatoare, pe sub mese, mâncând pizza cu student discount împreună cu un filipinez și cu o australiancă, pentru care biletele de avion ar fi costat mult prea mult și nu și-ar fi meritat jet lag-ul pentru 4 zile de sărbătoare. Stai, nu am scris niciodată despre asta? Ah... asta pentru că i s-a întâmplat altcuiva... unui prieten de-al unui prieten comun...

Sunt în anul terminal și deja ne uităm speriați peste broșuri de master și postgrad. Nu mănânc Marmite încă, dar mă simt foarte bine adaptată la cerințele sistemului lor de învățământ. Până la urmă, sunt Student Mentor pentru studenții din anul întâi, doi și trei de atâta timp. Dar să te adaptezi numai la sistemul lor de învățământ și să înțelegi, într-un final, ptui Doamne, ce vor aștia de la tine, nu e tocmai suficient. Până la urmă în câteva luni voi absolvi și voi intra într-o altă lume. Iar lumea asta se va sfârși, fie că am înțeles-o cum trebuie sau nu. Un student adaptat pricepe că a fi pregătit să termini o facultate nu înseamnă să ți tești cât mai aproape de A la dizertație, ci să știi să faci tranziția spre noua etapă fără să beneficiezi de discuția aceea conjuncturală de pe *scaunul din față al*

foto: Gloria Luca

mașinii. Absorbția societății în care trăiești și care te va angaja în secunda în care demonstrezi că ești capabil să înțelegi mecanismul ei de funcționare este cu mult mai importantă decât adaptarea la sistemul ei de învățământ – care este, în cele din urmă, numai o parte substanțială a acesteia. Cei care au înțeles asta sunt cei care, probabil, s-au integrat primii și, de obicei, aceștia sunt studenții veniți din afară. Nu exagerez deloc, ei sunt colectivul cu cel mai apăsător jug.

E GREU SĂ TE INTEGREZI ÎNTR-O SOCIETATE ATÂT DE DIFERITĂ DE CEA A MAMEI TALE. NU E NUMAI SISTEMUL EDUCAȚIONAL DE VALORI – CI MAI DEGRABĂ CEL AL VALORILOR COLECTIVE ALE UNEI CULTURI, CEVA CE NU DEDUCI DIN ANII DE FACULTATE, CI ÎNVEȚI ÎN AFARA EI.

Să mă explic. Sunt mulți români care studiază în afară, majoritatea în Marea Britanie sau în Danemarca, unde Uniunea Europeană a conceput astfel de pachete de integrare socială (long story). Cu toate că s-ar putea să fi fost și potențiali studenți îndrăgostiți de vremea nostalgică de cacao a Țărilor Scandinave și de cele două secunde de vară anuale, mulți au ales să studieze în afară pentru că este gratuit sau pentru că nota la BAC poate să fie și 6, lista admiterii nefiind ierarhizată. Fosta generație de picați la BAC sunt viitorii căpșunari, acum cu un degree recunoscut la nivelul Europei. Ok, I may sound a bit harsh

- dar sistemul educațional din România este cu mult mai strict decât ce se întâmplă în afară. Nota 10 e nota 10, nota 5 înseamnă *aici sau la pachet*. Ei, acești *aici sau la pachet* pot studia gratuit un undergrad într-una dintre țările Europei înscrise în programe de tipul EDMUNDO. Ei văd clasele și cerințele sistemului educațional danez/englez/olandez ca fiind prea ușoare. Și chiar sunt, pentru că în majoritatea acestor programe nu ai mai mult de 2 zile de cursuri full time și o zi de cursuri part time. Ceea ce îți permite să îți găsești un job de student în care să faci bani frumoși, motiv al emigrării românești de atâția ani, cu precădere însă de prin 2007. Este un adevăr atât de greu de negat, încât trebuie spus. Ceea ce se înțelege prin *căpșunar român*, în sensul impus de limbajul jurnalistic, este rezultatul fenomenului imigrării spectaculoase a românilor care aparțin unei anumite clase sociale, în scopul agonisirii financiare prin muncă sezonieră în domeniul agriculturii în special, dar și în cel hotelier sau de vânzare cu amănuntul sau de spălat de bude în țări ca Spania și Italia. Cu toate că aceștia pot fi cu adevărat căpșunari, culegând căpșuni 10 ore pe zi, termenul este folosit în special ironic, calculând după sufixul de agent –ar, care se întâlnește mai degrabă în limbajul familiar și îmi amintește de *bișnițar*, *cocălar*, *miștocar*, *boschetar*, din asta derivând și atribuțiile lor. Cu toate că acest tip de imigrant este puțin asociat cu studentul român plecat în afară să studieze *moca*, sunt destule similități care ar putea fi considerate nu

neapărat coincidențe. Studentul român plecat să facă bani fiindcă facultatea e ușoară nu înțelege, în primul rând, sistemul educațional în care se înrolează. Nu vreau să mă învârt în polemica sărăciei din România, pentru că văicăreala românului este un simptom dureros al societății în care ne-am născut. Aproape nimeni nu are bani și, chiar dacă unii par că au, trebuie să ne gândim că 500 de lei în lire sterline îți pot cumpăra un abonament de autobuz valabil o lună în Londra (visitlondon.com). Nu intenționez să jignesc românii care lucrează în afară sau pe cei care au student jobs, pentru că și eu am lucrat pentru living wage și, până la urmă, e și asta o etapă care face parte din viața unui student/adult responsabil. Mă refer mai degrabă la intențiile celor plecați cu astfel de programe de studii în afară. Sunt deja în an terminal și, chiar dacă nu sunt în contact cu societatea românilor din Edinburgh, am ocazia să mă întâlnesc de sărbători, atunci când vin în România, cu o mulțime de studenți întorși acasă la poale-n brâu, fără bagaje de cală și cu propriile opinii și păreri. Mulți dintre acești studenți sunt de părere că *scoțienii/danezii/olandezii/englezii* și, în general, europenii țării gazdă nu sunt la fel de prietenoși ca românii. Mulți dintre acești studenți ajung să împartă apartamente cu alți români, de obicei mai mulți decât se acceptă legal în contractul proprietarului (ceea ce ei numesc, citez, o *româneală*). Mulți dintre acești studenți termină facultatea și se întorc acasă scriind articole despre cum Dumnezeu lor e ucis de Occident. Știu, bărbații nu mai vor să îi aștepți cu ciorba de perișoare pe masă, ceea ce te-a cam zgâlțâit sufletește, pentru că până la urmă cam asta aveai de gând să faci cu viața ta. Și știu, homosexualii sunt acceptați și nu linșați pe stradă și pe platformele sociale, iar singurul lucru pe care îl poți face este să o scoți pe Maica Domnului din portofel și să scuipi de trei ori în sân, să te ferească Dumnezeu de oameni de genul ăsta. Ah, acum poți să te plângi pe facebook, pentru că știi că românii de acasă vor susține ceea ce gândești. Pentru că nu ai avut nici măcar cea mai mică intenție să te adaptezi unei societăți atât de dezvoltate, încât te-a primit până și pe tine, *căpșunarele*.

Sunt un self expat updatat. Da, am înțeles sistemul lor de valori educațional și am fost recunoscută ca primul student român în campaniile electorale de președinție în cadrul facultății pe care o reprezint. Mulți dintre acești studenți căpșunari ar putea crede că sunt brainwashed.

Am ales să studiez în Edinburgh pentru că știam că mă pot integra în sistemul lor social, dar pot oferi și ceva înapoi, în momentul în care voi absolvi. Cele 4 – 5 zile libere pe care facultatea ți le oferă nu sunt pentru toceală, cu toate că acoperă și spațiul pentru self-study și nu sunt nici pentru spălat veceuri, cu toate că există timp și pentru un part-time. Zilele marcate libere de pe orar sunt pentru a te forma ca om, într-o societate care funcționează pentru a forma un individ adaptat. Și pentru a traduce informația de mai sus pentru căpșunarii români cu diplome recunoscute europene, da, asta e ca un fel de școala vieții. Universitatea investește în studenții ei mai mult decât ore de cursuri și seminarii. Nu e de mirare că universitățile de top europene din Țările Scandinave și din Marea Britanie funcționează după același principiu. Și nu e o simplă coincidență că sunt recunoscute ca universități de top, la nivel mondial. Ce face o astfel de universitate să fie atât de aclamată, dacă studenții nu îi trec pragul de mai mult de două-trei ori pe săptămână? Ei bine, crearea unui om adaptat unui sistem de valori în care țara gazdă crede.

Ca Student Representative al facultății de Arhitectură, am fost selectată împreună cu alți studenți de la facultățile de Business, Creative Arts, Sports etc să particip la un workshop care a durat trei zile, în North Berwick, pe coasta dinspre Marea Nordului a Scoției. Workshop e impropriu spus, pentru că, de fapt și de drept, acesta a fost un spa break în adevăratul sens al cuvântului, într-un hotel de cinci stele cu mâncarea și transportul incluse. Cu toate că m-am simțit extrem de onorată să particip, nu am putut ignora faptul că mi s-a părut puțin ciudat ca Universitatea să scoată din buzunar suma de £13,000 doar pentru o mână de studenți care a ales să reprezinte facultatea din care fac parte în mod VOLUNTAR. Adică, nu o facem toți pentru CV?

A fost un weekend absolut superb, în care am cunoscut atât de mulți oameni și în care am învățat atât de multe lucruri, cel mai important fiind, după părerea mea, chiar răspunsul la întrebarea de adineaori. Sistemul educațional costă, în fiecare țară de pe glob, pe cineva. Fie că guvernul îți plătește studiile, fie mătușa Tamara, banii respectivi sunt o cheltuială pentru cineva care se așteaptă să primească ceva înapoi. Pentru că pachetele acestea de studii în străinătate garantate de Uniunea Europeană sunt mai mult în avantajul României decât al țărilor care le aplică. Din păcate, niciunul dintre consilierii

---

STUDENTUL ROMÂN PLECAT SĂ FACĂ BANI FIINDCĂ FACULTATEA E UȘOARĂ NU ÎNȚELEGE, ÎN PRIMUL RÂND, SISTEMUL EDUCAȚIONAL ÎN CARE SE ÎNROLEAZĂ.

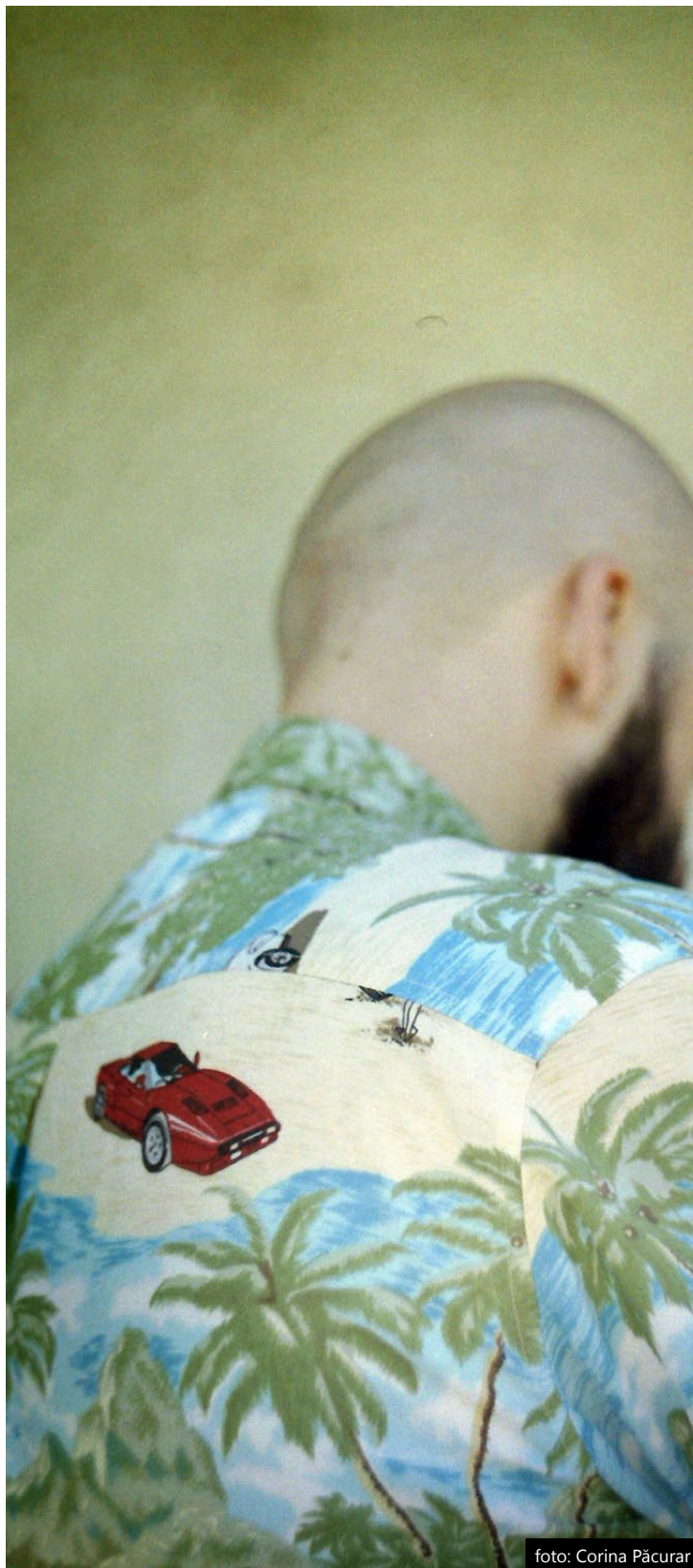

Edmundo sau ai altor companii formatoare de imigranți (și) căpșunari nu îi învață cum să se adapteze sistemului la care potențialii aplicanți aderă. Nu există nicio regulă în afară, ci numai posibilități, pe sistemul căinilor cu colaci în coadă.

EI BINE, O SOCIETATE CARE CHIAZ MERGE, NU E O SOCIETATE FILANTROPICĂ ÎN NICIUN CAZ.

„Am plecat din România, pentru că aici nu se face nimic”, „Așa-i la noi/Așa-i românul” sunt fraze care se întâlnesc frecvent pe forumurile site-urilor de consiliere pentru căpșunarii imigranți. Am notat o frază (ar fi prea de tot să îi fac un printscreen) cu cel mai pesimist comentariu din câte am văzut : „Când am să mă întorc, am să găsesc o altă Românie? (în sensul de mai bună, în context)”, la care advisorul interlocutor răspunde: „Depinde peste câte generații te întorci!”. Nimeni nu crede în capacitatea românilor de a se schimba, inclusiv noi înșine. „Vrem o țară ca afară”, vorba cântecului. Disculparea colectivă în care băltim se datorează, parțial, faptului că tot așteptăm un sistem care să meargă, politicieni care să nu fure și străzi complet asfaltate. Așteptăm ca Preafericitul Daniel să își doneze averea săracilor, precum și depolitizarea bisericilor și, eventual, salarii europene. Vrem să fim respectați în Europa. Vrem ca oamenii să știe că nu suntem țigani și că nu mâncăm semințe în metro. Vrem ca toată lumea să se schimbe, totul să se *întâmpale* pur și simplu și atunci, abia atunci, să ne schimbăm noi înșine. Abia atunci nu ne vom mai fura căciula unii altora, dar nu acum, că acum și așa toți fură. Ultima idiotenie pe care am văzut-o pe facebook a fost întrebarea: „De ce își setează românii steagul francez ca imagine de profil, când niciun francez nu și-a pus steagul României în urma tragediei din Colectiv?” Cât de tiiiiiiipic românesc! Sindromul societății mai cu moț, al românului care nu știe pe ce degete poate călca încă, a cărui frustrare se transformă în ignoranță, pe măsură ce calitatea lui emblematică de căpșunar sporește.

ROMÂNIA E BANDAJATĂ ÎN DECORAȚIUNI DE BURETE ȘI TAVANE DE LEMN, IAR ROMÂNILOR LE PLACE SĂ SE JOACE CU FOCUL. DINTR-UN SENTIMENT MIORITIC, UN MASOCHISM AL UNEI SOCIETĂȚI CE ÎȘI CĂRA, COLECTIV, PEDEAPSA LUI „CA LA NOI, LA ROMÂNI...” DE-A LUNGUL ATĂTOR GENERAȚII. POATE SĂ ÎȘI BATĂ GHANDI GURA DEGEABA, ROMÂNUL CĂPȘUNAR VREA SĂ VADĂ SCHIMBAREA ȘI APOI SĂ SE SCHIMBE PE SINE. O SOCIETATE CARE FUNCȚIONEAZĂ ESTE ALCĂTUITĂ DIN OAMENII CARE AU ÎNȚELES SISTEMUL CARE LUCREAZĂ PENTRU EI ȘI NU SE AȘTEAPTĂ SA PRIMEASCĂ NIMIC MOCA.

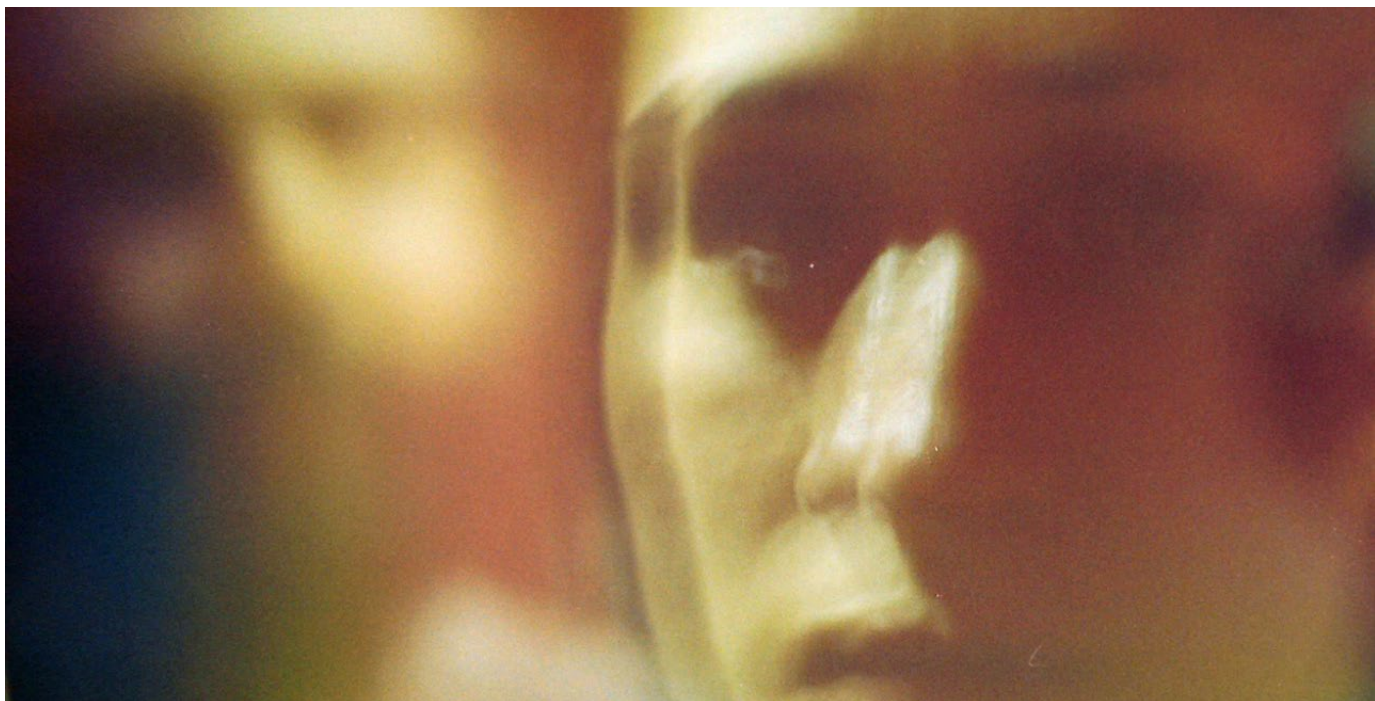

foto: Corina Păcurar

Universitatea a cheltuit £13,000 pentru că a intenționat să investească în oamenii care o reprezintă înaintea ca noi să acționăm în vreun fel – în primul rând, pentru a se asigura că suntem instruiți și cunoaștem ceea ce urmează să reprezentăm pentru ultimul an de studenție, iar în al doilea rând, să ne facă să ne simțim responsabili, dar și mândri pentru efortul depus de Universitate în a ne asigura cea mai bună experiență de acest gen. Pe parcursul celor trei zile în North Berwick, am discutat despre ce înseamnă să fii Global Citizen. Nu faci voluntariat *pentru* CV, și nici ca să te vadă profii mai bine. Asta nu înseamnă că ești adaptat într-un sistem, pentru că sistemul ăsta educațional se termină propriu zis în trei – patru ani, și nu mai ai pe cine să impresionezi. Un sistem care funcționează e un sistem pentru care vrei să contribui. În care vrei să te implici, proactiv, pentru că știi că într-adevăr contează.

AM FOST ÎNVĂȚAȚI CĂ NU SUNTEM CETĂȚENII UNUI ORAȘ SAU AI UNEI ȚĂRI, CI SUNTEM GLOBAL CITIZENS ȘI DEPLINA NOASTRĂ ADAPTARE VA ÎNSEMNĂ CREAREA UNUI CONTEXT ÎN CARE GENERAȚIILE URMĂTOARE SE VOR PUTEA ADAPTA. DA, ȘTIU, OPUSUL ROMÂNESCULUI ȘI MIE CE-MI IESE DE AICI SAU DE CE NU ȘI-AU PUS FRANCEZII POZE CU STEAGUL ROMÂNIEI LA PROFIL.

Sunt destui căpșunari migrați prin Europa, iar acum asistăm la o nouă generație de căpșunari cu diplome daneze. Expresivitatea culturală de la noi, defetistă, dacă o pot numi așa, pentru că nu am fost niciodată activiști. Am urmărit îndeaproape ce s-a întâmplat în București sub umbra hashtag-ului **#colectiv**. Nu vreau să intru în detaliile tragediei, cu toate că aș avea destule de spus având în vedere că am studiat un an de zile Fire escapes și nu sunt nici adepta soluționărilor religioase privind satanismul incidentului din București. Cu toate că, două săptămâni mai târziu, atentatul de la Paris a căzut într-o vineri 13, nu văd nicio spiritualitate demonică, vindecabilă prin interzicerea sărbătorilor irlandeze pe teritoriul României. Ne place să ne văicărim, pentru că suntem niște lenți activiști. Am văzut nenumărate fotografii trucate pe rețelele de socializare la care s-au adăugat un fenomen aproape ironic al petițiilor online, de la interzicerea Halloween-ului la interzicerea manelelor (foarte serios!), urmate de „Invitați toți prietenii de pe Facebook!”. Știu. Agramăți anti-manele sunt și de ăștia. Sistemul nostru haotic de valori conflictuale, parțial bazat pe superstiții religioase, a ieșit în plină stradă dovedindu-și frăgezimea idilică portretizată de media internațională de atâta timp. Am urmărit mase manelizate pornite spre revoluție, dorind să schimbe ceva nu neapărat concludent. Au urmat demisii și povești cu fetița de 12 ani care își donează alocația, care să îi înverșuneze pe

români și mai tare în a-l linșa pe Preafericit. Românii au făcut legătura: șpaga, care înseamnă corupție, care înseamnă biserică, pentru că nici ăia nu plătesc taxe. A fost, concluziv, un weekend cu un planning de cacao care a înfierbântat masele în a se disculpa colectiv și a arăta cu degetul în stânga și în dreapta. Încă o dovadă că românul are așteptări în a vedea o schimbare oriunde în jurul său, dar numai să nu înceapă cu sine însuși. Ortodoxismul nostru înrădăcinat are de-a face și el, pentru că iubitorii de tradiție sunt o plagă în ceea ce se numește o mișcare revoluționară. Dacă te trezești din pat sau dai un pause la grătarul cu mici să ieși în stradă cu pancarde agramate încercând să-i schimbi pe alții, ești parte din problemă. Dacă în România e greu și te gândești să iei autobuzul fără să plătești bilet, pentru că și așa controlorii fură, ești parte din problemă. Dacă vrei să închizi granițele țării împotriva musulmanilor cu scopul de a-ți proteja acest sistem exemplar social care există în Romania alături de tradițiile și religia ta, dar tot vrei să te duci vară de vară la căpșuni, ești super-parte din problemă. România încearcă să stabilească un nou perimetru moral după care să se jurizeze, revoluționar, nu numai pentru poporul nostru tradiționalist, dar și pentru societățile vestice, iubitoare de Satana, musulmani și Halloween. Românul se simte amenințat de succesul țărilor în care este căpșunar. Românul simte că infiltrarea venală a trendurilor societăților de orice tip insultă această vastă

tradiție lăsată de la Zalmoxis încoace. Ca steagul Franței la profil pe f*cking Facebook, insultă seriozitatea tragediei din Colectiv. Ca homosexualii, insultă indubitabila senzualitate a organelor reproducătoare femeiești. Ca feministe, insultă tradiția bărbatului Manole, care și-a obiectivat supusa Ană pentru a construi un soi de Catedrală a Mântuirii Neamului. Într-un final, lumea se mișcă prea repede că să fie înțeleasă de români...

Românii trăiesc un weekend de doliu sub numele a ceea ce nu i-a legat niciodată, *hashtag colectiv*. Noi nu avem arbitri, fiecare e pentru el și pentru ziua de mâine, dar fără a omite faptul că neamțul Klaus n-a schimbat prea multe. Instituțiile competente nu sunt alcătuite din cetățeni, cum ar trebui să fie, ci din idei bazate pe moralități religioase. Religia este până la urmă un spray paralizant al gândirii intelectuale și când este combinată cu tradiții, cu orice „așa am apucat, așa fac si eu” și expusă public, pe rețelele de socializare, devine otrava progresului vizat de români. Mi-ar lua extrem de mult să explic prejudecățile lui 666 și probabilitatea coincidențelor demonice în cazuri ca cele din Colectiv sau din Paris, dar trăiesc cu speranța că audiența Alecart nu are nevoie de explicațiile astea. Ca să nu provoc niște riposte violente, am să ocolesc puțin vișinul, spunând că ortodoxismul și tradiționalismul, adesea confundate cu patriotismul la români, sunt, după părerea mea, nucleul declinului țării noastre, având însă o minimă legătură cu tragismul situației din Colectiv. Singura bubă de care e învinovățit BOR este încurajarea percepției cum că orice vine din Vest cu excepția fondurilor europene firește, ne distruge credința și înseamnă superstiții precum: Roșu=Sânge=Moarte=Coarne=Diavol etc. De unde și campaniile de interzicere a Halloween-ului în școli și toată denigrarea costumaților care îl invocă, vezi Doamne, pe Satana. Ni se zice că Vestul e brainwashed și că noi, românii, deținem adevărul absolut. Superioritatea lui „nu mă adaptez” tipic mioritică, a martirizațiilor țării noastre de peste hotare s-a transferat noii generații de căpșunari cu diplome daneze despre care vorbeam. Suntem învățați să așteptăm să ni se dea, să facă cineva joburi, să ni se ofere fonduri, să ni se recunoască drepturile de cetățeni ai Uniunii pe care o judecăm așa de aprig. Aspirăm spre declinul politic al Greciei, care este văzut ca un succes, o înfrângere a Germaniei și al altor state pe care le invidiem de atâta timp. Vrem să ne afirmăm în afară, dar fără a avea un plan concret, exact ca în cazul maselor de sub hastagul **#colectiv**. În mediul online, revoluția s-a întâmpnat sub umbra pixelului albastru, fiecare alergând într-o direcție și învinovățind pe altcineva fără a se vedea pe sine.

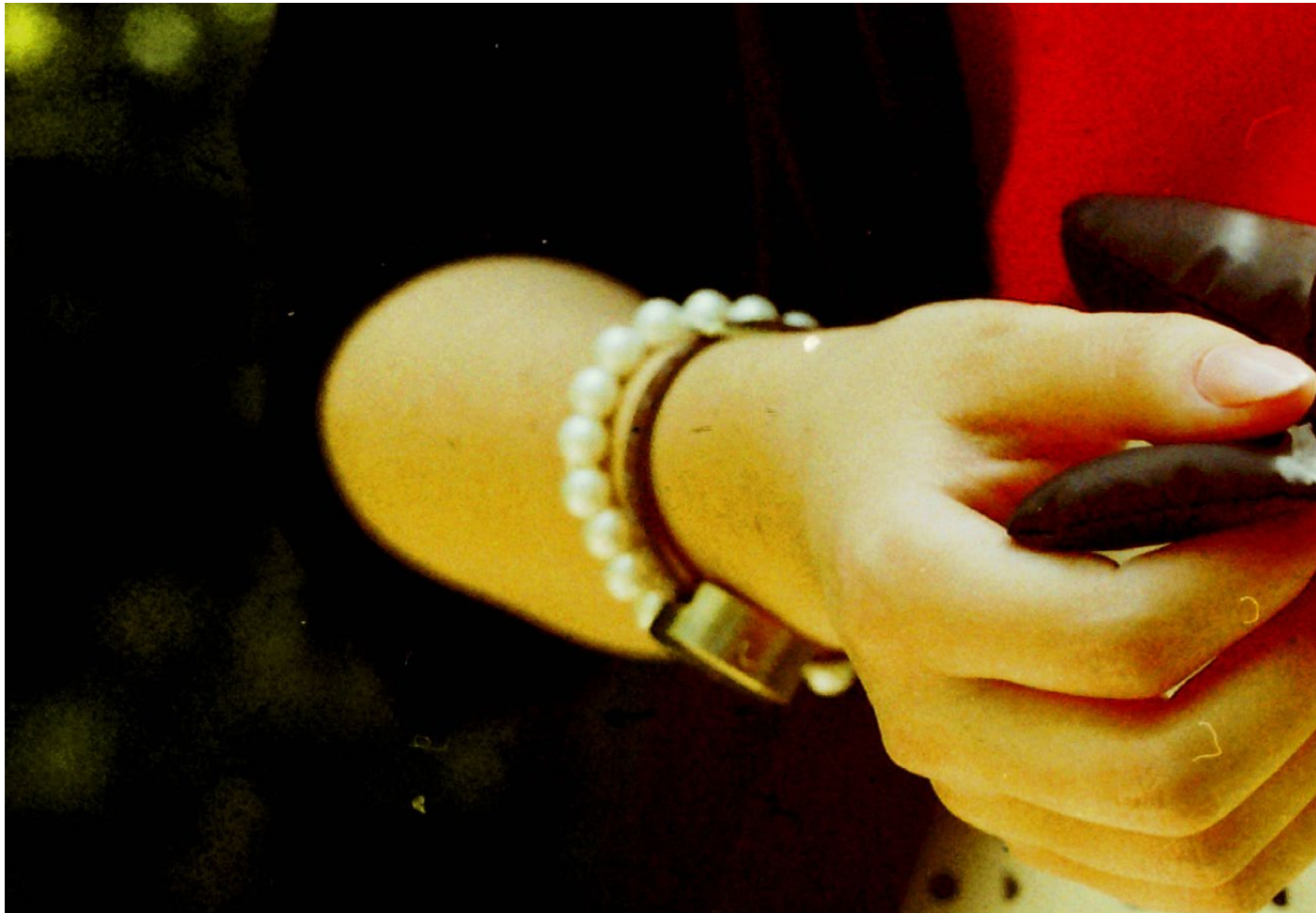

NE TRAGEM DINTR-O CULTURĂ MELANCOLICĂ ȘI SUBVERSIVĂ CARE A ÎNVĂȚAT SĂ SE AFIRME PUBLIC FĂRĂ SĂ FI FOST, VREODATĂ, ACTIVISTĂ. VESTUL NU ARE NEVOIE DE VALORI DEFETISTE, CONSTRUITE ȘI MENȚINUTE AIUREA, DE LA MARGINEA MEDIEVALĂ A EUROPEI. VESTUL E ÎN PROPRIA LUI CRIZĂ ȘI ASTA INCLUDE ADAPTAREA EUROPENILOR CARE VIN CU ASTFEL DE INTELECTUALITĂȚI DE MANICHIURISTĂ SĂ FACĂ BANI ȘI SĂ SE ÎNTOARCĂ FALIȚI ÎN ROMÂNIA, DAR CU IPHONE 6 ÎN BUZUNAR, PE CARE SĂ ÎL FOLOSEASCĂ PENTRU A LUPTA, PE FACEBOOK, PENTRU JUSTEȚEA CAUZEI LOR.

Ideea de a lucra pentru un sistem, românesc sau nu, și de a oferi puțin mai mult decât *partea mea* este definiția unui Global Citizen. Ideologia sa nu este băgată pe gât de către Vestul iubitor de homosexuali și feminism, ci provine dintr-un simț civic integrat în orice sistem social și cultural care funcționează. Sunt ferm convinsă că implicarea în educarea revoluționarilor confuzi ar trebui să înceapă din mediul universitar, în acele 4 zile libere din orar și că asta face diferența, în final, în crearea unei societăți responsabile pentru lumea în care trăim.

Da, scoțienii/englezii/danezii sunt prietenoși, la fel cum orice generalizare clamează. Și da, sunt un cetățean român în proces de adaptare într-un sistem britanic,

pentru că lucrez spre a oferi înapoi ceea ce primesc - cu dobândă. Să faci chestii *pentru CV* este la fel de egoist ca a spune că investești numai în persoana ta și în ziua de mâine. Ca să trăim într-o societate care să funcționeze, trebuie să ne direcționăm revoluțiile de pe facebook în a crea un sistem de valori și nu de moralități religioase și tradiții. Excluderea a tot ceea ce nu înțelegem este, și mi-e greu să o spun, o consecință a lipsei de educație. Ar fi timpul să investim puțin mai mult decât în diplomele capsate în CV, în afara orelor de toceală. Programele de consiliere de tipul Edmundo ar trebui să organizeze workshopuri nu despre cât bacșiș poți să faci într-o oră, ci despre cum să devii un Global Citizen. În momentul în care ne vom însuși, partizan, valorile țărilor din broșurile

cu universități, ne vom simți atacați **#colectiv** în urma tragediei de la Paris. În momentul în care ne vom focusa energia nu pentru a interzice manele, ci pentru a dezvolta un produs al valorilor în care credem, atunci ne vom simți adaptați în Europa.

Am plâns pe scaunul din față al mașinii în clasa a 11-a pentru că îmi doream să fac voluntariat în cadrul Consiliului Elevilor, dar un grup de sufixe de agent îmi strica toate planurile. Adevărul este că îmi doream să fiu voluntar pentru a aduna puncte verzi în CV. Nu m-am gândit nicio secundă atunci cum pot eu influența, în realitate, lumea în care trăiam. Structura învățământului britanic, și am realizat asta după ani buni, pune accent pe dezvoltarea unor indivizi apti pentru sistemul în care cred. Și ei cred într-un sistem de valori global, care nu așteaptă niciun fel de benefits și food stamps din partea guvernului. De asta £13,000 nu înseamnă decât o mică investiție comparabil cu munca depusă de viitorii Global Citizens.

ROMÂNIA NU ARE NEVOIE DE O REVOLUȚIE, ROMÂNUL ÎNSĂ, DA.

Suntem martorii unei noi generații cu oportunități, fără cozi la carne și portocale de Crăciun. Avem nevoie de consilieri poate, dar și de căpșunari autodidacți. Să ne debarasăm în stil cioranian de autoironiile „așa-i românul”, pentru că nu avem niciun arbitru și, din păcate, niciun Dumnezeu care să soluționeze totul sau care să aibă discuția aceea conjuncturală de pe scaunul din față a mașinii.

Toamna a devenit caldă și timid-recunoscătoare, în asentiment cu vremea sufletului meu. Un self-expat updatat.

foto: Corina Păcurar

Astrid Băgireanu a fost redactor-șef Alecart, este absolventă a Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă” Iași, în prezent studiază arhitectura la University of Edinburgh.

Aici, unde familiarul dispare. Acolo, unde familiarul așteaptă

Mereu ni se prezintă informații recent descoperite. Este un mediu atât de vibrant și de dinamic, încât este inevitabil să nu mă facă să-mi doresc să fiu parte din el în viitor, de aceea toate aceste cursuri au și o majoră componentă motivațională, pentru mine cel puțin. Sunt domenii despre care nimeni nu mi-a vorbit vreodată în România.

↳ Iulia Mădălina Ștreangă

Plecarea la studiu în străinătate a devenit de mulți ani un clișeu în România. Nimeni nu se arată uimit dacă, în conversația cu un tânăr, află că acesta va studia în afara țării, cu atât mai mult dacă e vorba despre plecarea în Marea Britanie. De aceea, pentru mine cel puțin, ultimele luni petrecute în România au însemnat formarea unui set de așteptări, un mozaic mai degrabă, pe care l-am compus din opiniile studenților din ani superiori. Impactul pe care l-am resimțit la contactul cu realitatea a fost ca o undă de șoc, pe care n-a atenuat-o nicio idee pe care mi-o formasem despre primele săptămâni aici. Poate că de aceea mi-am și dorit să fac acest pas. Poveștile celorlalți rămân, totuși, în afara noastră. Între ele și poveștile care ne aparțin și ajung să ne definească este o diferență incalculabilă.

Niciunul dintre studenții cu care discutasem nu mi-a vorbit de modul în care s-au simțit în primele zile, deși acum cred că absolut toți au trecut prin ceea ce am trecut eu. Nu voi ascunde față de niciun elev care își dorește să plece faptul că primele momente sunt diferite de tot ce veți fi resimțit până atunci. Niciodată nu mai avusesem sentimentul unei atât de dramatice ruperi de tot ceea ce asociază cu viața mea, cu mediul meu, și senzația unei plonjări iremediabile într-o halucinantă complexitate de străzi, clădiri, oameni, limbi, mirosuri noi. Nimic nu m-a pregătit pentru asta și voi asocia întotdeauna primul semestru la facultate cu o răsturnare incredibilă de repere personale. Am luat, la propriu, totul de la zero. Și de abia în serile acelea am realizat cât de mult ajung oamenii să se atașeze de locuri și de zâmbete familiare. Dintr-un

punct exterior de vedere, ar putea părea surescitant, provocator. Tot ceea ce am simțit atunci a fost confuzie și, da, frică.

Nu am depășit, încă, decât parțial șocul primelor săptămâni. Asta fiindcă încă mă raportez la ceea ce trăiesc acum ca la un început complet detașat de trecut. Toamna asta mi-am rupt viața în două și e cea mai mare schimbare pe care am făcut-o până acum. Fac afirmația aceasta gândindu-mă și la ce s-a întâmplat în România în ultimele săptămâni. Până la mine au ajuns ecouri vagi, ca dintr-o lume subacvatică. E destul de dureros și așa...

Aici am cunoscut întâi orașul, apoi oamenii; de primul m-am îndrăgostit, de ceilalți nu pot încă să spun că m-am atașat. Edinburgh e un oraș construit pe nivele, cu străzile unele deasupra celorlalte și dominate de case de piatră, cu ferestre foarte largi, care acoperă unghiular un întreg perete. Străzile sunt mici și, în special în centru, foarte aglomerate. Primele plimbări au constituit încercarea de familiarizare cu un spațiu incredibil de divers, în care agitația permanentă și varietatea stilurilor vestimentare, a coafurilor, a fizionomiilor este uimitoare, dar și obositoare. Totuși farmecul pe care l-am descoperit eu în acest oraș nu îl asociez arterelor principale, ci sutelor de străduțe laterale, înclinate, pietruite, ticsite de cafenele și restaurante exotice, care imprimă locului un pitoresc specific, foarte intens. Am avut timp să-l descopăr parțial până acum fiindcă vremea a fost mai bună decât mi-aș fi putut închipui. A fost toamna de care m-am bucurat cel mai mult în ultimii ani; am avut timp

foto: Iulia Mădălina Ștreangă

să-i simt soarele în drumul zilnic spre facultate, să mă bucur de o superbă paletă cromatică vărsată peste frunze și de liniștea zonelor rezidențiale dominate de casele de piatră cu fațadele lor inconfundabile în trei laturi. Furtuna ultimelor zile în schimb a măturat aproape toate culorile din copaci. Toamna în Edinburgh m-a fascinat, iarna încă n-am descoperit-o.

DAR M-AM CONVINS O DATĂ ÎN PLUS CĂ BUCURIA PROVOCATĂ DE UN LOC SAU DE UN PEISAJ NU ÎNSEAMNĂ NIMIC ÎN COMPARAȚIE CU CEA ADUSĂ DE FIINȚELE UMANE. ESTE CEEA CE ÎMI LIPSEȘTE CEL MAI MULT AICI. TOTODATĂ, MI-AM DAT SEAMA CÂT DE ERONAT ESTE FOLOSIT CUVÂNTUL PRIETEN ÎNTR-O MULTITUDINE DE CONTEXTE.

Toți prietenii mei sunt în România. Aici am colegă de cameră, colegi de curs, colegi de cămin și, deocamdată, nimic mai mult. Dincolo de asta, e nevoie de timp și e nevoie de coincidențe. Persoanele cu care ajungem să rezonăm cel mai bine nu trebuie căutate, le întâlnești sau nu. Zilele trecute aveam sentimentul că sunt prea afectată de lipsa adevăraților prieteni, fiindcă încerc prea insistent să-i găsec. Mi-am propus să nu mă mai gândesc la asta un timp. Dar regretul e permanent, simt lipsa acelor lângă care mi-am petrecut ultimii ani de liceu, oameni pe care îi cunosc de ani de zile și cu care acum vorbesc săptămânal ore în șir. M-am gândit de multe ori că nu am mai avut o conversație față-în-față profundă de când am părăsit țara. Și asta se datorează și faptului că la cursuri, interacțiunea dintre studenți este minimă. Amfiteatrele sunt pline, iar programul fiecăruia e diferit, așa încât imediat după terminarea cursului, toată

foto : Bogdan Pîrau

lumea pleacă în toate direcțiile și e imposibil să te mai așezi lângă aceeași persoană pentru un timp. Totul se limitează la conversații minimale, „De unde ești?”, „Ce studiezi?”, „Ce opțional ai?”, „În ce cămin stai?”. E o formă elegantă de superficialitate socială. Nu există grupe, iar la tutoriale, în care lucrăm în grupuri mai mici, rareori vezi aceeași față de două ori.

Există o multitudine de societăți studențești și ele oferă numeroase prilejuri de socializare. Doar că, din nou, este nevoie de timp ca să devii parte a unui grup deja încheiat. Nu regret că m-am înscris în *Ballroom Dance Society*, sunt orele de relaxare pe care mi le acord săptămânal, momente în care m-am surprins de multe ori uitând absolut orice are legătură cu școala.

Cele trei cursuri pe care le am în program sunt superbe. Ceea ce studiez aici mă fascinează și îmi dă încredere în

faptul că am făcut alegerea corectă, deși, de multe ori, când se insistă excesiv pe partea de geologie, mă mai încercă senzația că încă pășesc pe un teren neconsolidat. Profilul pe care îl studiez se numește Environmental Geosciences și e o abordare interdisciplinară a planetei ca un sistem complex. Primii doi ani cuprind cursuri pe care le facem împreună cu studenții de la Geologie și recunosc că aspectele legate de această specializare nu mă atrag.

DAR MODUL ÎN CARE MĂ SIMT ÎN AMFITEATRE LA CURSURILE PROPRIU-ZISE MĂ DETERMINĂ SĂ TREC MAI UȘOR PESTE ASPECTELE PETROLOGICE.

Mie nu mi se predă, mie mi se prezintă pagini de enciclopedie și mi se spune o poveste. Nu am mai avut senzația aceasta decât în orele de fizică în care se prezentau proiecte. Cursul meu preferat este

Astrobiology și este opționalul pe care l-am luat pentru primul semestru. Furnicăturile pe care le simt când mi se vorbește de proiectele NASA în care au fost implicați profesorii care ne țin cursurile, ori de experimente cu forme ale vieții terestre în spațiu sunt stări pe care nu le pot descrie. Mereu ni se prezintă informații recent descoperite. Este un mediu atât de vibrant și de dinamic, încât este inevitabil să nu mă facă să-mi doresc să fiu parte din el în viitor, de aceea toate aceste cursuri au și o majoră componentă motivațională, pentru mine cel puțin. Sunt domenii despre care nimeni nu mi-a vorbit vreodată în România.

Componenta practică a profilului e specifică sistemului educațional de aici. Experimentele nu vin însoțite de pagini întregi de informații, totul se bazează pe mai puțină teorie decât am fost obișnuită, dar pe multă observație și apoi pe interpretare. Programul pe care îl am ca student este mult mai lejer decât cel pe care l-am avut ca elev. Cele aproximativ treizeci de ore de curriculum au fost înlocuite de cincisprezece ore de curs și laborator, plus câte două ore de tutorial din două în două săptămâni. Dar mi-ar fi imposibil să stăpânesc materia la un nivel satisfăcător dacă aceste ore n-ar fi însoțite de altele multe de studiu individual. Iar viața de student departe de casă înseamnă mult mai mult decât timp investit în pregătire academică. Ea se referă în egală măsură și la timpul alocat organizării vieții de cămin, în special la cel petrecut în bucătărie...

După aproape un semestru aici, pot afirma cu siguranță un lucru: vacanța de Crăciun va fi cea mai frumoasă de până acum. Recunosc încă o dată, mi-e dor de oamenii de acasă, de râsetele sincere ale celor pe care i-am cunoscut atât de bine. Experiența acestei toamne mi-a adus de multe ori în memorie imagini din trecut cărora nu le recunoscusem farmecul când fuseseră prezent. Poate că acesta este unul dintre cele mai importante roluri ale unei anumite felii de viață – oferă prilejul unei reconsiderări totale a momentelor care au constituit o altă felie. Acum mă întorc cu nostalgie spre anii petrecuți în Național. Poate că peste un timp mă voi întoarce la fel de nostalgic spre cei petrecuți aici. Este ceea ce îmi doresc, fiindcă atunci pot fi sigură că nu le-am ratat semnificația, că m-am bucurat de ei și că nu i-am regretat.

Iulia Ștreangă tocmai a absolvit Colegiul Național Iași. În timpul liceului a fost olimpică la literatură și la chimie. În prezent, este studentă la University of Edinburgh, unde studiază Environmental Geosciences.

foto : Bogdan Pîrău

Despre povești

Anul ăsta o luam încet, n-am mai scris de mult și cuvintele se așază greu pentru noul articol. (iartă-mi, cititorule, meta-introducerea!). În nebunia unui început nou de an studentesc și cu gândul la cana de ceai ce-mi va sta alături când va începe să se întunece devreme, m-am gândit ce i-aș recomanda unui om drag în prag de nouă aventură.

› Diana Murguleț

Toamna asta am scris despre povești – în forma lor cea mai dragă mie – cartea, în reviste și pe platforme mai noi.

DoR (Decât o Revistă)

Proiectul Decât o Revistă sau DoR a apărut acum 6 ani, în toamna anului 2009, cu următorul scop în minte: „Decât o Revistă este un proiect născut din dorința tuturor celor implicați de a face o revistă independentă cu cele mai înalte standarde vizuale și editoriale, fără imixtiuni și alte presiuni caracteristice mediului comercial. Nu e un protest, dar este un exemplu de cum ar putea să arate și ce ar putea să conțină o revistă când e gândită ca un obiect de colecție.” De atunci o echipă talentată publică trimestrial o revistă bine măsurată. În primăvara anului 2015, DoR și-a schimbat formatul, devenind de dimensiunile unui roman, cu coperta lipsită de titluri, dar puternic încărcată de mesaje. A rămas același scrisul cel bun, însoțit de proiecte fotografice sau grafice bine alese. Am găsit în DoR, de când am început să-i consum flămândă articolele, oameni cu gust și miros fin pentru cuvinte și povești bine conturate. Articole echilibrate, ce-și pun întrebări despre lume și despre spațiul de acasă. O familie similară Alecartului, mereu curioasă și cu mintea deschisă spre lume. Nu economie de cuvinte,

nu jurnalism grăbit sau senzationalist, ci articole lungi, ce spun povești cum tare mi-aș dori să văd mai des în presa de acasă. *Deschizător de apetit: „De profesie învățător” (articol disponibil pe site-ul dor) și, odată trezită foamea, un abonament.*

TED (Technology, entertainment, design)

Ce e TED? „TED is a non-profit devoted to spreading ideas, usually in the form of short, powerful talks (18 minutes or less). TED began in 1984 as a conference where Technology, Entertainment and Design converged, and today covers almost all topics — from science to business to global issues — in more than 100 languages”. În alte cuvinte, TED este un mediu global care adună oameni cu povești pline de viață, reale, interdisciplinare, inovative. Am aflat prin intermediul TED lecții de viață spuse pe nerăsuflăte, inovații științifice, aventuri condensate și multă pasiune pentru idei. Clipurile TED vin cu subtitrări în română și pot fi folosite la clasă. TED nu trăiește doar în format video: TEDx este o ramură a TED care oferă grupurilor posibilitatea de a organiza conferințe TEDx în zona lor dacă îndeplinesc anumite condiții. În România, conferințe TEDx au fost deja organizate la București, Cluj, aducând pe scenă vorbitori ca Oana Pellea, Cătălin Ștefănescu și Solomon Marcus (sper că va urma curând și

un TEDx la Iași și Suceava).

La TEDx-ul din facultate, am reușit să strângem în al doilea an 400 de oameni. Am râs și am plâns împreună despre moarte, robotică și demență, despre dragoste și integrare. *Deschizător de apetit, pe TED.com, „Sugata Mitra: Build a School in the Cloud” și „Sarah Kay: If I should have a daughter...”*

The Help (în traducere *Culoarea sentimentelor*) de **Kathryn Stockett**

Mă numesc Diana și în anul 2 nu am citit nici măcar un volum de ficțiune (Bună, Diana...) Între zeci de proiecte și termene limită, am reușit să trec prin anul 2 fără să dau ultima pagină a unui roman. În vară, m-am uitat copleșită către raftul de cărți care crescuse precum Harap Alb în ultimele luni. (Dacă dispărea timpul de citit, asta nu înseamnă că dispărea și dragostea de a cumpăra cărți, că, dă doamne, dacă mai reduc o oră de somn și mănânc mergând spre facultate, poate apuc să citesc 10 minute pe zi și cum i-ai putea spune „nu” lui Marquez la 2 lire în anticariatul mic de care m-am împiedicat în Scoția). Sunt acum vinovată posesoare a 2 rafturi pline de cărți, asta deși am plecat de acasă acum 2 ani cu vreo 4-5 volume. Milă mi-e de mine când mă voi

muta din nou peste câteva luni și voi avea de ridicat cutia cu hernie, pardon, cărți. Revenind la ale noastre, înarmată cu un rucsac pentru cele 10 zile de vacanță înainte de internship, am avut din plin de unde alege.

The Help de Kathryn Stockett povestește despre ironia unei lumi cu legi și reguli înguste. În Jackson, Mississippi, în anii 60, copiii familiilor bogate sunt crescuți, spălați, hrăniți și schimbați de ajutoare negre. În Jackson, Mississippi, în anii 60, ajutoarele negre nu au voie să folosească aceeași baie cu „angajatorii” lor albi. Trei naratori, trei voci distincte minunate creionate – Minnie, negresa impertinentă și gălăgioasă, Aibileen, negresa care a crescut deja cu dragoste 17 copii albi și Miss Skeeter, o tânără crescută în regulile vremii, determinată să le transcrie poveștile. Povești calde și dureroase, scrise cu umor și luciditate. O carte despre trei femei căutându-și vocea și calea într-o lume în care nimeni nu e încă pregătit să le asculte părerea.

Rătăcirile Dianei, împreună cu alte recomandări, le găsiți acum și pe bisica.wordpress.com

Diana Murguleț este studentă în ultimul an la University of Birmingham.

Gânduri derutate post-facultate

Ce te legeni, viitorule?

M-am simțit inspirată de mulți oameni și multe evenimente și știu ce mă stimulează foarte puternic deocamdată în afară de cursurile bune: filmul documentar, mentoring, vorbitul în public, interacțiunea socială, charity work, event planning, dar concret vorbind nu am știut mai bine cu ce să încep.

↳ Ruxandra Popescu

Mi-am terminat degree-ul în iunie vara asta și de atunci mă tot foiesc din loc în loc ziua și de pe o parte pe alta noaptea (serios), întrebându-mă ce vreau să fac nu cu viața mea, că e cam exagerat, dar măcar în următoarele câteva luni. Mă uit în jur și văd tot felul de oameni cu tot felul de planuri și idei, plecări, sosiri, internshipuri, slujbe, oameni care mereu mi s-au *părut* mai hotărâți sau mai fermi decât mine, sau care fac chestii pe bandă rulantă și par că au depășit mai rapid sau natural stadiul de pui de pasăre căruia i s-a spus sau care și-a spus singur, implicit sau explicit, „la flutură-te pe-aici printre copaci puțin, poate-ți găsești alt cuib!”. Mai văd în jurul meu oameni care, exact ca mine, nu știu sau nu par că știu ce vor să facă - de la aproape deloc până la *aproape* că știu, și care din cauza asta se simt mai mult sau mai puțin presați de timp, bani, persoane băgăcioase sau frici și (de)motivații abstracte. Și oameni care sunt ambele în același timp, evident.

Treaba pare simplă: după liceu ne ducem care încotro să studiem ce avem chef, iar în timpul facultății, pe lângă învățat, începem să încercăm chestii noi, să cunoaștem oameni și să auzim povești care mai de care, să fim inspirați și să descoperim și să creăm lucruri noi în noi și în lume. Toate astea ne folosesc într-un fel sau altul ca să ne imaginăm și ajungem să vedem în scenarii diverse ce curiozități și interese dezvoltăm și poate să descoperim și zonele lor de convergență, și poate-poate și ceva rumeguș de molfăit în CV și găsit ceva (fain) de făcut pe bani. Cam așa s-a întâmplat și cu mine: renovare internă;

am dat cu șutul multor obiceiuri, gânduri, opinii, obsesii și oameni din liceu, le-am înlocuit cu altele și le-am păstrat pe unele. Însă finalitatea mea e mai degrabă împrăștiată pe cinci nivele de priorități și „n” surse de inspirație și de autoritate (de ignorat uneori) despre ce înseamnă o idee bună sau proastă față de o idee sau un scenariu pentru după facultate care par să aibă mult, mult mai mult sens decât altele. În afară de cele care nu au *deloc* sens, de exemplu să fii investment banker sau măicuță. Dacă nu vreau nimic în mod special în afară de a vrea ceva în mod special, ce mă fac, unde mă duc, cui îi zic?

La început orice, oriunde, tuturor. Apoi mantra mea - zoom out. În primul rând, am terminat antropologie, un Bachelor of Science, dar tot știință socială, era de așteptat să ajung în situația asta dacă nu găseam înăștia trei ani ceva care să-mi vină „ca o mănășă”. Sunt sigură că sunt și science graduates confuzi, dar poate e mai probabil să aibă ceva cunoștințe sau skill-uri aplicabile pe o chestie specifică dintr-o chestie mai mare, mai mult sau mai puțin specifică. Sunt foarte multe direcții în care poți merge dacă ai skills de research cantitativ, comunicare, scris, de exemplu, organe guvernamentale și non-guvernamentale, jurnalism, teaching, muzee, media plus, normal, orice chestie ne-skilled pentru începători. M-am băgat pe la festivaluri de film documentar, pe la organizat evenimente la UCL, ceva open days să vorbesc frumos viitorilor bobocei și părinților grijulii despre ce bun e departamentul nostru și ce frumos e campusul nostru brutalist, ceva short film pentru un ONG, team

foto: Gloria Luca

work, leadership skills și bla bla bla, chestii care pot fi ușor prezentate într-un CV ca și cum sunt o persoană foarte interesantă și competentă.

M-am simțit inspirată de mulți oameni și multe evenimente și știu ce mă stimulează foarte puternic deocamdată în afară de cursurile bune: filmul documentar, mentoring, vorbitul în public, interacțiunea socială, charity work, event planning, dar concret vorbind nu am știut mai bine cu ce să încep.

Apoi am scris rapid un statement pentru un master în ultima zi din iunie și ultima înainte de deadline doar în caz că m-aș răzgândi până în septembrie și aș vrea să reiau școala imediat fără un an pauză – nu m-am răzgândit. În rest, o sută de taburi deschise zilnic de atunci și până zilele astea cu tot felul de slujbe permanente și temporare în Londra – online content editor, charity fundraiser, PhD, tutor, caretaker, receptionist, team member pe la lanțuri de restaurante, junior researcher, concert usher, hospitality staff member, orice sincer - CV tips, plecat prin străinătate să predau engleză, conversații cu tot felul de prieteni și cunoștințe, treburi de genul ăsta. Dacă nu am nicio opinie despre viitorul meu odată ce am ieșit din ultimul examen, poate am după ce am citit și mi-am imaginat sau am încercat o groază de situații și scenarii, m-am gândit, și cam așa a fost. Momentan am hotărât că în anul ăsta liber voi strânge niște bani din predat engleză și alte slujbe part-time precum hospitality și waitressing și voi încerca să am experiențe cât mai variate.

De exemplu, azi am a doua tură de waitressing, pe prima am urât-o pentru că e foarte plictisitor, repetitiv și nesolicitant intelectual. Cari farfurii opt ore pentru oameni înfometați și te chinui să nu scapi nimic – sunt foarte neîndemânatică. M-am simțit ca un animal neimportant și a fost puțin trist, dar interesant pentru că

e ușor să te plafonezi într-un mediu închis, fie el și elitist, crezând că ești special pentru că ești capabil intelectual și că asta te va reprezenta oriunde mergi în lume. Oricâte eseuri bune am scris la școală și la oricâte lectures am mers, în afara mediului academic momentan nu sunt un rival foarte puternic nici măcar pentru un om care candidează la St. Martin-in-the-Fields Church pe post de ușier, dar nici nu sunt sigură că vreau să fiu. Am multe lucruri de învățat într-o perioadă scurtă de timp, dar deja încep să îmi dau seama de lumile din care pot face parte doar temporar și cele pe care le pot explora cu mult mai mult entuziasm și confort. Slujbele monotone de genul ăsta sunt remediul antielitist cel mai puternic, cred.

Am scris o poveste lungă cam fără cap sau coadă. Iată coada:

DACĂ EU ȘI ALȚI DOUĂZECI DE OAMENI PE CARE ÎI ȘTIU NE-AM TREZIT LA SFÂRȘITUL FACULTĂȚII CĂ HABAR NU AVEM CE E CU VIAȚA NOASTRĂ, NU E NEAPĂRAT UN SEMN DE ÎNGRIJORARE CĂ AM FĂCUT UN CURS TOTAL INUTIL SAU CĂ N-O SĂ AVEM O CARIERĂ STRĂLUCITĂ. ÎN SCHIMB CU SIGURANȚĂ E UN VIITOR MĂCAR DEOCAMDATĂ MAI INCERT DECÂT DACĂ AM FI ABSOLVIT O DISCIPLINĂ MAI PUȚIN VASTĂ/MAI UȘOR DE APLICAT PE CEVA ANUME.

O soluție – nu să nu faci științe sociale/arte/humanities dacă asta îți place - e să ne gândim la tot ce ne-a plăcut și nu ne-a plăcut în ăștia trei ani și să încercăm ceva, orice, care pare în regulă în momentul respectiv, uneori spre dezamăgirea părinților (sau oamenilor de același tip) care ar prefera să ne facem consultanți la McKinsey & Co. și nu să facem treburi neserioase și prost plătite care au sau nu au mare legătură cu degree-ul nostru. Nu vreau să promovez nimic, mă enervează și ceilalți oameni care cred că sunt mai tari decât alții pentru că sunt liberi ca pasărea cerului și hai să facem împreună autostopul în următorii trei ani.

PENTRU MINE CONTEAZĂ SĂ ȘTIU CĂ ORICE DECIZIE AM LUAT, FIE TIPICĂ SAU ATIPICĂ, E INFORMATĂ ȘI SĂ SIMT CĂ AM FOST SINCERĂ CU MINE ÎN MOMENTUL RESPECTIV ȘI CĂ NU PUNE PE NIMENI SUB PRESIUNE.

Chiar cred că orice faci în fiecare zi ca să construiești ceva nou e un pas înainte din care poți învăța ceva. Mult succes tuturor oamenilor care au încheiat sau sunt pe cale să încheie un ciclu.

Ruxandra Popescu,
absolventă
a Colegiului
Național Iași,
a studiat
Antropologia
la UCL.

INTERVIU

Bogdan Suceavă

„Literatura e o formă inteligentă de divertisment.”

* Bogdan Suceavă este scriitor și matematician. Predă matematica la California State University, Fullerton, este specialist în Geometrie diferențială. Operele sale literare au fost traduse în mai multe limbi străine.

■ **VORBIȚI ÎN MEMORII DIN BIBLIOTECA IDEALĂ DESPRE DORINȚA DE A ÎNȚELEGE PÂNĂ LA ULTIMA CONSECINȚĂ DE UNDE PROVIN ANUMITE IDEI MATEMATICE, RESPECTIV, DESPRE BUCURIA ÎNTÂLNIRILOR DIN BIBLIOTECĂ. CE AU ÎN COMUN ACESTE DOUĂ TIPURI DE ÎNTÂLNIRE? SUNT ELE APANAJUL UNOR PRIVILEGIAȚI?**

Mulțumesc că ați observat gândul acesta, care a reprezentat motivația inițială de a scrie *Memoriile*. Nu experiența unui individ oarecare contează, ci modelul cultural la care el aderă. Or, ideea de a urmări un concept cu important implicații la nivel științific și istoric reprezintă un model asupra căruia merită să reflectăm. Orice temă majoră invită la o atare analiză. Fie că ne preocupă problema arhitecturii unui poem, a romanului realist, a rugăciunii în teologia ortodoxă sau a mecanismului unui ceas perfect (posibil după ce Huygens a descoperit curbele izocrone), fiecare temă majoră ne cheamă să îi cunoaștem istoria, să îi aflăm detaliile, să o urmărim de la Adam și Eva ideii până la evoluțiile contemporane cele mai recente. Despre asta e vorba. Nu cred că e vorba despre apanajul unor privilegiați, ci un model cultural accesibil oricui. Dar asta numai dacă interesul există, dacă tăria de caracter și răbdarea de a urmări o asemenea temă sunt bine înrădăcinate. Atunci când tema de interes major e identificată, întâlnirile esențiale din bibliotecă vin de la sine, și biblioteca se organizează singură, cu o naturală selecție a volumelor de raftul întâi.

Bucuria întâlnirilor e o suită de clarificări care trasează istoria temei, și induc o transformare lăuntrică profundă. După ce înțelegi la nivel profund o asemenea temă nu mai ești același. E ca și cum ai fi respirat întreaga istorie a lumii într-o unică profund relevantă clipă.

■ **DESPRE ÎNTÂLNIRILE PRILEJUITE DE MATEMATICĂ VORBIȚI ÎN ACELAȘI VOLUM DE ESEURI. NE PUTEȚI PREZENTA SUCCINT O ÎNTÂLNIRE LITERARĂ PE CARE O REMEMORAȚI CU PLĂCERE?**

Descoperirea *Numelui trandafirului*, de Umberto Eco, în 1987, pe care l-am citit cu mare fascinație la 17 ani. Șase ani mai târziu l-am văzut pe autor la București. Tot așa, în liceu am descoperit proza superbă, vitală, a lui Mario Vargas Llosa, și apoi l-am văzut în 1995 la Institutul Cervantes, în sediul din

Piața Quito, la București, pe când eram student al institutului. Au fost momente literare extraordinare. Mario Vargas Llosa m-a impresionat enorm, un povestitor de o forță gigantică, iar ocazia de a-l asculta povestind de la câțiva pași distanță a fost unică. Momentul acela mi-a confirmat că forța literară a prozei lui reprezintă expresia unei consistențe interioare care se transferă și în text.

■ **CUM ESTE PRIVIT SCRITORUL (NU LITERATURA) DE CĂTRE MATEMATICIENI? VĂ CONSIDERAȚI ÎN PRIMUL RÂND SCRITOR SAU MATEMATICIAN?**

Scritor! E adevărat că între timp am publicat multe lucrări de matematică (am trecut de 50), că am predat multă matematică, dar cine să fie deranjat de latura aceasta a aventurilor mele? Imaginați-vă că pentru mulți ani am trecut prin aventuri colosale, iar la finele lor am cules câteva povești pe care le-am considerat demne să fie spuse. Cam așa stau lucrurile.

Sunt mai multe feluri de scriitori, și cred că matematicienii îi admiră pe cei care le comunică lor ceva nou. Între matematicienii sunt și oameni foarte citiți, care au citit cu plăcere multe volume de literatură, și pentru a fi informați, dar și pentru că literatura e o formă inteligentă de divertisment. La un moment dat, când a venit prima oară în România, în 2007, conducătorul meu de doctorat, Bang-Yen Chen, a aflat că există și altfel de lucrări ale mele decât cele de matematică. Nu îi spusese înainte de ele. A intrat într-o librărie și a găsit acolo cărți ale mele; era prima ediție de la *Miruna, o poveste*. A

FILIT 2014: Georgi Gospodinov (st.) și Bogdan Suceavă

revenit în România și în 2008, și atunci a descoperit România cu adevărat, a văzut mai multe orașe. Înainte de vizitele acestea cunoștea doar geometria făcută de români. Am discutat despre literatura pe care o scriu eu într-o seară, târziu, la finele unei conferințe reușite, care a fost găzduită la Brașov. Nu știam ce crede despre faptul că scriu, pentru că discutasem despre toate până atunci, dar nu despre literatură. Mi-a spus așa: *e foarte bine că scrii și literatură; important e ca odată cu fiecare contribuție să aduci ceva nou, să fii creativ, original. Dacă faci asta, oamenii vor aprecia munca ta.* Răspunsul m-a impresionat foarte mult, și-l găsesc de fapt foarte consistent cu felul cum Bang-Yen Chen a practicat matematica toată viața lui, cum a căutat mereu noi concepte care să spună mai mult despre ideea de spațiu (și în contextul acesta a identificat noi cantități care să reprezinte curbura, între multe altele). Faptul că volumele mele de literatură sunt diferite unul de celălalt reprezintă expresia acestei căutări continue. E reacția literară firească în prelungirea studiilor mele în domeniul matematicii. Până la urmă, aventura a lăsat consecințe serioase.

■ CE V-A OFERIT MATEMATICA ȘI NU A PUTUT FI COMPENSAT PRIN LITERATURĂ? DAR LITERATURA CE A DAT MATEMATICIANULUI BOGDAN SUCEAVĂ?

Matematica mi-a oferit un mediu de lucru plăcut, o ambianță motivantă, ceea ce nu prea există în mediul literar românesc. Partea cea mai grea în a scrie literatură e interacțiunea cu mediul literar românesc, care e plin de frustrări și otrăvuri, majoritatea emane de niște oameni care au realizat în viață puțin. Și ei știu asta, îi

doare, și poate de aceea revărsă în univers parfumuri nedorite. Prefer dificultatea de diamant a matematicii. Hai să o spunem, matematica poate fi extraordinar de grea, poți să te confrunți cu probleme foarte dificile și poți să nu rezolvi nimic dintr-o asemenea problemă, deși tu te străduiești și faci tot ce e omenește posibil. M-am confruntat cu multe dificultăți în matematică, și aceasta a fost probabil experiența mea cea mai profundă. În matematică nu e niciodată vorba despre sentimentele tale, despre ceea ce crezi tu, ci despre decriptarea unei realități pe care nu ai cum să o influențezi, cel mult o poți consemna și înțelege. Iar dificultatea în asta rezidă!

Dacă matematicienii au o perspectivă mai lucidă și mai decentă uneori, în vreo situație de viață, asta e posibil pentru că în izolarea lor ating o sferă etică la care alte discipline s-ar putea să nu acceadă.

Pentru a doua parte a întrebării: am scris câteva articole de matematică unde cred că mâna scriitorului a contat foarte mult. Cel mai recent dintre ele este povestea episcopului normand care a descris prima oară corect conceptul de curbura, Nicole Oresme. Ce poveste e acolo! Oresme ar merita un roman. Articolul a fost scris împreună cu o studentă, Isabel Serrano, și e publicat de *Notices of the American Mathematical Society*, se poate accesa liber aici: <http://www.ams.org/notices/201509/> Eu așa antrenez studenții pentru cercetare, scriem împreună articole, și numai în ultimii trei ani articole scrise de mine cu studenți au apărut în *Houston Journal of Mathematics*, *Taiwanese Mathematical Journal*, *College Mathematical Journal*, între altele. Probabil că în lucrări așa cum e articolul din *Notices* experiența mea literară a ajutat cu ceva.

■ CARE ESTE MĂSURA PERFORMANȚEI ÎN MATEMATICĂ? ARE EA DE-A FACE CU REZULTATELE LA CONCURSURI ȘI OLIMPIADE?

În nici un caz! Asta e o mare neînțelegere. Concursurile și olimpiadele pot da o garanție că cineva e inteligent, dar asta nu înseamnă nimic. Există oameni inteligenți care produc șiraguri de prostii în viață. Contează ce faci cu viața ta și cum îți investești timpul.

■ MATEMATICA ESTE CONSIDERATĂ „REGINA ȘTIINȚELOR”. CUM EXPLICĂ ROMANCIERUL BOGDAN SUCEAVĂ ACEST STATUT PRIVILEGIAT? DAR MATEMATICIANUL BOGDAN SUCEAVĂ?

Nu știu cine a zis asta și cine ar considera-o așa. Eu văd domeniile situate altfel, mult mai descentralizat, fără o desemnată regină și fără ca un domeniu să fie preeminent altuia. Se poate ca domenii diferite să urmeze paradigme distincte, eventual modele contradictorii. Așa s-a dezvoltat cunoașterea umană...

■ **NOAPTEA CÂND CINEVA A MURIT PENTRU TINE E UN ROMAN AL ADEVĂRURILOR DUREROASE ȘI INCONFORTABILE SPUSE ÎN LIMBAJUL LITERATURII. CUM AȚI VREA SĂ FIE CITITĂ ACEASTĂ CARTE: CA UN DOCUMENT, O MĂRTURISIRE, O ACUZĂ? ESTE EA O SIMPLĂ FICTIUNE PENTRU COPIII POSTREVOLUȚIEI ROMÂNE?**

Mi s-a părut necesar să existe un roman care să păstreze pentru cititorul interesat de perioada anilor optzeci descrierea tensiunii din zilele Revoluției. Mă aștept ca deceniile să treacă și oamenii să nu mai știe de ce a existat atâta tensiune atunci, de ce ordinele date de N. Ceaușescu au fost atât de catastrofale, de ce politica lui ajunsese atât de sufocantă. Faptele pot fi amintite într-un context istoric, dar intensitatea acelor zile, presiunea sub care se trăia și se luau hotărâri care putea schimba viața (și moartea) de la o clipă la alta, toate acestea se pot păstra cel mai bine într-un roman. Cred în puterea literaturii de a capta tensiunea, de a o reda într-un fel accesibil chiar și la distanță de decenii, dacă nu cumva și de mai mult. Cei care au citit romanul în cheie politică au primit un mesaj care nu era pentru ei. Nu mă interesează deloc interpretările politice, care sunt facile, ci m-a interesat redarea literară a tensiunii, a dinamicii din zilele revoluției. Acesta nu e un țel trivial. E posibil ca niciodată în viitor lumea românească să nu mai treacă prin așa ceva. Cum să nu răspunzi provocării și să nu scrii despre asta?

■ **PERSONAJUL PRINCIPAL AL ROMANULUI E STUDENT ÎN ANUL I LA MATEMATICĂ. ÎI ASIGURĂ ACEST STATUT O PERSPECTIVĂ MAI LUCIDĂ, MAI DISTANTĂ FAȚĂ DE NEBUNIA REALITĂȚII PE CARE O TRĂIEȘTE?**

Mai lucidă în nici un caz! Pentru că matematicienii au o redusă experiență în materie de interacțiune cu realitatea, cel puțin în perioadele când sunt adânciți în munca lor. Să faci matematică în mod serios și să fii readus la realitate de rafale de gloanțe e un șoc imens. Dacă matematicienii au o perspectivă mai lucidă și mai decentă uneori, în vreo situație de viață, asta e posibil pentru că în izolarea lor ating o sferă etică la care alte discipline s-ar putea să nu acceadă. Cu o singură condiție: să facă matematică

pe bune, să nu se joace cu timpul lor. Dar în intensitatea revoluției ce relevanță să mai aibă sfera etică ridicată în vremuri de pace? Naratorul din **Noaptea când cineva a murit pentru tine** aduce o perspectivă din direcția căreia multe tensiuni inerente societății românești din 1989 devin observabile. Asta m-a interesat cel mai mult. Atunci când discuți despre viață și moarte categoriile etice din spațiul universitar se văd sub o altă lumină. Orgoliile individuale se văd și ele sub o altă lumină.

■ **REALITATEA DIN VENEZIA DIN TIMPUL DIEZ PARE A FI PRIVITĂ PRINTR-O LUPĂ CARE DEFORMEAZĂ, FOCALIZÂND ÎN ACELAȘI TIMP ESENȚA. CUM ARATĂ ASTĂZI PENTRU DVS. SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ?**

Măcar în România de azi există o Constituție!... Imediat după decembrie 1989, în perioada aceea nenorocită și nesigură, când toată țara a funcționat pe pilot automat vreme de doi ani, până la adoptarea Constituției din 1991 (care nici aceea nu era perfectă, dar măcar statua niște reguli ale jocului, care au condus societatea vreme de un deceniu), mie mi s-a părut că e viața în România a fost foarte dură. Manifestațiile de stradă care puteau avea consecințe constituționale pigmentau un tablou social care părea o perpetuă cronică a unei tragedii anunțate. Trebuie un corp de legi solid, bine implementat, care să nu mai permită niciodată o asemenea revărsare a maselor, pentru că multe tragedii se pot petrece atunci când tensiunile sociale se transferă în stradă. Experiența aceasta m-a făcut să admir națiunile care au constituții de

o stabilitate remarcabilă. Stabilitatea unei Constituții e o operă de geniu, care implică o bună cunoaștere a naturii umane și a tuturor exceselor la care aceasta ar putea fi înclinată să se dedea. Eu nu cred că România a beneficiat vreodată de o Constituție de acest fel, nici măcar cea din 1923 nu era de acest nivel, pentru că a îngăduit abuzuri notabile; cine a studiat istoria le cunoaște. Ei bine, mi s-a părut că această situație reprezintă o problemă literară, și că cel mai bine o putem discuta în registrul comediei!

Cred în puterea literaturii de a capta tensiunea, de a o reda într-un fel accesibil chiar și la distanță de decenii, dacă nu cumva și de mai mult.

Dar să revenim la **Venea din timpul diez**. Întrebarea voastră se traduce așa: mai sunt oare ocazii ca nebunii să se exprime în public cu deplină încredințare că au dreptate și că e dreptul lor să producă expresii publice ale febrei lor lăuntrice? Dacă e pe așa, mă tem că răspunsul e dat de televiziunile noastre de azi. Nu vi se pare că încă mai apar periodic personaje care țin să se dea în stambă la ore de maximă audiență? Sunt oameni care se produc excesiv cu fiecare ocazie pe care o au, și televiziunile tocmai de aceea îi urmăresc, pentru pitorescul lor. Dar expunerea mediatică a acestui colorit variat al personalității unora e riscant, pentru că prezintă modele care nu-s deloc de urmat. Ce ar putea crede cei care au 14 sau 16 ani azi, când văd în mass media actuală diverse forme de recunoaștere pentru prostie sau mojiție, pentru indolență sau imbecilitate? Pentru că atenția mass mediei pentru extreme de orice fel reprezintă implicat o formă de recunoaștere.

Am o veste liniștitoare: așa ceva nu e specific românesc. Se petrece în lumea întreagă. Peste tot e amuzant să lași să se producă pe cei care propun circ gratis. Chiar dacă admitem asta, tot avem mari rezerve să înțelegem cum se poate ca uneori aceștia să primească voturi...

Concluzia nu poate fi decât una singură: delfinii sunt mai adorabili decât oamenii.

■ **FIECARE DINTRE ROMANELE DVS. PROPUN LUMI/PROBLEME DISTINCTE ȘI PERSONAJE CARE AU O „POVESTE”. CUM CONSTRUIEȘTE BOGDAN SUCEAVĂ UN ROMAN? DE UNDE VINE POVEȘTEA? NE-AȚI PUTEA DEZVĂLUI CEVA DIN LABORATORUL DVS. DE CREAȚIE?**

Ca să merite să scriem o carte trebuie să ne revolte

ceva. O temă bună e rezultatul unui dezacord major cu realitatea, a unei frustrări că demult am părăsit paradisul, a unui neajuns fundamental pe care nu-l putem depăși, și care ne împiedică să mergem mai departe fără clarificări. O carte e o clarificare: suntem de acord că ne aflăm în dezacord cu realitatea. Fie că e vorba de comedie, sau că explorăm teritoriul niciodată vetust al elegiei, șansa unei cărți de a interesa reprezintă măsura ei de a aborda o problemă literară recunoscută drept importantă de către o parte a celor care ar putea fi interesați de ea. Mă gândesc la toate lucrurile acestea atunci când pregătesc un volum. Și aproape întotdeauna lucrul efectiv la un roman e precedat de o perioadă de studiu la fel de sistematic și de detaliat ca cel care precede scrierea unei lucrări de cercetare științifică. Trebuie să vedem finalul, să simțim punctul la care narațiunea trebuie să ajungă, atât pentru a elabora atmosfera, cât și pentru a reuni toate scenele relevante construcției. Cred că n-ar fi rău deloc dacă la o Facultate de Litere ar exista un curs de prezentare umanistă a logicii și a matematicilor, pentru că de acolo ar putea veni multe idei utile literaturii. N-ar merita oare construcția aceasta un curs opțional? Matematica a fost în decursul ultimelor trei milenii teritoriul unor descoperiri subtile și consistente, care pot fi descrise fără excesiv recurs la terminologie specializată.

Printr-o legătură secretă, frecventarea matematicii și a logicii te învață să scrii literatură, să devii cetățean al universului, să-ți cunoști limitele și să-ți accepți cu umilință rostul în ansamblul lumii.

Găsec ridicoli scriitorii care-și arogă importanță excesivă și-i suspectez că nu pot demonstra teorema lui Pitagora. Dacă privești realitatea cu umilință, știi că trebuie să te pregătești serios pentru a scrie un roman, că ai nevoie de sute de fișe pentru a înțelege ce trebuie să intre în zece pagini de literatură. De aceea și durează așa de mult scrierea unui roman.

■ **CE NU V-AR PLĂCEA SĂ AUZIȚI LA O ORĂ DE LITERATURĂ DESPRE ROMANELE DVS.?**

Nu mi-ar face deloc plăcere ca cineva să impună o anumită cheie de lectură sau un punct de vedere obligatoriu. Nu cred în așa ceva. Aș vrea o clasă vie, un cadru cât mai versatil de abordare a ideilor. Nici măcar autorul n-ar trebui să ceară o unică autostradă spre centrul cărții sale. Lectura e un act viu, iar libertatea interpretării un drept sfânt. Orice formă de constrângere mi s-ar părea profund neplăcută. Am mai prins în școală, prin anii

optzeci, vremuri când oameni tineri memorau comentarii literare ca să reușească la examene, de la treapta întâi la bacalaureat. Mi s-a părut o oroare fără de egal. La examenul de bacalaureat am scris douăzeci de pagini în trei ore, și nu avusesem nimic memorat dinainte. Am avut noroc că au fost niște subiecte inteligent formulate, pe marginea cărora se putea elabora elegant. Dacă mi-ar fi dat niște subiecte gata prinse în cătușe e probabil că m-aș fi blocat. Am avut parte de ore de literatură foarte frumoase în liceu; în clasele a IX-a și a X-a cu dna Brândușa Ștefan, la liceul *Ienăchiță Văcărescu*, în Târgoviște, iar în clasele a XI-a și a XII-a cu dna Rodica Zane, la liceul *I.L. Caragiale*, din București. De fiecare dată am avut ore vii, interesante, cu informație literară care atrăgea. Ce m-aș fi făcut dacă orele de literatură ar fi fost imposibile?

■ SE POATE PEDA LITERATURA? CUM AR ARĂTA PORTRETUL PROFESORULUI IDEAL DE LITERATURĂ ÎN VIZIUNEA DVS.?

Ca un confesor înțelept, ca cineva care nu vede înaintea sa o masă amorfă de 30 de oameni tineri, în fața cărora trebuie să execute un program automat, ci altceva, inimi distincte, sensibilități diferite, aflate la vârsta unor experiențe esențiale. În orice audiență vor exista mereu oameni care nu sunt de acord cu tine, indiferent ce spui. Iar cu adolescenții trebuie multă grijă. Când e vorba de munca la clasă, lucrurile sunt mai delicate. Profesorul ideal ar trebui să fie pregătit ca și cei care nu rezonază defel la izbânda literaturii să rămână cu ceva din orele de

literatură. Pentru asta există o certă salvare: ar trebui ca profesorul să poată povesti frumos. Dacă profesorul de literatură nu povestește frumos, atunci cine?

■ CE ROMANE DIN LITERATURA UNIVERSALĂ V-AR FI PLĂCUT SĂ POARTE SEMNĂTURA DVS. ȘI DE CE?

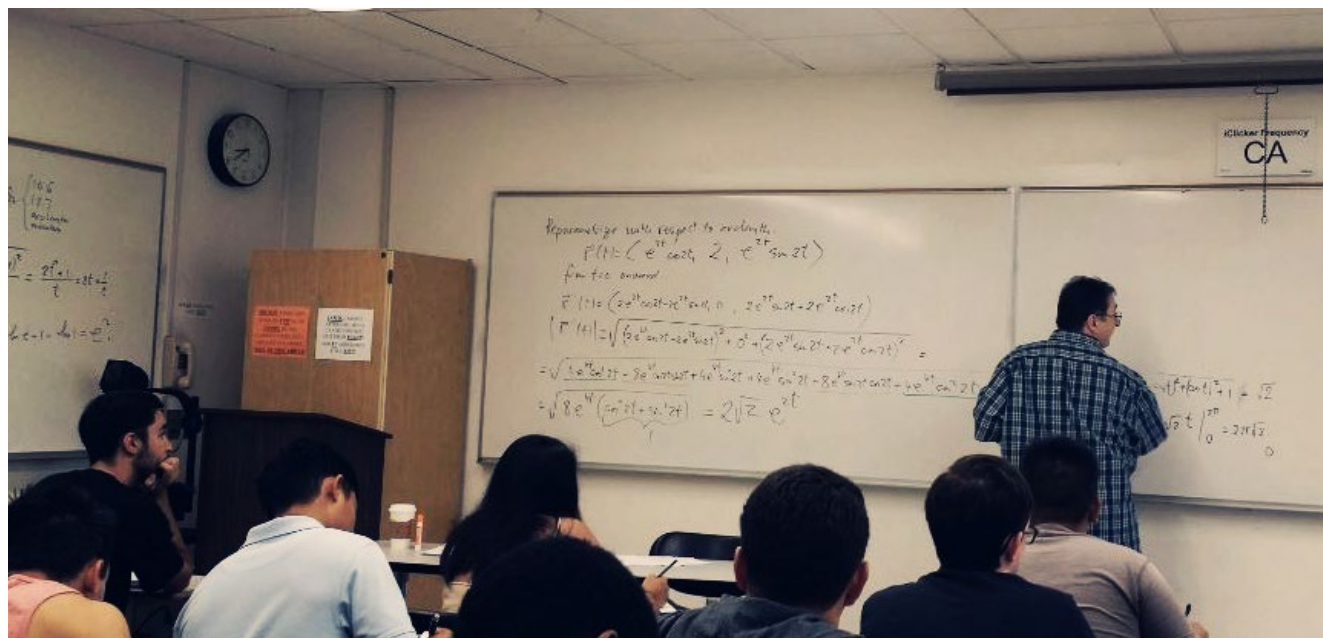
Nu mi-aș dori nimic din ceea ce nu este al meu...

■ CU CE PERSONAJ FEMININ AȚI ALEGE SĂ VEDEȚI UN MECI DE FOTBAL (NU NEAPĂRAT DIN LIGA I)?

Aș invita-o pe Emma Bovary la un meci al Stelei. Ea ar înțelege prăpastia dintre iluzia grandorii și realitatea pitică. Dar ar trebui să cumpere ea biletele: nu am călcat niciodată la un meci găzduit de Steaua.

■ MULTE FILME VALORIFICĂ UNIVERSUL MATEMATICII ȘI AL MATEMATICIENILOR. DE UNDE CONSIDERAȚI CĂ VINE ACEASTĂ FASCINAȚIE?

Mulțumesc că voi credeți asta! Dar să ne gândim puțin... *A Beautiful Mind* e un film nereușit, care pălește în comparație cu volumul superb al Sylviei Nasar. Acel volum conține multe pagini de istorie de aur a matematicilor, are personaje fascinante, care nu ajung în film, unde totul e simplificat pentru a nu agresa

audiența cu detalii pe care aparent nu le-ar putea urmări. Spun asta în calitate de beneficiar direct al consecințelor profunde ale teoremei de imersie a lui John Nash, fără de care domeniul matematic în care mi-am susținut eu teza de doctorat, geometria subvarietăților, nici nu ar fi existat. Filmul putea fi realizat altfel. *Good Will Hunting* se sprijină pe aserțiunea falsă că un medaliat Fields (pentru combinatorică! și nu există așa ceva!) e întrecut de un june cu abilități senzaționale. Partea asta nu e credibilă deloc, și din pricina aceasta filmul e ratat. Imposibil să nu te gândești că scenariul a fost scris de oameni care nu știu ce înseamnă un medaliat Fields. *The Proof*, de David Auburn, e o piesă genială, am citit-o de cum a apărut, pe când Robert Osserman încă trăia și a recomandat-o matematicienilor, dar parcă filmul nu m-a convins, cu toată distribuția plină de actori de prim rang. Aștept încă un film despre matematicieni care să-mi placă.

■ CE ÎNSEAMNĂ, DE FAPT, A FI MEDALIAT FIELDS? DE CE NU EXISTĂ UN PREMIU NOBEL PENTRU MATEMATICĂ AȘA CUM EXISTĂ PENTRU FIZICĂ?

Există premiile Abel! Atunci când există un premiu ai cărui laureați îi includ, între alții, pe Jean-Pierre Serre, Mikhail Gromov, John Milnor, John Forbes Nash sau Louis Nirenberg, la ce-ar mai fi nevoie și de un premiu Nobel pentru matematică? Cât despre un medaliat Fields, trebuie să ai ocazia să-l vezi pe Terrence Tao vorbind ca să înțelegi cum a fost posibil să existe Mozart. Am avut ocazia să văd prezentări făcute de Stephen Smale, Sir Michael Atiyah, S.-T. Yau, Maxim Kontsevich, Vladimir Voevodsky, pe lângă conferințele pe care le-am urmărit pe video sau lucrările pe care le-am studiat ale altor matematicieni care au ajuns în centrul atenției comunității matematice. Probabil dintre acești autori amintiți aici am studiat cel mai mult lucrările lui John Milnor și John Nash, alături de cele ale lui S.-T. Yau. Am avut ocazia să citesc multe lucrări de extraordinară profunzime. Despre Sir Michael Atiyah am o poveste aparte: în săptămâna când mi-am susținut teza de doctorat la Michigan State University, dânsul se afla la East Lansing, și am fost rugat de șeful de departament să-l conduc pe distinsul nostru oaspete la University of Michigan, la Ann Arbor. E o distanță comparabilă cu București-Pitești. Mi-au dat cea mai nouă mașină superbă pe care au găsit-o. Am stat de vorbă mult pe drum, de la matematică la politică, a fost o întâlnire extraordinară pentru mine, după ce cu o seară înainte discutasem la o recepție. Îmi pare rău că nu am luat notițe, pentru că aveam mâinile pe volan, dar ar fi meritat. Dacă întrebarea de mai sus despre cum arată un medaliat Fields are legătură cu scenariul filmului *Good Will Hunting*, ei bine, cred că povestea aceea suferă serios

FILIT 2014: George Onofrei (st.) și Bogdan Suceavă

de credibilitate narativă. Personajul redat în film nu are cum să fie un medaliat Fields, nimic nu se potrivește, de la atitudinea față de matematică până la etică.

■ **ÎN FINAL, VĂ ROG SĂ RECOMANDAȚI CINCI ROMANE PE CARE TINERII CITITORI AI REVISTEI „ALECART” N-AR TREBUI SĂ LE RATEZE!**

Cred că cel mai bine pentru iubitorul de literatură ar fi să nu depindă de traduceri. Am rămas cu teama de edițiile traduse din anii '80, când multe cărți frumoase au fost urâte de neplăcute intervenții ale cenzurii. După 1990, a apărut altă problemă: au existat editori cu agendă politică, care prezentau unii autori ca fiind drept mai importanți decât alții, după cum interesele editorului dictau. O asemenea atitudine e profund lipsită de profesionalism și de onestitate intelectuală, și din păcate se practică și azi. De aceea idealul ar fi ca noi să nu depindem de traduceri, să citim direct în alte limbi, să avem acces la biblioteci care nu depind de restricțiile nici unei piețe. Dacă poți citi curent în alte două sau trei limbi, e o formă de a te proteja de neajunsurile pieței editoriale. Pe de altă parte, există din fericire traduceri foarte bune ale unor romane frumoase, elegant construite și importante, apărute la edituri unde profesionalismul e pe primul plan. Dintre aceste traduceri recente în limba română, mi-aș îngădui să aleg aceste cinci cărți. Întâi de toate aș aminti *Stoner*, de John Williams, cel mai frumos roman universitar pe

care-l știu. John Williams e un autor de raftul întâi, nu am nici o îndoială despre asta. Diferențele culturale dintre Orient și lumea Vestului sunt superb redată în *O călătorie în India*, de E.M. Forster. Un roman esențial pentru istoria modernismului literar e *Inima întunericului*, de Joseph Conrad, și marea mea rugămintă e să nu fie asociat cu filmul *Apocalypse Now*, care plasează în Indochina o temă relevantă pentru acea tragedie uriașă care a fost bătălia pentru Africa, de la finele veacului al XIX-lea. Dacă societatea Vestului ar fi intervenit la timp și s-ar fi ridicat împotriva abuzurilor sistemelor coloniale, probabil marile tragedii ale secolului al XX-lea nu ar fi avut loc. La același nivel de profunzime mi se pare și Cormac McCarthy prin *Meridianul sângelui*, care propune o nouă viziune asupra istoriei Vestului sălbatic american. Ce personaje extraordinare are romanul acesta! Într-un cu totul alt registru, aș aminti aici un roman de o sensibilitate de cel mai subtil rafinament: *Inima-i un vânător singuratic*, de Carson McCullers. Toate acestea sunt romane după a căror lectură nu mai privim lumea cu aceiași ochi, care ne transformă și ne marchează. Și nu e aceasta puterea fundamentală a literaturii?

■

A consemnat Emil Munteanu

Fotografii: arhiva personală lui Bogdan Suceavă

PROZĂ ȘI POEZIE

frf cluj 2008

notele

**muzicale sunt răzbunătoare. când ne-am cunoscut
nu știi dacă ți-am făcut cu mâna sau am plecat
fără papucii de casă oricum era la fel. dansam ca o
dementă în ploaie**

**pe acoperișul magazinului non-stop
aleargă un cal sălbatic/ sunt liberă & calul**

**mă calcă și acum pe nervi/ nechează pe note ca un ritual
de amnezie. așa se subțiază firul de păr scurt
degeaba îl vopsești/nu uit sunt doar
uimităirascibilătănguitoare**

ți-am spălat

**buzele de roșul intens. calul ăla scheletic
sta în două picioare doamna de la farmacie jura că nu-i de
pe-aici**

nu poți rămâne așa nemîșcat zile & ani

**acum e mai bine. mă gândesc la calul care mă ducea
în fiecare zi la școală atunci
avea copite gri neasortate cu părul galben roșcat
ca lăptucul oii telekia speciosa zici tu ca să mă uimești**

dimineața

te visai

**în cluj. nu mai galopează calul meu nu-i dau iarbă
de calitate superioară
nu-l mint frumos abia după 7 ani i-ai tuns coama avea 7
metri & firele**

**erau oțel de cea mai bună calitate înconjurai ușor
blocul bprim cu pereți văruți
în grabă**

(oricum s-ar fi întâmplat cândva)

**de atunci (asta e) calul ăsta moare în fiecare zi am
încredere oarbă
că tot clujul
cântă pentru el**

COSMINA ONICIUC

CĂTĂLINA SUDITU

Adevărul e că habar n-am să spun chestii despre mine. Chestii din alea pe care te aștepti să le zică o fată într-o revistă ca să pară deșteaptă și așa mai departe. Din acest motiv o să mă rezum la un mic text despre lucrurile obișnuite care mă obligă să scriu. (N.r. Cătălina este elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național „Costache Negruzzi” din Iași.)

foto: Ana Toma

Închid ochii și mă gândesc la un dinte perfect. Un dinte complet sănătos, cu rădăcina puternică înfiptă într-o gingie cu vase de sânge perfecte. Un dinte perfect într-o gură perfectă. Ca în reclamele la parodontax. Încep să cred că ceva nu-i okay. Vreau să zic, ai aproape optășpe ani și râzi ca o dementă la videoclipurile cu pești de pe youtube, apoi te speli pe dinți fiindcă ai bizară senzație că s-au lipit solzi de ei.

Claudia, o prietenă care le are cu treburile oculte, mi-ar spune imediat că există o legătură directă între karma, ce mi se întâmplă acum, și joculețul favorit din copilărie, când mergeam la văr-miu și-mi băgam mâinile-n acvariu și le plimbam pe-acolo până se împutea apa, se făcea verde și toată sufrageria căpăta un parfum splendid de lac în plin dezastru ecologic, încât până și calvin klein ar fi un pic invidios. Pe sistemul ăsta, toată viața mea, până când o să dau colțul adică, o să fie un soi de romanian horror story, iar dacă iau în calcul și incidentul cu spart-capul-cu-ciocanul unui puști sau împins-in-șanț-de-cinci-metri-plin-cu-zăpadă fetița vecinilor bolnavă de astm, s-ar putea să mă țină chiar și pe viața viitoare.

Azi am găsit un șoarece mort în magazie, după un teanc cu pliante de la lidl. Pe prima pagină a pliantelor erau imagini cu brânză de burduf și cașcaval delaco la ofertă. Nu e prima dată când dau de șoareci răpoșați. La mine-n liceu, unde mi-am petrecut ultimii trei ani încercând să nu mă sinucid în ora de fizică, doar ca să o fac pe profă să-și dea demisia, e o cămăruță pe ușa căreia scrie Narnia. Cămăruța se află la ultimul etaj, la capătul scării și duce spre pod. Deja celebre fiind fanteziile elevilor cu poduri, am încercat și eu o dată, când chiuleam (tot de la fizică probabil), să deschid ușa și chiar s-a deschis neverosimil de repede. Nu pentru că ar fi liceul meu atât de ieșit din comun. Încât să-și lase elevii să cotrobăiască prin pod (deși cred că ar fi destul de amuzant să te afli la etajul trei și peste „TITLUL OPEREI POATE FI DECODAT ÎN DOUA MODURI” să se audă tropăit de picioare adolescente), cât pentru că, deși trapa propriu-zisă spre pod era încuiată cu vreo 4 lacăte, în cămăruță nu se afla nimic, în afară de vreo cinșpedouăzeci de șoareci întinși cu burta la tavan, semiputrezii și părând să zâmbească.

Am zâmbit și eu și-am închis ușa la loc.

Apropo de uși, tocmai a intrat pe ușă maică-mea, cu un braț plin de haine pe care o să trebuiesc să le împăturesc și să le calc, că deh, fata familiei. Sâmburele perpetuării speciei pierzând vremea în fața laptopului, zdrăngănind butonele

alea cu plăcerea unui psihopat derulând imagini cu fostele mutilări în fața actualelor victime .

Are you sure you want to turn off your computer? Yes, sir.

Vorbesc singură. Mama își face cruce. Închid clăpița

*

singura dată când mi-ai spus
că sunt frumoasă s-a întâmplat
după ce am jucat poker cu anastasia
ai declarat că a fost cea mai tare
partidă de sex fetele de pe pachet
își expuneau descumpănite picioarele
a două zi arătăm ca un mort
ai și scris despre asta

// ca să salvez toată perioada de timp
în care eram paranoică după ce ne vedem
am mers și-am luat bilet de trimitere
și am mințit că am dereglări hormonale
ginecologă maricica bocescu m-a privit
sceptică și mi-a întins cutia cu anticoncepționale

dubai construiește primul oraș controlat climatic,
în care selectezi temperatura dorită

(dubai dubai viață ca-n rai)

îmi închipui că-n rai fiecare
are o telecomandă
cu butoane din care poate seta
volumul temperatura și luminozitatea
mergi frumos
prin grădinile edenului
la braț cu amicul tău abia răposat
și dacă te plictisește ce spune pac
apeși și dai sonorul mai încet
și dacă vă bate soarele în cap
pac reglezi pe 15 grade
și pui nori pe cel de-al doilea cer
așa zic eu trebuie să fie și-un al doilea cer
cu norișori mici și albi
și în iad și acolo un altul cu nori groși
ca smogul din londra

#morning home

te trezești și înaintezi molcom către veceul din curte
pe holișor un găinaț de găină te întâmpină cald
și ieri spălaseși pe jos și mai rău de atât nici nu știi
în care nenorocită să arunci cu cotoare de mere

s-a luminat târziu și asta-nseamnă toamnă
cu ploile ei și poteca din sat scufundată-n noroi
cu moș gheorghe umblând din poartă
în poartă după găleți cu prune stricate și
la noroc după un ce mai faci nene

fluturi din palme și fluturatul tău alungă
ciorile de pe crengile nucului umplând cerul
sub care șezi prostită și mică fără să fii pregătită
pentru câtă putere și tinerețe mocnește în lume

fără să știi că peste ani poezia îți va face
inima așchie purtându-ți trupul slab prin
cotloanele singurătății și bolii zadarnic încercând
să simuleze fericirea din ograda în care te afli acum
prostită și mică alergând după ultimele găze-ale verii

MIRCEA ANDREI FLOREA

(n. 1996) a absolvit Colegiul Național „Sf. Sava” din București și este student în anul I la Facultatea de Matematică. A participat la mai multe concursuri, tabere și ateliere pentru poeți nedebutați și a publicat poezie pe site-urile Subcapitol și Prăvălia culturală. A câștigat premiul revistei „ALECART” la Concursul național de poezie „N. Labiș”

foto: © Cătălina Drăghici

1. Poem infantil

Partea 1.

prima vară de când ne mutasem în ghencea pierdeam
ore întregi cu nasul lipit de fereastră
erau zile în care blocurile păreau niște tomberoane
hipertrofiate
și ghencea rămânea o pădure
mama mi-a spus când eram mic că a pierdut două
sarcini de gemeni
cum ar fi spus se pronunță mircea nu milcea sau
soarele nu a răsărit încă
pentru că ne-am trezit noi înainte
(eram la munte în genul de cabană cu pereții din
lemn nu aveam nici șase ani. toți copiii părinților ne
ascundeam într-o cameră să jucăm cărți. unul mi-a zis
ai mai avut un frate în burtă la mama ta și l-ai mâncat,
acolo în ea. d-asta aveam galben în ochi
și d-asta m-am născut numai eu
atunci mi-am făcut buzele nasture ovidiu
fratele meu mai mare
i-a tras un capac)

mă sprijineam de pervaz m-aș fi
desprins pielea toată și aș fi lipit-o
pe piele îmi apărea
o sudoare de celofan
și rămâneam până ce
aerul vinețiu
venea să mă gâdile
după urechi

Partea a 2-a.

primului i-aș fi spus thom după solistul radiohead
și ar fi avut și el un ochi
mai mare și unul mai mic
în zilele când ovidiu nu s-ar fi jucat cu noi ar fi
început să danseze pe covor
în picioarele goale
la fel ca în videoclipul de la lotus flower
și toți am fi stat în cerc ca un trib
și am fi aplaudat
dintre blocuri s-ar fi auzit strigăt de lupi
și el și-ar fi umflat pieptul
i-ar fi apărut vertebrele un șir
de movilițe aliniat pe pielea spatelui față
lividă
globul ochilor

dat peste cap
 și ne-ar fi făcut să ne simțim
 toți în siguranță
 al doilea ar fi fost radu - cum îl chema pe băiatul cu
 care mă jucam
 când mama avea treabă și care a plecat în america
 ultima dată când l-am văzut cânta
 la saxofon avea o nuvelă apărută pe amazon -
 la al treilea
 sincer nu
 m-am gândit
 dar pe cel care ar fi semănat cel mai mult cu mine cel
 mai mic dintre ei ar fi fost
 victor
 hainele lui le-aș fi purtat eu când îi rămâneau mici
 și patul lui ar fi fost cel de deasupra patului meu
 el ar fi știut să poarte conversații în lift cum
 se răspunde când ești felicitat
 așa am fi fost toți împreună când mi-aș fi simțit coșul
 pieptului
 ca pe un steguleț de plastic prins de ușa mașinii
 și părul mi-ar fi crescut neașteptat ca un mușchi pe tot
 corpul
 și când aș fi fost în mijlocul mulțimii unde totul părea
 ca prin hubloul unei mașini de spălat

Bonus.

încă verific în oglindă dimineața dacă mi-au mai
 apărut fire de barbă și încă adorm cu plapuma între
 gambe și coapse în contracții ritmate eu încă sunt
 atent ca discuțiile să nu devină inconfortabile din cauza
 mea încă îmi mușc buza de plectiseală îmi mușc pielea
 sub încheietură și spun uite mi-am făcut ceas

încă îmi imaginez o faleză unde să ne așezăm toți

și ne descălțăm, ne băgăm în apă până la glezne

și așteptăm până nu mai vibrează

prim-plan înghețat în soare

întorci privirea/ simți cum oasele
 încremenesc și crengile din spate
 se deschid aproape la fel ca brațele

moi la care te gândești când

frigul îți încheie ultimul nasture în timp
 ce restul întâmplărilor te mângâie
 pe creștet atingi pământul
 macerat cu ochii celeilalte

căi din față se închid departe

brațe moi care descheie albul &
 negrul sub oase calde/ se închide
 ușor în soare această ființă
 încremenită
 la fel

în-
 torci privirea/

LAVINIA NECHIFOR

cutremur 5 virgulă 7. ieri-seară am țipat de 2 ori

pereții dansează întră la apă. niște copaci de var bolnavi
de igrasie nevăzută & mulați pe mine

la tv e despre elicopterul care îndrăgea ramurile și
pământul nu și
oamenii. hemoragii interne arsuri de gradul 3 & 4 la 9 și
ceva mă
împarte în două
prin ferestre mobile aburite văd jumătatea de cer
unde dragonul își înghite coada
la balcoane eve eșuate își împart țipetele și compotul
copiii joacă ascunselea după găfăitul mamei
printre ruine din 77

și iar fractură lombară & coaste lipsă. la parter
bărbați în costume în pijamale îi condamnă
pe unchii anarhiști
braconează inimi temătoare de mătuși cu corzi vocale
compromise

cealaltă jumătate de cer sunt eu stau bine mersi
într-o cutie de chibrituri cu stelele & cu florile
de cireș
strâng craniul de leu în care albinele au făcut astă-vară
miere
de gălbenele

sunt o ființă teantropică
abia acum înțeleg cum e cu deus ex machina
dar la balcon
eve eșuate își împart la nesfârșit țipetele & compotul

DIANA BELDEANU

Țiganca și sacul

› Magda Dincu

Motto: „De-aceea visele sunt vise: visezi rău și nu se întâmplă nimic.” (M. Preda)

Pe când mergeam la bunici, în vacanțele de vară, vedeam cu uimire cum trec prin fața casei lor țigănci cu uniformele lor colorate și codițe interminabil de lungi, împletite cu salbe aurii. Motiv categoric de frică și pretext al bunicilor de a mă obliga să mănânc tot din farfurie: „Lasă că vine ea țiganca și te bagă-n sac.” Încă o mai aud și acum pe buni. Această frică latentă am păstrat-o în suflul de când eram mică și, ca să trec peste ea, m-am decis să văd cu ochii mei ce se întâmplă cu copiii „furați” de țigani...

Bunica mea se știe cu țiganca Maria de ani buni. Deși pe cei care „vin când ți-e lumea mai dragă” nu-i prea suportă și atunci când se enervează îi mai și trimite „la muncă”, buni a prins drag de pirandă pentru că soțul ei face afaceri... metalizate cu bunicul, iar între ei s-a creat o relație win-win, uitând astfel de orice fel de divergențe. Într-o zi, când a trecut Maria, ca de obicei, pe la mamaia, am rugat-o să mă ducă în satul ei de baștină.

Mașina Măriei, o Dacie de un bleu clișeic, pare să dizolve din start mitul despre țiganii tipici cu Mercedesurile lor albe. La doar 20 de kilometri de Suceava, în satul Chilișeni, comuna Udești, mai mult de jumătate dintre locuitorii sunt țigani. Pe drum, în încercarea de a face conversație, o întreb pe Maria de când și-a luat permis. Începe să turuie: „Am învățat și eu să conduc, da' cum... Nevoia te învață. Am fost și am dat atâtea examene la Suceava, până ce-am ajuns să conduc pentru ultima dată cu domnu profesor (așa i-a zis instructorului auto). I-am dat ultima leafă și mi-a zis să am grijă că de-acum sunt pe cont propriu”. Se oprește, răsufală greu, apoi continuă: „Nu-i bai, la început a fost mai greu, când era să intru cu mașina în casă, dar asta a fost demult, acu 3 ani.” Deja drumul părea mai lung. Partea cea mai grea de-abia acum urma. Aveam să aflu pe viu cum parchează Maria. Senzații tari rromanești...

De la intrare sunt întâmpinată de pirande, în veșnicile lor ținute diafane și pestrițe, fluturând la cea mai mică unduire a șoldurilor. Rotunjoare și rumene la față, încadrate de două coșite și de bănuți aurii în jurul lor, par a fi rupte dintr-o poveste. Îmbrăcămintea multicoloră pare, cum o înțeleg eu, o replică la strictetea îmbrăcămintei femeilor de pe alte meleaguri, oferind încă o lecție aparentelor.

Coborâm din mașină și intrăm într-o curte cu un aer pitoresc (e puțin spus): grămezi de fier vechi, lemne și hârtii ici-colo, urzici și buruieni care opresc apropierea de garduri, totul sugerând un spațiu al nimănui, dar și o

fortăreață. Maria mă liniștește: „Sper să nu te sperii de bulihari, n-am mai avut timp să curățăm ograda, de când a venit primăvara.” Casa pe care o adăpostește e o ruină în comparație cu palatele în care credeam că trăiesc țigani cu copiii lor furati. Acest sat e modest în sine. Altele sunt bogate. „Pe la Cristești sau pe la Scânteia lângă Iași. Acolo stă cumnatul meu care se cunoaște cu bulibașa Ferdinand Stănescu.” Pentru țigani, legăturile de sânge sunt esențiale, se poate ajunge și la cuțite când e vorba de familie. Ajutorul aproapelui este un precept mult mai des folosit în rândurile lor și servește, de asemenea, ca lecție de viață pentru românii cu familii dezbinat.

În timp ce mergem spre atelierul bunicului, două perechi de ochi migdalați și profunzi ca zilele de post se ivesc în pragul ușii. Maria le strigă ceva de neînțeles, iar ei se apropie. Macarena și Fanică, de 4 și de 7 ani, sunt cele două lumini ale ochilor negri cu care seamănă leit.

Curtea, locul de muncă al soțului căldărar, conturează un contrast ușor sesizabil cu atelierul bătrânului. Ordinea este știrbită doar de un morman de așchii. Provenite parcă din ieslea pruncului lisus, rezonează cu icoana prăfuită, „supraveghetorul meu și mâna mea dreaptă”, cum îl numește bătrânul. Salut cu un respectuos “Hristos a înviat”, fiind abia în a doua săptămână după Paști. Bărbatul, butnar de meserie, îmi dă binețe și mă scrutează cu privirea. După ce Maria îi explică repede cine sunt, îmi spune că-l cunoaște pe bubu și mă întreabă dacă mamaia mai folosește putina pentru borș făcută de el. Eu mă fac (la fel de repede) că știu despre ce este vorba și aprob. Pare un om liniștit. Cu toate acestea, grija pentru ziua de mâine pare să-l fi atins mai mult decât pe oricine. Are 76 de ani. Avea 6 ani când cel de-al Doilea Război s-a încheiat. În afară de sechelele cu care s-a ales (un defect de vorbire), degetele de la picioare au rămas și ele undeva sub roțile unui camion de război. Oftează: “Încercam să fug, eram deportați în Transnistria și încercam să mă țin de-ai mei care mai aveau încă trei copilași în grijă.” Bătrânul pare destul de citit. Vorbește românește foarte bine și știe chiar și istorie.

Intrând în atelier, copiii îmi întrerup șirul gândurilor. Ei vorbesc într-o limbă din care înțeleg doar „biștari” și „șucar”. Încep să rădă zgomotos și să se împingă, iar bunicul răcnește: “Mucles”. Atunci se așază o liniște mormântală peste întregul atelier. Privirea obosită și severă cu care îi mângâie pe copii, dar și schimbul de ochi cu femeia mă pătrund. O dramă încolțită într-un suflet de țigancă. Din câte știu, Maria e a doua soție a fiului lui, iar soțul ei mai are doi copii pe care i-au crescut bunicul și răposata lui soție. Probabil că nu doar nervii lui sunt întinși la maximum, dar și dificultatea acceptării unui nou început. „Fiecare e bulibașă la el în ogradă”, încearcă el o glumă...

Când ieșim din atelier, Maria mi se destăinuie: „Moș Aurel lenevește cu ziare și cărți în mână și nu mai muncește așa mult de când i-a murit piranda. Suntem niște oameni simpli, da știm că bogăția vine de-aici, din inimă.” Maria conchide, vrând parcă să confere o notă înțeleaptă prestației ei.

O rog să-mi dea un pahar cu apă. Mă invită în bucătărie. Ospitalitatea la ei este o noțiune fadă, ce vrea să pară ce nu este. „Ți-aș da o bucată de prăjitură, dar nu fac prăjituri așa bune ca bunică-ta. Sunt sigură că n-o să-ți placă.” Bucătăria de vară, o baracă din lemn cu scânduri afumate, este odaia bunicului. Într-o încercare de a

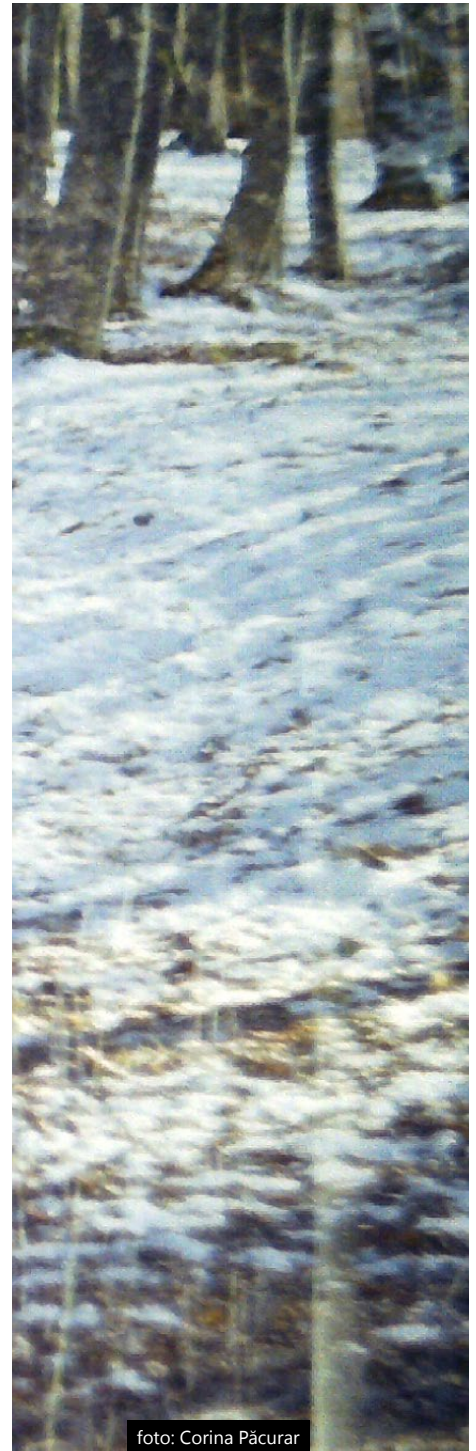
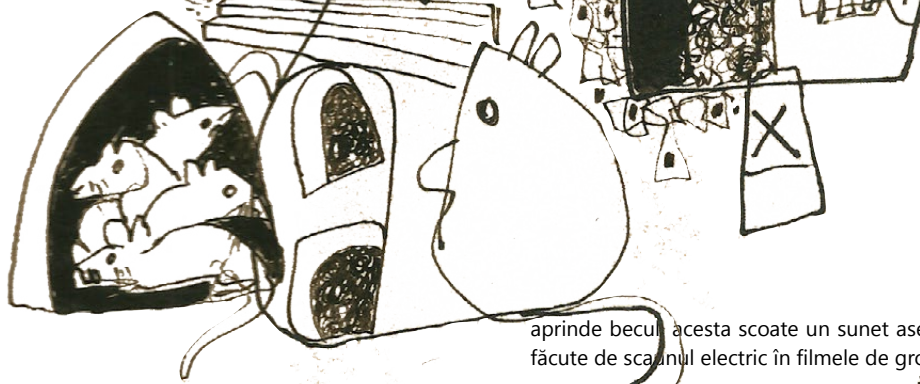

foto: Corina Păcurar

aprinde becul, acesta scoate un sunet asemănător celor făcute de scările electrice în filmele de groază.

În camera asta simplă, mă simt ocrotită. Odaia are un aer primitiv, dar și trist, mai ales datorită fețelor abătute sau care te privesc fix, oriunde te-ai duce, de pe perețele opus cu ușa de la intrare. Lumina candeliei întărește cuminența icoanelor. Pe o măsuță, lângă pat, sunt stupefiată de ce văd. O carte groasă, cu paginile îngălbenite. O învârt pe toate părțile. Da, chiar e „Jurnalul fericirii”, minunata carte a lui Nicolae Steinhardt, monahul de la Rohia... Femeia îmi zice pieziș: „Prea multă fericire îi strică moșneagului...”

De unde putea Maria să știe că fericirea ascunsă în paginile acestei cărți are dimensiuni cu totul diferite de cele percepute de universul ei îngust, când viața ei respingea cu brutalitate orice semn de culturalizare care i se ivea în drum? Mă întreb dacă și copiii ei vor fi la fel, dacă la fel vor fi și copiii copiilor lor. Oare este de ajuns să ai un bunic anapoda, cu boală pentru cărți? Dar cum să te ridici împotriva unei întregi mentalități cariate și ermetice? Ce vor zice ceilalți când ei vor sta în casă, în mijlocul patului, să citească? E prea greu (și prea dureros) de imaginat cu capul unui copil sau al unui adolescent. E, în fond, o altă dramă în lumea precunoscută, dar mereu necunoscută, a țiganilor. Lumea aceasta e conservatoare și de aceea am aici mare rezerve. Dar nebaneuite sunt căile Domnului...

E timpul să plec. Îmi iau la revedere de la Maria și ies în stradă în așteptarea unei ocazii care să mă ducă spre Suceava. Îmi caut telefonul să o sun pe mama, dar nu-l găsesc. Nu se poate! Mie, celei lipsite de prejudecăți, să mi se întâmple una ca asta... Până la urmă țiganii nu sunt ușă de biserică și nu-i poți schimba. Lupul nu-și schimbă năravul, cum nici obiceiurile exersate, se vede bine, nu se dezvăță... Mă întorc. Maria iese în întâmpinarea mea cu telefonul în mână. “Ți l-ai uitat pe pat, când i l-ai arătat lui Macarena. Ia de-aici.” Acum știi ce-o să fac. Data viitoare o să vin cu un sac și o iau pe Maria acasă...

Magda Dincu este elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național „Petru Rareș” Suceava. A obținut Marele Premiu „Mircea Motrici”, secțiunea reportaj, la Festivalul Național de literatură „Rezonanțe udeștene”.

teoria eșecului

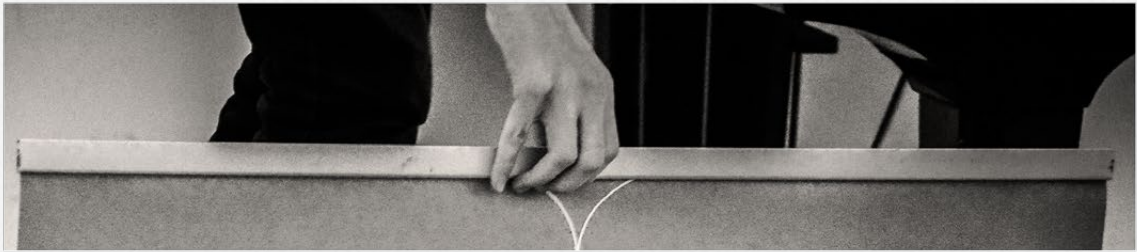
să găsești toate cuvintele care merg cu notoriu
să pui mâinile la ochi
să te învârti până te simți acasă
până la senzația de oameni care nu spun niciodată
adevărul.

ultima amintire de când erai mică
nevoia unor mâini mai mari care să te ghideze
să-ți strângă fiecare sân până te calmezi
până la senzația unui ghemotoc de păr îndesat pe gât.

să găsești legătura între tot ce se poate epuiza și o gură
de canal
fără să schimbi cadrul
fără să mai atingi vreodată pe cineva.

să te folosești de baie ca un spațiu în care te simți în
siguranță
să te uiți în oglindă
să te întrebi care e cel mai bun moment de a fi fericit.

RALUCA IOANA RÎMBU

 ÎNTĂLNIRILE
 ALECART

ALECART LA
 festivalul
 internațional
 de literatură
 și traducere
 Iași
 www.filiit.ro

 ÎNĂUNTRU
 ȘI-N AFARĂ

 CLUBUL DE POEZIE

